

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 674
Παρασκευή
20 Νοεμβρίου 1998
Δρχ. 500

4 ΔΕΚ. 1998

Τα παιδιά
του Κουρδιστάν

- ΥΠΟΘΕΣΗ ΟΤΣΑΛΑΝ
- ΤΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΠΑΡΑΔΟΞΟ
- ΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΩΣ ΕΠΕΤΕΙΟΣ
- ΠΟΙΟΙ ΔΕ ΘΕΛΟΥΝ ΤΗ
ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΗΜΙΤΗ-ΑΚΗ
- ΤΟ 39ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Γ . ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Π . ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ
Τ . ΒΑΪΓΚΕΛ
Ν . ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ
Ζ . ΒΙΝΙΟ
Μ . ΔΑΜΑΝΑΚΗ
Κ . ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ
Σ . ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ
Β . ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ
Γ . ΘΕΩΝΑΣ
Π . ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ
Π . ΚΑΖΑΚΟΣ
Μ . ΚΑΜΧΗΣ
Κ . ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ
Γ . ΚΑΤΗΦΟΡΗΣ
Ι . ΚΑΤΣΟΥΛΑΚΟΣ
Θ . ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ
Κ . ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
Α . ΜΑΚΡΥΔΗΜΗΤΡΗΣ
Ν . ΜΑΡΑΒΕΓΙΑΣ
Ν . ΜΟΥΖΕΛΗΣ
Σ . ΝΤΑΛΗΣ
Ζ . ΝΤΕΛΟΡ
Θ . ΠΑΓΚΑΛΟΣ
Μ . ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
Α . ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ
Γ . ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
Δ . ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Γ . ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ
Σ . ΠΕΡΡΑΚΗΣ
Β . ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ
Ι . ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ
Χ . ΡΟΚΟΦΥΛΛΟΣ
Χ . ΡΟΜΠΛΕΣ
Σ . ΡΟΜΠΟΛΗΣ
Ζ . ΣΑΝΤΕΡ
Κ . ΣΗΜΙΤΗΣ
Σ . ΣΤΑΘΑΤΟΣ
Κ . ΣΤΕΦΑΝΟΥ
Ρ . ΣΩΜΕΡΙΤΗΣ
Κ . ΤΣΑΛΟΓΛΟΥ
Δ . ΤΣΑΤΣΟΣ
Μ . ΤΣΙΝΙΣΙΖΕΛΗΣ
Λ . ΤΣΟΥΚΑΛΗΣ
Α . ΦΑΤΟΥΡΟΣ
Ε . ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΣΩΤΗΡΗΣ ΝΤΑΛΗΣ
Εισαγωγή - Επιμέλεια

ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ ΣΤΟ ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ

Αποτίμηση της
Διακυβερνητικής Διάσκεψης
και Ανάλυση της
Νέας Συνθήκης της Ε.Ε.

Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίοδος Β' - Έτος 25ο - Τεύχος 674
Παρασκευή 20 Νοεμβρίου 1998 - Δρχ. 500

**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοκάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www3.enet.gr/anti>
E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Ηλίας Κανέλλης
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Μάχη Γεωργιάδου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασιού 5, Περιστερί
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμνη: 13 τεύχη
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.

Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοκάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσά και Σία Ε.Ε.

Λαοσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΣΕΛ. 12 ΠΟΙΟΙ ΔΕΝ ΘΕΛΟΥΝ ΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ

ΣΗΜΙΤΗ-ΑΚΗ- του Τάσου Παπά

ΣΕΛ. 14 ΠΟΥ ΕΧΑΘΗΚΕ ΤΟ ΧΙΟΥΜΟΡ; Η εσωτερική αντιπολίτευση

στο ΠΑΣΟΚ δεν είναι φιλοπαίγμων - του Δημήτρη Καΐση

ΣΕΛ. 15 ΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΩΣ ΕΠΕΤΕΙΟΣ. Το Πολυτεχνείο

χρησιμοποιήθηκε ως «εργαλείο» από τις πολιτικές δυνάμεις

- του Κωστή Γιούργου

ΣΕΛ. 18 ΝΕΑ ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ. Για τη Σύνοδο του

Μπουένος Άιρες, γράφει ο Σπήλιος Παπασηλιόπουλος

ΣΕΛ. 22 ΤΟ ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ: Μετά την σύλληψη του Αμπντουλάχ

Οτσαλάν στη Ρώμη το Κουρδικό βαδίζει προς διεθνοποίηση. Η

προϊστορία του Κουρδικού κινήματος. Τα παιδιά του Κουρδιστάν.

Γράφουν οι Σωτήρης Ντάλης, Λεωνίδας Βαλασόπουλος. Στα διεθνή

θέματα ο Αλί Ταρτάνογλου εξετάζει τις διαστάσεις της υπόθεσης

Οτσαλάν στην Τουρκία

ΣΕΛ. 42 39ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. Γράφουν οι Ηλίας

Κανέλλης και Δημήτρης Χαρίτος

ΣΕΛ. 48 Η ΜΟΙΡΑ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ. Για το Ρήγα και τα Βαλκάνια

γράφει ο Μίμης Σουλιώτης

ΣΕΛ. 53 ΑΣ ΚΟΙΤΑΞΟΥΜΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΤΗΝ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑ. Για τα εικαστικά γράφουν οι Μάνος

Στεφανίδης και Θανάσης Μουτσόπουλος

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Το Κουρδικό και μεις, σελ. 4

ΛΟΓΙΚΗ ΚΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

Γιώργος Φιλιδισάκος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντίλογος, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΟΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΑΙ

Κώστας Κουφογιώργος, σελ. 19

INTERNET

Δημήτρης Σκουφης, σελ. 20

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 37

ΒΙΒΛΙΟ

Κριτική, σελ. 63

ΤΟ ΚΟΥΡΔΙΚΟ ΚΙ ΕΜΕΙΣ

ΤΟ ΚΟΥΡΔΙΚΟ μαζί με το Κυπριακό αποτελούν τις τελευταίες εκκρεμότητες του πάλαι ποτέ Ανατολικού Ζητήματος. Η ομοιότητά τους, όμως, σταματά εκεί. Η Συνθήκη της Λωζάννης, όπως επέλεξε πέρυσι να υπενθυμίσει στην Αγκυρα ο βρετανός υπουργός Εξωτερικών Ρόμπερτ Κουκ, μεταθέτει σε ευθετότερο χρόνο την ακριβή διευθέτηση των συνόρων της Τουρκίας με τις τότε βρετανικές αποικίες. Ταυτοχρόνως, η συνεχιζόμενη απομόνωση του Ιράκ συντηρεί μία ιδιόρρυθμη κατάσταση κουρδικής αυτοδιοίκησης στα σύνορα με την Τουρκία. Το Κουρδικό δεν περιορίζεται, αλλά εντάσσεται στους συσχετισμούς της Μέσης και της Εγγύς Ανατολής. Εμπλέκεται με το ακραίο σύνορο του ισλαμικού φονταμενταλισμού, το Ιράν, και το οδηγητικό παράδειγμα κοσμικού κράτους με ισλαμικό θρήσκευμα, την Τουρκία. Βρέχεται από τα νερά των επιζήλων ποταμών της Μεσοποταμίας και το διατρέχουν τα υπόγεια πετρελαϊκά κοιτάσματα της περιοχής. Τέλος, η εθνική αφύπνιση των Κούρδων δεν υπήρξε ούτε έγκαιρη ούτε ευθύγραμμη, καθώς ο λαός αυτός άργησε να αντιληφθεί την καταπιεστική πολιτική που ακολούθησε το κεμαλικό κατεστημένο στην προσπάθειά του να μετατρέψει τον πυρήνα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σε τουρκικό εθνικό κράτος. Η εθνική συνείδηση χειραφετήθηκε από την τουρκική και μέσω του ένοπλου αγώνα του PKK.

Η ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ των ιδιομορφιών του κουρδικού προβλήματος είναι αναγκαία για να αντιληφθούμε τη διεθνή διάστασή του (ορισμένοι αναλυτές κάνουν λόγο για ένα νέο Μεσανατολικό). Συνεπώς, η εξυπηρέτηση των εθνικών στόχων των Κούρδων ξεφεύγει από τα στενά όρια της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης. Ούτε η Ελλάδα ούτε οι Κούρδοι ήθελαν μια «προνομιακή συμμαχία» και μάλιστα σε περίοδο εμφυλίου πολέμου στην Τουρκία. Η Ελλάδα δεν μπορούσε να υιοθετήσει ανοιχτά πολιτική αποσταθεροποίησης της Τουρκίας και απλώς συντηρούσε μια υπόγεια αλληλεγγύη. Και το ένοπλο PKK δεν επέλεξε να αποξενωθεί από τη διάχυτη τουρκική-κουρδική κοινή γνώμη, εμφανιζόμενο ως υποκινούμενο από τον «εχθρό Ελλάδα», ακόμη κι αν επιζητούσε την παντοειδή ενίσχυσή του από την Αθήνα. Δεν είναι τυχαίο ότι οσάκις η ελληνοτουρκική ένταση έφθασε στα πρόθυρα θερμού επεισοδίου (1987, Ίμια 1996), ο Οτσαλάν έπαισε το πυρ.

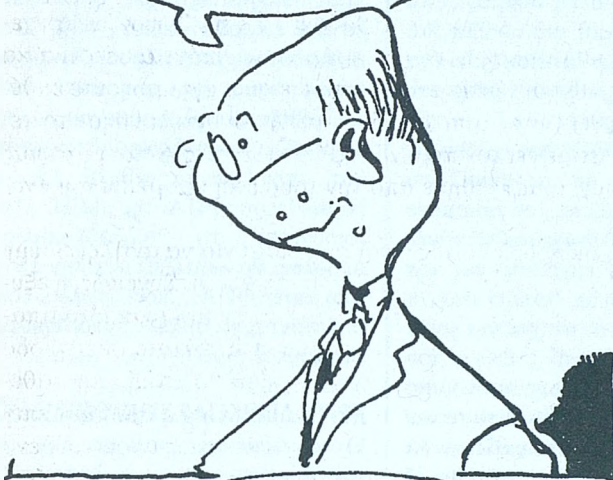
ΕΑΝ ΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ αυτοί ίσχυαν ενόσω διαρκούσε η περίπου εικοσαετής εμπόλεμη κατάσταση στην Ανατολία, πόσο μάλλον τώρα που το Κουρδικό προσλαμβάνει αμιγώς πολιτική μορφή κι ο Οτσαλάν πλέον δεν θέτει θέμα απόσχισης. Άλλωστε, τη Ρώμη επέλεξε για να συνεδριάσει το εξόριστο Κοινοβούλιο των Κούρδων πριν από λίγες ημέρες. Είναι, άραγε, τόσο δύσκολο να συνειδητοποιήσει ο ελληνικός πολιτικός κόσμος πόσο λανθασμένη και κοντόφθαλμη ήταν η λογική της πολιτικής και πολεμικής περικύκλωσης της Τουρκίας; Πόσο πολιτικά αφελής και ιδιοτελώς «ρομαντική» ήταν η θεωρία ότι «ο εχθρός του εχθρού μου είναι φίλος μου»; Πόσο αναποτελεσματική και συνεπώς άστοχη υπήρξε η σύλληψη για στρατιωτικές συμφωνίες με τη Συρία, που απλώς έδωσαν το πρόσχημα για την εκδήλωση του τουρκο-ισραηλινού άξονα; Και πόσο αποπροσανατολιστική και στερούμενη πολιτικής διορατικότητας υπήρξε η έλλειψη πολιτικών πρωτοβουλιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ώστε η Αθήνα να θέσει το Κουρδικό ως θέμα ανθρωπίνων και μειονοτικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της ευρωτουρκικής πολιτικής συνεργασίας...

ΜΙΑ ΤΕΤΟΙΑ δυναμική ελληνική παρέμβαση στην Ευρώπη προϋπέθετε, βεβαίως, τον απεγκλωβισμό της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής από το στερεότυπο του εθνοκεντρισμού και από την ευκολία του βέτο. Τώρα που γυρίζει σελίδα το Κουρδικό, τώρα που έχει φτάσει τα όρια της η πολιτική του ελληνικού βέτο, ίσως έχει ωριμάσει ο ελληνικός πολιτικός κόσμος για μια περισσότερο ευρεία προσέγγιση του Κουρδικού ως διεθνούς προβλήματος. Η πρόταση του υπουργού αναπληρωτή Εξωτερικών Γ.Α. Παπανδρέου για μια ευρωπαϊκή πρωτοβουλία (κάτι σαν τη Διάσκεψη για το Παλαιστινιακό) μπορεί να μην ταιριάζει στον Μιχάλη Χαραλαμπίδη, ούτε να ικανοποιεί όσους ονειρεύονται διάλυση του τουρκικού κράτους, αλλά αποτελεί ρεαλιστική διέξοδο ώστε την στρατιωτική ήττα του PKK να τη διαδεχθεί ο πολιτικός αγώνας για τον εθνικό αυτοπροσδιορισμό των Κούρδων.

αντί

ΛΟΓΙΚΗ Κ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΝ
ΝΑ ΜΠΟΥΜΕ ΣΤΗΝ
ΟΝΕ, ΕΠΙΤΡΕΠΟΝ-
ΤΑΙ ΤΑ ΠΑΝΤΑ.

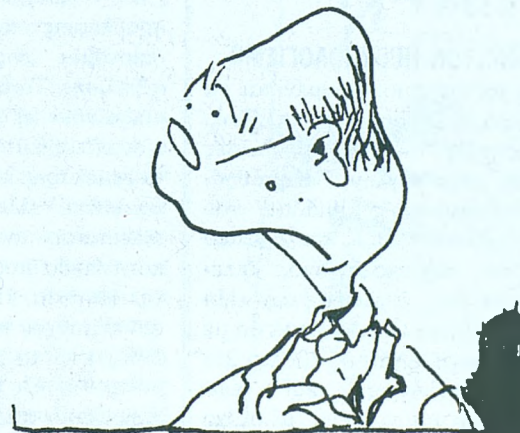
ΕΠΙΠΛΕΟΝ, ΑΝ
ΜΠΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΟΝΕ
ΘΑ ΜΟΝ ΣΥΓΧΩΡΗ-
ΣΟΥΝ ΤΑ
ΠΑΝΤΑ.

ΜΑΛΛΟΝ ΘΑ ΜΠΟΥΜΕ
ΣΤΗΝ ΟΝΕ! ΟΠΟΤΕ, ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ
ΦΟΡΑ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΟΝ, ΜΠΟΡΩ
ΝΑ ΚΑΝΩ ΚΑΙ ΝΑ ΛΕΩ
Ο,ΤΙ ΘΕΛΩ!

ΝΤΡΕΠΟΜΑΙ
ΟΜΟΣ...

Δ **ΠΟΛΙΤΙΚΟ** ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

«Θερμός» χειμώνας και εκλογικά σενάρια

ΠΟΣΟ διαρκεί η ψήφος εμπιστοσύνης; Το ερώτημα δεν απευθύνεται σε πρωτοετείς φοιτητές της Νομικής, αλλά φαίνεται να απασχολεί τον πρωθυπουργό. Μόλις λίγες εβδομάδες μετά την πύρρεια νίκη του στη Βουλή, ο κ. Σημίτης βρίσκεται τώρα αντιμέτωπος με την *κοινωνική αντιπολίτευση*.

Στο επίκεντρο των αμφισβητήσεων και των αντιδράσεων βρίσκεται ο *προϋπολογισμός και η κυβερνητική πολιτική στον οικονομικό και τον εκπαιδευτικό τομέα*. Ο κ. Σημίτης έσπευσε να διαμηνύσει ότι η κυβερνητική πολιτική είναι δεδομένη.

Ο φρενός προϋπολογισμός «θα οδηγήσει τη χώρα στην ΟΝΕ», ενώ χαρακτηρίσε ως «*αναχρονισμό*» το αίτημα φοιτητών-μαθητών και εκπαιδευτικών να ανακληθεί η περιώνυμη μεταρρύθμιση Αρσένη. Πιστεύει άραγε ο πρωθυπουργός ότι η αποφασιστικότητα (ή κατ' άλλους η αδιαλλαξία...) είναι δοκιμασμένη μέθοδος εν παντί τόπω και χρόνω; Κι αν ο κ.

Πεπονής και οι συν αυτώ εκάμφθησαν ενώπιον της απειλής των πρόωγων εκλογών, για ποιο λόγο θα πειθαρχήσουν οι μαθητές, οι φοιτητές, οι αγρότες και οι συνταξιούχοι; Αυτές οι κοινωνικές κατηγορίες συγκροτούν αυτή την περίοδο την *αχμή της «κοινωνικής αντιπολίτευσης»*, ενώ ο πρωθυπουργός συντηρεί, με διαφορετικούς τόνους, την εκλο-γολογία.

Ο ΟΟΣΑ

ΠΡΟΣΗΜΕΙΩΝΕΙ ΤΟΝ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟ

Φέτος ο προϋπολογισμός αναμένεται να ψηφισθεί χωρίς τις περυσινές εκπλήξεις, που είχαν οδηγήσει τους τρεις βουλευτές (**Κεδίκογλου, Γικόνογλου, Κηπουρό**) εκτός κοινοβουλευτικής ομάδας του ΠΑΣΟΚ. Το «*θολό τοπίο*», τουλάχιστον ως προς τον προϋπολογισμό, διευκρινίστηκε μετά την υποχώρηση των «11» στη Βουλή. Η κυβέρνηση προσδοκά ότι με την παραιτηνόμενη λιτότητα (μόλις 2% μισθολογικές αυξήσεις) και επιταχύνοντας τις ιδιωτικοποιήσεις (με στόχο

έσοδα 800 δισ. δρχ.) θα πιάσει στο τέλος του 1999 τα κριτήρια ένταξης στην ΟΝΕ. Βέβαια, ο ΟΟΣΑ δεν συμμερίζεται πλήρως την κυβερνητική αισιοδοξία και προβλέπει ότι η Ελλάδα θα αποκτήσει ένα εξάμηνο αργότερα, δηλαδή στα μέσα του 2000, το ποθητό εισιτήριο.

Οι προβλέψεις του ΟΟΣΑ ενισχύουν τις εκτιμήσεις σύμφωνα με τις οποίες ο προϋπολογισμός στηρίζεται, σε ορισμένο βαθμό, σε *πλασματικά στοιχεία*. Ο διεθνής οργανισμός, συνήθως ευνοϊκός για την κυβερνητική προσπάθεια, θεωρεί ότι για το 1999 είναι εφικτοί οι στόχοι για μέσο πληθωρισμό 3% αντί 2% του προϋπολογισμού, ενώ το δημοσιονομικό έλλειμμα θα κλείσει στο 2,5% έναντι του επιδιωκόμενου 1,9% επί του ΑΕΠ. Αλλά και ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ υπολογίζεται σε 3% για το 1998 έναντι 3,7% του κυβερνητικού στόχου και 3,2% το 1999 αντί προβλεπόμενου 3,5%. Και η φανερή ανεργία να σκαρφλώνει στο 9,8%.

Η απόκλιση στις εκτιμήσεις της κυβέρνησης με εκείνες του ΟΟΣΑ αποδίδεται εν μέρει και στην πρόβλεψη του διεθνούς οργανισμού για επιβράδυνση της ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας κατά την επόμενη διετία, λόγω της οικονομικής κρίσης.

ΠΟΙΟΣ ΠΛΗΡΩΝΕΙ ΤΟ ΕΙΣΙΤΗΡΙΟ;

Ακόμα όμως και με τις δυσμενέστερες προβλέψεις του ΟΟΣΑ, η ελληνική οικονομία *πορεύεται το δρόμο της σύγκλισης*. Τα δημοσιονομικά ελλείμματα μικραίνουν (ήδη από φέτος προσδοκάται η συμπίεση κάτω του 3%, όπως προβλέπει το Μάαστριχτ), αλλά έχουν *διευρυνθεί τα κοινωνικά ελλείμματα*. Η Ελλάδα είναι τελευταία, ανάμεσα στους 15, στις κοινωνικές δαπάνες και τις δαπάνες για την Παιδεία. Πέρυσι οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι υπεροφορολογήθηκαν κατά 29%, ενώ το εισόδημά τους αυξήθηκε μόλις 9%. Οι ίδιοι καλούνται φέτος να πληρώσουν παραπάνω 80 δισ. δρχ. λόγω

της μη τιμαριθμοποίησης των φορολογικών κλιμάκων. Και συνολικά ο προϋπολογισμός έχει εγγράψει φορολογικά έσοδα κατά 600 δισ. δρχ. περισσότερα από πέρυσι. Το μεγαλύτερο μέρος τους θα πληρωθεί από τους «*συνήθεις φορολογούμενους*», έτσι ώστε να μοιάζει δώρο-άδωρο το πακέτο των 170 δισ. δρχ. με τα φθηνά Ι.Χ. και το χαμηλότερο ΦΠΑ της ΔΕΗ. (Επιπλέον ακούγεται ότι πολλοί καταναλωτές ουδόλως θα αντιληφθούν την ελάφρυνση από τον ΦΠΑ, διότι πολλοί δήμαρχοι σκέπτονται να αυξήσουν τα δημοτικά τέλη στη ζούλα!)

ΚΡΙΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ο κ. **Αρσένης** διαθέτει την αμέριστη υποστήριξη του πρωθυπουργού στο εγχείρημα της «*εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης*». Συναντά όμως «*αντικειμενικές*» δυσκολίες. Ο ίδιος έχει εξαγγείλει ότι με το νέο εξεταστικό σύστημα για την τριτοβάθμια εκπαίδευση θα *ελαττώνεται ουσιαστικά και θα εξαφανιστεί ο ρόλος της παραπαιδείας*. Ωστόσο φέτος αυξήθηκαν κατακόρυφα οι ώρες των φροντιστηρίων και το άγχος των μαθητών, ενώ ταυτόχρονα μειώθηκε ο ρόλος των σχολείου και το οικογενειακό εισόδημα. Ο κ. Αρσένης αποδίδει τις *χρυσές δουλειές των φροντιστηρίων* στην κακή ενημέρωση των μαθητών και των γονιών. Ακόμη κι έτσι, ευθύνεται.

Οπως συμβαίνει με την εκάστοτε εξουσία, ο υπουργός Παιδείας αναζητεί «*υποκινητές*» για τις εντυπωσιακές κινητοποιήσεις των μαθητών. Υποκινούνται από τα φροντιστήρια, λέει, χωρίς να εξηγεί γιατί τα φροντιστήρια επιλέγουν να κινηθούν εις βάρος των συμφερόντων τους!

Στα πανεπιστήμια, τα Προγράμματα Σπουδών Επιλογής (ΠΣΕ), μια παραπανεπιστημιακή δομή τελικώς ιδιωτικών προδιαγραφών, αποτελούν αντικείμενο κριτικής, ενίοτε και συμπτωκών, μεταξύ μελών του ΔΕΠ... «*Είναι εσωτερική*

υπόθεσή τους...» σχολιάζει ο κ. Αρσένης. Ανεξαρτήτως της μιας ή της άλλης εξήγησης (και ασφαλώς ο αντιλογος διαθέτει συνοχή), η εκπαίδευση δεν ζει μέρες μεταρρύθμισης, αλλά διέρχεται μάλλον περίοδο απορρύθμισης.

ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ ΚΑΙ... ΕΚΟΦ

Βεβαίως μπορεί κανείς να ενστερνιστεί μιαν άλλη εκδοχή για την «ταυτότητα» των αναρχικών. «Ο Χριστός υπήρξε ο πρώτος αναρχικός» είπε από τον άμβωνος φορώντας τα χρυσοποίκιλτα άμφια και τη διαμαντένια μίτρα του ο Αρχιεπίσκοπος. Αναρχικός ο άναρχος, ο ων η αρχή και το τέλος... (Ο υφυπουργός Παιδείας κ. Ανθόπουλος υποδέχθηκε τον κ. Χριστόδουλο όχι ως εκπρόσωπο του αναρχικού Ιησού αλλά ως τον Νυμφίο! Μνήσθητι μου Κύριε...).

Κάπως αλλιώς όμως θέλει τον αναρχικό το στερεότυπο των μίντια και η ανάγκη των αστυνομικών δυνάμεων να δικαιολογούν την υπερωριακή απασχόλησή τους κάθε χρόνο στο Πολυτεχνείο. Φέτος 5.000 αστυνομικοί έμειναν χωρίς δουλειά, διότι οι «βάρβαροι» δεν εφάνησαν. Κι έτσι αποφάσισαν (συνεπικουρούμενοι από την πολιτοφυλακή των οικοδόμων του ΚΚΕ) να συλλάβουν προληπτικά 149 νεαρούς, ανάμεσά τους 27 ανήλικους, χωρίς να σκεφτούν ότι μια τέτοια συμπεριφορά της εξουσίας ενισχύει τον «αρνητισμό» των νέων απέναντι στην κοινωνία, όπως εύστοχα παρατηρεί ο καθηγητής του Ποινικού Δικαίου Ν. Παρασκευόπουλος. Πάντως, ο κ. Χριστόδουλος δεν έχει σχέση με τους αναρχικούς του Πολυτεχνείου. Άλλες ρίζες φαίνεται να έχει... Μετά τη συνάντησή του προχθές με τον κ. Έμπερτ δήλωσαν «παλιοί γνώριμοι»...

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΟΤΣΑΛΑΝ

Μια και ο λόγος για τους «αναρχικούς», τους ανέστιους, τους φερέοικους, ασφαλώς το κουρδικό δράμα «εισεβালে» στην Ευρώπη. Το διάβημα του Οτσαλάν, του ηττημένου στρατιωτικά Άπο, σηματοδοτεί μια νέα περίοδο διεθνοποίησης και πολιτικοποίησης του κουρδικού. Παρά την αντίδραση της Άγκυρας και, κυρίως, την κλιμάκωση πολιτικών πιέσεων από τις ΗΠΑ, η κυβέρνηση Ντ' Αλέμα φαίνεται να μην υποχωρεί, το πολιτικό άσυλο θεωρείται δεδομένο για τον Οτσαλάν κι αυτός έσπευσε να μιλήσει περί ομοσπονδίας κι όχι απόσχισης από την Τουρκία.

Στην Άγκυρα, όταν κατάλαβαν ότι δεν θα τους δινόταν ο Οτσαλάν ως τρόπαιο νίκης, το γύρισαν στο ανατολίτικο παζάρι. Ο Ντεμιρέλ, επισκεπτόμενος τη Βιέννη, ζητεί (και ίσως να λάβει...) το καθεστώς υποψήφιας χώρας προς ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πώς θα επηρεάσει η δια-φαινόμενη στροφή των ευρω-τουρκικών τα ελληνοτουρκικά; Μια πρώτη απάντηση θα δοθεί στις 27 Νοεμβρίου, όταν ο πρόεδρος Κληρίδης θα συναντηθεί στην Αθήνα με τον κ. Σημίτη και θα συζητήσουν για την τύχη των S-300. Στο τραπέζι τίθενται δύο σενάρια: αποθήκευση στην Κύπρο ή εγκατάσταση στην Κρήτη. Όσο για την παράκαμψη του ελληνικού βέτο για τη ροή των ECU προς την Τουρκία, η Αθήνα, αν και διαπιστώνει τα αδιέξοδα της πολιτικής του βέτο, αισθάνεται υποχρεωμένη, έστω εικονικώς και για εσωτερικούς λόγους, να εμμένει σε αυτήν – έστω χωρίς αντίκρισμα.

Αλλά η υπόθεση του Οτσαλάν υπενθύμισε και τα όρια μιας κοντόφθαλμης πολιτικής, που υπέτασσε το κουρδικό πρόβλημα στις τακτικές και τη σκοπιμότητα της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης.

Ο κούρδος ηγέτης πήγε στη Ρώμη και όχι στην Αθήνα, διότι εκεί εξυπηρετείται καλύτερα ο αγώνας του. Στην καρδιά της Ευρώπης, εκεί που πριν λίγο συνεδρίασε με επισιμότητα το εξόριστο κουρδικό κοινοβούλιο, ο Οτσαλάν κάνει ένα νέο ξεκίνημα της προσπάθειας για τον «εθνικό αυτοκαθορισμό» του λαού του. Θα το αντιληφθούν άραγε οι διάφοροι φίλοι του κ. Χαράλαμπίδη;

ΦΥΓΗ ΠΡΟΣ ΤΑ ΕΜΠΡΟΣ;

Η Ιταλία του Ντ' Αλέμα, η Γερμανία του Σρέντερ, η Γαλλία του Ζοσπέν, ακόμη και η Αγγλία του Μπλερ, η ήπειρος της κεντροαριστεράς, έχουν φορτωθεί πολλές προσδοκίες των ανυπόμονων, πλέον, ευρωπαίων. Η υπόθεση Οτσαλάν δοκιμάζει την ειλικρίνεια των ευρωπαϊκών διακηρύξεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η επιμονή του Σρέντερ και του Λαφοντέν για ευρωπαϊκό σύμφωνο απασχόλησης και η επιλογή τους να πολιτικοποιήσουν την οικονομία περι-οριζοντας, βαθμιαίως, την ασυδοσία των ευρωτραπεζιτών, συνιστούν βήματα για έναν άλλο προσανατολισμό της Ευρώπης. Πώς εντάσσεται η κυβέρνηση Σημίτη μέσα στις αναζητήσεις της πληθυντικής ευρωπαϊκής αριστεράς; Ο πρωθυπουργός επιμένει να πορεύεται στο δικό του χρόνο,

επικαλούμενος την ιδιομορφία της εκτός ONE, ακριτικής Ελλάδας. Πόσο πειστική εξακολουθεί να είναι αυτή η ανάλυση, που εξ αντικειμένου αποσπά τη χώρα από τον οργανικό ευρωπαϊκό χώρο της;

Τα ερωτήματα δεν παραπέμπουν σε μακρινές αναζητήσεις, ούτε σε ουτοπικές περιπλανήσεις. Κυρίως δεν απαντώνται με φυγή προς τα εμπρός. Είναι άραγε συμπτωματικό ότι την επομένη της ψήφου εμπιστοσύνης στη Βουλή ο πρωθυπουργός άνοιξε θέμα πρόωγων εκλογών, επισημώς προέβλεψε ότι θα γίνουν την άνοιξη του 2000 επειδή η Βουλή δεν θα βγάλει Πρόεδρο, ενώ διοχετεύονται σενάρια ταυτόχρονων εκλογών με τις ευρωεκλογές ή και νωρίτερα, αμέσως μετά το Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ;

Το «Βήμα» μάλιστα εντόπισε τα «παράθυρα» του προϋπολογισμού για τις εκλογές, δίνοντας έμφαση στην υπεράνω προσδοκιών είσπραξη φορολογικών εσόδων το 1998. Πρόκειται για τακτική του Μαξίμου να θέσει υπό τον εκβιασμό πρόωγων εκλογών το επικείμενο Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ; Οποιαδήποτε εξήγηση κι αν δώσει κανείς, το βέβαιο είναι ότι από τη στιγμή που ο πρωθυπουργός απείλησε τους «11» με εκλογές, άνοιξε μια νέα πολιτική περίοδο, όπου η ρευστότητα και η αστάθεια αποτελούν μόνιμη συνιστώσα. Και για να επανέλθουμε στο αρχικό ερώτημα: «Πόσο διαρκεί η ψήφος εμπιστοσύνης»;

ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

Ο ΑΝΤΗΝΩΡ λείπει

αυτό το δεκαπενθήμερο στο εξωτερικό.

Η ΝΟΜΙΚΗ «ΤΕΧΝΗ»

Για Συμβολαιογράφους ή για Νομικούς Συμβούλους του Κράτους σας προετοιμάζουν τα «Νομικά Φροντιστήρια Παν. Παναγιώτου», όπως διαφημίζονται στην οδό Σόλωνος. Πρόκειται για τα

ΝΟΜΙΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
ΠΑΝ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ
Σόλωνος 12, τηλ. 36.46.246- 36.02.169

ΕΙΔΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
Για

ΝΟΜΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΚΡΑΤΟΥΣ

φροντιστήρια ιδιοκτησίας του κ. Γενικού Διευθυντή της ΕΡΤ γνωστότερου ως «Παν-Παν». Δεν

γνωρίζουμε αν υπάρχει ασυμβίβαστο για τον κ.

Γενικό να διαχειρίζεται και ιδιωτικά φροντιστήρια. Έτσι κι

αλλιώς, κάτι τέτοια είναι σήμερα φιλά γράμματα.

Άλλωστε ο Παν-Παν, όταν έδιδασκε τους μαθητές του την εποχή που ήταν φροντιστής, συνήθιζε να τους λέει:

«Κύριοι, προσέξτε.

Άλλο η νομική επιστήμη και άλλο η νομική τέχνη.

Διότι διά της νομικής τέχνης μπορείτε να ελιχθείτε, να κινηθείτε, να διαμορφώσετε προσκόμματα ή ευνοϊκές περιστάσεις για τον πελάτη σας».

Ο κύριος Παν-Παν δεν είναι δάσκαλος που απλώς έδιδασκε.

Απέδειξε εμπράκτως ότι γνωρίζει καλάς την «νομικήν τέχνην». Ε, για την επιστήμη τώρα, ποιος νοιάζεται!

«Συμβολαιογράφος»

Δεν χρειάζεται να είναι κα-
νεείς συγκοινωνιολόγος για
να καταλάβει πόσο εφιαλ-
τικά έχει αυξηθεί το κυκλοφο-
ριακό όχι πια μόνο στην Αθήνα
ή την Θεσσαλονίκη, αλλά σχε-
δόν σε όλα τα αστικά κέντρα της
χώρας, από το Ηράκλειο ως τη
Λάρισα και από την Πάτρα ως
το Βόλο.

Δεν υπάρχουν πλέον ώρες αιχ-
μής ή μη καθώς εκατοντάδες χι-
λιάδες εργατοώρες χάνονται,
καθώς εκατοντάδες χιλιάδες αυ-
τοκίνητα καθηλώνονται επί ώρες
υποχρεωτικά σε καθημερινή βά-
ση ακόμη και τις προχωρημένες
νυκτερινές ώρες ρυπαίνοντας
πολλαπλώς και καθιστώντας τις
πόλεις αδιάβατες και εχθρικές
προς τους πεζούς. Και -το κυριό-
τερο- οδηγώντας το έμφυχο
φορτίο τους στην αντικατανομή
της ή την ψυχασθένεια.

Τα λίγα χιλιόμετρα του μετρό
της Αθήνας θα είναι απλώς
ασπιρίνη στον καρκίνο, αλλά
και πρόφαση για την κυβέρνηση
και τους τοπικούς άρχοντες να
μην παίρνουν τα απαραίτητα μέ-
τρα να μην αποφασίζουν τώρα
τον οδυνηρό αλλά αναγκαίο
αποκλεισμό των Ι.Χ. από το νέ-

ΚΑΡΚΙΝΟΣ

ΕΔΟ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΕΔΟ
ΦΘΗΝΟ Τ.Χ.

ντρο, την ανάπτυξη κι αστυνό-
μευση των λεωφορειοδρόμων
συγχρόνως με την στήριξη των
μαζικών μέσων μεταφοράς, τον
εξορθολογισμό και την μείωση
των ανεξέλεγκτα πλέον δρώ-
ντων ταξί, την στοιχειώδη επιτή-
ρηση των δικύκλων που αποτε-
λούν τα πιο εύκολα θύματα της
ασφάλτου και, τέλος, την εφαρ-
μογή εναλλακτικών τρόπων κυ-
κλοφορίας, όπως συμβαίνουν με
πολλές αμερικανικές ή ευρω-
παϊκές πόλεις: εννοώ μια πολιτι-
κή που να πείθει τους πολίτες ότι
μπορούν και πρέπει να πεζοπο-
ρούν απεμπλεκόμενοι σταδιακά
από τη δεσποτεία του αυτοκινή-
του.

Αλλά για κάτι τέτοιο χρειάζο-
νται ελκυστικοί πεζόδρομοι,
προσχεδιασμός διαδρομών,
επαρκές σιδηροδρομικό δίκτυο,
συνεννόηση της αστικής και της
δημοτικής συγκοινωνίας κ.λπ.

Εμείς, αντ' αυτού, στηρίζουμε
και την οικονομική αλλά και
την... κοινωνική μας πολιτική
στα Ι.Χ. και στην ιδιότυπη σχέ-
ση ύπαρξης κι εξουσίας που
έχει μ' αυτά ο νεοέλληνας, ο πιο
ανεκπαίδευτος οδηγός στην Ευ-
ρώπη. Και έχουμε μια κυβέρνη-
ση που αποφάσισε στα σοβαρά
να φορτώσει με καινούργια
«φθηνά» Ι.Χ. την ήδη ασφυκτι-
κή κυκλοφορία χωρίς να λάβει
αντίμετρα για τον εκσυγχρο-
σμό της...

Έτσι, το υπουργείο Συγκοι-
νωνιών διεκπεραιώνει καθημερι-
νές υποχρεώσεις χωρίς ν' αντι-
λαμβάνεται την ουσία των προ-
βλημάτων και ο εκάστοτε
υπουργός περιμένει να μετατε-
θεί σε κάποιο πιο καλόβολο
υπουργείο.

Εν τω μεταξύ, ο καρκίνος γιγά-
ντώνεται...

Μάνος Στεφανίδης

ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

μεταφέροντας μικρό απόσπασμα.
Αντιγράφουμε:

«Επί των ημερών πρωθυπου-
ργίας Σημίτη προωθήθηκε μια εμ-
φανώς επιθετική επικοινωνιακή
πολιτική κάτι σαν "ολοκληρωτι-
κός πόλεμος" με αγαστή συνερ-
γασία "μεσαζόντων" (go
between) της έντυπης και ηλε-
κτρονικής που συχνά υπερβαίνει
τα εσκαμμένα καθώς αποτελεί
κακέκτυπο των αμερικανικών και
ευρωπαϊκών προτύπων και προ-
διαγραφών και, ακόμη πιο συχνά,
επιφέρει τα εντελώς αντίθετα
αποτελέσματα... Η εικόνα

(image) του πρωθυπουργού χτίζε-
ται και ξαναχτίζεται από τις κο-
πιδέιες προσπάθειες του "περι-
βάλλοντός" του, του "οίκου" του.
Κατά μία έννοια είναι πράγματι
περιβαλλοντική, οικο-λογική...».

Είναι, τέλος, απολύτως ενδει-
κτικό ότι ο συγγραφέας παραπέ-
μπει σ' ένα βιβλίο του 1994 που
συνέγραψαν οι Garz και Krammer
και τιτλοφορείται *Die Welt als Text*
(Ο κόσμος ως κείμενο) και το
οποίο προσεγγίζει με τρόπο ριζο-
σπαστικό τη σχέση κοινωνίας και
ΜΜΕ.

Μ.Σ.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΥΠΕΞ

Πριν από λίγες ημέρες πληροφορηθήκαμε την «έξωση» του κ. Κ. Ζώρα από τη θέση του γ.γ. του ΥΠΕΞ που ακολούθησε την επεισοδιακή έξωση των υπαλλήλων του μεταφραστικού τμήματος. Στον υπουργό κ. Θ. Πάγκαλο θέτουμε σήμερα ένα ερώτημα — αν αξιωθεί να μας το διευκρινίσει: Είναι σύμπτωση η απόλυση του προξενικού υπαλλήλου στο Αμβούργο κ. Βασ. Γιαννάκοβα από τον τώως γ γραμματέα; Γιατί ο εν λόγω υπάλληλος είχε και ευδόκιμη προϋπηρεσία, και καλές συστάσεις από τους προϊστάμενους του, και αγαπητός ήταν στην ελληνική κοινότητα του Αμβούργου. Μήπως το παράπτωμά του ήταν ότι μίλησε για τη διαφθορά στις πρεσβείες και τα προξενία μας στο εξωτερικό;

Η.Κ.

ΤΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΤΩΝ ΠΟΣΟΣΤΩΝ ΚΑΙ Η ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Η κυβέρνηση έχει βάλει στόχο την μείωση του χρέους της ως ποσοστού του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ) κατά τέσσερις μονάδες το 1999 (τώρα έχει τάξη μεγέθους 106% του ΑΕΠ).

Βεβαίως, πρόκειται για ιερό σκοπό, καθώς η έκταση της μείωσης αυτού του ποσοστού θα αυξήσει τις πιθανότητες να μας αποδεχτούν οι εταίροι, δεδομένου ότι το ύψος του δημοσίου χρέους είναι ένα από τα κριτήρια συμμετοχής στην ΟΝΕ.

Στον προϋπολογισμό οι τόκοι και τα χρεωλύσια έχουν την θέση που τους αξίζει. Το άθροισμά τους δίνει ένα τρομακτικό ποσό, άνω των 7 τρισ., σχεδόν ίσο με τις πρωτογενείς δαπάνες (δηλαδή, όλες τις δαπάνες του προϋπολογισμού πλην των τόκων). Δεδομένης αυτής της ανωμαλίας, κάθε μεταβολή επί τα βελτίω τονίζεται ιδιαίτερα.

Φερ' ειπείν, ο υπόλογος ΥΠΕΘΟ και ΥΠΟΙΚ, κατά την παρουσίαση του Προϋπολογισμού, επισήμανε την μείωση του τόκου ως ποσοστού του ΑΕΠ από 9,2% το 1998, σε 8,8% το 1999 ως

ισχυρή βελτίωση. Ωστόσο, αν ληφθεί υπόψη και η αύξηση του ΑΕΠ, η μείωση αυτή καταλήγει να είναι μόλις 1% στο ύψος των τόκων.

Πάντως, η πρόβλεψη της μείωσης του χρέους κατά τέσσερις μονάδες μπορεί να είναι μεν αναλογικά αισιόδοξη όσο και τα περισσότερα θετικά στοιχεία του προϋπολογισμού, αλλά επιτέλους δεν είναι αυθαίρετη και μάλλον απορρέει από την εφαρμογή μακρο-οικονομικού υποδείγματος με την βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή με ελαφρώς αισιόδοξες παραμέτρους.

Η αισιοδοξία είναι θετικό στοιχείο του προγραμματισμού και στην περίπτωση δεν είναι ξεκρέμαστη. Ακόμα και μόνο με την τρέχουσα πτωτική πορεία των επιτοκίων και με τα έσοδα από τις επικείμενες ιδιωτικοποιήσεις, θα μπορούσε να επιτευχθεί ο στόχος αυτός χωρίς καν να απαιτηθεί πρωτογενές πλεόνασμα για το οποίο τόσο κόπτεται ο Παπαντωνίου.

Μελαγχολεί, ωστόσο, κανείς όταν αναλογιστεί ότι το δημόσιο χρέος προ δεκαπενταετίας, δηλαδή κατά το 1983,

έφτανε περίπου το 40% του ΑΕΠ και παρ' όλο το ταπεινότατο ύψος του σε σχέση με το σημερινό, ήταν και τότε ακόμα πρόξενος μεγάλης ανησυχίας για την κυβέρνηση και καλή ευκαιρία για τη Ν.Δ. να αντεπιτεθεί μετά τη μομφή περί «καμένης γης».

Βεβαίως, αυτό το θαυμαστό ποσοστό εμετρήθη στις απαρχές της λειτουργίας του Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων, πολύ πριν από την Αγορά του Αιώνα, και μόλις είχαν αρχίσει να υλοποιούνται τα σχεδόν τυχαία έργα, οι δόλου τυχαίοι διορισμοί, οι παντοίες αυξήσεις, οι ενισχύσεις καταδικασμένων επενδύσεων, οι χαρισμοί χρεών, οι μετοχοποιήσεις, οι εξοφλήσεις λογαριασμών και οι άλλες καταναλωτικές τρέλες των κυβερνήσεων της περιόδου.

Με τόσο θεαματικό βάρος στο σύστημα, αδίκως ψέγεται ο Παπαντωνίου όταν μιλάει για υπερδεκαπενταετή κακοδιαχείριση. Μακάρι να μελετηθεί κάποτε με ακρίβεια αυτό το φαινόμενο σε σχέση και με τις σημερινές προοπτικές ευημερίας του λαού.

Στέλιος Καφαντάρης

Ο ΔΡΥΣ ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΑΞΥΛΕΥΤΟΣ

Η παραπομπή στον Τύπο ενός στρογγυλού αριθμού φορολογουμένων ως φοροκλεπτών γίνεται με περισσή τελετουργία, και με την περιοδικότητα της αμειψισποράς. Λόγου χάρη, οι αναγνώστες του *Αντί* μπορούν να ανατρεξούν στο σχόλιο της 22ας Νοεμβρίου 1996, με τίτλο «Αραγε θα ξυλευθεί ο Δρυς», που διελάμβανε αντίστοιχη ενέργεια του υφυπουργού για υποδοσολογημένες θαλαμηγούς.

Όλοι, ιδίως οι φορολογούμενοι, κατανοούμε πλήρως τις ευγενείς προθέσεις του υφυπουργού: Είναι η διά της διαπόμευσης ανάπτυξης πρόσθετων αισθημάτων ενοχής, πέφταν του αναλογισμού των ποινικών συνεπειών και των προστίμων, σε όσους εκ των φορολογουμένων επιλέγουν την οδό του εγκλήματος.

Το θεμελιώδες πρόβλημα με αυτές τις ενέργειες είναι το καταρχάς απαράσκειον και το ως συνήθως αδιάφορον των εξελίξεων από πλευράς υπουργείου. Τουλάχιστον τώρα σημειώνεται πλέον σαφώς ότι τα αδικήματα είναι αποτέλεσμα ελέγχων που η διαδικασία καταλογισμού ακόμα εκκρεμεί, ενώ παλαιότερα έπρεπε να γίνουν διευκρινίσεις έπειτα από απειλές μηνύσεων των διασυρομένων. Ωστόσο η εξέλιξη σε όλες αυτές τις δράσεις είναι η ίδια, ήτοι δεν υπάρχει καμία

περαιτέρω ενημέρωση, διόρθωση ή πληρέστερη καταγραφή, η οποία θα έδειχνε ότι το υπουργείο αντιμετωπίζει το όλο θέμα διδακτικά μεν αλλά με υπευθυνότητα.

Αν δεν υπάρξει αυτή η πλήρης διερεύνηση με σοβαρότητα, κινδυνεύει η πράξη του υφυπουργού να γίνει μπουμερανγκ και, παραδόξως, να ενισχύσει αντί να καταστείλει την φοροδιαφυγή. Ο μέσος πολίτης συνεχώς θα αγανακτεί με την προχειρότητα και εντέλει την απανθρωπιά του υπουργείου και, αντί να παραδειγματιστεί, ίσως ακολουθήσει το παράδειγμα των επωνύμων στην φοροδιαφυγή, όπως πασχίζει να το κάνει στις άλλες επιλογές της ζωής του.

Η συστηματική παρακολούθηση και η καταγραφή της εξέλιξης των υποθέσεων είναι υποχρέωση της πολιτείας και θα έπρεπε να παίρνει ξεχωριστή θέση στον Τύπο. Αν δεν μπορεί να γίνει για τον καθένα που ήδη έχει παρουσιάσει ο κ. Δρυς με την λίστα του, ας γίνει στατιστικά για το σύνολο, έτσι ώστε ο πολίτης να μπορεί να ελέγχει και την σοβαρότητα των καταγγελιών αλλά και τον βαθμό συμμόρφωσης των φοροφυγάδων, τουλάχιστον των ακραίων περιπτώσεων (π.χ., ποιο-τελικώς- θα είναι το ποσό του προστίμου που θα πληρωθεί από τα 11,5 δισ. δρχ. που καταλογίστηκαν σε μηχανολόγο-μηχανικό).

Παραμιλιπόντως, ουδείς μας πληροφορήσε, υπουργός ή τα Μέσα, αν πράγματι εξόφλησε το χρέος του ο πιο διάσημος φοροφυγάς της δεκαετίας, ο Ν. Γεωργιάδης, ο ανακατεμένος με την πώληση της ΑΓΕΤ, μια υπόθεση που παρ' ολίγον να οδηγήσει τον Μητσοτάκη στο ειδικό δικαστήριο. Ο Γεωργιάδης επέλεξε τον πρωτότυπο δρόμο να αυτοκαταγγελλεί ως φοροφυγάς -στα μέσα του '94- για να αποφύγει άλλες σοβαρότερες συνέπειες που απέρρεαν από την βεβαιωμένη λήψη της προμήθειας.

Εγγραφαν τότε οι εφημερίδες ότι το αρχικό πρόστιμο ήταν 2,4 δισ. δρχ., αλλά ευτυχώς για τον Γεωργιάδη, μειώθηκε στο 1,75 δισ. δρχ. και επρόκειτο, κατά δήλωση του ίδιου, να εξοφληθεί σε 12 μηνιαίες δόσεις. Δυστυχώς, τόσο τα Μέσα όσο και το αρμόδιο υπουργείο, ως συνήθως, εγκατέλειψαν την υπόθεση άρον άρον, μόλις έκλεισε το «πολιτικό» σκέλος των συγκρούσεων Παπανδρέου-Μητσοτάκη.

Μακάρι ο κ. Δρυς να μπορέσει να βεβαιώσει δημόσια έστω και μόνο την εξόφληση αυτού του χρέους, ταπεινή κατάληξη μιας υπόθεσης που ταλαιπώρησε την χώρα επί καιρό. Φοβούμαι, όμως, ότι οι σχέσεις Εφορίας και Ν. Γεωργιάδη καλύπτονται από το απόρητο.

Στέλιος Καφαντάρης

ΦΩΝΕΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Είναι γνωστό ότι το ξέσπασμα εναντίον των μεταναστών και ο ρατσισμός των τελευταίων δέκα τελευταίων χρόνων εκδηλώνεται κυρίως εναντίον των Αλβανών, της πολυπληθέστερης κοινότητας μεταναστών στη χώρα μας. Το παράξενο στην υπόθεση είναι ότι τόσα χρόνια οι 300.000 περίπου Αλβανοί που βρίσκονται στην Ελλάδα δεν είχαν καταφέρει να οργανωθούν σε ομάδα και να υπερασπιστούν τα δικαιώματά τους. Αν και πολύ μικρότερες αριθμητικά κοινότητες μεταναστών είχαν καταφέρει να συσπειρωθούν, όπως οι Φιλιππινέζοι, οι Πολωνοί ή οι Αφρικανοί, η μόνη κοινή συνάντηση των Αλβανών ήταν μέχρι τώρα προσωπικά στις αλβανόφωνες εφημερίδες στην Ομόνοια.

Το Φόρουμ των Αλβανών που συστήθηκε τον περασμένο Μάιο επιχειρεί εδώ και μερικούς μήνες να συσπειρώσει τους Αλβανούς που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα για να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Στην πρώτη συνάντηση του Φόρουμ που πραγματοποιήθηκε στο Πολυτεχνείο πριν από 15 μέρες, ο πρόεδρος του Γκάκι Καπλάνι κάλεσε τον ακόλουθο της αλβανικής πρεσβείας στην Ελλάδα άντι Μαχίλα, τη βουλευτή του Συνασπισμού Στέλλα Αλφιέρη και τον Νίκο Γιαννόπουλο, εκπρόσωπο της Κίνησης για τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα. Η συζήτηση σε ένα ακροατήριο περίπου 100 Αλβανών ήταν ενδεικτική της αγωνίας αυτών των ανθρώπων που ανησυχούν κυρίως για την παράταση της παραμονής τους στην Ελλάδα. Για την άσπρη και πράσινη κάρτα παραμονής ο αλβανός διπλωμάτης είπε ότι ο νόμος για την νομιμοποίηση είναι «από τους καλύτερους στην Ευρώπη αλλά δεν επαρκούν οι υπηρεσίες για την εξυπηρέτηση

του κοινού». Οι άλλοι δύο ομιλητές επισήμαναν το ρατσισμό της ελληνικής κοινωνίας αλλά και του κράτους που προσπαθεί με τη «νέα νομοθεσία να διώξει του μετανάστες. Συνολικά, έχουν ήδη καταγραφεί 370.000 μετανάστες αλλά μόνο 50.000 υπολογίζεται μέχρι τώρα ότι έχουν τις προϋποθέσεις για να πάρουν πράσινη κάρτα», τόνισε ο Ν. Γιαννόπουλος.

Εκτός από τους Αλβανούς, μια άλλη κατηγορία μεταναστών που προσδιορίζονται περισσότερο από το φύλο τους και λιγότερο από την εθνική τους ταυτότητα είναι οι γυναίκες-θύματα των ροζ κυκλωμάτων. Οι αποκαλύψεις της ανάμειξης αστυνομικών στα κυκλώματα που εμπορεύονται γυναίκες κυρίως από τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης άνοιξαν τους ασκούς του Αϊόλου. Παρ' όλη τη χαμηλή φεμινιστική συνείδηση των Ελληνίδων, φαίνεται ότι «ο κόμπος έφτασε στο χτένι». Η Φεμινιστική Πρωτοβουλία ενάντια στην Καταναγκαστική Πορνεία Αλλοδαπών Γυναικών συσπειρώσε πολλές ελληνικές ομάδες φεμινιστριών.

Μετά τη συγκέντρωση διακοσίων περίπου ατόμων στα Προπύλαια πριν από δέκα μέρες, οκτώ εκπρόσωποι της Πρωτοβουλίας πραγματοποιήσαν παράσταση στην Αστυνομική Διεύθυνση Αθηνών το περασμένο Σάββατο. Σκοπός τους, να δηλώσουν τη συμπαράστασή τους στις γυναίκες που απέδρασαν από την πορνεία και κατέθεσαν μηνύσεις εναντίον των μαστροπών τους. Η Πρωτοβουλία είναι έτοιμη να προσφέρει τόσο ιατρική και νομική κάλυψη όσο και ψυχολογική στήριξη.

Ελένη Κολιοπούλου

ΠΑΡ' ΤΑ ΟΛΑ!

Με την πρόσφατη συνέντευξη εφ' όλης της ύλης, το Παγκάλου κάλλος απογειώθηκε για άλλη μια φορά.

– Πού πάει, όμως, η εξωτερική μας πολιτική; Ή, καλύτερα, πώς τα πάει ο επικεφαλής πληθωρικός υπουργός της; Φοβάμαι ότι βαίνουμε από τον ένα «θρίαμβο» στον άλλο και μάλιστα χωρίς να τους δημοσιοποιούν τα ΜΜΕ. Ιδού ένα απάνθισμα: Χάσαμε, κι αν την είχαμε σίγουρη, την θέση του μη μόνιμου αντιπροσώπου στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών γι' αυτήν την διετία και –το χειρότερο– με την έγκρισή μας την επόμενη φορά θα είναι υποψήφιος η Τουρκία. Χάρη σε μια σειρά «ευφυών» χειρισμών το επιχείρημα του «βέτο» για το χρηματοδοτικό πρωτόκολλο προς την γείτονα εξανεμίσθηκε, χωρίς η Αγκυρα να προβεί στην παραμικρή υποχώρηση. Συγχρόνως, στην Ε.Ε. υπάρχει μια αρνητικό κλίμα. Ο αγωγός Μπουργκάς - Αλεξανδρούπολης είναι πλέον όνειρο απατηλό, όπως όνειρο απατηλό στάθηκε η «απειλή» των S-300, οι οποίοι την τελευταία φορά εθεάθησαν να βολοδέρνουν ανάμεσα σε Κρήτη και Τσιρίγο. Η Macedonia καλά κρατεί, δικαιωθέντος πλήρως του Μητσότακη, ενώ ως Fyrom δεν αναφέρεται πια ούτε σε επίσημα έγγραφα της Ε.Ε., των συμμάχων μας δηλαδή. Η ήττα, επιπλέον, του Τσερβενκόφσκυ από τους ακραίους εθνικιστές στα Σκόπια προοιωνίζεται

εξελίξεις. Είμαστε έτοιμοι για διάλογο μαζί τους; Πόσο μάλλον που οι νυν υπερεθνιστές μπορεί να γίνουν πρώην εθνικιστές. Απ' την άλλη, ο πρωθυπουργός της Αλβανίας Παντελή Μάικο έλαβε και νέα δανειοδότηση –δανεικά κι αγύριστα– απ' την Αθήνα χωρίς πάντως να προχωρήσει η κατοχύρωση των δικαιωμάτων της εκεί μειονότητας μας. Στην Ν.Α. Μεσόγειο ο άξονας ΗΠΑ - Τουρκία - Ισραήλ δρα ως ο υπερ-αστυνόμος της μέσης Ανατολής, ενώ εμείς ψαχνόμαστε να βρούμε φίλους και υποστηρικτές για τ' ανοιχτά εθνικά μας ζητήματα (το εξής ένα: την Κύπρο). Τέλος, στην Κωνσταντινούπολη, το τελευταίο πλήγμα εναντίον της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης αντιμετωπίζει μόνος του –και καλύτερα– ο οικουμενικός πατριάρχης. (Τον οποίο πάντως βραχυκύκλωσε στις Βρυξέλλες η «ανεξάρτητη» εξωτερική πολιτική της Ελλαδικής Εκκλησίας. Τέτοια σύμπτωια.) Περιττό, βέβαια, να πούμε ότι περίπου δεν μιλούνται ο υπουργός Εξωτερικών με τον εθνικό μας επίτροπο στην Ε.Ε., όπως και ο απομονωμένος κ. Γ. Παπανδρέου με τον κ. Γ. Κρανιδιώτη. Η ίδια καχυποψία επιφυλάσσει πλέον ανοιχτά ανάμεσα σε Αθήνα και Κύπρο, εφόσον ο εις πετά το μπαλάκι στον άλλον για τους S-300 και ως κορωνίδα επί της εξωτερικής και μη πολιτικής έχουμε την υπερδραστηριότητα του ευφρέστατου κ. Μπερνς, ο οποίος ενεργεί ως πράιτωρ του

Dominium Mundi στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων. Παρ' όλα αυτά, ο κ. Πάγκαλος από καιρού εις καιρόν έχει την πολυτέλεια –του το επιτρέπει η Εξουσία που ασκεί– να περιλούζει με χαρακτηρισμούς του προσωπικού του «ύφους» φίλους κι εχθρούς και να εκπονώνεται. Εμείς οι απλοί πολίτες, φευ, δεν το δυνάμεθα άνευ ποινικών κυρώσεων. Είναι κι αυτό ένα από τα χαρακτηριστικά της Δημοκρατίας. Καταντά, όμως, ασύγγνωστη αφέλεια να επανέρχεται ο στυλίστας υπουργός κάθε τόσο στο προσωπικό του τραύμα, στον «κ. τίποτε», ο οποίος και τον συνέτριψε εμμέσως και αμέσως δύο συνεχείς φορές κατά τις διαδοχικές εκλογές του αθηναϊκού Δήμου, και να τον καθυβρίζει αντιδημοκρατικά κι απρόκλητα. Πιστεύω λοιπόν πως όλοι αυτοί οι «λεονταρισμοί» –εντός ή εκτός– γίνονται εκ μέρους του όχι αυθόρμητα αλλά εσκεμμένα, για να ενισχυθεί η εικόνα εντός ενός σιβαρού μέλλοντος πρωθυπουργού. Έστω κι αν αυτή η αμετροέπεια, όπως προσφώνω δήλωνε πριν από λίγες μέρες ο Α. Καρκαγιάννης στον ΣΚΑΪ, εκθέτει ανεπίτρεπτα τις δημόσιες σχέσεις της χώρας μας, καθιστώντας συχνά πυκνά τον κ. «Από όλα» persona non grata στους διπλωματικούς κύκλους. Βλέπετε, στη «Σχολή των τίποτε» διδάσκουν πολλών ειδών καθηγητές και σχεδόν πάντα, προς ζημίαν του τόπου.

Στέφανος Προεστάκης

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΞΑΡΤΗΣΗ

• Την περασμένη Δευτέρα 16.11, έγιναν τα εγκαίνια του χώρου στέγασης του Κέντρου Δευτερογενούς Πρόληψης σε ένα ανακαινισμένο νεοκλασικό κτίριο στην οδό Φλωρίνης 13, στην περιοχή του Αγίου Παντελεήμονος Αχαρνών. Το κτίριο που αγοράστηκε από το Ίδρυμα «Λέων Λαιμός», ανακαινίστηκε με τη φροντίδα του Συλλόγου Γονέων της «Στροφής». Στο Κέντρο θα παρέχονται υπηρεσίες σε εφήβους 13-21 ετών που βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο εξάρτησης από ψυχοτρόπες ουσίες. Μέχρι σήμερα, το Κέντρο έχει προσφέρει υπηρεσίες σε περίπου 160 εφήβους χρήστες και 370 γονείς και αδελφία.

• Η Μονάδα Απεξάρτησης 18 άνω, στο πλαίσιο της 3ης Ευρωπαϊκής Εβδομάδας Πρόληψης της Τοξικοεξάρτησης, εγκαινίασε έκθεση ζωγραφικής στις 18.11 στην αίθουσα Συλλόγου Υπαλλήλων Τραπεζής, Σίνα 16. Τα έργα είναι δημιουργίες των θεραπευομένων της Μονάδας κατά τη διάρκεια της θεραπείας τους.

ΣΥΝΕΠΕΙΑ...

«Σας πάω», είχε πει ο αρχιεπίσκοπος. Και για να μην έχουμε αμφιβολίες για το ανοιχτό του μυαλό, δήλωσε προ ημερών πως δεν έχει πρόβλημα η Εκκλησία ούτε με τα σκουλαρίκια ούτε με τις μίνι φούστες. Και, ναι μεν οι πιστορικάδες δεν «τσιμπάνε» με τέτοιες αστειές «παραστάσεις», υπάρχουν

όμως κι οι αφελείς που πείθονται πως κάτι άλλαξε στην Εκκλησία. Εμείς θα σημειώσουμε, μέρες που 'ναι, πως ενώ οι νέοι του 1973 φώναζαν «Ψωμί, Παιδεία, Ελευθερία», ο αρχιεπίσκοπος ήταν εκ των διαμορφωτών του «Ελλάς, Ελλήνων, Χριστιανών» – κι έτσι δεν πε-

ριμέναμε απ' αυτόν ούτε στεφάνι να καταθέσει, ούτε δηλώσεις για την επέτειο του Πολυτεχνείου να κάνει. Σιώπησε μπροστά σ' αυτήν την επέτειο, συνεπής προς την τακτική ανθρώπων που κουβαλούν το σύνδρομο του ενόχου σχετικά με το ρόλο τους σε περασμένες εποχές και ξεφεύ-

γουν με το «δεν είδα, δεν άκουσα, δεν ξέρω». Φυσικά η 25η επέτειος της εξέγερσης του Πολυτεχνείου είναι μόνο ένα μικρό, σιωπηρό, δάλεια στην ατέλειωτη ενασχόληση του Χριστόδουλου με την ελληνική καθημερινότητα.

Γιώργος Σπανός

Ποιοι **δεν** δέλουν τη συμφωνία Σημίτη - Άκη

του Τάσου Παππά

Φαίνεται ότι πολλά πράγματα στο ΠΑΣΟΚ, στην πορεία του προς το συνέδριο, θα κριθούν από την ποιότητα των σχέσεων μεταξύ του πρωθυπουργού και του υπουργού Άμυνας. Και ο Κώστας Σημίτης και ο Άκης Τσοχατζόπουλος υπογραμμίζουν ότι θέλουν να πάνε μαζί και ισχυρίζονται ότι έχουν στο μυαλό τους «ένα ΠΑΣΟΚ μεγάλο, ενιαίο και νικηφόρο». Τα δείγματα γραφής από την πλευρά του Άκη Τσοχατζόπουλου είναι δηλωτικά των προθέσεών του.

Κατέστησε σαφές με δημόσιες παρεμβάσεις του ότι δεν πρόκειται υπό κανονικές συνθήκες να διεκδικήσει την αρχηγία στο επικείμενο συνέδριο του κόμματος, λέγοντας ότι «οι πρωθυπουργοί δεν ανατρέπονται από συνέδρια». Στηρίζει τη στρατηγική κατεύθυνση της κυβέρνησης για ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ και συντάσσεται με τον πρωθυπουργό κάθε φορά που διάφοροι θερμοκέφαλοι της εσωκομματικής αντιπολίτευσης αμφισβητούν εμπράκτως τις κορυφαίες επιλογές. Οι περισσότεροι από

τους συνεργάτες του αποφεύγουν το συγχρωτισμό με τους αδιάλλακτους «προεδρικούς» και δεν διστάζουν να ασκήσουν την επιρροή τους προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι εντάσεις όπως έγινε προσφάτως με την κίνηση των «11». Είναι γνωστό, για παράδειγμα, ότι το διαβόητο κείμενο θα υπέγραφαν και άλλοι βουλευτές αν δεν επείθοντο για το απονενομημένο του διαβήματος από ορισμένους συνεργάτες του υπουργού Άμυνας.

Την ίδια στιγμή, όμως, η «άλλη πλευρά» απαντά λες και έχει να κάνει με έναν δυ-

νάμει εχθρό. Το συνέδριο –ο χρόνος σύγκλησής του και το περιεχόμενό του– γίνεται ερμην του Άκη Τσοχατζόπουλου.

Ο ανασχηματισμός ήταν μία πράξη που κάθε άλλο παρά συμφιλιωτικά μηνύματα εξέπεμψε. Είναι βέβαιο ότι στο εσωτερικό της ηγετικής ομάδας υπάρχουν πρόσωπα που δεν ευνοούν την πολιτική συνεννόησης μεταξύ των δύο κορυφαίων παραγόντων του κινήματος. Οι επιδιώξεις των στελεχών του εκσυγχρονιστικού στρατοπέδου, που δεν θέλουν τη συμπίεση, συναντώνται με τις στοχεύσεις ενός τμήματος του στελεχικού δυναμικού που «βλέπει» πίσω από τη στρατηγική συμφωνία Σημίτη-Άκη την οριστική περιθωριοποίησή του. Ας πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά:

Η ΠΕΠΑΤΗΜΕΝΗ ΤΟΥ Κ. ΣΗΜΙΤΗ

- Δεν είναι τυχαίο ότι ο στενός φίλος του πρωθυπουργού και πρόεδρος του ΟΠΕΚ Δημήτρης Παπούλιας σε πρόσφατη συνέντευξή του στη *Εξουσία*, κατηγορήσε τον Κώστα Σημίτη «ότι ακολουθεί την πεπατημένη, ότι κινείται σε μια λογική ισορροπιών που στόχο έχει να συντηρήσει το υπάρχον» και τον κάλεσε να προχωρήσει σε ρήξεις και τομές με το παρελθόν ακόμη και αν το τίμημα είναι η **εκλογική ήττα!**

Ο κ. Παπούλιας εκφράζει εκείνες τις δυνάμεις (κομματικές και εξωκομματικές) που πίστευαν ότι με την ανάδειξη του Σημίτη στην κορυφή του κόμματος και της κυβέρνησης θα εγκαίνιασθαι μια διαδικασία ιδεολογικής και πολιτικής **εκκαθάρισης**, κατάληξη της οποίας θα είναι το «νέο ΠΑΣΟΚ» ή «ένα νέο κόμμα ολότελα διαφορετικό από το ΠΑΣΟΚ». Αυτές οι δυνά-

μεις διαπιστώνουν ότι ο πρωθυπουργός, είτε από αδυναμία είτε από επιλογή, δεν συγκρούεται με ό,τι κατά τη γνώμη τους είναι υπεύθυνο για την πολιτική καθυστέρηση του κινήματος, και ανησυχούν. Θεωρούν ότι αν ευδοκιμήσει η προσπάθεια συνεργασίας του πρωθυπουργού με τον Άκη Τσοχατζόπουλο θα επικρατήσουν οι ιδέες του **συμβιβασμού** περί την πολιτική και θα **ακυρωθεί** η δυναμική του εκσυγχρονιστικού εγχειρήματος. Κάνουν, λοιπόν, το παν για να εμποδίσουν αυτή την εξέλιξη, την οποία χαρακτηρίζουν **καταστροφική** κυρίως για το μέλλον του Σημίτη.

• Την ιδέα της σύγκλισης πολεμούν και οι «πούροι» αντιεκσυγχρονιστές που ανήκουν στο ρεύμα του υπουργού Άμυνας. Βρίσκονται σε συνεχή κόντρα με τους θιασώτες του «ιστορικού συμβιβασμού» και εισηγούνται στον Άκη Τσοχατζόπουλο να εγκαταλείψει την τακτική της συμφιλώσης με το μεγάλο αντίπαλό του γιατί «*η κοινωνία δυσφορεί με την εφαρμοζόμενη πολιτική και απαιτεί άλλου τύπου διαχειριστικές συνταγές*». Του ζητούν μετ' επιτάσεως να οξύνει τους τόνους της κριτικής και να αγκαλιάσει το σύνολο της εσωκομματικής αντιπολίτευσης, μπαίνοντας επικεφαλής του αγώνα αποκαθήλωσης του «σημιτικού μιάσματος». Είναι σίγουροι ότι τα όποια δειλά ανοίγματα των εκσυγχρονιστών δεν έχουν στόχο την αναδιανομή της εξουσίας, αλλά την ενσωμάτωση των δυο κλάδων του Άκη διά της προσφοράς περιορισμένης σημασίας και χαμηλού κύρους αξιωματικών. Κρατούν ανοιχτούς τους διαύλους επικοινωνίας με τους «προεδρικούς», αν και τους εγκαλούν για ερασιτεχνικούς χειρισμούς, που δίνουν πόντους και ανάσες στον πρωθυπουργό.

ΤΩΡΑ ΚΑΙ ΤΑ «ΙΣΤΟΡΙΚΑ» ΣΤΕΛΕΧΗ

• Αντίθετο με οποιαδήποτε κίνηση εκλογίκευσης του εσωκομματικού προβλήματος είναι και οι λεγόμενοι «προεδρικοί». Η συμφωνία στρατηγικού χαρακτήρα Σημίτη-Άκη θα τους απομονώσει. Στην περίπτωση αυτή δεν θα έχουν παρά μόνο τρεις δρόμους: να συνεχίσουν την αντιπαράθεση με χειρότερους όμως όρους, να μετακομίσουν στο ΔΗΚΚΙ ή να επιχειρήσουν να μετρήσουν τις δυνάμεις τους, συγκροτώντας δικό τους σχήμα. Και οι τρεις εκδοχές ενσωματώνουν υψηλό βαθμό κινδύνου. Η διαιώνιση της υπάρχουσας κατάστασης τους δίνει το δικαίωμα να ελπίζουν σε καλύτερες μέρες (π.χ. ανατροπή του Σημίτη ύστερα από εκλογική ήττα).

• Παρά τα περί του αντιθέτου θρυλούμε-

να, στην προοπτική συνεργασίας Σημίτη-Άκη αντιδρούν και κάποια εκ των ιστορικών στελεχών του ΠΑΣΟΚ. Διακριτικώς μεν, αλλά αντιδρούν. «*Αν είναι να τα βρουν για να επιστρέψουμε στο καθεστώς παραλυσίας που χαρακτηρίζει το παπανδρεϊκό σύστημα εξουσίας στα στερνά του ιδρυτή τότε, όχι*», μας είπε ένας από τους φιλόδοξους υπουργούς του ΠΑΣΟΚ. Η αλήθεια είναι –που δεν τολμά να την εκστομίσει ο εν λόγω υπουργός– ότι στην περίπτωση αυτή πρέπει και ο ίδιος αλλά και άλλοι με ηγετικές βλέψεις παράγοντες του κινήματος να μεταθέσουν στο μέλλον την υλοποίηση των αρχηγικών σχεδίων τους. Είναι κοινό μυστικό ότι τα νεότερα σε ηλικία στελέχη προσδοκούν να συμμετάσχουν ενεργώς στις διαδικασίες διαδοχής αμέσως μετά την ήττα του Κ. Σημίτη ή την εθελούσια έξοδό του από τη μαχόμενη πολιτική το 2004, εφόσον κερδίσει τις εκλογές του 2000. Αν όμως και τυπικώς αναγνωριστεί στον Άκη Τσοχατζόπουλο ο δεύτερος ρόλος, τότε και νομίμως ο υπουργός Άμυνας θα μπορέσει να διεκδικήσει για τον εαυτό του την πρωτοκαθεδρία όταν έρθει η πολυπόθητη γι' αυτόν στιγμή. Επιπλέον, η αναβάθμιση του κ. Τσοχατζόπουλου, που θα είναι το αποτέλεσμα της πολιτικής συμφωνίας, θα περιορίσει ασφυκτικά το πεδίο δράσης διαφόρων κορυφαίων υπουργών, καθώς δεν θα μπορούν πια να διαδραματίζουν με την ίδια ευχέρεια ρόλους συμβούλων και γεφυροποιών.

Τι ζητεί ο Κώστας Σημίτης για να δεχθεί να «υπογράψει» το συμβόλαιο με τον Άκη Τσοχατζόπουλο; Πρώτον και κύριον, να μην αμφισβητηθεί η εξουσία του. Δεύτερον, να μην έχει σοβαρό αντίπαλο στο συνέδριο. Τρίτον να στρατευθούν δυναμικά όλα τα στελέχη του Άκη στην υπόθεση της ένταξης της χώρας στην ΟΝΕ χωρίς μεμψιμοιρίες. Ο υπουργός Άμυνας, από τη μεριά του, δεν δείχνει διατεθειμένος να διαφωνήσει σ' αυτά τα ζητήματα με τον πρωθυπουργό. Ταυτοχρόνως όμως, θέλει να σταματήσουν οι άνθρωποι του προέδρου να λειτουργούν ως νικητές, ζητεί να διεξαχθεί το συνέδριο σε ιδεολογική και πολιτική βάση, επιθυμεί και εμπράκτως να αναβαθμιστεί η θέση του, επιδιώκει να εξασφαλίσει για τους πιο κοντινούς συνεργάτες του πόστα-κλειδιά στην κυβέρνηση και το κόμμα και, τέλος, απαιτεί να εγκαταλειφθούν οριστικώς οι σκέψεις περί της δημιουργίας ενός καθαρού ιδεολογικά κόμματος γιατί κατά τη γνώμη του «*ένα τέτοιο ΠΑΣΟΚ δεν θα μπορεί να έχει νικηφόρα πορεία*».

ΛΑΚΩΝΙΑ

Ιστορία - Λαογραφία - Τέχνη -
Γράμματα
Αφιέρωμα
του περιοδικού «**ΗΩΣ**»

Ν Ε Α Ε Κ Δ Ο Σ Η

ΗΩΣ

ΛΑΚΩΝΙΑ

Με πρόλογο του
Ανάργυρου Γ. Κουτσιλιέρη
Σχήμα 4ο, δεμένο, σελ. 313,
310 εικόνες, 6 χάρτες,
15 γκραβούρες, 15 σχέδια.

Στο αφιέρωμα γράφουν οι:

Ι. Θεοδωρακόπουλος,
Η. Βενέζης, Σ.Β. Κουγέας,
Αρ. Πουλαντζάς, Γ. Κουμάντος,
Ε.Γ. Πρωτοψάλτης,
Τ. Γριτσόπουλος, Χρ. Χρήστου,
Ανδ. Καραντώνης, Κ. Ρωμαίος,
Δ. Βαγιακάκος, Γ. Φτέρης,
Στ. Μάνεσης, Θ. Βαγενάς,
Β. Μοσκόβης, Στ. Σκοπετέας
κ.ά.

Ε κ δ ό σ ε ι ς

ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα, 106 79
Τηλ.: 36.27.318

Πού εχάθηκε το χιούμορ;

του Δημήτρη Καϊση

Αυτή η ιστορία με τους «11» αντιπολιτευόμενους του ΠΑΣΟΚ που απλώθηκαν κι ύστερα αναδιπλώθηκαν χωρίς να εξετάσουν με ακρίβεια ως που μπορούν να απλωθούν (και που δεν έχει κάποια ιδιαίτερη σχέση ούτε με την 25η εορταστική επέτειο του Πολυτεχνείου ούτε με τα αιλουροειδή «βήματα ωριμότητας» του Χρηματιστηρίου στη Σοφοκλέους) θα μπορούσε να έχει κάπως σοβαρές πολιτικές συνέπειες, ενώ τελικά αποδείχθηκε ανούσια. Κάποιοι θα μπορούσαν να ισχυρισθούν ότι ήταν α-νόητη χωρίς να φθάνουν αναγκαστικά στο ότι και η πολιτική γενικότερα είναι α-νόητη και μάλιστα όταν έχει εμπλακεί σ' ένα «μονόδρομο». Φαίνεται πως με τη μάλλον ατυχή αυτή κίνηση τους οι «11» δεν είχαν κατά νου ότι «ο εργαζόμενος για παράδειγμα δεν είναι πλέον απλώς εργατική δύναμη που πουλιέται και αγοράζεται στις αγορές αλλά είναι και αυτή η ψυχολογική και κοινωνική ύπαρξη που έχει ανάγκη από νόημα...».

Αν συνέβαινε αυτό ή κάτι παρόμοιο το πιθανότερο είναι πως θα προκαλούσε κι ένα γενικότερο ενδιαφέρον. Εφόσον όμως περιορίστηκε σ' αυτό το μόνο που μπορούσε να προκαλέσει ήταν μια οργή στο περιβάλλον του Άκη καθώς έδωσε μια άκοπη «νίκη» στον κ. Σημίτη και μια γρήγορη μετάθεση από τα πραγματικά προβλήματα.

Αυτό που έλειψε από την κίνηση των «11» (και το λέμε αυτό χωρίς οποιαδήποτε προκατάληψη και μόνο ως απλοί θεατές των πραγμάτων και μάλιστα χωρίς οποιαδήποτε πρόθεση να μεγαλοποιήσουμε) ήταν όχι μόνο η στεντόρεια έλλειψη προβλεπτικότητας, δηλαδή η επιβραβευθείσα τάση για

«καθαρές λύσεις» από τη μεριά του κ. Σημίτη αλλά και η εξίσου κραυγαλέα έλλειψη χιούμορ.

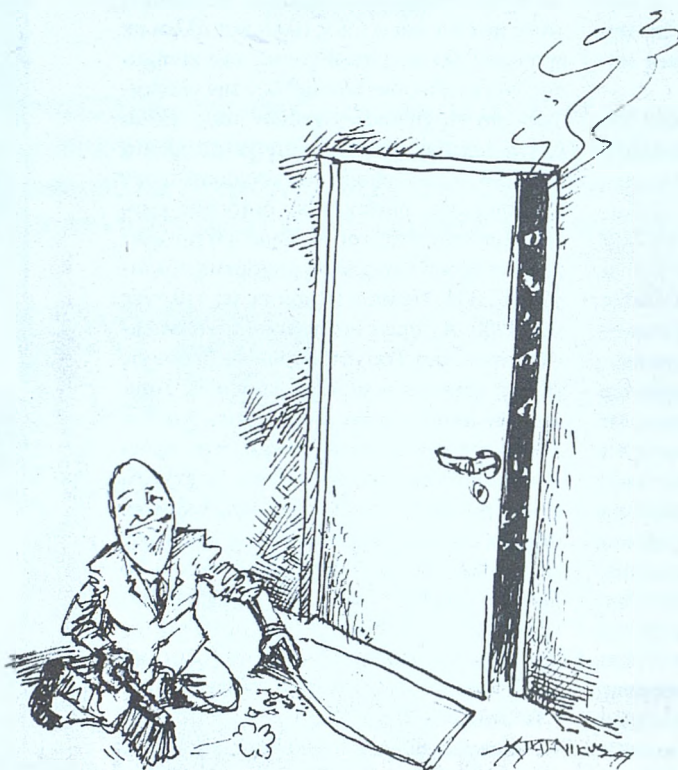
Εφόσον το διέθεταν σε ανεκτό βαθμό και λαμβάνοντας υπόψιν τον βαθμό κορεσμού των πολιτών της χώρας (αλλά και τον ήδη θριαμβικός χώρο) θα μπορούσαν να πράξουν με τον εξής ευφυή τρόπο: καταρχάς θα αφήναν να διαρρεύσει η «πληροφορία» ότι θα προβούν σε μια αποφασιστική κίνηση κατά της κυβέρνησης δυνάμενη να προκαλέσει προβλήματα στις «καθαρές λύσεις». Ύστερα θα παρακολουθούσαν με προφανή αγαλλίαση την αναταραχή στους κόλπους αυτής της μάλλον αντιπαθούς κυβέρνησης, τα πυρετικά πηγαινέλα από το Μαξίμου, τα τηλεφωνήματα και τα τρεχάματα του κ. Τσουνάτου, τις αγωνιώδεις

διαβουλεύσεις με τον κ. Κακλαμάνη και άλλους αξιωματούχους, τις ανησυχίες υπουργών και λοιπών συναδέλφων τους για τα έξοδα στα οποία θα πρέπει να υποβληθούν για τις προσεχείς εκλογές, για τους επιχειρηματίες και σπόνσορες που θα πρέπει να εξασφαλίσουν ασχέτως των «πολιτιστικών κέντρων» του κ. Γιαννόπουλου, ακόμη και τις ανησυχίες Βρυξελλών και γενικώς κοινοτικών αξιωματούχων για το τι θα γίνει με το «μονόδρομο στην ΟΝΕ» κ.τ.λ. Αυτή η αναταραχή θα μπορούσε να διαρκέσει επί 3 ή 4 ώρες και στο μεταξύ θα μεταδιδόταν στα διάφορα ιδιωτικά και μη ΜΜΕ και στα κανάλια που θα επιστράτευαν τους καλύτερους ρεπόρτερ τους, θα έστελναν εσπευσμένα συνεργεία, θα ανέτρεπαν την κανονική ροή του προγράμματος, κόβοντας ίσως στη μέση «Ψίθυρους καρδιάς», θα

έβγαζαν έκτακτα αγωνιώδη δελτία, θα καλούσαν τους θεατές να μείνουν ακίνητοι για να δουν τα ολονύκτια θρίλλερ κ.τ.λ.

Υστερα απ' όλα αυτά θα κάθονταν ήσυχα στην θέση τους στο Κοινοβούλιο χωρίς να μιλήσουν και χωρίς πουθενά νά 'χουν βάλει την υπογραφή τους.

ΚΑΙ ΚΑΘΩΣ από μέσα τους κρυφογελώντας ίσως θα το διασκέδαζαν ούτε που θα πρόσεχαν τα συμβαίνοντα στον χώρο της Εκπαίδευσης πόσοι νεαροί συμπατριώτες τους απειλούνται να μείνουν απαίδευτοι ή ίσως ακόμη χειρότερα εκτός αξιοπρεπούς θέσεως εργασίας εις την λαμπρή κοινωνία του 2000 (ποιο ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΧΕΙΡΟ-ΤΕΡΟ;). Κι ακόμη: πού βρέθηκαν ΟΛΟΙ ΑΥΤΟΙ ΟΙ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΙ μετά την 25η επέτειο του Πολυτεχνείου;

Το Πολυτεχνείο ως επέτειος

του Κωστή Γιούργου

Οι επέτειοι, και μάλιστα σ' έναν τόπο όπως η Ελλάδα, που «αγάπησε αποκλειστικά τη ρητορική ιστορία των εθνικών επετείων», για να θυμηθούμε τα λόγια του Κ. Θ. Δημαρά, προσφέρονται σαν δείκτης, σαν μέσο ανίχνευσης μερικών ουσιαστικών μεγεθών, εκφάνσεων, παραμέτρων του πολιτικού βίου, ίσως και κάποιων κοινών ιδιοσυγκρασιακών χαρακτηριστικών που μοιραζόμαστε οι πολίτες αυτής της χώρας στην εν δόμω συμπεριφορά μας. Στη μεταπολιτευτική Ελλάδα, η επέτειος του Πολυτεχνείου, τα γεγονότα που ανακαλεί κάθε φορά (και όχι μόνο τα αφετηριακά «εκείνα», αλλά και τα όσα στο μεταξύ προστίθενται πάνω στα προηγούμενα), οι χειρισμοί που επιφυλάσσονται, το κλίμα που δημιουργείται, η χροιά που παίρνει την κάθε φορά ο εορτασμός, όλα μαζί προσφέρουν έναν πλούτο από όχι ασήμαντες λεπτομέρειες.

Εχει αξία να μην ξεχνούμε, όταν μιλούμε για τον ετήσιο εορτασμό, τις συνθήκες κάτω από τις οποίες –στο χρόνο και στη γενικότερη συγκυρία– η ημέρα μνήμης προσέλαβε την ιδιαίτερη ψυχολογική, πολιτική, κ.λπ. φόρτιση που θα την συνοδεύει έκτοτε.

Η συμπλήρωση, τον «μεταπολιτευτικό» Νοέμβριο 1974, ενός χρόνου από τα αιματηρά γεγονότα του Πολυτεχνείου το 1973, συνέπεσε με τους θερμούς και πλήρεις πολιτικών εξελίξεων και ζυμώσεων πρώτους μήνες μετά την κατάρρευση της δικτατορίας. Η τεράστια εκείνη πρώτη πάνδημη συγκέντρωση στο κέντρο της Αθήνας, με τις μνήμες –και τις τύψεις– ακόμη νωπές, και με το δράμα της Κύπρου σε πλήρη εξέ-

λιξη, καθιέρωσε ντε φάκτο όχι μόνο την τακτική και απαρασάλευτη επετειακότητα, αλλά προκαθόρισε, επίσης, και το τελετουργικό της ημέρας.

Εκείνη η ετυμηγορία προσέλαβε εκ των πραγμάτων ένα σχεδόν κοσμογονικό κύρος, κοσμογονικό γιατί το κοινό αίσθημα ήθελε να πιστέψει, με σχεδόν σωτηριακή θέρμη, πως ο τόπος είχε αρκετά πληρώσει για τις αμαρτίες του και πως έμπαινε πια, μετά την πτώση της χούντας, σε μια νέα εποχή αθωότητας, χωρίς τα δεινά και τα δαιμόνια του παρελθόντος, και χωρίς τύψεις, χάρη στην καθαρτήρια θυσία του Πολυτεχνείου. Αυτό το στοιχείο, αυτή η υποβόσκουσα από την πρώτη στιγμή επιθυμία λήθης θα δράσει στα χρόνια που

ακολουθήσαν διαβρωτικά και, μέσα από λαβύρινθους προσδοκιών και διαφρεύσεων, θα οδηγήσει, με την επικουρία και άλλων παραγόντων βέβαια, στην απαξίωση της πολιτικής στην συνείδηση των πολιτών.

Όπως κι αν έχει, κάτω από εκείνες τις συνθήκες, εγγράφηκε εν θερμώ στη συλλογική συνείδηση μια υποθήκη μνήμης – και προστέθηκε άλλη μία στις πολλές έγνοιες των ιθυνόντων, οι οποίοι επιχειρούσαν, στα άβυσσους της εξουσίας, την παλινόρθωση.

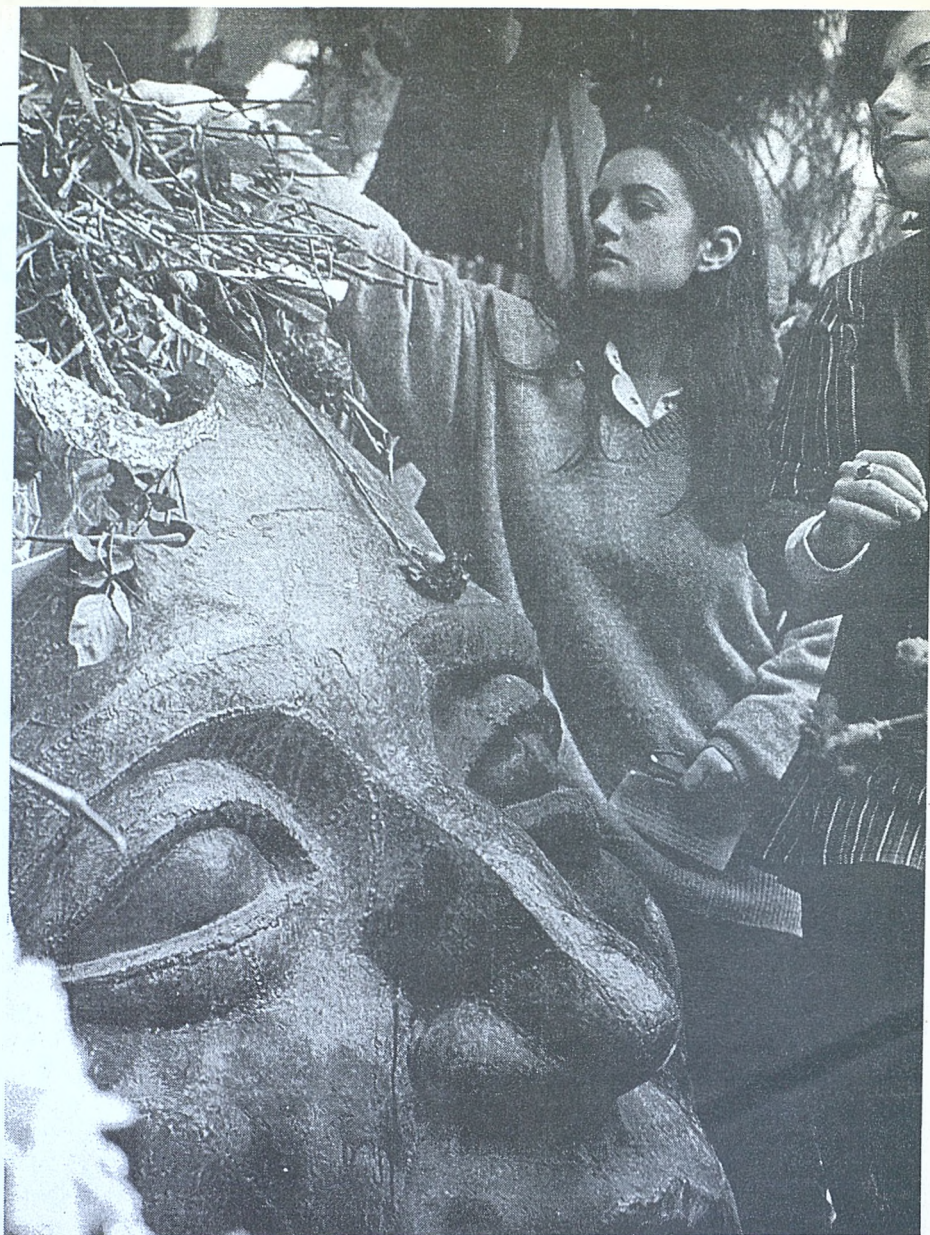
Ας θυμόμαστε, επίσης, την επιλογή της υπό τον Καραμανλή τότε κυβέρνησης εθνικής ενότητας –από την οποία είχε εξαιρεθεί η αριστερά, που ανέτοιμη να αντιμετωπίσει τις εξελίξεις από θέση πρω-

ταγωνιστή, καταδικάστηκε σχεδόν οικεία βουλήσει στο ρόλο του πολιτικού παρία, στον οποίο έμοιαζε να είναι σχεδόν εθισμένη μετά τους απηνείς διωγμούς στη διάρκεια τριάντα μετεμφυλιακών χρόνων— την επιλογή που επέβαλε, με το βάρος της προσωπικότητας του και με την σιωπηρή(;) επίκληση του ιστορικού του καθήκοντος, ο **Καραμανλής** να διεξαχθούν οι πρώτες ελεύθερες εκλογές την Κυριακή 17 Νοεμβρίου 1974—κυριολεκτικά πάνω στη συμπλήρωση ενός χρόνου από τα γεγονότα του Πολυτεχνείου.

Ήταν η απόφαση εκείνη μια συμβολική καταδήλωση του δικαιώματος ιδιότυπης αρνησικυρίας του Κράτους πάνω στη Μνήμη—έστω και κατά το τυπικό μέρος. Διότι, βέβαια, η πανθομολογούμενη πλέον καραμανλική πονηρία και βαθιά γνώση του ρωμαϊκού ψυχισμού άφησε το περιθώριο να προσδοθεί σε κείνη την απόφαση για την συγκεκριμένη ημερομηνία τέλεσης των συγκεκριμένων εκλογών η χροιά μιας χειρονομίας άνωθεν απότισης φόρου τιμής προς τους νεκρούς και τους παθόντες του Πολυτεχνείου και της δικτατορίας γενικώς και αορίστως. Βέβαια, δεν απέφυγε—και δεν μπορούσε να αποφύγει τότε—να φορτώσει, με την ίδια κίνηση, στους εν κράτει επιγόνους του τον κακό μπελά του Πολυτεχνείου και των ποικίλων συμπαράδηλώσεών του.

Το Πολυτεχνείο, η επέτειος του Πολυτεχνείου, μπήκε στην κοίτη, όπου έμελλε πλέον να κινείται έκτοτε, το ίδιο το βράδυ της μεγάλης πρώτης συγκέντρωσης και πορείας προς την αμερικάνικη πρεσβεία στις 24 Νοεμβρίου 1974. Τα προοχεδιασμένα επεισόδια βίας που «πλαγιοκόπησαν» την ουρά της και επιμελώς συντηρήθηκαν στο κέντρο μιας Αθήνας πλημμυρισμένης από εκατοντάδες χιλιάδες κόσμου, εν μέσω ρημών μάλιστα ότι μπορεί και να βρισκείται σε εξέλιξη φιλοχουντικό πραξικόπημα, έδωσαν το τυπικό μοντέλο—επαναλαμβανόμενο στη συνέχεια κάθε φορά με ποικίλη δοσολογία βιαιοτήτων «άγνωστης» εκπόρευσης—λήξης των επετειακών εκδηλώσεων. Η μελετημένη και αποδοτική, όπως φάνηκε στη συνέχεια, τακτική αυτή δεν σκοπούσε εξ αρχής να πλήξει τη μνήμη του Πολυτεχνείου «εκείνου»—αυτή μπορούσε να περιμένει τη σειρά της—αλλά να υπονομεύσει από νωρίς το τελετουργικό μέρος και να αποθαρρύνει τη διάθεση συμμετοχής.

Βεβαίως αυτή η τακτική είχε το κόστος της. Το κύρος της επταετούς καραμανλικής διακυβέρνησης δεν ζημιώθηκε και λί-

γο από τα όσα κάθε φορά συνόδευαν—και επέσπευδαν—εν μέσω χάους τη λήξη των εκδηλώσεων. Ποιος ωφελήθηκε; Όχι πάντως η υπηρετήση της ουσιαστικής μνήμης του Πολυτεχνείου, η οποία νωρίς-νωρίς άρχισε να σπρώχνεται εκτός προσκήνιου, παραχωρώντας τη θέση της στη γνωστή εκτός θέματος αντιπαράθεση για τις βιαιοτήτες και για το ποιος φέρει την ευθύνη, στην οποία με σχεδόν μοιρολατρική εγκαρτέρηση αφηνόταν να κορυφωθεί πια κάθε χρόνο ο εορτασμός.

Από μέρα μνήμης και εγρήγορων συνειδήσεων, η 17η Νοεμβρίου, αδήλως και υπούλως, με τη συνδρομή και της διαβρωτικής δράσης της συνήθειας στένευε, μεταβαλλόταν, χρονιά τη χρονιά, σε μνημόσυνο νεκρών, με δεκάρικες γενικολογίες και εκφωνήσεις καταλόγων πεσόντων. Στους όσους ενδιαφερόμενους πλέον να πενήθουν, απέμενε το δικαίωμα να θρηνηούν—εν αγνοία ή αγνοία τους—προαναγγεθέντα θάνατο του πνεύματος του Πολυτεχνείου. Οι (οφείλοντες να είναι) άμεσα

ενδιαφερόμενοι, παραζαλισμένοι και αυτοί από τις ανέλπιστα μεγάλες για Ελλάδα δόσεις δημοκρατίας και ελευθερίας έκφρασης, έβλεπαν να γλιστρά και, ανέφικτο, να απομακρύνεται το όραμα της παγίωσης ενός «Πολυτεχνείου» που θα συμβόλιζε το Δικαίωμα Εξέγερσης απέναντι όχι μόνο στη βαναυσότητα της ωμής καταπάτησης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, αλλά και στην καθημερινή βαρβαρότητα μιας βολεμένης χαμοζωής.

Παραλλήλως, και σε άμεση σχέση με όλες αυτές τις τροπές, άρχισε να ανατέλλει στον πολιτικό ορίζοντα η βεβαιότητα του ήλιου του ΠΑΣΟΚ, προάγγελος της επερχόμενης εικοσαετίας—αυτό πια μπορούμε σήμερα να το λέμε με σιγουριά, και με όσο χιούμορ μπορούμε να επιστρατεύσουμε—του πασοκικού σοσιαλισμού με τις ποικίλες πρωτεϊκές του μεταλλάξεις.

Όταν ήλθε το πλήρωμα του χρόνου—διότι η εξουσία απεχθάνεται το κενό όσο και η φύση—και ο σοφός γέρον της (ελληνικής) Πολιτείας επιβράβευσε τον εαυτό του με

το ύπατο πολιτειακό αξίωμα, ερχόμενο στα κυβερνητικά έδρανα το ΠΑΣΟΚ, ένα από τα πρώτα του μελήματα ήταν να κηρύξει τη 17η Νοέμβρη εθνική επέτειο –υβριδικής και απροσδιόριστης μεν μορφής αλλά μεγάλης χωρητικότητας. Το Πολυτεχνείο τώρα δικαιώθηκε. Μπορούσε πια να μπει, απ' την πλαϊνή πόρτα της εξουσίας, το μέγα εκείνο πλήθος που (αυτό)αποκλήθηκε γενιά του Πολυτεχνείου για να δύναται, σε μια ώρα ανάγκης, να στηρίζει κληρονομική απαίτηση έναντι των σαφώς ολιγοπληθεστέρων του και σεμνοπρεπώς ανωνύμων –πάντοτε–, που είχαν μείνει γκαρδιωμένα στο κτίριο του Πολυτεχνείου μέχρι και την τελευταία απ' τις τραγικές στιγμές της επιχείρησης καταστολής της εξέγερσης.

Απ' αυτή την καινούργια μοιρασιά του Πολυτεχνείου, παραλείφθηκε βέβαια, ως ο πτωχότερος των συγγενών, το απροσάρμοστο στις συνθήκες της εφαρμοσμένης πολιτικής πνεύμα της Εξέγερσης. Ήταν όμως ευχαριστημένοι όλοι σχεδόν οι υπόλοιποι. Οι ολίγοι δυσαρεστημένοι μπορούσαν, εν πάση περιπτώσει, να υπολογίζουν στη μεγαλοψυχία που καμιά φορά χαράκτηριζε τους νικητές και οπωσδήποτε τους ικανούς να χειρίζονται τα κοινά. Ακολούθησε, βάσει σώφρονος δοσολογίας, η αναγνώρισης της Αντίστασης (όχι της Εθνικής, διότι η Εθνική είχε ήδη τύχει αναγνωρίσεως και συνταξιοδοτήσεως αρμοδίως πολύ ενωρίτερα). Περιθώρια δικαίωσης παντός αδικηθέντος υπήρχαν άπλετα. Ολοένα πίσω πηγαίνοντας, αν το καλούσε η ανάγκη μπορούσε να υπάρξει και δημόσιο ανάθεμα του βενιζελικού ιδιώνυμου, αργότερα.

Το χαλί τραβιόταν και τραβιόταν κάτω απ' τα πόδια της αφαισικής Αριστεράς –ό,τι μπορεί να σημαίνει ο όρος, γιατί, μην ξεχνάμε, ενώ μεταπολιτευτικά η Δεξιά έκανε διά του Καραμανλή μια τολμηρή τομή στο εσωτερικό της συντηρητικής παράταξης με την ίδρυση του κόμματος της Νέας Δημοκρατίας, ενώ το Κέντρο μεταμορφώθηκε δυναμικά και διεκδικητικά σε Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα, η Αριστερά έμεινε καθηλωμένη μεταξύ ηρωικού παρελθόντος και άδηλου μέλλοντος.

Η ανάληψη της κυβέρνησης από το ΠΑΣΟΚ χαιρετίστηκε τότε ως η μόνη πραγματική, γνήσια και εγγυημένη από σαράντα μεριές –απ' τον Καραμανλή έως και την ίδια την (ανακουφισμένη) Αριστερά– μετάβαση στη δημοκρατία. Αλλά, κατά παράξενο τρόπο και παρά το ότι η ιερότητα της –επιμνημόσυνης πάντα– επετείου του Πολυτεχνείου είχε αναγορευτεί σε δη-

μοκρατικό ταμπού, ο εορτασμός δεν έπαψε ούτε μία χρονιά να επιστεφεται με βίαια επεισόδια, που ολοένα έσπρωχναν τον ψιλό λαό να παραιτείται από το γκραν φινάλε της αμερικάνικης πρεσβείας για να γλυτώσει την κούτρα του απ' το ξήλο των μονάδων αντιμετώπισης ταραχών.

Παραδόξως (;) όμως, μολονότι έπεφτε ολοένα ο δείκτης προθυμίας του κόσμου να πάει ως την πρεσβεία (που, ως σημείο κατάληξης της πορείας και συμβολική κορύφωση των εκδηλώσεων, ήταν εξαιρετικής εμφανές αγκάθι της υπόθεσης), και μολονότι τα επεισόδια εκδηλώνονταν ολοένα μακρύτερα απ' αυτήν, η προβοκατόρικη δράση των «γνωστών-αγνώστων» και η βίαιη «επί δικαίους και αδικούς» επέμβαση των δυνάμεων της τάξεως, όχι μόνο δεν έδειξαν σημεία κόπωσης αλλά συνέχισαν να εκδηλώνονται και μάλιστα σε σημεία της Αθήνας ολοένα εγγύτερα στο Πολυτεχνείο. Ολοένα εγγύτερα στο σημείο ανάφλεξης. Που δεν άργησε να υπάρξει, με τη μορφή της καταστροφικής πυρκαγιάς στο κτίριο της Πρυτανείας του Πολυτεχνείου. Η πυρπόληση αποδόθηκε στους νέους που είχαν εκείνη την επέτειο επιχειρήσει συμβολική κατάληψη του Πολυτεχνείου σε μια εικαζόμενη προσπάθεια αφενός να απεμπλέξουν τον εορτασμό από την προδιαγραφμένη ετήσια κατάληξή του και, αφετέρου, να έλθουν οι ίδιοι πιο κοντά σε «εκείνο» το Πολυτεχνείο, κάνοντας κατά κάποιο τρόπο μια προσομοίωση «εντός χώρου» – αλλά εκτός χρόνου...

Τώρα πλέον το Πολυτεχνείο το ίδιο, ως «σημαίνων» χώρος καθεαυτός (με όλες του τις συμπαραδηλώσεις), το ίδιο το πνεύμα της Εξέγερσης εντέλει, μπορούσε να παραδοθεί στο πυρ της λήθης, πίσω από το προπέτασμα καπνού της δυσφήμισης, της κακολόγησης, της κατηγορίας ότι συναγελάζεται με ό,τι το (αορίστως και υπόπτως) αποβρασματικό, «αναρχικό», «ανατρεπτικό» και «ανερχμάτιστο», και ό,τι άλλο επαχθές μπορεί ελεύθερα να προσθέσει στη λίστα ο κάθε περιτρώμος, που ίσως πριν από εικοσιτέσσερα χρόνια να περνούσε και εκείνος, λυτρωμένος για λίγο από το αβάσταχτο βάρος της ελαφρότητάς του, μπροστά από την αμερικάνικη πρεσβεία κουνώντας το σημαϊκά του.

Εικοσιπέντε χρόνια από «τότε», το Πολυτεχνείο εξακολουθεί να διδάσκει ιστορία, πολιτική, μαζική και ατομική ψυχολογία και εθνικοκοινωνική αυτογνωσία. Μπορεί αυτή να είναι η μεγάλη και ακατάλυτη προσφορά του.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Αρχαία Ελληνική
Γραμματεία - Μελέτες

**GERHARD
JÄGER**

Καθηγητής Πανεπιστημίου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΚΛΑΣΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

GERHARD JÄGER

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΣΤΗΝ
ΚΛΑΣΙΚΗ
ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Μετάφραση

ΔΑΝ. Ι. ΙΑΚΩΒ

Καθηγ. Πανεπιστημίου

ΜΙΛΤ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΟΣ

Φιλολόγος

Με 293 σελίδες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό

Ιπποκράτους 8 Αθήνα

Τηλ.: 36.27.318

Νέα αποτυχία της διεθνούς κοινότητας για την προστασία του περιβάλλοντος

του Σπήλιου Παπασηληόπουλου

Μετά τη Διάσκεψη στο Κυότο της Ιαπωνίας πέρυσι τον Δεκέμβριο, η νέα Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τις κλιματικές αλλαγές και το φαινόμενο του θερμοκηπίου, που συνήλθε από τις 2 ως τις 14 Νοεμβρίου στο Μπουένος Άιρες, κατάληξε σε παταγώδη αποτυχία.

Δεν έγινε κανένα βήμα προς την κατεύθυνση των δεσμεύσεων, που αναλήφθηκαν στο Κυότο και η Διάσκεψη τέλειωσε με την αποδοχή από τις 161 χώρες, που συμμετείχαν, ενός «προγράμματος δράσης», που θα ήταν καλύτερο να ονομασθεί «πρόγραμμα συζήτησης» κατά τα επόμενα χρόνια μιας λίστας προβλημάτων, που κατάρτισε η Διάσκεψη για να συζητηθούν στο μέλλον προκειμένου να επιτευχθεί, ει δυνατόν, μια συμφωνία! Λες και υπάρχουν τα περιθώρια χρόνου να συνεχίζονται επ' άπειρον οι συζητήσεις για προβλήματα που απειλούν άμεσα την ίδια την ύπαρξη της ανθρωπότητας και να μην αναλαμβάνεται καμία δράση, με κοινές προσπάθειες και θυσίες και σε βάρος των εγωιστικών συμφερόντων των ΗΠΑ που θεωρούν τον εαυτό τους υποχρεωμένο να υπερασπιστούν μια ιδεολογία, εκείνη της ελεύθερης αγοράς.

Τρεις ομάδες χωρών, με διαφορετικές επιδιώξεις, σχηματίστηκαν στο Μπουένος Άιρες: οι ευρωπαϊκές χώρες, που υποστήριξαν ότι όλες οι αναπτυσσόμενες χώρες θα έπρεπε να λάβουν μέτρα για τον περιορισμό στις εκπομπές των αερίων που δημιουργούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου, οι χώρες του Τρίτου Κόσμου, που ζητούν την οργάνωση της μεταφοράς προς αυτές «καθαρών τεχνολογιών», καθώς είναι μεγάλη η εξάρτησή τους από ρυπογόνες βιομηχανίες παλαιάς τεχνολογίας, και τέλος, οι ΗΠΑ που ζητούν από τις υπανάπτυκτες χώρες να προχωρήσουν πρώτες αυτές στον περιορισμό των εκπομπών των βλα-

βερών αερίων. Οι χώρες αυτές εξαρτούν τη στάση τους από τη δράση των ΗΠΑ και των άλλων ανεπτυγμένων χωρών, οι ευρωπαϊκές χώρες λένε στους Αμερικανούς «δεν θα επιτύχετε τίποτα από τους άλλους, αν εσείς δεν δεσμευθείτε για πραγματικές προσπάθειες», οι ΗΠΑ θέτουν ως όρο τη μείωση των εκπομπών των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών, ενώ έχει πλήρως αποδειχθεί ότι το κλειδί για την πάλη εναντίον των παγκόσμιων κλιματικών αλλαγών και του φαινομένου του θερμοκηπίου εξαρτάται από το καταναλωτικό πρότυπο της πρώτης παγκόσμιας δύναμης, πράγμα που δεν θέλουν ν' αποδεχτούν οι ΗΠΑ, οι οποίες είχαν μάλιστα το θράσος να δώσουν προς δημοσίευση, στις 12.11.98, την εξής ανακοίνωση: «Ο πρόεδρος Κλίντον δεν θα υποβάλει το Πρωτόκολλο του Κυότο προς έγκριση στη Γερουσία, όσο δεν θα υπάρξει μια ουσιαστική συμμετοχή των υπό ανάπτυξη χωρών στην προσπάθεια εναντίον της κλιματικής αλλαγής».

Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, αποκτάει ιδιαίτερη σημασία η δήλωση της γαλλίδας υπουργού Χωροταξίας και Περιβάλλοντος **Ντομινίκ Βουανέ**: «Η ουσιαστική πραγματοποίηση των μειώσεων των εκπομπών που αποφασίστηκαν στο Κυότο περνάει από την προσπάθεια των αναπτυσσόμενων χωρών για περιορισμό των δικών τους εκπομπών. Δεν έχουν μόνο μια ιστορική ευθύνη, αλλά ευθύνονται και για το μεγαλύτερο μέρος των παγκόσμιων εκπομπών. Είναι πάνω σ' αυτή την προσπάθεια για μείωση των εκπομπών, που θα κριθεί η ειλικρίνεια της δέσμευσης εκ μέρους των κυβερνήσεών μας». Όπως δήλωσε, όμως, ο επικεφαλής της κινεζικής αντιπροσωπείας **Λιου Ζιάνγκ**: «Δεν έδειξαν όλες οι αναπτυσσόμενες χώρες την καλή τους θέληση για να επιστρέψουν στο επίπεδο εκπομπών του 1990 (όπως προβλέπει η Σύμβαση του Κυότο) και οι περισσότερες, μάλιστα, απ' αυτές αύξησαν τις εκπομπές τους. Οι υπό ανάπτυξη χώρες είναι και θα παραμείνουν στο μέλλον τα κυριότερα θύματα των αρνητικών επιπτώσεων από την αλλαγή

του κλίματος».

Αυτό που ενδιέφερε βασικά τις ΗΠΑ ήταν η προώθηση μιας παγκόσμιας αγοράς της ρύπανσης, με τη δυνατότητα εξαγοράς δικαιωμάτων στη ρύπανση από χώρες που δεν εξαντλούν τα ποσοστά ρύπανσης που τους έχουν κατανεμηθεί. Από μια τέτοια αγορά (που ένας αυστραλός οικονομολόγος παρομοίασε με τα συγχωροχάρτια που πουλούσαν άλλοτε οι Πάπες) θα επωφελούνταν, ίσως, από καθαρά εμπορική και με βραχυχρόνια προοπτική σκοπιά, οι λιγότερο αναπτυσσόμενες χώρες. Όμως αυτή η αμερικανική επιδίωξη συνάντησε –ως όφειλε– τη σθεναρή αντίδραση των ευρωπαϊκών χωρών. Από την αποδοχή, όμως, της πρότασής τους εξαρτούσαν οι ΗΠΑ τις προσπάθειές τους για μείωση των εκπομπών τους. Οι ΗΠΑ θεωρούν ότι η επέκταση των νόμων της αγοράς στο εμπόριο για τη ρύπανση θα τις ωφελήσει, γιατί θα μπορούν ν' αγοράζουν από τις πιο φτωχές χώρες τα δικαιώματά τους να εκπέμπουν τα αέρια, που είναι υπεύθυνα για το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Κάτω από την πίεση των διαφόρων ομάδων συμφερόντων αρνούνται να εφαρμόσουν ακόμα και τις συμφωνίες που αποδέχτηκαν, κι αυτό παρά τις διακηρύξεις του προέδρου Κλίντον για τη σημασία της «κλιματικής πρόκλησης».

Δεν είναι καθόλου υπερβολικό να πούμε ότι το μέλλον του πλανήτη παιζόταν στο Μπουένος Άιρες κι ότι η Διάσκεψη απέτυχε λόγω της στάσης των ΗΠΑ. Όπως γράφει και η *Μοντ* της 15.11.98 στο κύριο άρθρο της: «Αντί να πάρουν οι ΗΠΑ το δρόμο της επίλυσης των προβλημάτων που αφορούν τις κλιματικές αλλαγές, επιδίωξαν σ' όλη τη διάρκεια της Διάσκεψης, που μόλις τέλειωσε, να επιβληθούν οι απαραίτητες μειώσεις έξω από τα σύνορά τους. Αντή η στάση εμποδίζει ξεκάθαρα την πρόοδο στην πάλη εναντίον των κλιματικών αλλαγών και εξασθενίζει τη νομιμότητα μιας Δύναμης που μιλάει στο όνομα της ηθικής. Όταν παίρνεται μια απόφαση, πρέπει να γίνεται σεβαστή».

17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1973

ΨΟΜΙ
ΠΑΙΔΕΙΑ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

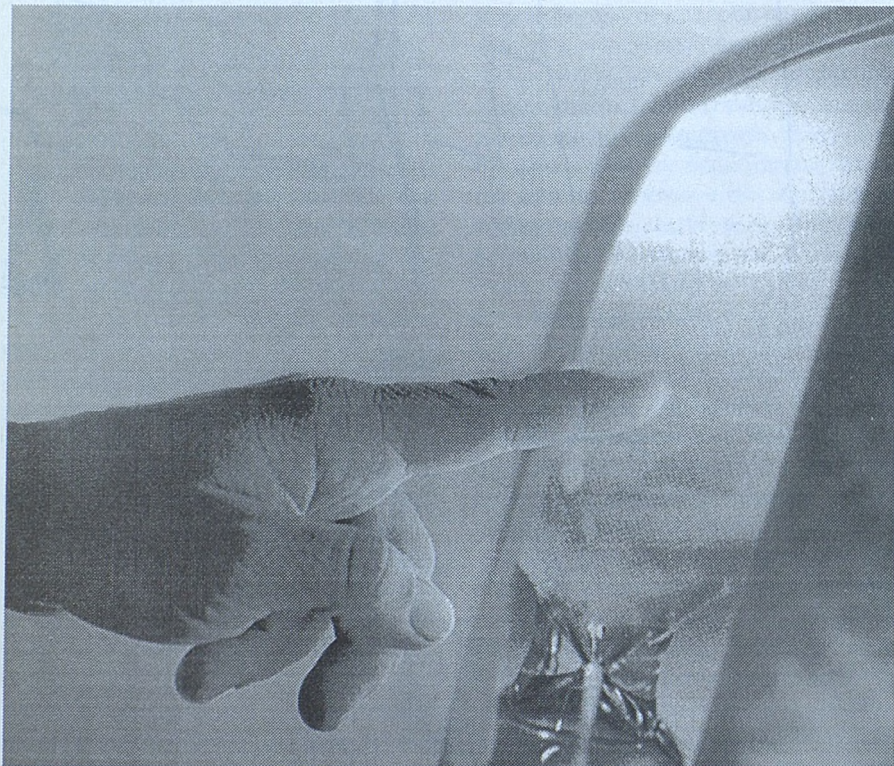
ΜΕΤΑ ΑΠΟ 25
ΧΡΟΝΙΑ ΜΠΟΡΩ ΝΑ ΠΩ
ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΟΤΙ Η ΠΑΙΔΕΙΑ
ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΠΟΛΥ ΨΟΜΙ...

ΚΚΟΥΦΟΠΟΡΓΟΣ9811

Κοινωνία της Πληροφορίας: **ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ**

του Δημήτρη Σκούφη
dimanhsk@otenet.gr

ΟΙ ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ που συμβαίνουν στην παγκόσμια οικονομία από την επικράτηση της Οικονομίας της Πληροφορίας προκαλούν εξίσου σαρωτικές αλλαγές στο παγκόσμιο πολιτικό, κοινωνικό και πολιτισμικό γίγνεσθαι. Πολλοί είναι εκείνοι που –βάσιμα– παρομοιάζουν την περίοδο που διανύουμε με την εποχή της Βιομηχανικής Επανάστασης, με τη διαφορά πως οι αλλαγές που συντελούνται γίνονται με ασύλληπτη ταχύτητα: αν η Βιομηχανική Επανάσταση χρειάστηκε περισσότερο από μια εκατονταετία για ν' αλλάξει το παγκόσμιο

σκηνικό, στην Επανάσταση της Πληροφορίας ήρκεσε μια περίοδος τριάντα μόλις χρόνων¹ για να συντελεστούν εξίσου κοσμογονικές αλλαγές. Οι αλλαγές αυτές, που εκ των πραγμάτων –αργά ή γρήγορα– μέλλουν να επιδράσουν καταλυτικά σε όλες τις μορφές και επίπεδα της ανθρώπινης δραστηριότητας, συνιστούν ταυτόχρονα μια απειλή και μια πρόκληση:

- Συνιστούν απειλή, γιατί διακυβεύονται σχεδόν στο σύνολό τους οι υπάρχουσες παραγωγικές σχέσεις και, μαζί μ' αυτές, οι καθιερωμένες πολιτικές, κοινωνι-

κές και πολιτισμικές αξίες, δομές και ισορροπίες. Η επερχόμενη ανατροπή του status quo σε μια σειρά από κρίσιμους τομείς δεν μπορεί παρά ν' αποτελεί μια πραγματική απειλή, πέρα από τον ανθρωπολογικά τεκμηριωμένο φόβο για το άγνωστο αύριο.

- Συνιστούν πρόκληση, γιατί ανοίγουν νέους ορίζοντες, προοπτικές και δυνατότητες για σκέψη και δράση, γεννούν καινούργια δεδομένα και ανατρέπουν κατεστημένες και λιμνάζουσες αντιλήψεις και ιδεολογήματα. Είναι γεγονός πως διανύουμε μια έντονα κινητική, μεταβατική, δραματική, αλλά και συναρπαστική περίοδο της ανθρώπινης ιστορίας. Κι αυτή η περίοδος, πέρα από τους κινδύνους που εγκυμονεί, ενέχει και την ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο.

Στις σημερινές ταχύτατα μεταβαλλόμενες συνθήκες, τόσο η στρουθοκαμηλική αγνόηση όσο και η «δαιμονοποίηση» ή η υστερική αντιμετώπιση των αλλαγών που –έτσι κι αλλιώς– συντελούνται, είναι ό,τι χειρότερο μπορεί να συμβεί: και οι δύο αυτές πρακτικές μάς θέτουν στο περιθώριο των εξελίξεων, μας μετατρέπουν σε απλούς θεατές του επερχόμενου μέλλοντός μας, μάς τοποθετούν de facto στη θέση του μόνιμα διαμαρτυρόμενου για τα «αδίκως» τεκταινόμενα. Αντίθετα, το επειγόντως ζητούμενο είναι αφ' ενός μεν η αξιολόγηση των κινδύνων που αναμφίβολα υπάρχουν και η χάραξη στρατηγικής για την αντιμετώπισή τους και αφ' ετέρου δε η αποτελεσματική αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρονται για ενεργό δράση, ώστε η ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο να γίνει πραγματικότητα.

Για να συντελεστεί όμως αυτό το ζητού-

μενο είναι απαραίτητες η-έστω και στοιχειώδης- κατανόηση των αλλαγών που συντελούνται και του μεγέθους αυτών, η υπέρβαση της στερεότυπης λογικής στην ερμηνεία τους και η αναγνώριση του γεγονότος πως το πεδίο στο οποίο οφείλουμε να δράσουμε ξεπερνά τα στενά εθνικά ή και ευρωπαϊκά όρια, χωρίς αυτό να σημαίνει πως τα όρια αυτά δεν υπάρχουν. Και, πάνω απ' όλα, μας χρειάζεται εκείνη η ουτοπική αισιοδοξία που μας έκανε (όταν είμαστε πιο νέοι), ή και ακόμα μας κάνει, να πιστεύουμε πως ακόμα μπορούμε να κάνουμε κάτι για ν' αλλάξουμε τον κόσμο.

Ίσως όλα αυτά να ηχούν κάπως παρ'αίτια μέσα στο ζοφερό κλίμα του τοπικού «εκσυγχρονισμού», του «εορτασμού» της 25ης επετείου από την εξέγερση του Νοέμβρη του '73 και της μονίμως γκρινιάρας-και μάλλον βολεμένης μέσα στη γκρινία της- Αριστεράς. Είναι όμως, κατά τη γνώμη μου, αυτό που χρειάζεται για ν' ανταποκριθούμε στις προκλήσεις των καιρών.

Αν οι δύο πρώτες προϋποθέσεις για την αποτελεσματική παρέμβαση στις εξελίξεις (δηλαδή η κατανόηση των συντελούμενων αλλαγών και η υπέρβαση της στερεότυπης λογικής) χρειάζονται πολλή μελάνη για ν' αναλυθούν, η αναγνώριση του πεδίου δράσης είναι πολύ πιο βατή. Ο λόγος είναι πως κάποιο άλλοι, συχνά απαλλαγμένοι από ιδεολογικά συμπλέγματα ανωτερότητας ή κατωτερότητας, προσπαθούν εδώ και χρόνια ν' ανοίξουν κάποιο δρόμο, να προχωρήσουν σε ρήξεις και να επηρεάσουν τις εξελίξεις που αλλιώς θα πραγματοποιούνταν ερήμην τους.

Αναφέρομαι στους αυτοοργανωμένους διεθνείς και εθνικούς φορείς που αγωνίζονται εδώ και χρόνια για την κατοχύρωση και την προστασία της Ελευθερίας της Έκφρασης και του Προσωπικού Απορρήτου στον Κυβερνοχώρο², στις ομάδες εκείνες που τολμούν στις μέρες μας να οραματίζονται τη Δημοκρατία και το Σοσιαλισμό του μέλλοντος³, σ' εκείνους που, κατά καιρούς, μας ζητούν να

στείλουμε μαζίκα μηνύματα ηλεκτρονικής αλληλογραφίας για να αποφευχθεί το αίσχος της εκτέλεσης μιας ακόμα θανατικής καταδίκης. Αναφέρομαι ακόμα στα εκατομμύρια των επωνύμων και ανωνύμων που τολμούν να ρίξουν το μήνυμά με τις απόψεις τους-ανεξάρτητα από το εάν είναι βάσιμες ή όχι- για τα κρίσιμα αυτά θέματα στον ωκεανό των πληροφοριών, για να τις μοιραστούν με άλλους.

Αυτοί-και πολλοί άλλοι-υποδεικνύουν το δύσβατο αλλά μοναδικό και εξαιρετικά προκλητικό πεδίο στο οποίο οφείλουμε να δράσουμε: σ' ένα πολυ-πολιτισμικό διεθνές περιβάλλον, το οποίο καλούμαστε να διαμορφώσουμε οι ίδιοι, αναζητώντας τους όμοιούς μας στο μεγάλο Οικουμενικό Χωριό, ανοίγοντας τ' αυτιά μας και το μυαλό μας σε ρηξικέλευθες απόψεις και θεωρίες, συμμετέχοντας και συμβάλλοντας στον προβληματισμό και στις μαζικές διαδικασίες που αναπτύσσονται εκ του μη όντος, αλλά και διατηρώντας και προβάλλοντας την πολιτισμική μας ταυτότητα. Και, πάνω απ' όλα, αφήνοντας τον φρέσκο αέρα του δημιουργικού προβληματισμού και της συχνά ουτοπικής δράσης να διώξει τις κακοδαιμονίες του ευνοχιστικού δογματισμού,

των στείρων ιδεολογημάτων, της χωρίς προτάσεις γκρινίας και της μοιρολατρίας για το αναπόφευκτο των εξελίξεων που τις ορίζουν κάποιοι άλλοι για εμάς, χωρίς εμάς. Ίσως έτσι διαπιστώσουμε ξαφνικά πως, πέρα από τα καθιερωμένα στερεότυπα, αυτό που είθισται να ονομάζουμε «Αριστερά» αποκτά εντελώς άλλες διαστάσεις και καλείται να παίξει καινούργιο και ουσιαστικό ρόλο στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται διεθνώς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

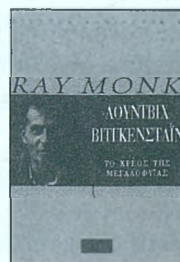
1. Σύμφωνα με πολλούς αναλυτές (ανάμεσά τους και ο Alvin Toffler), το χρονικό ορόσημο που σημαδεύει την αρχή της Επανάστασης της Πληροφορίας στις Ηνωμένες Πολιτείες βρίσκεται κάπου στα 1960-65, όταν το πλήθος των απασχολούμενων στον τομέα της Παροχής Υπηρεσιών ξεπέρασε τον αριθμό των απασχολούμενων στον τομέα της Βιομηχανίας.
2. Πλήρης κατάλογος των οργανώσεων αυτών υπάρχει στη διεύθυνση <http://www.eff.org>, στον κόμβο της Electronic Frontier Foundation.
3. Ανάμεσα σ' αυτές, η αμερικανική ομάδα «The Third Wave Study Group» στις θέσεις της οποίας θ' αναφερθούμε σε επόμενο σημείωμά μας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ SCRIPTA

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ISAIAH BERLIN
ΚΑΡΑ ΜΑΡΣ

RAY MONK
ΛΟΥΝΤΒΙΧ
ΒΙΤΚΕΝΣΤΑΪΝ

SCRIPTA

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 10 106 80 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ: 3616 528 FAX: 3616 529

Το έθνος χωρίς πατρίδα

του Σωτήρη Ντάλη

Το κουρδικό ζήτημα μπήκε σε μια νέα φάση εξελίξεων μετά το τέλος του πολέμου στον Περσικό Κόλπο, το 1991. Τότε ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε ορισμένες αποφάσεις, όπως ήταν η 688 του Συμβουλίου Ασφαλείας, η οποία καταδίκασε «την καταπίεση των πολιτών» κυρίως στην περιοχή των Κούρδων και ζητούσε από το Ιράκ «να τερματίσει αμέσως την καταστολή». Ήταν η πρώτη φορά που ο ΟΗΕ, μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας, επενέβη άμεσα σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η θετική στάση του ΟΗΕ απέναντι στο Κουρδικό έδωσε ελπίδες σ' αυτόν τον ηρωικό λαό. Για λίγους μήνες το 1991, το έθνος χωρίς πατρίδα έμοιαζε να είχε νικήσει τους δαίμονες που στοίχειωναν την ιστορία του.

Το καθεστώς της αυτοδιοίκησης που παραχωρήθηκε στους Κούρδους του Βορείου Ιράκ γέννησε ελπίδες στα εκατομμύρια των ομοεθνών τους, που ζουν στην Τουρκία, τη Συρία, το Ιράκ και το Ιράν.

Η πραγματικότητα ήταν, όμως, διαφορετική. Ο τότε πρόεδρος των ΗΠΑ Τζωρτζ Μπους «παρέσυρε» με δελεαστικές υποσχέσεις τους Κούρδους της Τουρκίας να εισέλθουν στο Ιράκ, λέγοντάς τους ότι εκεί θα είναι ασφαλείς. Στο μεταξύ, η Τουρκία έχει λάβει πράσινο φως να καταδιώκει τους Κούρδους που κρύβονταν στο Ιράκ. Δεν ήθελαν πολύ οι «χασάπηδες» της Βαγδάτης και της Τεχεράνης για να πράξουν κάτι ανάλογο.

ΕΝΔΟΚΟΥΡΔΙΚΕΣ ΔΙΑΜΑΧΕΣ

Τα τελευταία χρόνια η ρευστότητα της κατάστασης στο βόρειο Ιράκ, με τα πλούσια πετρελαιοφόρα κοιτάσματα, έδωσε τροφή σε πληθώρα σεναρίων, λιγότερο ή περισσότερο φιλοπόλεμων.

Όσο για τους τρεις βασικούς ηγέτες των Κούρδων, τον Μασούντ Μπαρτζανί του Δημοκρατικού Κόμματος, τον Τζαλάλ Ταλαμπανί της Πατριωτικής Ένωσης στο Ιράκ, και του Αμντουλάχ Οτσαλάν του ΡΚΚ στην Τουρκία, αποτέλεσαν τα πρωταγωνιστικά πιάνα

στη γεωπολιτική σκακιέρα της περιοχής.

Ο ενδοκουρδικός αδελφοκτόνος σπαραγμός και οι εναλλασσόμενες συμμαχίες διαδέχθηκαν την αισιοδοξία που είχε εμφανισθεί στις αρχές του 1991.

Έτσι μετά τον πόλεμο στον Κόλπο, την κουρδική εξέγερση στο Βόρειο Ιράκ και τη δημιουργία του αυτόνομου κουρδικού θύλακα, το ΡΚΚ συγκρούστηκε τον Οκτώβριο του 1992 με την ΠΕΚ και το ΔΚΚ, που εκείνη την περίοδο ήλεγχαν την περιοχή.

Αμέσως μετά, ο Οτσαλάν, υπαναχωρώντας σε ό,τι αφορά την ίδρυση αυτόνομου Κουρδιστάν, τάχθηκε υπέρ της ίδρυσης ομοσπονδίας με την Τουρκία και τον Μάρτιο του 1993, ακολουθώντας τις συμβουλές του Ταλαμπανί, κήρυξε μονομερή κατάπαυση του πυρός και ζήτησε διαπραγματεύσεις με την Αγκυρα.

Στο μεταξύ, η διαμάχη μεταξύ της υποστηριζόμενης από την Τεχεράνη Πατριωτικής Ένωσης του Κουρδιστάν και του ΔΚΚ του Μπαρτζανί, με αφορμή τη διαχείριση του αυτόνομου θύλακα, εκφυλίστηκε σε εμφύλιο σπαραγμό με ολέθριες συνέπειες. Ο ηγέτης της ΠΕΚ, Μασούντ Μπαρτζανί, ζήτησε στην αρχή βοήθεια από τον Σαντάμ Χουσεϊν, για να αντιμετωπίσει τις δυνάμεις του Ταλαμπανί και στη συνέχεια τη βοήθεια της Αγκυρας για να διώξει το ΡΚΚ του

Οτσαλάν από την περιοχή Μπαρζάν, δικαιολογώντας τις ενέργειές του με τον ισχυρισμό ότι το ΡΚΚ χειραγωγείται από τη Συρία.

Το σκηνικό αυτό διατηρήθηκε μέχρι και τον Αύγουστο του 1996, όταν η εκδίωξη των δυνάμεων της Πατριωτικής Ένωσης από την περιοχή του Αρμπίλ και της Σουλεϊμανλίε και η επικράτηση του Δημοκρατικού Κόμματος με τη βοήθεια στρατιωτικών δυνάμεων της Βαγδάτης, οδήγησαν στις αμερικανικές αεροπορικές επιδρομές εναντίον ιρακινών στόχων, όχι όμως και σε κάποια οριστική διευθέτηση.

Η επιστροφή του Τζαλάλ Ταλαμπανί στο Βόρειο Ιράκ και οι νέες συγκρούσεις στην περιοχή ήταν μια ακόμη πράξη στο θέατρο του ενδοκουρδικού αδελφοκτόνου σπαραγμού.

Τα γεγονότα του Αυγούστου του 1996 οδήγησαν και στην κατάρρευση του όλου αμερικανικού εγχειρήματος στην περιοχή από το 1991 και μετά. Η Ρωσία και η Γαλλία επέκριναν την επέμβαση ενώ περιφερειακοί σύμμαχοι όπως η Τουρκία και η Σαουδική Αραβία αρνήθηκαν να συνεργαστούν και η συμμαχία που διεξήγαγε τον πόλεμο εναντίον του Ιράκ, το 1991, φάνηκε να περιορίζεται σε μια διμερή συνεργασία ΗΠΑ και Βρετανίας.

Η ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΥΡΔΙΚΟΥ

Η πολλά υποσχόμενη ανθρωπιστικού χαρακτήρα επιχείρηση «Provide Comfort» για την προστασία των κουρδικών πληθυσμών πάνω από τον 36ο παράλληλο δεν συνοδεύτηκε και από την απαραίτητη για την ομαλή επιβίωση του αυτόνομου κουρδικού θύλακα οικονομική υποστήριξη.

Εγκλωβισμένοι οι Κούρδοι ανάμεσα σε εχθρικά κράτη, υπέστησαν τις συνέπειες τόσο του εμπάργκο του ΟΗΕ εις βάρος του Ιράκ όσο και του εσωτερικού εμπάργκο στα καύσιμα και στα πετρελαιοειδή που επέβαλε η Βαγδάτη. Δεν είχαν την ανάλογη υποστήριξη από τον ΟΗΕ στο θέμα της κατασκευής ενός μικρού διυλιστηρίου με το οποίο θα εξασφάλιζαν αυτάρκεια ενέργειας.

Όμως παρ' όλες τις αντιξοότητες, οι Κούρδοι κατάφεραν με τη βοήθεια μη κυβερνητικών οργανώσεων να ξαναχτίσουν τα χωριά τους, να αναδιοργανώσουν τη γεωργία και την εκπαίδευση, να λειτουργήσουν τρία πανεπιστήμια και να εκλέξουν περιφερειακή κυβέρνηση και Κοινοβούλιο.

Όλο αυτό το διάστημα από το 1992 μέχρι σήμερα, η Τουρκία με το πρόσχημα της εξουδετέρωσης βάσεων του ΡΚΚ έμπαινε με τις ευλογίες της Βαγδάτης στο ιρακινό έδαφος και προέβαινε σε εκκαθαριστικές επιχειρήσεις. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στο πλαίσιο μιας τέτοιας επιχείρησης, το 1995, εισήλθαν στο ιρακινό έδαφος 35.000 τούρκοι στρατιώτες. Μάλιστα, μετά τις αεροπορικές επιδρομές εναντίον ιρακινών στόχων, τον Αύγουστο του 1996, οι Τούρκοι ζήτησαν «ζώνη προστασίας» στο εσωτερικό του Ιράκ σε βάθος 10 χιλιομέτρων. Το πρόσχημα ήταν η προστασία των Τουρκομάνων της περιοχής, αλλά στην ουσία του εγχειρήματος ήταν τα πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου της Μοσοούλης και του Κιρκούκ. Εκείνη η πρωτοβουλία της Τουρκίας είχε και την υποστήριξη των ΗΠΑ. Ο Κλίντον είχε τότε ζητήσει τη βοήθεια των συμμάχων για την υποστήριξη των «νομίμων συμφερόντων ασφαλείας» της Τουρκίας στην περιοχή γύρω από το Ιράκ.

Από το 1984, όταν το τουρκικό κράτος άρχισε να κλιμακώνει σταδιακά τον αγώνα του κατά του ΡΚΚ, επιλέγοντας να δώσει στρατιωτική λύση στο κουρδικό ζήτημα, η σημερινή φάση του ανθρώπινου δράματος του κουρδικού λαού, ίσως να αποτελεί και την ύστατη ευκαιρία για μια αποτελεσματική διεθνοποίηση του ζητήματος.

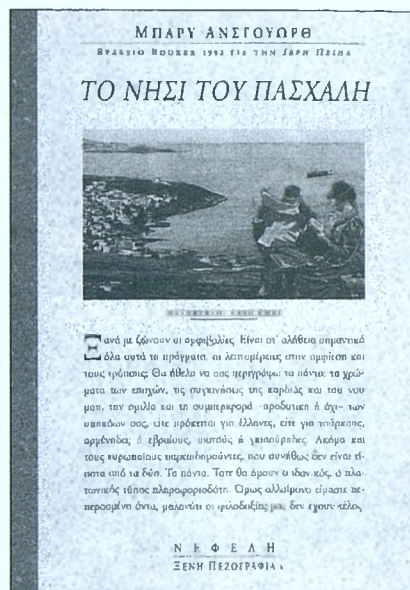

Ξένη πεζογραφία

Μάρυ Άνσουωρθ

ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑΛΗ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΕΛΛΗ ΕΜΚΕ

1908. Τελευταίες ώρες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Δόλος, προδοσία και άνομα πάθη σ' ένα νησί του Αιγαίου με πρωταγωνιστές τον Βασίλη Πασχάλη, μυστικό πράκτορα των Τούρκων, έναν αινιγματικό Άγγλο αρχαιολόγο και τη γοητευτική ερωμένη του, μια κοσμοπολίτισσα ζωγράφο. Ένα εξαιρετικά ποιοτικό μυθιστόρημα.

ΕΠΙΣΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΙΕΡΗ ΠΕΙΝΑ (μυθιστόρημα)

ΤΟ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΔΡΑΜΑ (μυθιστόρημα)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
... η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744- Fax:36.23.093
e-mail: nefeli-p@otenet.gr

Φως στο τούνελ του Κουρδικού;

του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

Η σύλληψη, από τις ιταλικές αρχές, του ηγέτη του Κουρδικού Εργατικού Κόμματος (ΡΚΚ) Αμπτουλάχ Οτσαλάν στις 12.11 στο αεροδρόμιο Φιουμιτσίνο της Ρώμης έφερε εσπευσμένα το κουρδικό ζήτημα στο κέντρο της διεθνούς σκηνής, προσθέτοντας παράλληλα ένα ακόμα αγκάθι στις, εδώ και καιρό, τεταμένες ιταλοτουρκικές σχέσεις.

Ο Οτσαλάν έφτασε στη Ρώμη απ' τη Ρωσία –το Κρεμλίνο, παρά την αντίθετη γνώμη της Δούμας, αρνήθηκε να του παραχωρήσει άσυλο– μετά την αναχώρησή του από τη Συρία –που άλλαξε την μέχρι πρόσφατα φιλική στάση της προς το ΡΚΚ, υποκύπτοντας στις απειλές της Τουρκίας για κλιμάκωση της έντασης μεταξύ των δύο χωρών. Ο κούρδος ηγέτης δεν επέλεξε τυχαία την Ιταλία για να ζητήσει τη χορήγηση πολιτικού άσylum. Προ μηνών, το ιταλικό κοινοβούλιο είχε φιλοξενήσει τους εξόριστους εκπροσώπους της κουρδικής βουλής, προκαλώντας έντονες αντιδράσεις στην Τουρκία, η οποία είχε αποσύρει τους διπλωματικούς εκπροσώπους της απ' την Ιταλία. Οι διπλωματικές σχέσεις των δύο χωρών είχαν τυπικά αποκατασταθεί μετά την πρόσφατη επιστροφή του τούρκου πρέσβη **Ινάλ Μπατού** στη Ρώμη.

εκτιμήσεις μοιάζει απίθανο– αποφασίζει να εκδώσει τον κούρδο ηγέτη στην Τουρκία. Πέρα απ' τα «ιδεολογικά» υπάρχουν και νομοθετικά εμπόδια στην έκδοση του Οτσαλάν, αφού η ιταλική νομοθεσία προβλέπει ότι ένας αλλοδαπός πολίτης δεν μπορεί να εκδοθεί σε χώρα που ισχύει η θανατική ποινή. Ακόμα κι αν τελικά αποδειχθούν αληθινές οι δηλώσεις του τούρκου υπουργού Δικαιοσύνης Ντενίζ Κουρντού, για την κατάργηση της θανατικής ποινής από το τουρκικό κοινοβούλιο, τα εμπόδια για την έκδοση του Άπο(θείου) των Κούρδων στην Τουρκία παραμένουν πολλά. Άλλωστε, οι δηλώσεις του προέδρου της Τουρκίας Ντεμιρέλ ήδη προαναγγέλλουν ότι η κατάργηση της θανατικής ποινής είναι αντί-

ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΣ Ή ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ;

Ο Οτσαλάν στην πρώτη συνέντευξη που παραχώρησε μετά τη σύλληψή του στην εφημερίδα *Il Republica* στις 18.11, τόνισε ότι η πράξη του στόχευε στην ανάδειξη του κουρδικού ζητήματος στη διεθνή επικαιρότητα, ξεκαθαρίζοντας ότι το ΡΚΚ έχει αλλάξει πλέον στρατηγική και ευελπιστεί στην εξεύρεση μιας λύσης περισσότερο μέσω της διπλωματικής οδού παρά μέσω της ένοπλης πάλης.

Ο διεθνισμός της ιταλικής αριστεράς έχει επενδύσει αρκετά στο κουρδικό ζήτημα και η κυβέρνηση Ντ' Αλέμα θ' αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα αν τελικά –κάτι που σύμφωνα με τις τελευταίες

θετη προς την τουρκική παράδοση.

Το ισχυρό κίνημα συμπαράστασης προς τους Κούρδους –με αιχμή την Κομμουνιστική Επανάσταση και τα κατελιγμένα κοινωνικά κέντρα, αλλά και με την υποστήριξη των Πράσινων που συμμετέχουν στην κυβέρνηση– εκδηλώθηκε ενεργά από την πρώτη στιγμή, συμπαραστεκόμενο στις χιλιάδες των Κούρδων απ' όλη την Ευρώπη που έφτασαν στη Ρώμη μετά τη σύλληψη του Οτσαλάν. Σύμφωνα μ' όλες τις ενδείξεις, η κυβέρνηση Ντ' Αλέμα δεν δειχνει διατεθειμένη να διαπράξει το ατόπημα της απέλασης του κούρδου ηγέτη και ν' αμαυρώσει την εικόνα της ως προς τον σεβα-

σμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η φράση που επανέλαβε αρκετές φορές ο ιταλός πρωθυπουργός «θα σεβαστούμε τη νομοθεσία» φανερώνει τη διάθεση της ιταλικής κυβέρνησης να παραχωρήσει τελικά πολιτικό άσυλο ακόμα και αν υποχρεωθεί ν' αντιμετωπίσει τις συνέπειες αυτής της επιλογής.

Η Ιταλία αποτελεί τον στενότερο –μετά τη Γερμανία– ευρωπαϊό οικονομικό εταίρο της Τουρκίας. Πολυεθνικές εταιρείες ιταλικών συμφερόντων (Fiat, Benetton κ.ά.) έχουν μεταφέρει μεγάλο μέρος της παραγωγής τους σε τουρκικό έδαφος. Οι οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών –με την Ιταλία στο ρόλο του πωλητή και την Τουρκία σ' αυτόν του αγοραστή– επεκτείνονται σε πολλά προϊόντα (οικιακές συσκευές, γεωργικά μηχανήματα αλλά και πολεμικά αεροπλάνα). Η υπόθεση Οτσαλάν έχει δημιουργήσει αντι-ιταλικό κλίμα στην Τουρκία. Καθημερινό φαινόμενο αποτελούν οι συγκεντρώσεις εθνικιστών έξω από την ιταλική πρεσβεία στην Άγκυρα καθώς και έξω από επιχειρήσεις ιταλικών συμφερόντων, ενώ ήδη έχει ξεκινήσει καμπάνια για μποϊκοτάρισμα των ιταλικών προϊόντων. Όλα αυτά τα γεγονότα δεν είναι διόλου αμελητέα για την ιταλική κυβέρνηση, αλλά είναι αναγκασμένη να θυσιάσει τον «ορθολογισμό» της οικονομίας και των επενδύσεων, καθώς παράλληλα συνδράμουν στη δημιουργία ενός κλίματος στην ιταλική κοινή γνώμη υπέρ της χορήγησης πολιτικού ασύλου. Ο Μπερλουσκόνι απ' την πλευρά του «προειδοποιεί» για τον κίνδυνο επέλασης κούρδων λαθρομεταναστών σε περίπτωση χορήγησης πολιτικού ασύλου στον Οτσαλάν.

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΝΤ'ΑΛΕΜΑ

Στην «υπόθεση Οτσαλάν» εμπλέκεται και η Γερμανία, αφού ο κούρδος ηγέτης κατηγορείται για διάπραξη αδικημάτων από τη γερμανική δικαιοσύνη. Αν η Γερμανία ζητήσει την έκδοσή του –κάτι που μέχρι την στιγμή που γράφονταν οι γραμμές αυτές δεν έχει συμβεί– η θέση της ιταλικής κυβέρνησης θα είναι δυσκολότερη, αφού στην περίπτωση της Γερμανίας δεν ισχύει το «εμπόδιο» της θανατικής ποινής.

Οι επισκέψεις των τούρκων υπουργών Εξωτερικών Ισμαήλ Τζεμ και Εσωτερικών Ι. Σεσγκίν δεν επηρέασαν ιδιαίτερα τις ιταλικές αποφάσεις, καθώς το ίδιο συνέβη και με τις δηλώσεις του πρωθυπουργού Μεσούτ Γιλμάζ, που τόνισε ότι «όποια χώρα δώσει άσυλο σ' ένα τρομοκράτη σαν τον Οτσαλάν δεν μπορεί να ονομάζεται κράτος δικαίου». Αντίθετα, έδωσαν την ευκαιρία στον ιταλό πρωθυπουργό να κάνει επίδειξη δύναμης, δηλώνοντας πως «μια χώρα ισχυρή σαν την Ιταλία δεν δέχεται κανενός είδους απειλές και προειδοποιήσεις». Αυτό το μήνυμα του Ντ'Αλέμα είχε σαν αποδέκτη όχι μόνο την Τουρκία, αλλά και τις ΗΠΑ, οι οποίες ήδη απ' το ίδιο βράδυ της σύλληψης Οτσαλάν έσπευσαν να ταχθούν υπέρ της έκδοσής του στην Τουρκία.

Σύμφωνα μ' όλες τις ενδείξεις, ο κούρδος ηγέτης –που νοσηλεύεται κρατούμενος σε στρατιωτικό νοσοκομείο της Ρώμης και κάνει απεργία πείνας– θα εξασφαλίσει τη χορήγηση πολιτικού ασύλου. Θα καταφέρει, όμως, αυτή η υπόθεση ν' ανάψει κάποιο φως στο τούνελ του δράματος του κουρδικού λαού; Ο Οτσαλάν εμφανίστηκε διατεθειμένος να κάτσει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων με την Τουρκία, προτείνοντας μάλιστα την Ιταλία για διαμεσολαβητή. Μια τέτοια εξέλιξη είναι αυτή που ελπίζουν και οι Κούρδοι, οι οποίοι έφτασαν στην Ιταλία για να του συμπαρασταθούν, καθώς και τα εκατομμύρια των συμπατριωτών τους που ζουν διασκορπισμένοι σε δεκάδες χώρες. Μοιάζει δύσκολο, καθώς μόνο η κουρδική –ή έστω και η ιταλική– καλή θέληση δεν αρκούν, αλλά όχι ακατόρθωτο. Ίδωμεν.

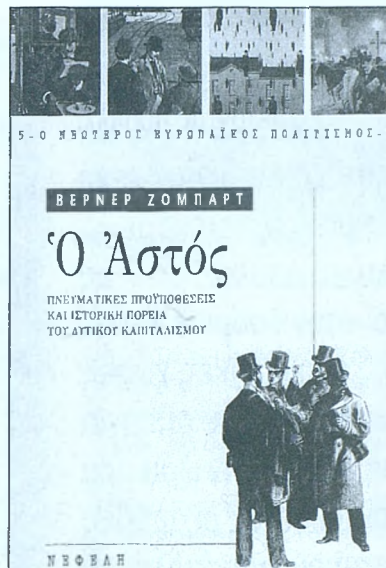
Ο ΝΕΩΤΕΡΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Διεύθυνση: Παναγιώτης Κονδύλης

Βέρνερ Ζόμπαρτ

Ο ΑΣΤΟΣ

Πνευματικές προϋποθέσεις και ιστορική πορεία του δυτικού καπιταλισμού

Στο βιβλίο αυτό μελετάται η γέννηση και εξέλιξη της καπιταλιστικής κοινωνίας. Ερευνώνται διεξοδικά ο ρόλος: των προόδων της τεχνικής, των υπερπόντιων ανακαλύψεων, των εμπορικών δραστηριοτήτων και συνάμα εκτίθενται τα φιλοσοφικά, θρησκευτικά και πολιτιστικά ρεύματα που συνέτειναν στην εμπέδωση και εξάπλωση του καπιταλιστικού πνεύματος.

Ένα βιβλίο κλασικό στην έρευνα του νεώτερου δυτικού πολιτισμού

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
... η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744- Fax: 36.23.093
e-mail: nefeli-p@otenet.gr

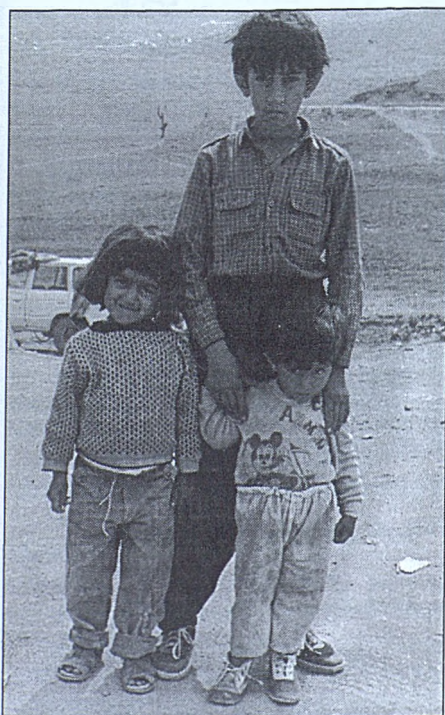
Τα παιδιά του Κουρδιστάν

Για τη Μπεριβάν

Ο Αμπντουλάχ Οτσαλάν παραδόθηκε στις ιταλικές αρχές και η ιταλική κυβέρνηση, ανταποκρινόμενη στο αίτημά του, του παρέχει πολιτικό άσυλο. Χιλιάδες Κούρδοι στην Τουρκία και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες έχουν κατεβεί σε απεργία πείνας. Μέχρι την ώρα που γράφονται αυτές οι αράδες επτά αυτοπυρπολισμοί Κούρδων έχουν γίνει γνωστοί.

Χαλάμπσα, 16 Μαρτίου 1988.

Πέντζουν, 1991.

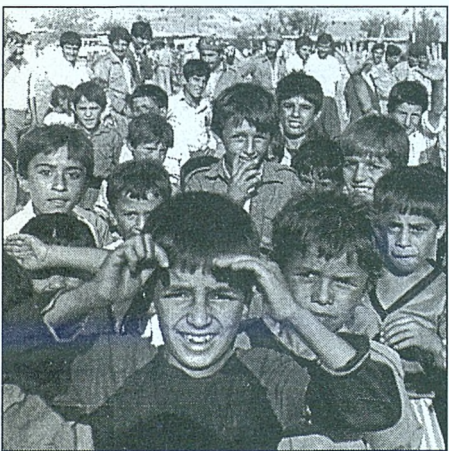
Το κουρδικό έθνος που απαριθμεί, σύμφωνα με υπολογισμούς, περισσότερες από 35 εκατομμύρια ψυχές, εκτός από τους κατατρεγμένους που έχουν σκορπιστεί στην Ευρώπη, την Αυστραλία και την Ασία, είναι «σκορπισμένο» σήμερα σε τέσσερις κρατικές οντότητες: την Τουρκία, το Ιράκ, το Ιράν και τη Συρία. «Σκορπισμένο» με την έννοια ότι τα τέσσερα αυτά κράτη «μοιράστηκαν», πριν από 75 χρόνια και έπειτα από διεθνείς ρυθμίσεις, το Κουρδιστάν. Από τότε, ο κουρδικός λαός, ζώντας στην αφάνεια, λάνθανε για την διεθνή κοινότητα. Υπήρξαν πολλοί ξεσηκωμοί σε κάθε γωνιά του Κουρδιστάν, αλλά όλοι κατέληγαν σε αιματηρές καταστολές. Τα κινήματα του Κουρδιστάν δεν μπόρεσαν ποτέ —εκτός από την ολιγόμηνη Δημοκρατία του Μαχαμπάντ— να οργανώσουν μια αυτόνομη κρατική οντότητα. Τα πολιτικά κόμματα και τα κινήματα του κουρδικού έθνους, διασπασμένα, αντιπαλεύουν και συχνά πρακτορεύουν τα συμφέροντα των όμορων κρατών. Υποκινούνται από τις

κρατικές εξουσίες και συμπλέκονται σε ένοπλες αντιπαραθέσεις. Μέσα σ' αυτόν τον πυρετό, το αίμα, τις διώξεις, τα παιδιά του Κουρδιστάν, τα «κουρδάκια» παίζουν πόλεμο. Παιδιά δεκάχρονα έχουν ανέβει στα βουνά κοντά στους μαχητές πατεράδες τους. Εκατοντάδες παιδιά του Κουρδιστάν από το Ιράκ πέθαναν το χειμώνα του 1990-91 από το κρύο και την ασιτία. Πρόχειροι τάφοι σκεπάζουν τα βρέφη στα πλατώματα της Πέντζουν. Πόσα ήταν τα παιδιά που πέθαναν από τα ασφυξιογόνα του Σαντάμ Χουσεϊν στη Χαλάμπσα τον Μάρτιο του 1988; Στις σελίδες αυτές, μια φωτογραφία — αυτή που διαλέξαμε είναι η πιο ανόδυνη — δείχνει τη φρίκη από την Χαλάμπσα που βομβαρδίστηκε από τα ιρακινά αεροπλάνα σε μια από τις λιγότερο γνωστές γενοκτονίες — αποκρύφτηκε από τον Σαντάμ και αποσιωπήθηκε από την ανθρωπιστική Δύση. Στις κουρδικές κοινότητες, οι πιτσιρικάι τρέχουν και παίζουν. Και στα στρατόπεδα συγκέντρωσης που οργάνωνε άλλοτε ο

Ισικβερέν, 1991.

Σαντάμι και άλλοτε η τουρκική χούντα, τα παιδιά ήταν πάντα η παρουσία που έσπαγε την πνιγηρή ατμόσφαιρα. Στο Ιράκ, στην Τουρκία, στο Ιράν, τα «κουρδάκια» είναι ζωηρά και διψασμένα για παιχνίδι. Όπως είναι και δω, στην Ελλάδα, όπου χρόνια τώρα, κυνηγημένοι Κούρδοι αναζητούν καταφύγιο. Κλεισμένα

Μπατόφα, Σεπτέμβρης 1988.

μέσα σε αυλές, σε σκηνές, σε σπίτια, οι μικροί Κούρδοι αναζητούν το φως. Αν πάτε στην Πλατεία Κουμουνδούρου, θα τα βρείτε να μαζεύονται γύρω από τις ποδιές των μανάδων τους. Δεν υπάρχει όμως σχολείο, δεν υπάρχουν βιβλία, δεν υπάρχουν χώροι αναψυχής γι' αυτά τα παιδιά. Η πολιτεία, ο Δήμος, κανείς, δεν έχει φροντίσει ούτε προνοήσει για τους

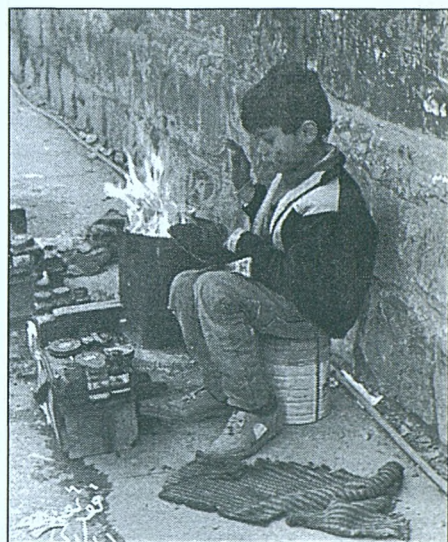
μικρούς Κούρδους.

Οι φωτογραφίες που μεταφέρθηκαν στις σελίδες αυτές εικονίζουν τους μικρούς Κούρδους που συναντήσαμε πριν από 10 τόσα χρόνια στις πατρίδες τους. Σε καταυλισμούς, σε αυλές, σε πρόχειρα καταλύματα. Σε αυλές ή ξενοδοχεία εδώ στην Αθήνα. Για κάθε μια από αυτές τις φωτογραφίες θα χρειαζόταν και από μια ολοσέλιδη «επεξηγηματική» λεζάντα, που

Σε πορεία φυγής, Απρίλης 1991.

θα αφηγούνταν την ιστορία του καθενός παιδιού. Θυμάμαι τώρα την ιστορία του μικρού Κούρδου, ο οποίος εικονίζεται στο εξώφυλλο, και που συνάντησα σε ένα κατάλυμα σε χωριό του ιρανικού Κουρδιστάν. Είχε χαθεί από τους γονείς του στην πορεία στα βουνά του Ιράκ, όταν το χειμώνα του '91 από τη Σουλεϊμανίγια κατέφυγαν χιλιάδες Κούρδοι στο γειτονικό

Σουλεϊμανίγια, 1995.

Ιράν. Ένα ζευγάρι Κούρδων τον περιμάζεψε. Οι ίδιοι είχαν χάσει τον μικρό γιό τους στην ίδια πορεία. Μια αγάπη προσκόλλησης είχε δέσει τη νέα οικογένεια. Η μάνα και ο πατέρας είχαν ανακαλύψει έναν άλλο γιό και ο μικρός Κούρδος είχε βρει μια καινούργια στοργική αγκαλιά. Δεν ξέρω την τύχη τους... Όμως εδώ στην Αθήνα, θα βρείτε, εφόσον το θελήσετε, πολλές ανάλογες ιστορίες.

Χ.Γ.Π.

Ο πατέρας με τον δετό υιό του, 1991.

Αθήνα, 1992.

εκδόσεις

Μαρία ΣΟΥΜΠΕΡΤ

Τα πράσινα, τα καστανά
και τα μαύρα μάτια

μυθιστόρημα

Ο Πρίγκιπας του Καλοκαιριού, αφού αποχαιρέτησε την Κυρά της Άνοιξης, ετοιμάστηκε να πάει στον κόσμο των ανθρώπων. Στάθηκε στην άκρη του έβδομου ουρανού, κοίταξε τη Γη και χαμογέλασε.

- Δε θα το κάνεις! φώναξε ένα σύννεφο.
- Πάμε στοίχημα;
- Ναι!
- Ωραία! Αν το κάνω, θα με κουβαλάς όπου θέλω.
- Κι άμα νικήσω εγώ;
- Δε θα νικήσεις.

Το σύννεφο τον στραβοκοίταξε.

ΠΟΛΙΣ

Λέον ντε ΒΙΝΤΕΡ

Η πείνα του Χόφμαν

Μετάφραση από τα ολλανδικά: Μάγκυ Σωτηριανού

Επιμέλεια: Ινώ Μπαλτά

Ένας Ολλανδός διπλωμάτης εβραϊκής καταγωγής, που τοποθετείται ως πρεσβευτής στην Πράγα λίγο πριν από την ανατροπή του κομμουνιστικού καθεστώτος. Είναι πληθωρικός, αδέξιος, πάσχει από αϋπνίες, έχει βουλιμικές τάσεις, διαβάζει Σπινόζα και θρηνεί για τις πεθαμένες θυγατέρες του. Στον κόσμο του, τον γεμάτο μνήμες και διαφορούμενα νοήματα, αναμειγνύονται και οι μυστικές υπηρεσίες της Δύσης και της Ανατολής. Το βιβλίο συνδυάζει την κλασική δομή ενός κατασκοπευτικού μυθιστορήματος, με τη φιλοσοφική αναζήτηση (το κείμενο του Σπινόζα παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο), ενώ το ύφος του συγγραφέα ισορροπεί ανάμεσα στο χιούμορ, τη συγκίνηση και το στοχασμό.

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Οι ελιγμοί του Σαντάμ

Μετά την απόφαση του Ιράκ να επαναλάβει τη μονομερώς διακοπείσα συνεργασία του με τους επιθεωρητές του ΟΗΕ, αλλά και τη ματαίωση των αεροπορικών επιδρομών εναντίον του Ιράκ, που είχε ανακοινώσει ο αμερικανός πρόεδρος **Μπιλ Κλίντον**, τα μέλη της Ειδικής Επιτροπής του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για το Ιράκ (UNSCOM) επέστρεψαν στη Βαγδάτη.

Το πολιτικοστρατιωτικό θρῖλλερ που παίχθηκε μεταξύ Νέας Υόρκης, Λονδίνου και Βαγδάτης το τριήμερο 13-15 Νοεμβρίου 1998 κλιμακώθηκε όταν ο αμερικανός πρόεδρος διέταξε αεροπορικές επιθέσεις κατά ιρακινών στόχων. Ακολούθησαν μια κρίσιμη συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και διαβουλεύσεις του γ.γ. του Οργανισμού **Κόφφι Ανάν** με τους πρεσβευτές στον ΟΗΕ των τριών χωρών (Γαλλίας, Ρωσίας και Κίνας) που διαφωνούσαν με την απόφαση Κλίντον για αεροπορικές επιδρομές.

Στη συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 13 Νοεμβρίου 1998 αποφασίστηκε η σύνταξη επιστολής από τον γ.γ. του ΟΗΕ προς τον **Σαντάμ Χουσεΐν** με την οποία του εξητείτο να συμβάλει στη διευθέτηση της κρίσης. Για ένα 24ωρο Αμερικανοί και Βρετανοί έδειχναν να αδιαφορούν για τις διαβουλεύσεις στον ΟΗΕ και τις απεγνωσμένες προσπάθειες του Κόφφι Ανάν.

Δεν θα πρέπει εξάλλου να διαφεύγει της προσοχής μας ότι σε πρόσφατες δηλώσεις του ο **Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ** δεν δίστασε να ζητήσει ουσιαστικά την κατάργηση του ΟΗΕ και να διακηρύξει ότι «*το ΝΑΤΟ δεν θα πρέπει να ζητεί την απερίφραστη εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας προκειμένου να αναλάβει στρατιωτική δράση*» (βλ. *Ελευθεροτυπία* της 10ης Νοεμβρίου 1998). Έτσι στις 14 Νοεμβρίου 1998 αμερικανικά μαχητικά αεροπλάνα (έξι B-52) είχαν ήδη απογειωθεί από τη βάση της Λουιζιάνα για να εκτελέσουν την εντολή Κλίντον. Σχεδόν ταυτόχρονα 12 βρετανικά βομβαρ-

διστικά Τορνέντο απογειώνονταν με κατεύθυνση το Ιράκ.

Αυτό το στρατιωτικό θρῖλλερ εκτυλισσόταν την ίδια ώρα που ο ιρακινός πρέσβης στον ΟΗΕ μετέβαινε στην ιδιωτική κατοικία του Κόφφι Ανάν στη Νέα Υόρκη, προκειμένου να του επιδώσει έγγραφο με την υπογραφή του αντιπροέδρου του Ιράκ **Ταρέκ Αζίζ**, με το οποίο ουσιαστικά απαντούσε θετικά στην έκκληση του ΟΗΕ. Οι πιλότοι των αμερικανικών και βρετανικών αεροπλάνων έπαιρναν εντολή να επιστρέψουν στις βάσεις τους, όμως το θρῖλλερ θα συνεχιζόταν γι' αρκετές ώρες μέχρι τα ξημερώματα της Κυριακής 15 Νοεμβρίου, καθώς ο Λευκός Οίκος χαρακτήριζε ως «απαράδεκτη» την ιρακινή πρόταση. Χρειάστηκαν δύο διευκρινιστικές επιστολές της Βαγδάτης προς τον ΟΗΕ και τον Λευκό Οίκο για να εκπονωθεί η κατάσταση. Σύμφωνα με τις αναλύσεις της *Ουάσινγκτον Ποστ* της 16ης Νοεμβρίου 1998, το στοιχείο που βάρυνε στην απόφαση του Κλίντον, να διατάξει την αναβολή της επίθεσης κατά του Ιράκ, ήταν το ενδεχόμενο μεταστροφής της διεθνούς κοινής γνώμης εναντίον των ΗΠΑ, ιδίως εάν οι βομβαρδισμοί προκαλούσαν μεγάλο αριθμό θυμάτων μεταξύ του άμαχου ιρακινού πληθυσμού. Η ίδια εφημερίδα εκτιμούσε ότι με την έναρξη των βομβαρδισμών, θα έχαναν τη ζωή τους τουλάχιστον 10.000 ιρακινοί πολίτες. Τι προκύπτει από την τρίτη κρίση με το Ιράκ τα δύο τελευταία χρόνια (οι δύο προηγούμενες ήταν τον Οκτώβριο του 1997 και τον Φεβρουάριο του 1998); Οι ΗΠΑ φαίνεται να επιδιώκουν παράταση της απομόνωσης του Ιράκ, μέχρι να ευοδωθούν τα αμερικανικά σενάρια στη Μέση Ανατολή. Από την άλλη πλευρά, η Βαγδάτη πιστεύει ότι, με τους ελιγμούς που επιχειρεί —όπως η απόφασή της να διακόψει τη «συνεργασία» της με τους ειδικούς επιθεωρητές του ΟΗΕ—, θα αναγκάσει τη διεθνή κοινότητα να ακούσει το αίτημά της για άρση του εμπάργκο.

**Για ένα 24ωρο,
Αμερικανοί και
Βρετανοί
έδειχναν να
αδιαφορούν
για τις
διαβουλεύσεις
στον ΟΗΕ και τις
απεγνωσμένες
προσπάθειες του
Κόφφι Ανάν.**

Το τουρκικό παράδοξο

του Αλή Ταρτάνογλου

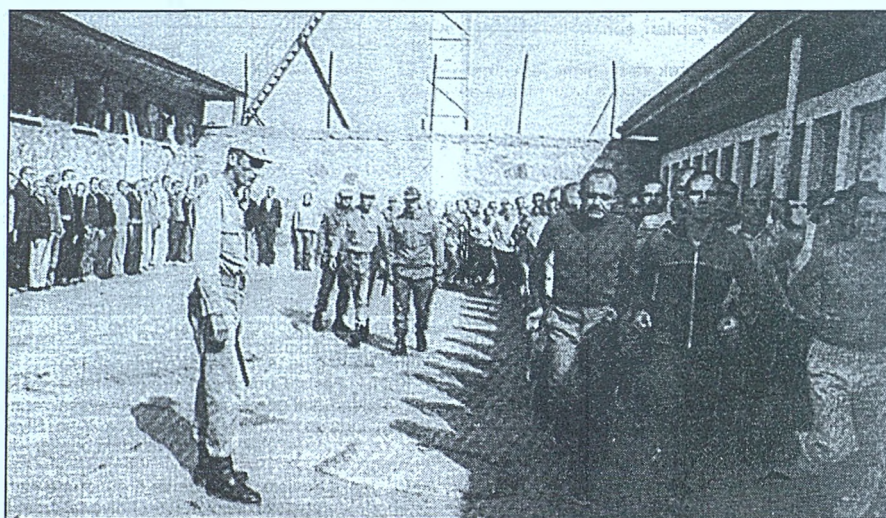
Στην Τουρκία παρουσιάστηκαν έντονες εξελίξεις το τελευταίο δεκαπενθήμερο, ειδικά με την πρόσφατη κρίση στην κυβέρνηση. Ωστόσο, όλα ξεκίνησαν εδώ και τρεις μήνες στη Νίκαια της Γαλλίας, με τη σύλληψη του **Alaattin Cakici**,

ηγετικής φυσιογνωμίας της τουρκικής μαφίας και μέλους των εθνικιστών «γκρίζων λύκων».

Κατόπιν, ακολούθησαν οι συλλήψεις εκατοντάδων μαφιόζων στην Τουρκία και αλλού· ορισμένοι, μάλιστα, παραδόθηκαν μόνοι τους στην αστυνομία.

Στο μεταξύ, την περασμένη Τρίτη συνελήφθη και φυλακίστηκε ο **Korkmaz Yigit**, ο επιχειρηματίας που μέσα σε δύο μήνες δαπάνησε ενάμιση δισεκατομμύριο δολάρια για την αγορά τηλεοπτικών καναλιών, εφημερίδων και τραπεζών. Ο **Korkmaz Yigit**, για τον οποίο όλοι ξέρουν ότι τα λεφτά που διαθέτει προέρχονται από το ξέπλυμα μαύρου χρήματος του **Alaattin Cakici**. Το ίδιο βράδυ

της φυλάκισής του ο **Korkmaz Yigit**, μέσα από το τηλεοπτικό του κανάλι, ανακοίνωσε ότι ο πρωθυπουργός **Mesut Yilmaz** και ο υπουργός Οικονομικών **Günes Taner** είναι αναμεμιγμένοι στην ίδια υπόθεση, τον βοήθησαν να αγοράσει την τράπεζα, τον βοήθησαν για την εύρεση των χρημάτων και άφησε να εννοηθεί ότι ο **Günes Taner** πήρε τη σχετική προμήθεια. Η αντίδραση σύσσωμης της αντιπολίτευσης ήταν να ζητήσει την παραίτηση του πρωθυπουργού, άλλως απείλησαν ότι θα έκαναν σχετική επερώτηση στη Βουλή, το οποίο και έκαναν: το **DYP** της **Ciller**, το **FP**, που είναι το πρώην **RP** του **Erbakan**, και το **CHP** του **Deniz Baykal**, συνολικά, δηλαδή, 295 ψήφοι, ενώ για

Φυλακές του Ντιγιαρμπάκιρ, στην Τουρκία. Χιλιάδες Κούρδοι της Τουρκίας έχουν «φιλοξενηθεί» εκεί κάτω από απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης.

την πτώση της κυβέρνησης αρκούν 276. Και για όλα αυτά θα αρκούσαν δέκα μέρες...

Αλλά την Πέμπτη το απόγευμα έφτασαν τα νέα για τη σύλληψη του **Abdullah Öcalan** στη Ρώμη. Το κόμμα του **Baykal** αλλά και τα άλλα αντιπολιτευόμενα κόμματα ισχυρίζονται πως τίποτε δεν άλλαξε. Όμως, ξεκινώντας από τον πρόεδρο **Demirel** και φτάνοντας ως τον τελευταίο πολίτη στο δρόμο, όλοι ασκούν κριτική στον **Baykal** και συμφωνούν ότι σε αυτή την κρίσιμη περίοδο η Τουρκία δεν μπορεί να είναι χωρίς κυβέρνηση. Και αν κάτι τέτοιο συμβεί, ο **Baykal** θα θεωρηθεί ο άμεσα υπεύθυνος για την ακυβερνησία.

Επίσης, κι αν ακόμη δεν τίθεται θέμα

Öcalan, πάλι ο **Baykal** έδωσε την εντύπωση πως το μόνο που τον απασχολεί είναι οι επόμενες εκλογές. Ο **Baykal** έχει, επίσης, εκτεθεί με την υπόθεση των συνομιλιών μεταξύ **Korkmaz Yigit** και **Allaattin Cakici**, που παρεδόθησαν σε κασέτες στον αντιπρόεδρο του κόμματός του **Fikri Saglar**, καθώς η αρχική του άποψη ήταν να μην έρθουν σε σύγκρουση με τον πανίσχυρο ιδιοκτήτη εφημερίδων και καναλιών **Korkmaz Yigit**, ενόψει μάλιστα εκλο-

γών. Ενώ σε τηλεοπτική αναμέτρησή του με τον **Mesut Yilmaz**, ισχυρίστηκε, ψευδόμενος, ότι από την αρχή ήταν της άποψης για άμεση γνωστοποίηση του περιεχομένου των συνομιλιών. Το χειρότερο, όμως, απ' όλα είναι ότι δεν υπάρχει κανένα άλλο δυνατό κυβερνητικό σχήμα εκτός από το ισχύον. Το κόμμα του **Yilmaz** (**ANAP**) και το κόμμα της **Ciller** (**DYP**) θα μπορούσαν να συμπράξουν μόνο με την απομάκρυνση των δύο αυτών ηγετικών προσώπων. Προς το παρόν, πάντως, δεν είναι δυνατόν να απομακρυνθεί κανένας από τους δύο. Το κόμμα του **Baykal** (**CHP**) δεν είναι δυνατόν να συμπράξει με τους Ισλαμιστές (**FP**). Όμως, κάποιος από όλους τους συνδυασμούς

σύμπραξης είναι υποχρεωτικός, αλλιώς δεν μπορεί να σχηματισθεί κυβέρνηση πλειοψηφίας. Υπάρχει ακόμη μία δυνατότητα, που προσφέρει το Σύνταγμα: να ορίσει σε 45 μέρες ο πρόεδρος μία κυβέρνηση ευρύτατης συμμετοχής, ορίζοντας συγχρόνως πρωθυπουργό ένα πρόσωπο γενικής αποδοχής, κάτι που ο πρόεδρος Demirel δεν φαίνεται να προκρίνει, καθώς τόνισε ότι θα ήθελε μία κυβέρνηση που να μπορούσε να τύχει ψήφου εμπιστοσύνης από τη Βουλή.

Η συζήτηση στη Βουλή ξεκίνησε τη Δευτέρα 16 Νοεμβρίου και το ενδεχόμενο να μην συμμετάσχουν σ' αυτή ορισμένοι βουλευτές του κόμματος του Baykal (CHP) είναι πιθανή. Χρειάζεται να απέχουν 30 βουλευτές για να μην πέσει αυτή η κυβέρνηση ...

ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΩΡΑ ΜΕ ΤΟΝ ΑΠΟ;

Παρ' όλο που οι πολιτικοί και οι διανοούμενοι γνωρίζουν ότι η σύλληψη του Abdylah Öcalan είναι το αποτέλεσμα των ενεργειών του στρατού που άρχισαν από τις 28 Φεβρουαρίου '87, θεωρήθηκε από τον κόσμο ότι ήταν επιτυχία της κυβέρνησης του Yılmaz. Υποστηρίχθηκε ότι η σύλληψη του Öcalan είναι το αποτέλεσμα της αποφασιστικής πολιτικής που ξεκίνησαν οι στρατηγοί και αξιοποίησε η κυβέρνηση και κυρίως το υπουργείο Εξωτερικών. Τώρα στην Τουρκία υπάρχει μια τεράστια πίεση που ασκείται στην κυβέρνηση για να εκδοθεί ο Öcalan και να δικαστεί εκεί. Πίεση που προέρχεται κυρίως από τις οικογένειες των θυμάτων του πολέμου με το PKK.

Μένουν ανοιχτά πολλά ερωτήματα. Είναι κατανοητό η Συρία να φοβάται, αλλά τι να πει κανείς για τις ΗΠΑ, τη Ρωσία, ακόμη και για την Ιταλία;

Σ' αυτόν τον πόλεμο έχουν πεθάνει 30.000 άνθρωποι. Η Τουρκία ξόδεψε 100 δισεκατομμύρια δολάρια, όταν το ετήσιο εθνικό της προϊόν είναι 205 δισεκατομμύρια δολάρια και το έσοδά της από εξαγωγές μόνον 25 δισεκατομμύρια δολάρια κατ' έτος.

Αν η Τουρκία αισθανόταν τόσο ισχυρή, γιατί δεν ανέλαβε μια τέτοια πρωτοβουλία, λ.χ., δέκα χρόνια πριν; Εάν οι ΗΠΑ, η Ρωσία ή η Ιταλία αποδέχονταν την Τουρκία, τι περίμεναν εδώ και 15 χρόνια; Και για την Τουρκία ποιο θα είναι το κόστος

Εκκαθαριστικές επιχειρήσεις του στρατού στη νοτιοανατολική Τουρκία.

της σύλληψης του Άπο;

Μία απάντηση ενός πολιτικού σχολιαστή θα ήταν ότι η Τουρκία δεν έχει πρόβλημα για τη δημιουργία ενός κουρδικού κράτους στο βόρειο Ιράκ. Αλλά κάτι τέτοιο είναι πολύ δύσκολο. Γιατί ένα κράτος σαν κι αυτό, δηλαδή κάτω από τον έλεγχο των δυτικών δυνάμεων, δεν είναι επιθυμητό από χώρες όπως η Ρωσία ή το Ιράν; Αλλά το κυριότερο είναι ότι είναι αδύνατον για τον τουρκικό στρατό να αποδεχθεί ένα κουρδικό κράτος στο βόρειο Ιράκ σε αντάλλαγμα της σύλληψης του Άπο. Αντίθετα, θα μπορούσαν να πουν ότι δεν ενδιαφέρονται για τον Άπο και δεν αρνούνται την ύπαρξη κουρδικού κράτους.

Ένα άλλο ζήτημα που ανακύπτει, είναι το ζήτημα του εκδημοκρατισμού της Τουρκίας που τίθεται συστηματικά από τους Δυτικούς. Αλλά η Τουρκία διαρκώς απαντά ότι υπάρχει πόλεμος, τρομοκρατία, κ.λπ., και ότι δεν μπορεί να κάνει τίποτα πριν λυθούν αυτά τα προβλήματα. Με τον Άπο θα μπορούσε να ασκηθεί πίεση για τον πλήρη εκδημοκρατισμό της Τουρκίας.

Ένα ακόμη σημείο προς διερεύνηση είναι το γεγονός ότι τα συμφέροντα της Δύσης, ειδικά των ΗΠΑ, με την Τουρκία ταυρίζουν. Υπάρχουν τρεις δυνάμεις στην περιοχή: η Ρωσία, το Ιράν και η Τουρκία. Η Ρωσία και το Ιράν εξακολουθούν να είναι μια παγίδα για τα συμφέροντα των

ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ και γενικά η Δύση δεν επιθυμούν να δουν τον Καύκασο και τη Μέση Ανατολή κάτω από τον έλεγχο του Ιράν και της Ρωσίας. Γι' αυτό το λόγο η Τουρκία είναι ένα φραγμός εναντίον των βλέψεων της Ρωσίας και του Ιράν. Αυτός είναι και ο λόγος που οι ΗΠΑ αγωνίζονται για την πλήρη ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ως προς τους αγωγούς πετρελαίου, οι ΗΠΑ επιμένουν για την ύπαρξη του αγωγού Balu-Ceyhan. Και ως προς το ζήτημα του PKK και του Άπο οι ΗΠΑ ωθούν τους Ευρωπαίους προς μία λύση εγγύτερη στις απόψεις της Τουρκίας. Αυτή η τελευταία εκδοχή μοιάζει να είναι η πιο λογική, καθώς προσφέρει μια ερμηνεία μέσα στο πλαίσιο των συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων.

Ωστόσο, η σύλληψη του Άπο δεν συνεπάγεται τον τερματισμό της δράσης του PKK. Ίσως, μετά τη σύλληψή του οι δυτικές δυνάμεις να πιέσουν και ενδεχομένως να βοηθήσουν το PKK να αποκτήσει πολιτική υπόσταση και να σταματήσει εντελώς τον ένοπλο αγώνα. Μετά τον τερματισμό του πολέμου, τον τρόμου και του αίματος, βεβαίως θα είναι ανάγκη να γίνουν πολλά για τη δημοκρατία και την οικονομική ανάπτυξη της αιμορραγούσας πλευράς της Τουρκίας.

Αυτή είναι η πραγματικότητα και το παράδοξο της Τουρκίας τον Νοέμβριο του 1998, δύο χρόνια πριν από το 2000.

Για μια κοινή ευρωπαϊκή πολιτική άμυνας

του Σωτήρη Ντάλη

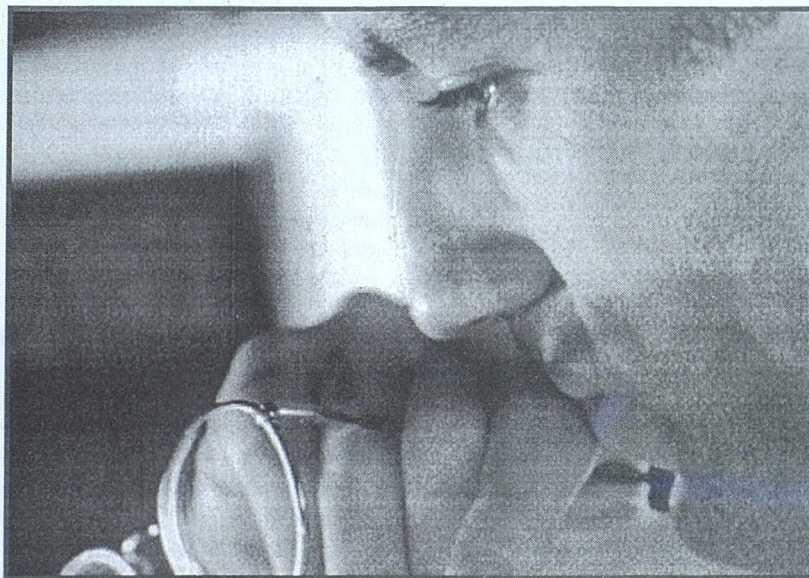
Στις 3 και 4 Νοεμβρίου 1998 πραγματοποιήθηκε στη Βιέννη για πρώτη φορά στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μια άτυπη συνάντηση των υπουργών Άμυνας των χωρών-μελών της. Η πρωτοβουλία γι' αυτή την άτυπη και μη θεσμοθετημένη σύνοδο των 15 υπουργών Άμυνας ανήκε στην αυστριακή προεδρία, και πιο συγκεκριμένα στον υπουργό Άμυνας Βέρνερ Φασλάμπεντ, κι ήταν στενά συνδεδεμένη με την προσπάθεια που επιχειρεί η αυστριακή κυβέρνηση προκειμένου να μεταστρέψει την κοινή γνώμη της χώρας¹. Είναι προφανές ότι η πολιτική ουδετερότητα που χαρακτήριζε την αυστριακή εξωτερική πολιτική μέχρι πρόσφατα δεν εξυπηρετεί πλέον τις επιλογές της Βιέννης.

Η εξωτερική πολιτική της Αυστρίας φαίνεται να επιδιώκει πλέον την πλήρη ενσωμάτωση της χώρας στην ευρωπαϊκή ενοποιητική διαδικασία, καθώς και την ένταξή της σ' έναν ευρωπαϊκό αμυντικό οργανισμό όπως είναι η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ).

Καταστάσεις ουδετερότητας με οποιαδήποτε μορφή είναι ασυμβίβαστες με το στόχο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και η Αυστρία φαίνεται να έχει πλήρως συνειδητοποιήσει την ασυμβατότητα αυτή².

Έτσι σε μια περίοδο όπου οι εξελίξεις στα θέματα της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) είναι συνεχείς, όπως και στις σχέσεις της Ε.Ε. με τη ΔΕΕ και το ΝΑΤΟ, οι Ευρωπαίοι υπουργοί Άμυνας δεν βρήκαν άσχημη την ιδέα των Αυστριακών για τη θέσπιση έστω και άτυπων διασκέψεων με αντικείμενο το μέλλον της ευρωπαϊκής πολιτικής άμυνας και ασφάλειας.

Η σημαντικότερη από τις πιο πρόσφατες

εξελίξεις σ' αυτά τα θέματα ήταν η «αλλαγή πλεύσης» της Βρετανίας, όπως αυτή εκφράστηκε με την εισήγηση του πρωθυπουργού της Τόνυ Μπлайρ στη σύνοδο του Πέρετσαχ³.

Ουσιαστικά, ο Μπлайρ ζήτησε να προχωρήσει επί της ουσίας η ΚΕΠΠΑ και να δοθεί περισσότερη προσοχή στην κοινή άμυνα με την αξιοποίηση της ΔΕΕ και φυσικά σε στενή συνεργασία με το ΝΑΤΟ.

Ο βρετανός πρωθυπουργός πρότεινε μια αμυντική δομή της Ε.Ε. «διαχωρίσιμη» αλλά

όχι «διαχωρισμένη». Με τη μορφή του non paper το Λονδίνο έχει δημοσιοποιήσει τη θέση του, η οποία ουσιαστικά προβλέπει την κατάργηση της ΔΕΕ, την ένταξη των πολιτικών αρμοδιοτήτων της στην Ε.Ε. και των στρατιωτικών στο ΝΑΤΟ. Ο βρετανός υπουργός Άμυνας Τζωρτζ Ρόμπερτσον, που παρουσίασε στη Βιέννη τις βρετανικές θέσεις, κατέστησε σαφές ότι το ΝΑΤΟ θα πρέπει να παραμείνει ο πρωτεύων οργανισμός Ασφάλειας για την Ευρώπη⁴. Τόνι-

σε, επίσης, ότι το μέλλον της ευρωπαϊκής άμυνας είναι περισσότερο θέμα πολιτικής βούλησης και ότι θα πρέπει να δώσουμε τη δυνατότητα στην Ε.Ε. να αποφασίζει και να δρα αποτελεσματικά. Για το λόγο αυτό, η Ε.Ε. θα πρέπει να αποκτήσει συνοχή, αξιοπιστία και υπευθυνότητα, προκειμένου να μπορεί να δράσει αποτελεσματικά και με στρατιωτικά μέσα όταν αυτό χρειαστεί. Όσον αφορά τα στρατιωτικά μέσα που θα στηρίζουν μια Κοινή Ευρωπαϊκή Αμυντική

Πολιτική, σύμφωνα με τον Τζ. Ρόμπερτσον, αυτά θα πρέπει να εξελιχθούν ανάλογα ώστε ν' αναπτύξουν κινητικότητα-βιωσιμότητα και αποτελεσματικότητα. Κι αυτό προϋποθέτει «σκληρές επιλογές και επενδύσεις και αναδιάρθρωση του αμυντικού συστήματος».

Η δεύτερη διακριτική άποψη για τη διαμόρφωση μιας ευρωπαϊκής αμυντικής ταυτότητας έχει εκφραστεί με μια κατευθυντήρια πρόταση από τη Γαλλία, η οποία σε γενικές γραμμές προτείνει τη διατήρηση και την ενίσχυση της ΔΕΕ, την αυτονομία της από το ΝΑΤΟ και μελλοντικά τη μετεξέλιξη της σε αμυντικό ευρωπαϊκό βραχίονα³.

Οι γαλλικές θέσεις στοχεύουν αφενός στην ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας άμυνας και ασφάλειας εκτός ΝΑΤΟ και αφετέρου στην ενδυνάμωση του ευρωπαϊκού πυλώνα εντός της Ατλαντικής Συμμαχίας.

Η όλη συζήτηση για το μέλλον της ΔΕΕ αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον και λόγω των τάσεων που διαμορφώνονται στην Ε.Ε. αναφορικά με το ρόλο της Τουρκίας. Το αναβαθμισμένο καθεστώς που έχει εξασφαλίσει η Τουρκία στη ΔΕΕ (είναι συνδεδεμένο μέλος)⁴ -φαίνεται να προδικάζει- βοήθουσης και της βούλησης των περισσοτέρων εταίρων, την ενίσχυση της διασύνδεσής της με την Ε.Ε., όταν τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη του Άμστερνταμ⁵.

Το μέλλον της ΔΕΕ ως ευρωπαϊκού αμυντικού οργανισμού ενόψει και της ολοκλήρωσης της νέας δομής του ΝΑΤΟ και η αναδιοργάνωσή της σε στρατιωτικό και πολιτικό επίπεδο ήταν ένα από τα βασικά θέματα στην ατζέντα της Συνόδου των υπουργών Άμυνας και Εξωτερικών της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης που πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη στις 16 και 17 Νοεμβρίου 1998.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλέπε τα ρεπορτάζ των Κ. Φαφούτη και Σ. Τριλίκη στις εφημερίδες *Καθημερινή* και *Εξουσία* της 4ης και 5ης Νοεμβρίου 1998.
2. Anton Pelinka: «Austria's future is in Europe» στο *Europäische Rundschau*, vol. 26, 1998, σσ. 77-85.
3. Για τις προτάσεις που παρουσίασε ο Τόνι Μπλαιρ στο Πέτρσχα βλέπε αναλυτικά: *Nouvelles Atlantiques* No 3053 της 28ης Οκτωβρίου 1998, καθώς και τη συνέντευξη που παραχώρησε ο βρετανός πρωθυπουργός στους *Times* του Λονδίνου στις 21 Οκτωβρίου 1998 και αναδημοσίευσαν αρκετές ευρωπαϊκές εφημερίδες.

4. *Nouvelles Atlantiques*, No 3055 της 5ης Νοεμβρίου 1998.

5. Βλ. Daniel Vernet: «Paris accueille avec perplexité l'initiative de Tony Blair sur la défense européenne», στην εφημ. *Le Monde* της 23ης Οκτωβρίου 1998.

6. Συνδεδεμένα μέλη (Associated Members) είναι η Ισλανδία, η Νορβηγία και η Τουρκία, ήτοι οι ευρωπαϊκές χώρες που είναι μέλη του ΝΑΤΟ αλλά όχι της Ε.Ε. Με τη Δήλωση της ΔΕΕ στο Kirchberg του Λουξεμβούργου στις 9 Μαΐου 1994, τα συνδεδεμένα μέλη έχουν τη δυνατότητα να παραχωρούν στρατιωτικές δυνάμεις στις επιχειρήσεις της ΔΕΕ και να συμμετέχουν στον Πυρήνα Στρατιωτικού Σχεδιασμού της ΔΕΕ (Planning Cell). Επίσης, σύμφωνα με τη διακήρυξη της Υπουργικής Συνόδου της Ε.Ε. στο Petersberg της Βόννης στις 19 Ιουνίου 1992 τα συνδεδεμένα μέλη συμμετέχουν πλήρως (participate fully) στις συναντήσεις του Συμβουλίου της ΔΕΕ. Βέβαια, θα πρέπει να υπογραμμίσει κανείς ότι η Διακήρυξη του Petersberg προβλέπει κι επιπρόσθετους όρους όπως είναι:

- η δυνατότητα αποκλεισμού τους από οποιαδήποτε συνεδρίαση εφόσον το ζητήσει η πλειοψηφία των πλήρων μελών
- το δικαίωμα συμμετοχής στις συζητήσεις αλλά όχι και του veto
- δικαιώματα και υποχρεώσεις ταυτόσημες με τα

πλήρη μέλη όσον αφορά υφιστάμενους θεσμούς και λειτουργίες, στις οποίες ήδη συμμετέχουν και οι οποίες πρόκειται να μεταφερθούν στη ΔΕΕ

- η συμμετοχή στον προϋπολογισμό της ΔΕΕ.
7. Βλ. Α. Ποδημάτ: «Στο τραπέζι η άμυνα της Ευρώπης», εφημ. *Εξουσία* της 2ας Νοεμβρίου 1998.

Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία

Πρόδρομος Χ. Μάρκογλου ΣΠΑΡΑΓΜΑΤΑ

Πρόδρομος Χ. Μάρκογλου

ΣΠΑΡΑΓΜΑΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Ο αφηγητής, καθώς πληροφορείται από την τηλεόραση, το θάνατο του παιδικού του φίλου Νικηφόρου, επιστρέφει (τέλη του '50 αρχές του '60) για να ξεδιαλύνει πρόσωπα και πράγματα: Πρόσωπα, «Σπαράγματα» μιας παγωμένης εποχής, που βιώνουν την υπαρκτική τους αγωνία και την κοινωνική τους δράση, μέσα σε δίχτυ, που άλλοι σχίζουν κι άλλοι μπαλώνουν, ανεπίγνωστα τραβώντας για μια Χαμένη Άνοιξη.

ΚΡΑΤΙΚΟ ΒΡΑΒΕΙΟ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ 1998

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - Fax: 36.23.093
e-mail: nefeli-p@otenet.gr

Η Επιτροπή για την Αλήθεια και τη Συμφιλίωση

του Αστέρη Χουλιάρη

Ο εκδημοκρατισμός πολλών κρατών του πλανήτη στη δεκαετία του '90 προκάλεσε μια ευρύτερη συζήτηση για τις μεθόδους, με τις οποίες θα μπορούσαν να ικανοποιηθούν τα κοινωνικά αιτήματα για διερεύνηση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που είχαν διαπράξει προηγούμενα καθεστώτα καθώς και για τους τρόπους με τους οποίους θα αντιμετωπιζόνταν οι ένοχοι αυτών των παραβιάσεων. Η αναζήτηση απαντήσεων σ' αυτά τα ερωτήματα ήταν εντονότερη στα τέως κομμουνιστικά κράτη. Όμως πουθενά αλλού οι λύσεις που δόθηκαν δεν ήταν τόσο αμφισβητούμενες όσο στη Νότια Αφρική.

«Χωρίς την αλήθεια δεν μπορεί να υπάρξει συμφιλίωση»

G. Werle¹

«Η αλήθεια πληγώνει»

Αρχιεπίσκοπος **Ντέσμοντ Τούτου**

Ιστορικά, οι διαδικασίες διερεύνησης των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν πάρει διάφορες μορφές που ποικίλλουν από ειδικά εθνικά (Αργεντινή) ή διεθνή δικαστήρια (Νυρεμβέργη, Ρουάντα και Χάγη) μέχρι ατομικές (Χιλή, Παραγουάη, Ουρουγουάη) ή συλλογικές (Ονδούρα, Ουρουγουάη, Παραγουάη) προσφυγές σε υπάρχοντα εθνικά ή διεθνή δικαστήρια. Η εκλογική νίκη του Αφρικανικού Εθνικού Κονγκρέσου (African National Congress - ANC) στη Νότια Αφρική το 1994 έφερε τη νέα κυβέρνηση αντιμέτωπη με τα κοινωνικά αιτήματα των θυμάτων του apartheid για τη διερεύνηση ενός αιματηρού παρελθόντος και για την τιμωρία των ενόχων. Όμως, ο πρόεδρος Μαντέλα απέρριψε οποιαδήποτε λύση τύπου Νυρεμβέργης.²

Η ΑΜΦΙΣΒΗΤΟΥΜΕΝΗ ΛΥΣΗ

Η Επιτροπή για την Αλήθεια και για τη Συμφιλίωση δημιουργήθηκε τον Ιούνιο του 1995 με νόμο του νοτιοαφρικανικού

κοινοβουλίου, προκειμένου να διερευνηθεί «τα αίτια, τη φύση και το εύρος των σοβαρών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων» που διαπράχθηκαν στο χρονικό διάστημα μεταξύ της απαγόρευσης του ANC τον Μάρτιο του 1960 και της ανόδου στην εξουσία του **Νέλσον Μαντέλα** τον Μάιο του 1994. Η Επιτροπή ανέλαβε να εκπληρώσει δύο στόχους: ο πρώτος ήταν να προσφέρει στα θύματα του apartheid τη δυνατότητα να εκφραστούν, και ο δεύτερος, χρησιμοποιώντας ως κίνητρο την αμνηστία, να πείσει τους θύτες να αποκαλύψουν την αλήθεια.

Η δημιουργία της Επιτροπής αντανάκλυνε σαφέστατα τη φύση της μετάβασης στη Νότια Αφρική. Οι μαύροι Νοτιοαφρικανοί δεν είχαν υποχρεώσει το λευκό καθεστώς σε άνευ όρων παράδοση. Το κόστος για την ειρηνική παράδοση της εξουσίας από το Εθνικό Κόμμα του **Ντε Κλερκ** στο ANC του Μαντέλα ήταν η αμνηστία. Έτσι, μια λύση ενός ειδικού δικαστηρίου έπρεπε εξ αρχής να αποκλειστεί. Όπως άλλωστε δήλωσε και ο πρόεδρος της Επιτροπής Αρχιεπίσκοπος **Ντέσμοντ Τούτου** «η αμνηστία ήταν ένα βασικό στοιχείο της [πολιτικής] συμφωνίας, η οποία απέτρεψε την αναπόφευκτη κατηγορία προς την αιματοχυσία».³ Ακόμη περισσότερο, όπως έδειξαν και οι δίκες της Νυρεμβέργης, όταν οι θύτες έχουν δράσει ως μέλη πολιτικών οργανώσεων, είναι δύσκολος ο νομι-

κός προσδιορισμός της ατομικής ενοχής. Τέλος, έγινε γρήγορα φανερό ότι ελάχιστα νέα στοιχεία για την περίοδο του apartheid θα έρχονταν στο φως αν επιλεγόταν η οδός των ποινικών δικαστηρίων.

Η Επιτροπή δεν ξεκίνησε με τους καλύτερους οιωνούς. Καθώς μόνο δύο από τα δεκαεπτά μέλη της δεν θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν φιλικά προσκείμενα στο ANC, το Εθνικό Κόμμα του Ντε Κλερκ και το Inkatha Freedom Party την κατηγορήσαν για μεροληψία εις βάρος τους. Η συλλογική αίτηση 37 υψηλόβαθμων στελεχών του ANC για αμνηστία, χωρίς στην πραγματικότητα να μεσολαβήσει κάποια εξομολόγηση εγκλημάτων, υπέσκαψε ακόμη περισσότερο το κύρος της Επιτροπής. Κι η στάση πολλών πρώην ηγετικών στελεχών των ενόπλων δυνάμεων, που ζήτησαν από τους πρώην υφιστάμενούς τους να μην κάνουν αιτήσεις αμνηστίας, δυσκόλεψε το έργο της.⁴ Ακόμη περισσότερο, η Επιτροπή απέτυχε να εξασφαλίσει τις μαρτυρίες πολλών υψηλά ιστάμενων προσώπων στην περίοδο του apartheid. Παρόλο που ο συνταγματάρχης **Eugene de Kock**, ο επικεφαλής μιας μυστικής μονάδας η οποία δολοφονούσε εχθρούς του καθεστώτος, ισχυρίστηκε ότι οι διαταγές έρχονταν από την πολιτική ηγεσία, όταν η Επιτροπή κάλεσε τον πρώην πρόεδρο **P. W. Botha** να καταθέσει, ο τελευταίος αρνήθηκε. Αν και ο

• Ο Αστέρης Χουλιάρης είναι ερευνητής στο Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων

πρώην πρόεδρος διώκεται για περιφρόνηση δικαστηρίου, ελάχιστοι στη Νότια Αφρική πιστεύουν ότι η ποινή που τελικά θα του επιβληθεί θα είναι σημαντική.⁵

ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ: ΑΛΗΘΕΙΑ Ή ΣΥΜΦΙΛΙΩΣΗ ;

Έπειτα από δύομισι χρόνια ακροάσεων, 21.000 καταθέσεις μαρτύρων και περισσότερες από 7.000 αιτήσεις για αμνηστία, η Επιτροπή υπέβαλε στις αρχές Νοεμβρίου την 3.500 σελίδων έκθεσή της στον πρόεδρο Μαντέλα.⁶ Η έκθεση καταρρίπτει τον ιδιαίτερα διαδεδομένο στον αγγλοσαξονικό κόσμο μύθο της διαιρεμένης λευκής κοινότητας. Το απαρχαίντ δεν ήταν το αποκλειστικό δημιούργημα των Αφρικάνερς (των ολλανδικής καταγωγής εποίκων) που οι αγγλόφωνοι Νοτιοαφρικανοί θεωρούσαν αν όχι αποκρουστικό, τουλάχιστον δυσάρεστο. Παρόλο που πολλοί αγγλόφωνοι κι ένας όχι αμελητέος αριθμός Αφρικάνερς αντιτάχθηκαν στο σύστημα, η Επιτροπή επισημαίνει ότι σχεδόν κάθε πτυχή του λευκού κατεστημένου (από την εκκλησία ως τις ιατρικές ενώσεις) συνέβαλε στη διατήρηση του θεσμικού ρατσισμού. Η αστυνομία λειτουργούσε σε μια κουλτούρα που θεωρούσε τις δολοφονίες πολιτικών αντιπάλων νόμιμες. Απίστευτες ιστορίες επιβεβαιώθηκαν από τις ακροάσεις.⁷ Λευκοί επιστήμονες διεξήγαγαν έρευνες για την παραγωγή βακτηριών που θα σκοτώνουν μόνο μαύρους και για την ανάπτυξη εμβολίων που θα κάνουν τις μαύρες γυναίκες στειρές. Ερευνητές της κυβέρνησης έφθασαν στο σημείο να παράγουν έναν τόννο του ναρκωτικού Ecstasy με σκοπό να υποσκάψουν τη μαχητικότητα των νεαρών διαδηλωτών. Ένας πρώην υπουργός Δημόσιας Τάξης παραδέχθηκε ότι έδωσε διαταγές στην αστυνομία για την τοποθέτηση εκρηκτικών σε κινηματογράφους που έπαιζαν ένα έργο, το οποίο καταδίκασε το απαρχαίντ, την ταινία *Cry Freedom*. Ακόμη, η Επιτροπή περιγράφει τις σχέσεις που ανέπτυξε το ρατσιστικό καθεστώς με το Inkatha, το κόμμα των Ζουλού του νυν αντιπροέδρου της κυβέρνησης **Mangosuthu Buthelezi**.

Ίσως, όμως, το πιο απροσδόκητο τμήμα της έκθεσης είναι αυτό που αναφέρεται στις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από το κυβερνών ANC. Πέρα από τις γνωστές κατηγορίες προς την πρώην σύζυγο του Μαντέλα, **Γουίνι**, για το βασανισμό ή/και τη δολοφονία νεαρών ακτιβι-

Στο Σοβέτο, στα χρόνια του απαρχαίντ.

στών, η έκθεση καταγγέλλει τις μεθόδους βασανιστηρίων στα στρατόπεδα του ANC στην εξορία και καταδικάζει την αδιαφορία της οργάνωσης για τους αθώους πολίτες-θύματα των βομβιστικών της ενεργειών. Το ANC, θεωρώντας ότι η Επιτροπή διολισθαίνει σε μια λογική εξίσωσης των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από το απελευθερωτικό κίνημα με τα εγκλήματα του απαρχαίντ, κατέφυγε στο ανώτατο δικαστήριο για να μπλοκάρει τη δημοσιοποίηση της έκθεσης. Το δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή μόλις λίγες ώρες πριν από την επίσημη παρουσίασή της. «Πάλεψα εναντίον της τυραννίας», δήλωσε ένας εξοργισμένος Τούτου, προσθέτοντας: «Δεν το έκανα αυτό για να υποκαταστήσω μια τυραννία με μια άλλη». Πάντως, η απόφαση της Επιτροπής, να αναφερθεί εκτενώς και στο ANC, συνέβαλε αποφασιστικά στην άρση των επιφυλάξεων που είχαν εκφραστεί για πιθανή μεροληψία της.

Είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον ότι η έκθεση της Επιτροπής κλείνει με μια έκκληση για αποζημιώσεις. Θυμίζοντας κάπως τις επιχορηγήσεις της Αυστραλίας, των ΗΠΑ και του Καναδά στους ενδογενείς πληθυσμούς τους ως αποζημίωση για την καταπίεση που είχαν υποστεί,⁸ η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι ωφελημένοι από το απαρχαίντ –οι επιχειρηματίες και οι πλούσιοι γενικότερα– πρέπει να κληθούν να πληρώσουν. Οι λευκοί, υποστηρίζει η έκθεση, πρέπει να προσπαθήσουν να επανορθώσουν, έτσι ώστε να απαλύνουν τις αδικίες και τις ανισότητες που προκάλεσαν.

Τα λόγια με τα οποία κλείνει το κείμενο του Συντάγματος της Νότιας Αφρικής είναι σαφή: Υπάρχει μια ανάγκη για κατα-

νόηση και όχι για ανταπόδοση, μια ανάγκη για επανόρθωση και όχι για εκδίκηση. Ίσως, υπ' αυτήν την έννοια, η Επιτροπή για την Αλήθεια και τη Συμφιλίωση απέτυχε στον κύριο στόχο της. Πρόσφατες σφυγμομετρήσεις έδειξαν ότι οι περισσότεροι Νοτιοαφρικανοί θεωρούν ότι η Επιτροπή, παρά το μέγεθος των εγκλημάτων που αποκάλυψε, επιδείνωσε τις εντάσεις και το αίσθημα θυμού ανάμεσα στις εθνότητες της Νότιας Αφρικής αντί να συμβάλει στη συμφιλίωσή τους. Είναι, λοιπόν, η λήθη ο καλύτερος δρόμος για τα διχασμένα κράτη; Η μήπως η προσπάθεια να καταγραφεί η αληθινή ιστορία είναι η προτιμότερη οδός; Η Νότια Αφρική επέλεξε να αποκαλύψει παρά να κρύψει το παρελθόν της. Και μόνον ο χρόνος θα δείξει αν επέλεξε σωστά.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. *Die Suid-Afrikaan*, Vol. 53, 1995, pp. 18-19
2. Aletta J. Norval, «Memory, Identity and the (Im)possibility of Reconciliation: The Work of the Truth and Reconciliation Commission in South Africa», *Constellations*, Vol. 5 (2), 1998, pp. 251-252
3. *Ibid.*, p. 253
4. Antoinette Handley and Jeffrey Herbst, «South Africa: The Perils of Normalcy», *Current History*, May 1997, p. 224
5. «South Africa's hurtful truth», *The Economist*, August 1, 1998, p. 35
6. Το πλήρες κείμενο υπάρχει στη διεύθυνση <http://www.truth.org.za>
7. «South Africa's ...», op. cit., pp. 35-36
8. David Beresford and Alex Duval Smith, «Tutus reconciliation report savages apartheid», *The Guardian Weekly*, November 8, 1998
9. «When the truth is not enough», *The Guardian Weekly*, November 8, 1998

ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ

36 ΖΩΕΣ ΚΑΡΒΟΥΝΟ

Στα θανατηφόρα ανθρακωρυχεία στη νότια Κίνα χάθηκαν άλλες 36 ζωές τον περασμένο μήνα από ξαφνική πλημμύρα στην αυτόνομη περιοχή Γκουανξί. Τα ανθρακωρυχεία είχαν αρχίσει να επαναλειτουργούν 12 μέρες πριν από το ατύχημα έπειτα από μια μεγάλη περίοδο που ήταν κλειστά λόγω της περιόδου των βροχών. Οι ιδιοκτήτες των ανθρακωρυχείων δεν περίμεναν την άδεια της κυβέρνησης για να τα ξαναανοίξουν και επιπλέον εξαφανίστηκαν μετά το ατύχημα. Υπολογίζεται ότι 10.000 ανθρακωρύχοι χάνουν τη ζωή τους κάθε χρόνο λόγω εργατικών ατυχημάτων στην Κίνα.

ΦΙΛΟΦΡΟΝΗΣΕΙΣ ΣΡΕΝΤΕΡ ΠΡΟΣ ΓΕΛΤΣΙΝ

Τα τελευταία δύο χρόνια οι Ρώσοι ξυπνούν κάθε πρωί με το αυτί κολλημένο στα ραδιόφωνα για να ακούσουν την εξέλιξη της κατάστασης της υγείας του προέδρου τους. Όμως στην πρόσφατη διήμερη επίσκεψή του στη Μόσχα, ο γερμανός καγκελάριος **Γκέρχαρντ Σρέντερ** χαρακτήρισε τον ρώσο πρόεδρο «δραστήριο και ενεργωμένο». Ο Γέλτσιν δεν έχει πολύ καιρό που ξεπέρασε την τελευταία σοβαρή περιπέτεια της υγείας του. Η ευγένεια του Σρέντερ, που πήγε στη Ρωσία για πρώτη φορά μετά την εκλογή του τον περασμένο μήνα, δεν μπόρεσε να σώσει τα προσχήματα. Ο Γέλτσιν δεν παρουσιάστηκε στους δημοσιογράφους παρά τη συνήθεια για κοινή συνέντευξη Τύπου που υπάρχει έπειτα από συναντή-

σεις κορυφής. Ο ίδιος ο Σρέντερ διαβεβαίωσε ότι θα συνεργαστεί με τον ρώσο ομόλογό του για να ξεπεραστεί η κρίση στη Ρωσία και παράλληλα ανακοίνωσε ότι θα τον ξαναδεί στην Κολωνία τον προσεχή Ιούλιο, στην συνάντηση των οκτώ ισχυρών κρατών στον κόσμο. Στο μεταξύ, την επόμενη Δευτέρα, ο Γέλτσιν θα υποδεχτεί στην κατοικία του κοντά στη Μόσχα τον κινέζο ομόλογό του **Γιανγκ Ζεμίν** για να προσδιορίσουν τις περιοχές οικονομικής συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών.

ΣΤΗΝ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ ΑΝΗΣΥΧΟΥΝ ΟΙ ΧΟΥΝΤΙΚΟΙ

Η σύλληψη του πρώην χιλιανού δικτάτορα **Αουγκούστο Πινοσέτ** ανησυχεί ιδιαίτερα τους βασανιστές της αιματηρής στρατιωτικής χούντας στην Αργεντινή. Οι έρευνες που διεξάγει ο ισπανός δικαστής **Μπαλτάθαρ Γκαρσόν**, που προκάλεσε και το θέμα του Πινοσέτ, φοβίζουν τα μέλη της χούντας του 1976 να εγκαταλείψουν τη χώρα τους διότι φοβούνται ότι θα έχουν τη μοίρα του Πινοσέτ και θα συλληφθούν εκτός της χώρας τους. Οι περισσότεροι από αυτούς τους πρώην χουντικούς κυβερνητικούς δικαστήκαν το 1985, αλλά επωφελήθηκαν από τους μεταγενέστερους νόμους περί αμνηστίας. Η Αργεντινή δεν μπορεί να ξεχάσει τους 30.000 εξαφανισμένους στην περίοδο της πιο άγριας δικτατορίας που πέρασε η χώρα (1976-1983). Ο Πινοσέτ είναι τώρα αφορμή για καλύτερη διερεύνηση του προ-

βλήματα των συστημάτων απαγωγών ανήλικων παιδιών των κρατουμένων. Οι ανθρωπιστικές οργανώσεις υπολογίζουν ότι περίπου 300 νεογέννητα εξαφανίστηκαν και υιοθετήθηκαν από στρατιωτικούς. Πολλοί εκτιμούν ότι η δίκη εκείνης της εποχής πρέπει να επαναληφθεί.

ΟΙ ΑΝΤΑΡΤΕΣ ΤΟΥ Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Οι εορτασμοί φέτος στην Γαλλία για τα ογδοντάχρονα από το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου θα μείνουν ιστορικοί. Ο γάλλος πρωθυπουργός **Λυονέλ Ζοσπέν** αποκατέστησε στην συλλογική μνήμη τους αντάρτες του πιο καταστροφικού πολέμου του αιώνα μας. Περίπου 40.000 υπολογίζονται όσοι παρέβησαν τον στρατιωτικό ποινικό νόμο και διαφώνησαν με τη στρατιωτική πειθαρχία, αρνούμενοι να συμμετάσχουν στον παραλογισμό της αλληλοσφαγής εκείνης της εποχής. Πενήντα από αυτούς εκτελέστηκαν «προς πα-

ραδειγματισμόν». Συνολικά οι γάλλοι αντάρτες του 1917 που εκτελέστηκαν αντιπροσωπεύουν το 10% του συνολικού αριθμού όσων εκτελέστηκαν σ' εκείνο τον πόλεμο. Οι εκτελέσεις αυτές εξακολουθούσαν μέχρι σήμερα να είναι ένα κεφάλαιο ταμπού στην επίσημη γαλλική ιστορία. Δέκα χρόνια μετά το τέλος του πολέμου, οι βετεράνοι ανέλαβαν να αναμορφώσουν, το 1928, τη στρατιωτική δικαιοσύνη. Τα έκτακτα στρατοδικεία καταργήθηκαν και αντικαταστάθηκαν από τακτικά αναιρετικά στρατιωτικά δικαστήρια. Μετάξύ 1932 και 1935 το ειδικό δικαστήριο που συστήθηκε επανεξέτασε τους φακέλους των εκτελέσεων του 1917. Νομικά οι αρνήτες στράτευσης του Α' Παγκοσμίου Πολέμου είχαν αποκατασταθεί. Έμεινε όμως εκκρεμής η πολιτική απόφαση για την ενσωμάτωσή τους στην ιστορική μνήμη του γαλλικού λαού, γεγονός που χρεώνεται με τον πιο θετικό τρόπο στην τωρινή πρωθυπουργία.

Χειραφία στρατηγών: του Σερβοβόσνιου Ράτκο Μλάντιτς και του γάλλου Ζαν-Φιλίπ Ντρουέν. Οι γαλλοσερβικοί δεσμοί, που έλκουν την καταγωγή τους από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, μπορούν να δικαιολογήσουν το σκάνδαλο κατασκοπείας που πρόσφατα αποκαλύφθηκε στη γαλλική στρατιωτική τάξη; Η παράδοση μυστικών εγγράφων στο Βελιγράδι από το στρατιωτικό διοικητή Μπυνέλ αποκάλυψε το ισχυρό γαλλικό φιλοσερβικό λόμπυ και την αδέξια φράση του Φρανσουά Μιττεράν που διαβεβαίωνε ότι «όσο ζω, η Γαλλία ποτέ δεν πρόκειται να επιτεθεί στη Σερβία».

επισημαίνουμε

ΜΕΙΟΝ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Το ποσόν που αναλογεί στο υπουργείο Πολιτισμού στο νέο προϋπολογισμό είναι –σε απόλυτους αριθμούς– 40 δισ. 870 εκατ. δραχ. και σε ποσοστά 0,27% στο εθνικό σύνολο έναντι 0,29% το 1998.

Το ποσόν αυτό διαμοιράζεται σε γνωστούς και επί χρόνια επιχορηγούμενους οργανισμούς (άσχετως πολιτιστικού προϊόντος) αλλά και σε τρεις νέους, οι δύο εκ των οποίων θα ιδρυθούν στη Θεσσαλονίκη: το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στην Αθήνα, το Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στη Θεσσαλονίκη –που έχουν ήδη εξαγγελθεί και διαθέτουν μέχρι στιγμής διοικητικά συμβούλια (!)– και την Οπερα Δωμάτιου Θεσσαλονίκης, που επίσης πρόσφατα θεσμοθετήθηκε.

Από την κατανομή των υπόλοιπων κονδυλίων σημειώνουμε:

Εθνικό Θέατρο: 1 δισ. 10 εκατ. (996.417.000 πέρυσι) · Λυρική Σκηνή 1 δισ. 225 εκατ. (1 δισ. 196 εκατ. πέρυσι) · ΚΘΒΕ: 920 εκατ. (900 εκατ. πέρυσι) · ΔΗΠΕΘΕ: 240 εκατ. (220 εκατ. πέρυσι), κ.λπ.

Η ελάχιστη αύξηση των πραγματικών αριθμών δεν σημαίνει βέβαια αύξηση του ποσού ενίσχυσης. Δεν σημαίνει όμως και κακομεταχείριση του επιχορηγούμενου οργανισμού, αφού το απόλυτο μείον (-) και το συν (+) σε σχέση με τα περυσινά νούμερα που συνοδεύει τα ποσά διαχωρίζει αυτομάτως τους χαμένους και τους κερδισμένους.

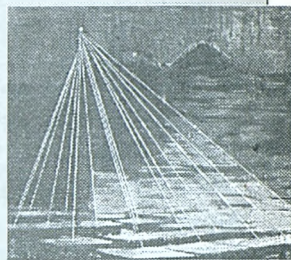
Ετσι στους τελευταίους μπορούν να περιληφθούν και κρατικοί οργανισμοί που όχι μόνο δεν έχουν παρουσιάσει αξιόλογο έργο αλλά και που η παρουσία τους σε διεθνή φεστιβάλ ξεσηκώνει την οργή του ξένου κοινού και των κριτικών. Παράδειγμα; Το ΚΘΒΕ, που πρόσφατα συμμετείχε σε διεθνές φεστιβάλ θεάτρου στη Σουηδία με τις «Νεφέλες» του Αριστοφάνη (οι αντιδράσεις του κοινού και της κριτικής κατά της παράστασης αλλά και των υπευθύνων του διεθνούς φεστιβάλ που το συμπεριέλαβαν στο πρόγραμμά τους δημοσιεύτηκαν στην «Εποχή» [15.11.98]). Άλλο παράδειγμα; Τα ΔΗΠΕΘΕ που συνεχίζουν να πολλαπλασιάζονται σε διάφορες πρωτεύουσες νομών, συνεχίζουν να απασχολούν ευκαιριακούς καλλιτεχνικούς διευθυντές, και βέβαια συνεχίζουν να παρουσιάζουν μέτριες ή κακές παραστάσεις σε πόλεις και χωριά (οι ελάχιστες εξαιρέσεις δεν σώζουν την κατάσταση).

Ο υπουργός Πολιτισμού έδωσε μάχη στο Συμβούλιο Υπουργών της Ε.Ε. μάχη για να μη μειωθεί το κονδύλι στο πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000-2004». Εφτασε μάλιστα στο σημείο να δηλώσει ότι είναι καλύτερα να καταψηφιστεί το πρόγραμμα παρά να μειωθεί η οικονομική του αυτοτέλεια. Στα καθ' ημάς, ο προϋπολογισμός, σ' ό,τι αφορά τον πολιτισμό δείχνει να μην τολμά. Λειτουργεί απλώς διεκπεραιωτικά και μικροπολιτικά.

ΟΛΓΑ ΣΕΛΜΑ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• **Δείτε:** Την έκθεση ζωγραφικής του Γιάννη Λασηθιωτάκη με τίτλο «Εικόνες ενός άγνωστου τόπου» στην αίθουσα τέχνης

«Μέδουσα» (Ξενοκράτους 7). Δουλειά των τριών τελευταίων χρόνων είναι η τελευταία δουλειά του ζωγράφου, που κατ' αρχήν αποτυπώθηκε σε φιλμ, όταν φωτογράφιζε τόπους στα διάφορα ταξίδια του. Αυτές τις φωτογραφίες επεξεργάστηκε ψηφιακά χρησιμοποιώντας ξύλο, πηλό, ακρυλικά νήματα, κ.ά. και έφτιαξε έργα που συνδυάζουν τον ρεαλισμό με το όνειρο. Ενα ταξίδι γεμάτο εικόνες που φέρνουν μέσα τους την ιστορία και τη συλλογική μνήμη των τόπων.

• **Επισκεφτείτε:** Το πρώτο κυπριολογικό βιβλιοπωλείο, που εγκαινιάζεται στη Στοά του Βιβλίου την ερχόμενη Τετάρτη 25 Νοεμβρίου. Το κυπριακό Μ.Α.Μ.έρχεται στην Αθήνα ελπίζοντας ότι θα δώσει λύση στο χρονίζον πρόβλημα της έγκαιρης ενημέρωσης για τα εκδοτικά τεκταινόμενα στη Μεγαλόνησο.

• **Δείτε:** Μερικές από τις πολλές θεατρικές παραστάσεις που συνεχίζουν τις προμήρες τους στις πολλές αθηναϊκές σκηνές. Από τα πιο πρόσφατα ανεβάσματα, οι δύο παραστάσεις στο Απλό Θέατρο (Χαριλάου Τρικούπη 4, Καλλιθέα) στις δύο σκηνές του: ένα νεοελληνικό έργο στη Νέα Σκηνή του «Παπαγάλος με πορτοκαλί φτερά» του Βασίλη Αργυρόπουλου, που πέρυσι απέσπασε το βραβείο του υπουργείου Πολιτισμού για πρωτοεμφανιζόμενο συγγραφέα. Η σκηνοθεσία της παράστασης είναι της Κίττυς Αρσένη, πρωταγωνιστεί η Εύα Κοταμανίδου και περιγράφει τη

συνάντησή μιας γυναίκας με έναν παπαγάλο που φέρνει στην επιφάνεια την πορεία μιας ζωής εγκλωβισμένης.

Στην Κεντρική Σκηνή το έργο της Πόλα Βόουγκελ «Πώς έμαθα να οδηγώ» σε σκηνοθεσία Κωνσταντίνου Αρβανιτάκη.

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

ΓΙΑ ΤΟ 7ο Συνεδριό του ετοιμάζεται, την ερχόμενη εβδομάδα το Ίδρυμα «Σάκη Καραγιωργα». Θέμα του «Δομές και σχέσεις εξουσίας στη σημερινή Ελλάδα» και θα διεξαχθεί από 25 ως 28 Νοεμβρίου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. Για την πραγματοποίησή του φρόντισαν οι: Μαν. Αγγελίδης (Πάντειο), Μ. Αντωνοπούλου (Πάντειο), Α. Βλάχου (Οικον. Πανεπιστήμιο), Στ. Καραγιάννη (Παν. Μακεδονίας), Αντ. Μωυσίδης (Πάντειο), Ν. Πετραλιάς (Πανεπιστήμιο Αθηνών), Κ. Σταμάτης (Παν. Θεσσαλονίκης), Γ. Χάλαρης (Παν. Κρήτης), Δ. Χαραλάμης (Παν. Αθηνών), και Κοσμάς Ψυχοπαίδης (Παν. Αθηνών) που αποτελούν και την Επιστημονική Επιτροπή του Συνεδρίου.

Οι ενότητες που θα συζητηθούν τις

ημέρες του Συνεδρίου είναι:

Την Τετάρτη 25 Νοεμβρίου: «Κοινωνικές δομές και εξουσιαστικές σχέσεις» και «Κρίση του Δημοσίου Πανεπιστημίου».

Την Πέμπτη 26 Νοεμβρίου: «Πολιτισμικές ταυτότητες και μειονότητες», «Εξουσιαστικοί μηχανισμοί και εκσυγχρονισμός του πολιτικού συστήματος», «Εκπαίδευση και εξουσία», «Η Εκκλησία ως φορέας άσκησης δημόσιας εξουσίας» και «Υπερεθνικές και εθνικές δομές εξουσίας - Διαπλοκές».

Την Παρασκευή 27 Νοεμβρίου: «Δομές οικονομικής εξουσίας», «Εξουσιαστικές δομές και η κοινωνική θέση της γυναίκας», «Κράτος, αγρότες και συνεταιρισμοί», «Εργασιακές σχέσεις και συνδικαλισμός» και «Κοινωνικό κράτος

και πολιτικές απασχόλησης».

Το Σάββατο 28 Νοεμβρίου, τελευταία μέρα του Συνεδρίου: «Δομές και εξέλιξη τυπικών εξουσιών» και «Εξουσιαστικές μορφές και μέσα ενημέρωσης».

Με αναφορά στις μεταβολές που συντελούνται στη διεθνή οικονομία και στην αναδιάρθρωση των κοινωνικο-οικονομικών σχέσεων στη χώρας μας, οι συνέδριοι θα εξετάσουν τους συσχετισμούς οικονομικής δομής και εξουσιαστικής δράσης, τις αλλαγές που τελούνται στις κρατικές λειτουργίες και τις μεταβολές που υφίστανται οι μορφές πολιτικής έκφρασης των κοινωνικών τάξεων και ομάδων. Ένα επιστημονικό συνέδριο δεν μπορεί παρά να θέσει και ερωτήματα για το ρόλο των θεσμών, των κομμάτων, της εκκλησίας, κ.λπ.

ΒΟΜΒΙΔΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΦΑΣΙΑΣ

ή του ANTENNA για να τους «σπάσει» την τηλεθέαση. Αποτέλεσμα αυτού είναι να πηγαίνουν άπατες ακόμη και οι αξιόλογες παραγωγές του.

• Κάπως έτσι την έπαθε

πέρυσι η αριστουργηματική «Αγάπη που άργησε μια μέρα» του Κ.Κουτσομούτη. Οι φωστήρες της ΕΡΤ την έριξαν απέναντι στους «τσιγγάνους» του Mega με τα θηριώδη ποσοστά, τέτοια καφρίλα.

• Φέτος πάλι προσέλαβαν Γκλέτσο για αντιπερισπασμό. Όμως αυτός που λάμπει ερμηνευτικά είναι ο Μηνάς Χατζησάββας στο «Νυχτερινό Δελτίο» του Κοκκινόπουλου. Αλλού τα κακαρίσματα...

• Απ' την άλλη πλευρά οι πάντες βοούν για τους νονούς που λυμαινούνται τις εξωτερικές παραγωγές και που χαρίζουν ολόκληρες ζώνες επί καθημερινής βάσεως με το αζημίωτο βεβαίως. Μήπως και εδώ χρειάζεται κάποιος Κολιοκώστας; Θα έβγαζε πραγματικούς θησαυρούς. Κυριολεκτικά.

• Το εξωτερικό χρέος έφθασε αισίως τα 44 τρισ. Δηλαδή ο κάθε Έλληνας χρωστά, 415 εκατομμύρια. Αστείον ποσόν!

• Καμιά εξουσία δεν πρέπει να υφίσταται χωρίς αμφισβήτηση (Νόαμ Τσόμκι).

• Διαβάζουμε στην «Εξουσία» τον Ηλία Κανέλλη και δεν το πιστεύαμε. Ο περιώννιμος «Άγιος Πέτρος» της Πινακοθήκης «παρέστη» επί τριώρον σε κοσμική εκδήλωση που οργανώθηκε προς τιμήν του «χορηγού» του Vangelis στην Παλαιά Βουλή.

• Μπορεί λοιπόν τα έργα της Εθνικής Πινακοθήκης να μην εκτίθενται στους χώρους του ιδρύματος αλλά δεν χάνουν καλλιτεχνική εκδήλωση για εκδήλωση. • Φαντάζεστε, σε άλλη ευκαιρία, τον «Ηνίοχο» να παρίσταται στην τελετή του «Συνήπστηκη»; Αφασία.

• Εισαγγελείς και ανακριτές επανέρχονται στα της «Πολιτιστικής» έχοντας εντοπίσει πλήθος οικονομικών σκανδάλων και παρανομιών. Αυτό δυστυχώς είναι το τέλος μιας φαρσοκωμωδίας που ξεκίνησε ως κρατικοδίαιτο σούπερ-πολιτιστικό γεγονός και κατέληξε σε ξεδιάντροπο φαγοπότι ημετέρων.

• Ακούστε κάθε πρωί, στις 9.30 τους Γ. Μητσικώστα και Μίμη Κανή από τον «Αθήνα 9,84» το Ραδιόφωνο στις καλύτερες σατιρικές στιγμές του.

• Αντίθετα στο Ραδιομέγαρο περικόπτουν τις πιστώσεις του Γ' Προγράμματος. Εκεί βρήκαν να κάνουν οικονομία.

Μανωλάκης ο Βομβιστής

• Ρε, κάτω τα χέρια απ' τον Μεγαλέξανδρο. Έλληνες των ΗΠΑ γοηγορείτε. Να πάρει θέση το ΥΠΠΟ, το ΙΚΑ και η ΓΣΕΕ.

• Το «φυτώριο» της ΕΡΤ νομίζει ότι κάνει ανταγωνιστική πολιτική με το να περιμαζεύει τα φυτά που δεν ευδοκίμησαν στα μεγάλα κανάλια. Έτσι φέτος χρησιμοποιεί την κυρία Έλντα ως πασπαρτού εικοσιτετραώρου βάσεως. Τι κι αν η καμήνη δεν ξέρει ούτε πώς να ενημερώσει ούτε πώς να διασκεδάσει το κοινό της! Μήπως οι φωστήρες της Αγίας Παρασκευής ξέρον; Η ιστορία είναι κάτι που το φτιάχνεις και δεν αφήνεις απλά να συμβεί. (Ν. Τσόμκι, στην «Ε» της 9.11).

• Ίσως το πιο διασκεδαστικό πρόγραμμα της ΕΡΤ να είναι η κυρία Παναγιωταρέα όταν διαβάζει το πρωί τους τίτλους των εφημερίδων. Μιλάμε για το γέλιο.

• Η άλλη λόξα του Ραδιομέγαρου είναι να βάζει τα πιο καλά του σήριαλ «απέναντι» στα μεγάλα ατού του MEGA

ΕΛ.Ι.Α.: ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ

«...άλμα πιο γρήγορο από τη φθορά»

Οδυσσέας Ελύτης Μαρία Νεφέλη

Περισσότερα από επτακόσια αρχεία ιστορικών προσώπων, λογοτεχνών, καλλιτεχνών, οικογενειών, εμπορικών και βιομηχανικών επιχειρήσεων, τα αρχεία των ελληνικών κοινοτήτων της Αιγύπτου, τριακόσιες χιλιάδες φωτογραφίες, χάρτες και μία από τις πλουσιότερες συλλογές ελληνικών εντύπων του 19ου αιώνα καθώς και περιοδικών και σπάνιων εκδόσεων του 20ού φιλοξενεί το κτίριο της οδού Αγίου Ανδρέου 5, στην Πλάκα, που στεγάζει το **Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο**.

Επειδή τα οικονομικά μέσα του Ε.Λ.Ι.Α. είναι περιορισμένα απευθύνεται στους φίλους του και τους φίλους της ιστορίας και της μνήμης για να διατηρηθούν όσο το δυνατόν καλύτερα οι συλλογές του και να ελαχιστοποιηθούν οι φθορές τους.

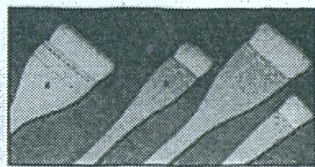
Ετσι, από τον περασμένο Σεπτέμβριο, το Ε.Λ.Ι.Α. εφαρμόζει πειραματικά το σύστημα της πολλαπλής συμμετοχής στη χρηματοδότηση του Προγράμματος προληπτικής συντήρησης, με την κυκλοφορία κουπονιών αξίας 1.000 δραχμών. «Με δύο κουπόνια αποπνίγουμε έναν καινούργιο αρχειακό φάκελο. Ο στόχος είναι την προσεχή διετία να αντικαταστήσουμε περίπου 1.500 φακέλους», εκτιμούν οι άνθρωποι του Ε.Λ.Ι.Α.

Τι χρειάζεται αυτό το σπάνιο αρχείο για να συντηρηθεί πληρέστερα; «Το προστατευτικό κέλυφος που μέσα του η μνήμη κοιμάται

ασφαλής, είναι το αρχειακό κουτί, κατασκευασμένο από αντιόξινο χαρτί με αλκαλικό πλεόνασμα, που έχει αποδειχθεί ότι δεν αλλοιώνεται με το πέρασμα του χρόνου και εξασφαλίζει την κατάλληλη "γεινίαση" και διατήρηση στα ευαίσθητα χαρτώα τεκμήρια. Στο εσωτερικό του δημιουργείται ασφαλές μικρόκlima που προστατεύει το περιεχόμενό του από όλες τις συνέπειες της έκθεσης στο φως, στις εναλλαγές της θερμοκρασίας και στον επιβαρυνμένο ατμοσφαιρικό αέρα των πόλεων». Δεν είναι όμως οι αρχειακοί φάκελοι τα μόνα που απαιτεί η διαφύλαξη των αρχείων, έργο ιδιαίτερα επίπονο αφού «ο κίνδυνος που εξακολουθεί πάντα να απειλεί τα αρχεία και κάθε τεκμήριο σε χάρτινο υπόστρωμα είναι η φθορά –μοιραία πολλές φορές– που επέρχεται από τις συνθήκες φύλαξης, την ατμοσφαιρική ρύπανση, το φως, τη θερμοκρασία, την υγρασία, τη σκόνη, αλλά και βιολογικούς παράγοντες όπως μύκητες, έντομα και τρωκτικά». Απαιτούνται λοιπόν και ειδικά υλικά και εργαλεία, απαραίτητα για την αντιμετώπιση προβλημάτων που συνδέονται με την επεξεργασία και φύλαξη των αρχείων: μουσειακή σκούπα για την αφαίρεση της σκόνης, διορθωτικές ταινίες για περιορισμένες επεμβάσεις σε σχισμένα τεκμήρια, υλικά καθαρισμού (πινέλα, γόμες, κ.ά.), διαφανή περιβλήμα από πολυεστέρα «όπλα για έναν αθόρυβο πόλεμο», όπως τα ονομάζουν στο Ε.Λ.Ι.Α.

Συνειδητά δεν απευθύνεται σε χορηγό το Ε.Λ.Ι.Α. και επιχειρεί να κάνει «χορηγούς» στη μνήμη και την ιστορία τον καθέναν από μας. «Να μοιραστούμε αυτήν την προσπάθεια με όλους τους ανθρώπους που γνωρίζουν το χώρο και το αντικείμενο της δουλειάς μας, που συμμετέχουν ενδεχομένως σ' αυτήν και την αξιοποιούν, που απλώς συμμερίζονται τις αγωνίες μας και ευαισθητοποιούνται ως προς τη διάσωση και διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς» είναι το επιχείρημα και ταυτόχρονα το όραμα. Δύσκολη εποχή για τη μνήμη και την ιστορία, που συμπίεζεται ανάμεσα στις απαστράπτουσες εκδηλώσεις «πολιτισμού». Πίσω από τα σκρην και τους προβολείς εξακολουθούν να υπάρχουν –λιγότερο φωτεινά, είναι αλήθεια– κομμάτια ιστορία και μνήμης που αξίζουν την προσοχή μας.

Τηλέφωνα επικοινωνίας με το Ε.Λ.Ι.Α.: 3211149, 332.50.378.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΦΙΛΑΘΛΟΥ

ΠΡΙΝ ΑΠΟ 15 ΧΡΟΝΙΑ ακριβώς, ο Τζωρτζ Μπεστ έκοψε την μπάλλα. Σήμερα, στα 52 του, πίνει και μεθά, εμφανίζεται σε σουαρέ επί πληρωμή, σχολιάζει ποδοσφαιρικούς αγώνες στα κανάλια του Ρούπερτ Μέρντοχ. Ο μύθος αγγίζει σιγά-σιγά το έδαφος.

Επιστροφή στο παρελθόν. Μια κρύα νύχτα του 1982. Ο Μπεστ είχε από καιρό ξεκρεμάσει την κόκκινη φανέλα της Μάντσεστερ Γιουνάιτεντ κορβίδευε τον κόσμο παίζοντας σποραδικά στις Ηνωμένες Πολιτείες και στη Σκωτία. Έτυχε τότε να βρίσκεται στην Αγγλία. Παρέα με τη Μις Υφήλιος του 1977 Μαίρη Στάβιν. Πήγε το ζευγος στο καζίνο, κέρδισε 15.000 λίρες (σοβαρά λεφτά για την εποχή), επέστρεψε στο ξενοδοχείο και παρήγγειλε σαμπάνια για να το γιορτάσει.

Έπειτα από πέντε λεπτά, έφθασε ο γκρουμ με την Ντομ Περινιόν στον ασημένιο δίσκο. Επρόκειτο περί φανατικού οπαδού της Μάντσεστερ και μάλιστα τον έλεγαν Πάντυ – κάτι σαν το δικό μας «Μήτσος», στα Ιρλανδέζικα. Μπήκε στη σουίτα κι αντίκρισε μπροστά του τη Μαίρη Στάβιν τη στιγμή που έβγαίνε απ' το μπάνιο φορώντας ένα υπερδιάφανο νεγκλιζέ. Ο Πάντυ κοίταξε τη Μις Κόσμος, κοίταξε και τις 15. 000 λίρες που είχε σωριάσει στο κινγκ σάιζ κρεβάτι ο μπαλλαδόρος, κούνησε θλιμμένα το κεφάλι του και ανέκραξε: «Για πείτε μου, κύριε Μπεστ, πώς καταφέρατε και τα σκατώσατε;».

ΥΓ. Στις 22 Μαΐου 1996, το BBC άλλαξε τελείως τον προγραμματισμό του και αφιέρωσε το σύνολο της βραδιάς, με έξι εκπομπές, στα πεντηκοστά γενέθλια του Τζωρτζ Μπεστ. «Για να θυμούνται οι παλιοί και να μαθαίνουν οι νεότεροι», όπως διαφημιζόταν κάποτε το περιοδικό Δράσις...

Χρήστος Ξανθάκης

Ηλίας Παπαγιαννόπουλος

Ο αιφνίδιος θάνατος του Ηλία Παπαγιαννόπουλου αφαίρεσε άλλον ένα σημαντικό εκπρόσωπο της νεότερης γενιάς αρχιτεκτόνων από τη ζωή μας. Αντί για άλλο σημείωμα, παραθέτουμε τα λόγια του εκπρόσωπου του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων, που διαβάστηκαν στην κηδεία του, στις 6 Νοέμβρη. Ο Ηλίας ανήκε σε μια ομάδα αρχιτεκτόνων με στενούς δεσμούς μεταξύ τους, και με παραδειγματικά χαρακτηριστικά που όλο και σπανιότερα εμφανίζονται σε όσους ήρθαν κατόπιν. Θέλοντας να τιμήσει τη μνήμη τους, το Αντί έχει προγραμματίσει ένα σχετικό αφιέρωμα για το άμεσο μέλλον.

Δ.Φ.

ΕΤΥΧΕ, τώρα τελευταία, να πηγαίνω ξανά κάπως τακτικά στο γνωστό υπόγειο γραφείο της οδού Δημοχάρους.

Παραμέριζα λίγο (όπως παλιά) το γιασεμί της εισόδου, κατέβαινα τα σκαλιά και αναδυόμουν στον κόσμο του Ηλία.

Ξαφνικά ήμουν σε τροχιά, σε άλλο χρόνο και τόπο. Παντού η καλή αρχιτεκτονική (σε μακέτες, σχέδια, φωτογραφίες, σημειώσεις) ξεχειλίζει ορμητικά. Ξεκίνηγε από το πάτωμα και κάλυπτε τους τοίχους. Και όχι μόνον πλεγμένη, ως αδιάσπαστο σύνολο, με ζωγραφική, γλυπτική, μαστοριλίκι χειρωνακτικό και πρόσωπα, φυσιογνωμίες, βλέμματα του παρελθόντος και του παρόντος.

Με απορρόφησε μέσα της ξανά αυτή η

γνωρίμη «μαγική εικόνα»:

Το σπίτι της Χαλκιδικής, οι μποξέρ και οι παλαιστές, τα γύφινα εκμαγεία, ο Γεώργιος Καραϊσκάκης που πίνει μπίρα, η αφίσα για την έκθεση: «Αθήνα 1940-81», έπαιξαν ξανά το γνωστό παιχνίδι τους με την ψυχή μου.

Ήταν τα δυνατά σημάδια μιας ζωής ολόκληρης, όπου αρχιτεκτονική και κοινωνική συλλογική προσφορά ήταν σφιχτά δεμένες, όπως ένα πολύκλωνο σχοινί. Όπως πρέπει πάντοτε να είναι.

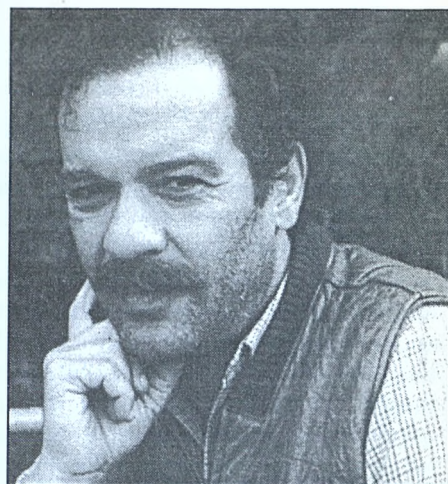
Σκέφτομαι τι συγκλονιστικό μάθημα για νέους αρχιτέκτονες θα μπορούσε να είναι –ή έστω και για μία φορά– διείσδυσή τους σ' αυτές τις προσωπικές κρύπτες αρχιτεκτονικής κάποιων παλαιότερων αρχιτεκτονικών γραφείων, καθώς αυτά γίνονται όλο και λιγότερα, όλο και σπανιότερα.

Είχα την τύχη να παρακολουθήσω τη «μαγική εικόνα» του Ηλία, πρώτα κρυφά, απ' την άκρη του ματιού μου, ως νεότερός του σπουδαστής στη Σχολή Αρχιτεκτόνων και κατόπιν μέσα από μια δυνατή μεταξύ μας φιλία και συνεργασία.

Μέσα στη Σχολή, ήδη από νωρίς, διάβαζα το έργο, την γραμμή και το λόγο του. Θυμάμαι εικόνες –γλυκές μαχαιριές– που δεν με άφηναν να κοιμηθώ ήσυχος το βράδυ: Την εικονογράφηση μιας εκκλησίας (θέμα που είχε κάνει για τον Μιχαήλ). Το καφενείο ενός Μουσείου σε νησί (Θέμα που είχε κάνει για τον Δεσποτόπουλο). Το καταπληκτικό πέτρινο γεφύρι του στον βράχο της Ύδρας (Στην Δ. Εργασία του για τον Δεσποτόπουλο). Την πολιτική του στάση και την αντιληψή του για τη συλλογική δράση (ακραία και παράτολμη, όπως η γραμμή του).

Μετά, έξω από τη Σχολή μέχρι και σήμερα, ο Ηλίας δεν άλλαξε, όπως έγινε με τους περισσότερους. Δεν απορροφήθηκε από τα στερεότυπα της αστικής ζωής και της αναζήτησης των οφφικίων: Αρχιτεκτονική από τη μια μεριά, συλλογική κοινωνική δράση από την άλλη, και πάντα δυνατή, παράτολμη επιθυμία για ζωή.

- Δημαρχείο Βουλιαγμένης
- Δικαστικό Μέγαρο Λιβαδειάς
- Σπίτια στη Χαλκιδική, τη Ν. Ερυθραία, και την Ερέτρια
- Βραβεία σε Π.Α. Διαγωνισμούς.

Αλλά και ταυτόχρονα, αντιπρόεδρος του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων το '73 (τη δυσκολότερη περίοδο της δικτατορίας), μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου που διώχθηκε επειδή –μόνο αυτό– τόλμησε να είναι αιρετό, έπαιξε ένα επικίνδυνο κρυφτό μέχρι τη μεταπολίτευση με την ασφάλεια, μαζί με την Πορτάλιου, τον Θεοδοσόπουλο και άλλους συναδέλφους.

Έτσι ήταν ο Ηλίας: Από τη μια μεριά πολύ προσωπικός στην αρχιτεκτονική του, και από την άλλη, φύσει πολιτικοποιημένο και συλλογικό ον στη ζωή του. Και πάντοτε ακραίος, παράτολμος, νέος. Και γλυκός, βαθιά ανθρωπινός: Μόλις πριν από δύο μέρες μου έκανε ξανά την καρδιά χίλια κομμάτια, καθώς, όπως και πριν από τριάντα χρόνια, μου έδειξε ξαφνικά κάτι εξαιρετικές καινούργιες ακουαρέλλες του.

«Και το πλοίο φεύγει» τώρα.

Με την αποχώρησή του συντελείται το γύρισμα μιας εποχής που έχει αφήσει πάνω μας, σαν τατουάζ, τα σημάδια της, μαζί και ένα παράπονο για την αδικία:

Γιατί να φεύγουν πρώτοι, τόσο νωρίς, τόσο ξαφνικά εκείνοι που είναι οι πιο αγαπητοί, οι πιο αναγκαίοι, οι πιο ζωντανοί και ανυπότακτοι;

Λες και η μοίρα παίζει μαζί μας, θέλοντας κάτι να μας πει, κάτι να μας υπενθυμίσει, κάπως να μας δοκιμάσει.

Τουλάχιστον, όμως, τη μνήμη μας ας την ορίζουμε εμείς. Και εκεί, Ηλία, θα κατοικοεδρεύουμε και πάλι μαζί με τον Γεώργιο Καραϊσκάκη, τον Le Corbusier, τους παλαιστές και τις τελευταίες σου ακουαρέλλες από το Παγκράτι και τον Υμηττό.

Ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων και οι φίλοι σου σε χαιρετούν.

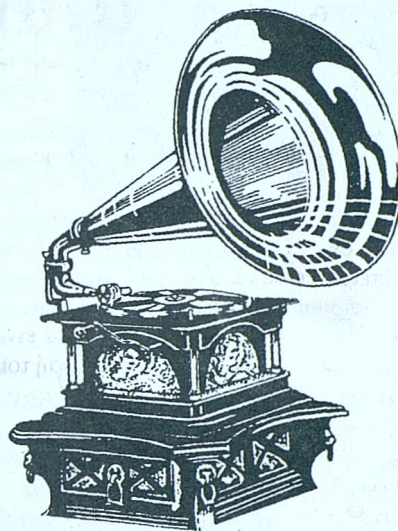
Τ. Μπ., Αθήνα, 5.11.1998

Ηλίας Παπαγιαννόπουλος, *Παλαιστές*.

Μια αστυνομική διαταγή του 1950

του Γιώργου Παναγιώτου

Το ρεμπέτικο και λαϊκό τραγούδι, το δημοτικό –δηλαδή– τραγούδι του άστεως, έχει καταδιωχθεί από την πολιτεία αρκετές φορές ανελέητα, με προφανή στόχο τη φήμωση και κατάργησή του. Είναι γνωστή η περιπέτειά του στα χρόνια της μεταξικής δικτατορίας, που οδήγησε και στην «κάθαρσή» του από κάθε λογής υποκοσμικό και υποουλτουρικό στοιχείο, κατά τις δοξασίες των λογής «πεφωτισμένων», που αέναα προσπαθούν να το στυλβώσουν με μια α-λαϊκή πατίνα και να το καταστήσουν έργο των κοσμικών σαλονιών. Η απαγόρευση αυτού του μετεξελιγμένου δημοτικού τραγουδιού στα χρόνια του Μεταξά δεν ήταν και η μοναδική. Αρκετά στοιχεία στη λαογραφική έρευνα για το θέμα έχουν προσκομίσει ερευνητές τωρινοί, αλλά και λίγο παλιότεροι, όπως ο **Τάσος Βουρνάς** («Το σύγχρονο λαϊκό τραγούδι. Πρώτη προσπάθεια αναγωγής στις ρίζες του», *Επιθεώρηση Τέχνης* αριθ. 76, Απρίλιος 1961, σσ. 277-285), ενώ ο **Φοίβος Ανωγειανάκης** στο ίδιο έντυπο («Για το ρεμπέτικο τραγούδι. Σύντομες γενικού περιεχομένου θέσεις», αριθ. 79, Ιούλιος 1961, σσ. 11-20) προσφέρει ένα πολύτιμο Σύνταγμα των όρων του ρεμπέτικου-λαϊκού τραγουδιού.

Στα χρόνια του Εμφυλίου απαγορεύτηκαν κάποια τραγούδια που οι κρατούντες θεώρησαν ότι είχαν «αναρρεπτικό» ή «αντιπολεμικό» περιεχόμενο. Εδώ θα παρουσιάσουμε μια αστυνομική διαταγή που εκδόθηκε στα πρώτα μετεμφυλιακά χρόνια, συγκεκριμένα το 1950, απαγορεύοντας 24 τραγούδια. Αξίζει να σημειωθεί ότι την απαγόρευση του ρεμπέτικου ζητούσαν με σειρά από διαβήματα τα μουσικά σωματεία της χώρας και παλιότερα. Στις 21 Νοεμβρίου 1946 δημοσιεύεται στον αθηναϊκό Τύπο η ακόλουθη είδηση:

«Πρωτοβουλία της Ενώσεως Ελλήνων Μουσουργών, του Συνδέσμου Καθηγητών-Καλλιτεχνών της Μουσικής και του Πανελληνίου Μουσικού Συλλόγου εξητήθη παρά της κυβερνήσεως η λήψις νομοθετικού μέτρου διά την απαγόρευσιν της εκτελέσεως μουσικών τεμαχίων και τραγουδιών διά των οποίων «εκφράζονται τα βάσανα και οι καημοί των κοινών εγκληματιών και τα κοινώς λεγόμενα μάγκικα». Τα καλλιτεχνι-

κά σωματεία τονίζουν εις την αίτησιν των ότι σκόπιμον και ορθόν είναι όπως καταβληθεί προσπάθεια διά την εξύψωσιν του ηθικοπνευματικού επιπέδου εις τρόπον ώστε να αποκαθαρθεί το ελληνικόν μέλος από κάθε ξενικόν στοιχείον και να απαγορευθούν νομιθετικώς οι προς την διαφθοράν και το έγκλημα ύμνοι».

Οι φρακοφορεμένοι, δηλαδή, συνέχιζαν το «χαβιά» τους, ότι δήθεν επρόκειτο για ξενόφερτη μουσική, ανατολίτικη, αγνώστου της έντεχνης ελληνικής μουσικής για την καταγωγή του μέλους των λαϊκών τραγουδιών (βλ. Γιώργος Α. Παναγιώτου «Ο αμάνες», *Ντέφι*, αρ. 4, Ιανουάριος 1983, σσ. 34-37). Άλλωστε και πιο πρόσφατα στο κοινοβούλιο έγιναν διαβήματα για την απαγόρευση της «τούρκικης» μουσικής, σε συνθήκες περισσότερου ομαλές, υποτίθεται, από το εμφυλιακό κλίμα του 1946.

Ας θυμίσουμε εδώ ένα ειδησάριο από το *Ελεύθερον Βήμα* της 13ης Ιουλίου 1923, μήπως και ανανήψουν οι «εθνόδολοι»: «Την προσεχή Κυριακή (=15 Ιουλίου 1923) και ώρα 10 3/4 π.μ. εις το Κεντρικόν δίδεται συναυλία της ορχήστρας λαϊκών οργάνων υπό την διεύθυνσιν του κ. Στ. Σταγκαλή τη συμπράξει των δίδων Φλώρας Πασχάλη και Καίτης Λεμονή. Την «ορχήστραν των λαϊκών οργάνων» απαρτίζει κυρίως όμιλος μουσικών εκ Κωνσταντινουπό-

λεως, συμπράττουν όμως και αθηναίοι μουσικοί».

Την απαγορευτική αστυνομική διαταγή του 1950, με ημερομηνία 28 Σεπτεμβρίου, υπογράφει ο διευθυντής της Αστυνομίας Αθηνών **Δημήτριος Βρανόπουλος**, μετέπειτα βουλευτής και υπουργός της ΕΡΕ. Σύμφωνα με αυτήν:

«Λαβόντες υπ' όψιν την υπ' αριθμ. 124 Αστυνομικήν Διάταξιν και μετά γνωμοδότησιν της αρμοδίας επιτροπής απαγορεύομεν τα κάτωθι άσματα ως καθαπτόμενα της θρησκείας, της πατρίδος, της ηθικής και των ελληνικών ηθών και εθίμων:

1. Κάνε μου το χατίρι
2. Ο κουμπάρος
3. Η Μπέμπα
4. Το πρωί με τη δροσούλα
5. Μάγκας βγήκε για σεργιάνι
6. Της μαστούρας το σκοπό
7. Όταν καπνίζει ο λουλάς
8. Μάγκες στον Άδη
9. Δυο σφαίρες στο κεφάλι
10. Ο θάνατος του χασιγκλή
11. Η Ζωίτσα
12. Κάποια μάνη αναστενάζει
13. Ως πότε πια τέτοια ζωή
14. Απόστολος
15. Το δικαστήριο
16. Υπομονετικός
17. Της χήρας το καρπούζι
18. Πέσε πρώτη
19. Η Βαρβάρα
20. Μεσολογγίτης στην Αθησυνία
21. Εορτολόγιο
22. Ξήγα Θύμιο
23. Αδικοπνιγμένοι
24. Η Μάρω

«Οι άδοντες και εκτελούντες αυτά εις δημόσια κέντρα, εις οδούς ή οπουδήποτε θα συλλαμβάνονται και θα παραπέμπονται εις το Αυτόφωρον Πλημμελειοδικεϊόν, διότι το αδίκημα είναι πλημμέλημα και αποτελεί παράβασιν των υφισταμένων νόμων 5060 και 1092 περί ασέμων. Κατά των παρβατών επιβάλλεται φυλάκισις».

Δεν είμαι βέβαιος ότι οι τίτλοι των τραγουδιών αποδίδονται όλοι σωστά. Βέβαιο είναι ότι πρόκειται για μια θεσμοθετημένη δίωξη του λαϊκού τραγουδιού που παραπέμπει ευθύτατα στη νομοθεσία του Μεταξά και των εκτάκτων μέτρων.

Μεταμοντέρνο αισθητικό τίποτα

Μια «όπερα» του βρετανού
σκηνοθέτη Πήτερ
Γκρηναγουαίη, που
παρουσιάστηκε στην
ανακαινισμένη αίθουσα της
Εταιρείας Μακεδονικών
Σπουδών με την ευκαιρία του
Φεστιβάλ Κινηματογράφου
Θεσσαλονίκης, θέτει εν
αμφιβόλω τον μηδενιστικό και,
ταυτόχρονα, εντυπωσιοθηρικό
χαρακτήρα των
μεταμοντέρνων
πειραματισμών. Τίτλος του
«concept», 100 αντικείμενα που
αντιπροσωπεύουν τον κόσμο.

ιαβάζουμε στον κατάλογο που κυκλοφόρησε με την ευκαιρία της προαναφερθείσας παράστασης αλλά και της παράλληλης έκθεσης με ζωγραφική του γνωστού κυρίως από τα κινηματογραφικά έργα Ένα ζήτη και δύο μηδενικά, Η κοιλιά του αρχιτέκτονα, Συνεχόμενοι πνιγμοί, Τα βιβλία του Πρόσπερο, Το μωρό της Μακόν σκηνοθέτη:

«Ο Γκρηναγουαίη αποποιείται της τέχνης του Διαφωτισμού που, κατά τη γνώμη πολλών, επεβίωσε των αναρίθμητων καταστροφών που συνέβησαν στον 20ό αιώνα, ως πιθανότητα προόδου και ενός ολοκληρωτικού, πεπερασμένου και ορθολογιστικού τομέα της γνώσης. Στη θέση της μας αντιπροτείνει έναν επιστημολογικό νιχιλισμό: κάθε απόπειρα κατανόησης ή αναπαράστασης είναι απαραίτητως προσωρινή, αμφίβολη, πρόσκαιρη, σχετική και ατελής και καθορίζεται από το μοιραίο, την τύχη, το απρογραμμάτιστο».

Ο Πολ Μέλια, που υποστηρίζει τα παραπάνω, με αφορμή την τέχνη του Γκρηναγουαίη περιγράφει τα χαρακτηριστικά ενός «αισθητικού μεταμοντερνισμού», στις μέρες μας –του μεταμοντερνισμού των διανοουμένων, που μοιραία θέλουν να κρατήσουν τις αποστάσεις τους από την παγκόσμια τηλεοπτική κοινή γλώσσα. Προϋπόθεση που θέτει εξαρχής αυτό το «μανιφέστο» (αν γράφονταν σήμερα μανιφέστα) είναι η αμφισβήτηση του Διαφωτισμού, αλλά παράλληλα και η αμφισβήτηση κάθε βεβαιότητας γύρω από την τέχνη. Επί της ουσίας, πρόκειται για μια περίφραση που υπερασπίζεται τη «θολούρα», τη γενικολογία, το εφήμερο της κάθε έκφρασης και της κάθε ερμηνείας. Θαρρείς και οι αρχές, οι συνεκτικοί αρμοί, οι θεσμίσεις των κοινωνιών έχουν ξεφτίσει – με

αποτελεσμα η τέχνη να απογυμνώνεται από το βαθύτερο νόημά της, να μένει άδειο κέλυφος. Και τι μένει πίσω από το άδειο κέλυφος; Ο εντυπωσιασμός, η δυνατότητα διαφόρων εκφράσεων στο όνομα της τέχνης να γίνονται μόδα – κι ύστερα, η πάλη με το χρόνο για να μην παρέλθει η μόδα, να μην αντικατασταθεί από μια άλλη μόδα επίσης εφήμερη και αμφίβολης διάρκειας. Και φυσικά, επίσης, μένει ένα χρηματιστήριο καλλιτεχνικών αξιών, που τη διάρκεια και την τιμή τους καθορίζει το χρηματιστήριο της τέχνης. Η τέχνη, λοιπόν, στους καιρούς μας δεν είναι τίποτα παραπάνω από ωραίες και επικερδείς μπίζνες;

ΚΑΤΑΡΤΙΖΟΝΤΑΣ ΛΙΣΤΕΣ

Ο Πήτερ Γκρηναγουαίη, διάσημος πια για την καλλιέργεια του αισθητικού του σύμπαντος, έχει μια εμμονή στις ταξινομήσεις. Κι άλλες φορές, στον κινηματογράφο, έχει κάνει αυθαίρετους καταλόγους για σειρές ανόμοιων πραγμάτων και, βάσει της λίστας που καταρτίζει, προσαρμόζει το εικαστικό του σχόλιο. Η πρόξα έπεται.

Στα 100 αντικείμενα που αντιπροσωπεύουν τον κόσμο κάνει μια αντίστοιχη λίστα – μόνο που, καθώς ο ίδιος λέει, δεν τον χωράει πια το πεπερασμένο πλαίσιο του κινηματογραφικού κάδρου· επιθυμεί κάτι πιο ευρύχωρο για να την ξεδιπλώσει στην αλληλουχία της και να τη δέσει με έναν αφηγηματικό τρόπο. Την ευρυχωρία που ζητάει του την παρέχει κατά κάποιον τρόπο μια μεγάλη θεατρική σκηνή – και του τη διευρύνει η δυνατότητα προβολής διαφανειών, εικόνων σε διάφορα επίπεδα. Οργανώνει, λοιπόν, μια παράσταση διαμορφώνοντας τη σκηνή σε τρισδιάστατη οθόνη, υποκύπτοντας ωστόσο στις

συμβάσεις που εκ των πραγμάτων θέτει ο θεατρικός χώρος. Κι από κει και πέρα είναι ελεύθερος να αρχίσει την παράθεση των ιδεών του.

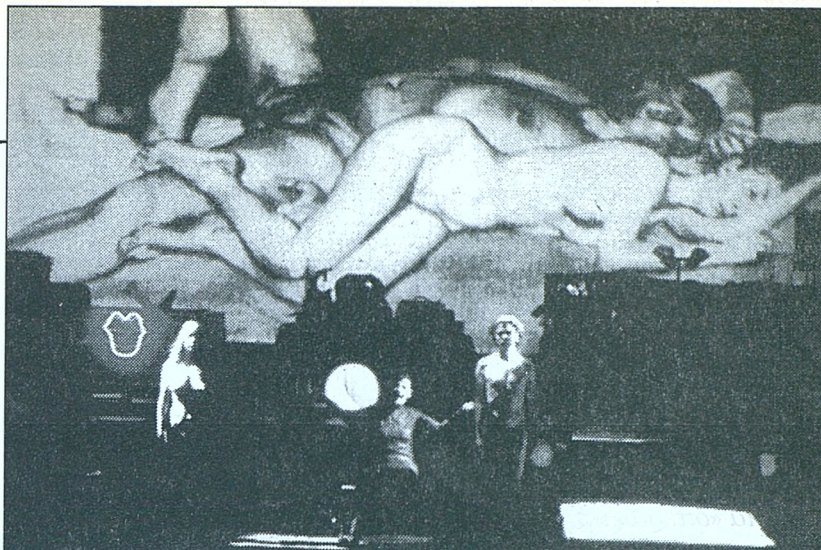
Στη συγκεκριμένη παράσταση, η σκηνή ορίζεται από ένα ορθογώνιο που περικλείεται ανάμεσα σε δύο οθόνες. Στα όριά του αυτά κινεί τέσσερις ηθοποιούς. Έναν άνδρα και μια γυναίκα, ένα ζευγάρι γυμνό που, εναλλάξ ή και οι δυο μαζί, αναπαριστούν τα όσα «το αντικείμενο» της επιλογής του σκηνοθέτη εκπροσωπεί. Μια κομπέρ, που μας εισάγει σε κάθε καινούργια ενότητα. Κι ένα ακόμα πρόσωπο που υποδύεται διάφορους συμπληρωματικούς ρόλους. Στο χώρο υπάρχουν ακόμα μια σειρά από αντικείμενα, χρηστικά κάποια στιγμή στη νοσηματοδότηση των δεδομένων της παράστασης, ενώ σε διαφάνειες προβάλλονται εικόνες ή κείμενα επεξηγηματικά του αντικειμένου που περιγράφεται. Στις εντάσεις ή τις υφέσεις της παράστασης συμβάλλουν οι φωτισμοί και οι ήχοι – όπως άλλωστε γίνεται σε όλες τις παραστάσεις.

Από κει και πέρα, το ενδιαφέρον έχει καθεαυτή η λίστα των αντικειμένων (ή μάλλον των «αντικειμένων», αφού σ' αυτά συμπεριλαμβάνεται και ο Θεός, η αγελάδα, η φωτιά ή το κρανίο του Μότσαρτ!), ο τρόπος παράθεσής τους και οι συννεκτικοί τους αρμοί.

Η λίστα των «αντικειμένων» είναι απολύτως αυθαίρετη. Επιλέγονται και μπαίνουν στη σειρά χωρίς να έχει επινοηθεί μια κλιμακωτή δομή. Αντίθετα, παρατίθεται –και επινοείται– ένα τέχνασμα κάθε φορά, προκειμένου να υπάρξει μια πειστική σύνδεση του ενός με το άλλο. Τέλος, τα κείμενα που εκφωνούνται κατά την παρουσίαση των αντικειμένων, ενδεχομένως, να έχουν στηριχθεί σε ένα καλό ερμηνευτικό λεξικό, ωστόσο σε πολλές περιπτώσεις συνοδεύονται από παραδοξολογήματα προκειμένου να διεκδικήσουν τη γοητεία.

Γοητεία. Αυτή είναι η κωδική λέξη που θα μπορούσε να εκπροσωπεί αντίστοιχου είδους και ύφους παραστάσεις. Η συγκίνηση, πάγιο αίτημα της τέχνης από τα χρόνια

Στα 100 αντικείμενα που αντιπροσωπεύουν τον κόσμο στηρίχτηκε το δέμα του Γκρηναγουαίη.

του Διαφωτισμού, η ανησυχία, η εγρήγορση, η ανατροπή από τις διαφορετικές εκφράσεις του μοντερνισμού, η επική διάσταση του ανθρώπινου φαινομένου (από την παράδοση του επικού θεάτρου της αρχαίας Ελλάδας στο σαιξπηρικό θέατρο μέχρι τους επικούς του κινηματογράφου, τον Σεργκέι Αϊζενστάιν, τον Τζων Φορντ, τον Ακίρα Κουροσάβα) στους μεταμοντέρνους καιρούς συγκλίνουν στον μαγικό αυτό όρο: γοητεία. Τι εκπροσωπεί, όμως, η γοητεία σ' έναν κόσμο που διαθέτει πραγματική αισθητική αγωγή;

Η ΓΟΗΤΕΙΑ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

Η γοητεία δεν είναι αισθητικός όρος. Γι' αυτό και τα αισθητικά σύμπαντα παραστάσεων αντίστοιχων αυτής του Γκρηναγουαίη στηρίζονται και αρκούνται στον εντυπωσιασμό. Σε έναν κόσμο χωρίς συλλογικότητα, με την κοσμικότητα να είναι ο προθάλαμος της καταξίωσης, με τα ΜΜΕ να φιλοξενούν επιλεκτικά ό,τι υπόσχεται θεαματική εικόνα, σκάνδαλο ή έστω κάποιους παλαίμαχους γκουρού της τέχνης, με τους χορηγούς και τις επιλογές τους να διαμορφώνουν ένα ιδιότυπο χρηματιστήριο στο χώρο της τέχνης και με τις δημόσιες σχέσεις να έχουν ποτίσει ως το μεδούλι τα πράγματα του «πολιτισμού», τα πράγματα πορεύονται από ολότελα διαφορετικούς απ' τους συνηθισμένους δρόμους.

Στους δρόμους αυτούς δεν συναντιούνται, δεν διασταυρώνονται (για να συνομιλήσουν ή για να πλακωθούν) βαθιά αιτήματα. Προέχει η επιφάνεια. Η παράσταση του Γκρηναγουαίη αυτή την επιφάνεια των πραγμάτων στοχεύει, αυτήν

αποθεώνει, αυτή διαθέτει. Είναι μια επιφάνεια που του την έχει χαρίσει η ιδιοσυγκρασία του, οι ικανότητές του να συνθέτει ένα εικαστικής καταγωγής θέαμα, η οξυδέρκεια και η εξυπνάδα του. Μια επιφάνεια, ωστόσο, που παραμένει επιφάνεια –όσο κι αν, στο όνομα της μεγάλης τέχνης, στην εποχή που έχουν τελειώσει οι μεγάλες αφηγήσεις, τελικός της στόχος είναι η επιβολή και το χρήμα που θα φέρει στον καλλιτέχνη/επιχειρηματία. Γι' αυτό και δίχασε το «ειδικό» κοινό (όσους ασχολούνται συστηματικά με τα πράγματα της τέχνης) και άφησε αδιάφορο τον κύριο όγκο του φιλοθεάμονος κοινού.

Όσοι εκστασιάζτηκαν βρήκαν ενδιαφέρον στη φόρμα, νομιμοποιούνται όμως να στέκονται αποκλειστικά εκεί από το γεγονός ότι, συνειδητά ή ασυνειδητά, έχουν οικειοποιηθεί την εξυπνάδα και τα τεχνάσματα που ως προμετωπίδα χρησιμοποιεί ο μεταμοντερνισμός. Οι υπόλοιποι απλώς έπληξαν. Όσο για τους κοσμικούς, αυτοί έτσι κι αλλιώς (συνήθως) προσέρχονται σ' ένα γεγονός που θα τους δώσει τη δυνατότητα να φανούν. Η κ. Μιμή Ντενίση, ο κ. Μιχάλης Ασλάνης, πολλοί ακόμα από τους κοσμικούς που έσπευσαν στην πρεμιέρα δεν θα μάθουμε ποτέ αν όντως ευχαριστήθηκαν ή έπληξαν. Το σίγουρο είναι ότι δεν συγκινήθηκαν.

Διότι στο χώρο της κοσμικότητας, η επίδειξη, το φαίνεσθαι, έχει εξορισμού αποκλείσει την ουσία των πραγμάτων: την κατανόηση, την πραγματική συμμετοχή, τη συγκίνηση. Όσο για τις ρήξεις, αυτές είναι πλέον υπόθεση ελαχίστων – σε λίγο καιρό το σύμπαν θα τους θεωρεί γραφικούς.

Ο Βρετανός σκηνοθέτης Πίτερ Γκρηναγουαίη

Παρά μία... «τεσσαράκοντα»!

Μέχρι στιγμής, η παραλιακή αίθουσα «Πάλλας», χώρος μυσταγωγίας των (παντοτινά) «Νέων Οριζόντων», παραμένει το μοναδικό σημείο αναφοράς –λίγο ακόμα και θα πούμε, παραδοσιακής– των τελευταίων, τουλάχιστον, χρόνων του φεστιβάλ της Θεσσαλονίκης. Όλα τα άλλα άλλαξαν! Μετανάστευσαν τα πάντα. Κάποιοι λένε ότι το φεστιβάλ επέστρεψε στη γενέθλια μήτρα του· στο τότε «Ολύμπιον». Ναι, αλλά εκεί είχε μόνον ξεκινήσει. Όλα τα άλλα συνέβησαν στο νοσταλγικό αλλού. Τρεις και μισή δεκαετίες στην αίθουσα της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, χρόνια ολόκληρα στο «Ντορέ»... Άσε, που του χρόνου, όταν θα γιορταστούν τα σαράντα χρόνια του μακροβιότερου –έστω και με τις όσες μεταλλάξεις του– και πιο επιτυχημένου πολιτιστικού θεσμού της χώρας μας, θα γίνουν, έτσι κι αλλιώς, οι απολογισμοί, οπότε θα μας κάνει παρέα και η νοσταλγία.

Είμαστε πολλοί οι –από διαφορετικές αιτίες– αφινδιασμένοι που είπαμε ότι τούτο το (προχωρημένος Νοέμβρης) κυριολεκτικά igloo, η (λαμπρά) αναπαλαιωμένη αίθουσα του «Ολύμπιον» με τα άβολα καθίσματα και το multiflex της Τσιμισκή, δεν είναι το «δικό μας» φεστιβάλ, η αποκλειστική και μονακριβή γιορτή του ελληνικού κινηματογράφου και των ανθρώπων του χώρου του. Δύο ολόκληρες γενιές αργότερα ο –μοιραία αναπότρεπτος– γιγαντισμός όλων των μεγεθών κατέστησε τελεσίδικα μνήμη αρχαία εκείνο το παρελθόν, χωρίς το οποίο, ωστόσο, δεν θα υπήρχε το παρόν.

Τριακοστό ένατο, λοιπόν, «παρόν» και ο Μισέλ Δημόπουλος, με καινούργιο –όχι, βέβαια, αλάθητο– προφίλ, κυρίαρχος του παιχνιδιού. Σύμφωνα, άλλωστε, με τα ειωθότα, επανάσταση επικρατήσα δημιουργεί δίκαιο. Τούτο το φεστιβάλ –που δεν είναι (για πόσο καιρό, άραγε) το «δικό μας», γερά ριζωμένο στο χρόνο και στο έργο του, όπως όλα δείχνουν είναι αυτό που θα συναντηθεί με την Έβδομη Τέχνη του καινούργιου αιώνα και τους ανθρώπους της. Χωρίς μιζέρια, χωρίς οικονομίστικους κάλους και με ανατρεπτική φαντασία. Αυτά τα τελευταία είναι ευχή.

Ταινίες, ταινίες, ταινίες! Ένα μάταιο «Κυνήγι του Θησαυρού», αφού όσο και να διαστείλεις το χρόνο δεν προλαβαίνεις να δεις παρά μόνο μικρό, ελάχιστο, μέρος από τις ταινίες που καθημερινά ρίχνονται «βορά» σ' ένα αδηφάγο συνεφίλικό, και κατά συντριπτική πλειοψηφία νεανικό, κοινό. Με 173 μεγάλου και μικρού μήκους ταινίες, 99 ελλήνων και ξένων (εν ζωή και νεκρών) σκηνοθετών που προβάλλονται σε επτά κατά κανό-

να ασφυκτικά γεμάτες αίθουσες, δεν σου μένει, αναγκαστικά, παρά να κάνεις τις επιλογές σου συχνά με «τυφλό» κριτήριο και με την προσδοκία να «βγάλεις λαγό». Και κατά κανόνα τον βγάζεις. Και επειδή το αίμα νερό δεν γίνεται, την προτεραιότητά σου θα την κερδίσει το πανόραμα των ελληνικών ταινιών και αμέσως κατόπιν το Διεθνές διαγωνιστικό. Από τα όποια περισσέυματα χρόνου που σου απομένει «εκεί κάπου στα μεσοδιαστήματα, γλιστράς στο «Πάλλας» για τους προσφιλέστατους «Νέους Οριζόντες» (παραφορτωμένους, εντούτοις, φέτος με εθνικές ταινίες) ή αργά τα μεσάνυχτα στις «εκτός συναγωνισμού». Αληθινά (γλυκό) μαρτύριο, που κάνει το πρωί της άλλης μέρας απαραίτητο το ανακουφιστικό κολλύριο για τα ταλαιπωρημένα μάτια.

Δεκαεπτά οι ελληνικές ταινίες στο Πανόραμα [κρυπτοδιαγωνιστικό στην πραγματικότητα ή, αλλιώς, «νόθο» παιδί, εκ της συγχωνεύσεως του πρώην Διαγωνιστικού και των πρώην Κρατικών, έργο του (κινηματογραφικού) «Τριγώνου των Βερμούδων»: **Βενιζέλος-Μπακογιαννόπουλος-Δημόπουλος**], από τις οποίες τέσσερις έχουν ήδη βγει στις αίθουσες: *Μια αιωνιότητα και μια μέρα* του **Θ. Αγγελόπουλου**, *Όλα είναι δρόμος*, του **Π. Βούλγαρη**, *Οι αριθμημένοι* του **Τ. Ψαρρά** και *Μοναξιά μου όλα* του **Α. Παναγιωτάτου**.

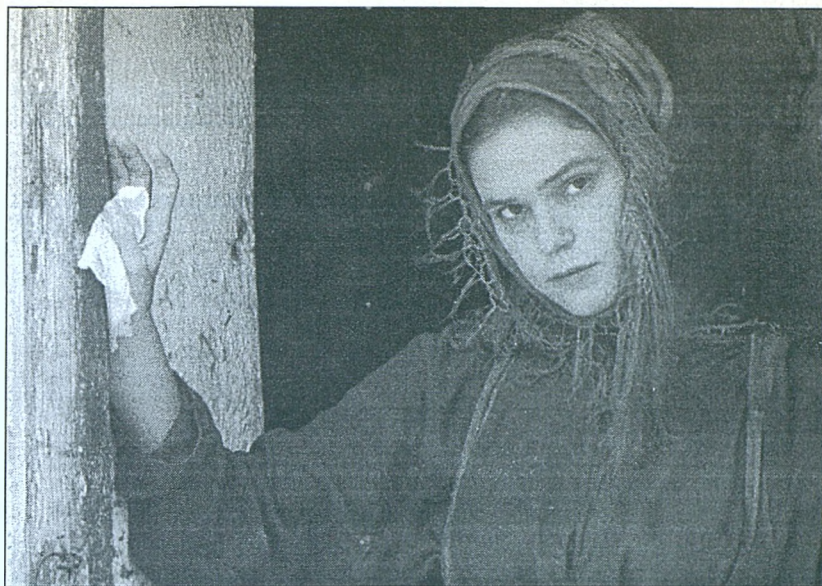
Γι' αυτές, η κριτική και το κοινό έχουν πει το λόγο τους. Το ίδιο και τα ταμεία. Εδώ, στη Θεσσαλονίκη, βρίσκονται για να «χτυπήσουν την πόρτα» των κρατικών βραβείων του ΥΠΠΟ. So good, so far... Η αιωνιότητα των κρατικών τάληρων...

Μέχρι ετούτη την ώρα –Τρίτη μεσημέρι– που γράφεται το παρόν έχουμε κρατήσει ολοζώντανη στη

μνήμη μας την πανηγυρική προβολή της ταινίας του **Γκοράν Πασκάλιεβιτς** (και προέδρου της φετινής κριτικής επιτροπής του Διεθνούς Διαγωνιστικού Προγράμματος) *Πυριτιδαποθήκη*. Συγκλονιστικό (γιουγκοσλαβικό) δοκίμιο πάνω στη βία, όχι αυτή των «αναπτυγμένων» δυτικών κοινωνιών, αλλά εκείνη που ελλοχεύει και εισβάλλει σαν ρετροϊός στην καθημερινή, κατ' ευφημισμόν ειρηνική ζωή της πρώην Γιουγκοσλαβίας μετά τα «βοσνιακά». Σλάβικο πάθος, μουσουλμανικός φονταμενταλισμός, κρατικός ιεροεξεταστικός καθολικισμός και δεν ξεχνιέται τίποτα. Οι άνθρωποι χωρίστηκαν σε δύο κατηγορίες: στους εξαχρεωμένους και σ' αυτούς που φοβούνται. Άγριο και μεγαλειώδες σινεμά. Στο ίδιο κλίμα (με σαρκαστική υπερβολή) και ο γνωστός μας **Ντράγκοβιτς** (*Τα όμορφα χωριά, όμορφα καίγονται*) επιστρέφει με τις *Πληγές* πάλι στον πόλεμο και το διαμελισμό της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Χαρισματικοί δημιουργοί πιάνουν το χέρι του θεατή και το ακουμπούν πάνω στη φωτιά. Αυτό πάει να πει ότι οι ταινίες τους είναι χρήσιμες. Διεκδικούν το πολύτιμο τεκμήριο της «Κάθαρσης».

Από το Διεθνές Διαγωνιστικό μέχρι στιγμής έχουμε δει το *Ακαριαίο χτύπημα*. Ταινία γερμανική που σκηνοθέτησε ο Τούρκος **Φετίχ Ακίν**, με φόντο τον υπόκοσμο ενός πολυεθνικού Αμβούργου. Τούρκοι, Έλληνες και Σέρβοι «παίζουν» –χωρίς να υποκρίνονται– τους ρόλους εθνίκ-νουάρ, που μοιάζει όμως περισσότερο με βραστό λουκάνικο και γαρνίρα ξινολάχανο. Αντίθετα, το *Μόνο ο Θεός με βλέπει*, πρώτη ταινία του νεαρού **Μπρουνό Πονταλιντές** (από παππού Έλληνα, των χαμένων πατρίδων). Αποκάλυψη ταλέντου στην περιοχή της κωμωδίας, κράμα Ζακ Τατί, Μπενίνι σε μια (παρά ταύτα, αντιδιανοουμενίστικη) γραμμή Γούντνυ Άλλεν, όπως την καθοδήγησε στην ερμηνεία του βασικού του ήρωα (του αγαθού, άτολμου και απροσγέιωτου στα του έρωτα) που τον υποδύεται ο αδελφός του(;) Ντένις Πονταλιντές με συχνές αναφορές στο αλά Ερίκ Ρο-

Στιγμιότυπο
από την
ταινία
*Ρόδινα
ακρογιάλια*
του Ευθύμη
Χατζή.

μέρ κλίμα. Ταινία που προκαλεί ευφρόσυνη ελαφρότητα και άφθονο γέλιο. Το ίδιο ενδιαφέρουσα ήταν και η ιαπωνική *Ψάρια τον Αύγουστο* του 35χρονου **Γιοϊτσίρο Τακαχάσι**. Πρώτη του μεγάλου μήκους ταινία και αποτελεί ήδη μια θαυμάσια μπαλλάντα για τη μαγική περιπέτεια της εφηβείας. Οι εσωτερικές αμφιβολίες, οι απόπειρες προσέγγισης του άλλου φύλου μέσα από τις εκρήξεις του εσωτερικού χάους. Κινηματογράφηση με λυρικές πυκνώσεις και συνθέσεις του κάδρου και περιτέχνους, ποιητικούς φωτισμούς χάρη στην επιδέξια χρήση των φίλτρων.

Στις εκτός συναγωνισμού ταινίες *Ο κύριος Ζάο*, πρώτη μεγάλου μήκους ταινία του 40χρονου Κινέζου **Λου Γιούε**. Ενδιαφέρον χειρισμός κοινωνικών προβλημάτων στο πλαίσιο της σύγχρονης Κίνας των κομμουνιστικών τρόπων της... ελεύθερης αγοράς. Σχέσεις ερωτικών τριγώνων και τα συχνά δραματικά τους αδιέξοδα. Αντίθετα, μας άφησε αδιάφορους η ταινία του αναγνώστη μας (αμαρτία εξομολογημένη...) Ισπανού **Βεντούρα Πους** *Πρωταγωνίστριες*. Φλύαρο μελό.

Ο πολύπαθος ελληνικός κινηματογράφος, που τον ψάχνουμε σαν μαργαριτάρι σε πίννα, και μια χαϊρόμαστε και δέκα χανόμαστε. Και αναρωτιόμαστε όλα τα γιατί. Γιατί αυτά τα θέματα, γιατί αυτές οι ταινίες, γιατί αυτό το ξόδεμα σε παρωχημένες φόρμες, ιδέες, αισθητισμούς, σε αναχωρητισμούς... Αναφερόμαστε στο τρίο των «πειραματιστών» σκηνοθετών μας –πώς αλ-

λώς να τους αποκαλέσουμε;– τον βετεράνο (extra sortem) **Κώστα Σφήκα**, και τους νεότερους **Αλέξανδρο Φασόη** και **Βασίλη Μαζωμένο**. Ο Κώστας Σφήκας μάς πρότεινε μια δική του «ανάγνωση» του *Προμηθέα Δεσμώτη* με τον τίτλο *Προμηθέας Εναντιοδρομών*. Ένα ευγενικό εικαστικό υλικό συνόδεψε την (υποκριτική) ανάγνωση του αρχαίου κειμένου από τον ίδιο και άλλους συνεργάτες του, ενώ μια μετάφραση-διασκευή του ίδιου σε υπότιτλους διευκόλυνε εμάς τους άσχετους του συγκλονιστικού αισχύλειου λόγου.

Το 39ο
Φεστιβάλ
Κινηματογράφου
–όπως όλα
δείχνουν– είναι
αυτό που θα
συναντηθεί με
την Έβδομη
Τέχνη του
καινούργιου
αιώνα και τους
ανθρώπους της.

Ο Αλέξανδρος Φασόης με το *Νέκνια II* επιμένει στις προτάσεις που εδώ και δώδεκα χρόνια παρουσιάζει σε μικρού και μεγάλου μήκους φιλμ. Τίποτα καινούργιο. Ήδη το *Νέκνια I*, που δυο μήνες πριν είδαμε στη Δράμα, εξάντλησε το θέμα. Τα 70 λεπτά ετούτης της ταινίας ήταν απίστευτα πολλά και κουραστικά. Πιο φρέσκος, πιο ενδιαφέρων, ο Βασίλης Μαζωμένος με *Το χρήμα – μια μυθολογία του σκότους*. Εδώ το «αφήγημα» (έστω και επαναλαμβανόμενο) ήταν παρόν και αναγνώσιμο. Η χρήση γκράφικς εντυπωσιακή – έστω και μέσα στο συχνά καταθλιπτικά γοτθικό εικαστικό περιβάλλον. Το ίδιο και ο υπερβολικός ήχος που κατακάθιζε πάνω στην εικόνα – και τα αυτιά μας. Νομίζουμε ότι ο Μαζωμένος θα πρέπει να προσέξει τη λιτότητα, την καθαρότητα της σύνθεσης της δουλειά του Σφήκα. Μένιστο μάθημα, χωρίς –προσωπικά– να πιστεύουμε ότι γενικά αυτό το είδος σινεμά μπορεί να είναι «ζητούμενο» σε μια εθνική (μικρή) κινηματογραφία.

Από την ταινία *Πυριτιδαποθήκη* του Γκ. Πασκάλιεβιτς.

Ταινίες, ταινίες, ταινίες! Ένα μάταιο «Κυνήγι του Θησαυρού», αφού όσο και να διαστείλεις το χρόνο δεν προλαβαίνεις να δεις παρά μόνο μικρό μέρος από τις ταινίες που καθημερινά ρίχνονται «βορά» σ' ένα αδηφάγο συνεφιλικό, και κατά συντριπτική πλειοψηφία νεανικό, κοινό.

Στη διαμετρικά αντίθετη άποψη, απόλυτα «ζητούμενο», ο κινηματογράφος του **Σταύρου Τσιώλη** και μάλιστα τούτη η υπέροχη ταινία του *As περιμένουν οι γυναίκες*, μ' ένα πληθωρικό τρίο μπατζανάκηδων: **Αργύρης Μπακιρτζής**, **Γιάννης Ζουγανέλης** και **Σάκης Μπουλάς**. Τούτη τη φορά ο Τσιώλης μεταναστεύει το σεναριακό του υλικό από την εράσμια πελοποννησιακή γη, στη Δυτική Μακεδονία (τρέμε, Αγγελόπουλε!) και αναστατώνει την οθόνη και την αίθουσα με μια πανέξυπνη καταγραφή και περιγραφή προσώπων, πραγμάτων και καταστάσεων της υπό τάση διαμόρφωσης αυτού του απίστευτου χαρμανιού που αποτελεί τον νεοέλληνα. Ακόμα και οι «κοιλίες», λες και λειτουργούν θετικά στις ταινίες του. Το ίδιο και εδώ. Είναι αυτό που λέμε: κινηματογραφική άποψη, βλέμμα πάνω στα πράγματα που σου είναι οικεία, αγαπημένα. Συχνά μπαίνουμε στον πειρασμό να λέμε ότι ο κινηματογράφος του Τσιώλη είναι ο πιο σημαντικός, γιατί είναι σύγχρονος, αληθινός και με κριτική συμπεριφορά. Όταν περάσει η ταινία στις αίθουσες θα ασχοληθούμε πάλι, και στην έκταση που της αξίζει.

Τα *Ρόδινα ακρογάλια*, πρώτη μεγάλου μήκους ταινία του **Ευθύμη**

Χατζή είναι μια τολμηρή απόπειρα περάσματος (ή, πιο σωστά, κινηματογραφικής μεταγραφής) του λόγου του Παπαδιαμάντη, σε κινούμενες εικόνες με δραματική αφήγηση και διαλόγους. Η ευσέβεια και η καθαρότητα της πνευματικής προσωπικότητας του Χατζή κάνει

Ακαριαίο χτύπημα του Φετίχ Ακίν.

κατανοητή την απόφασή του, αλλά ο Παπαδιαμάντης δεν είναι Κουμανταρέας, Καραγάτσης ή Βενέζης. Τα καθαρά δραματουργικά του στοιχεία είναι ελάχιστα και ασήμαντα (πλην της *Φόνισσας*, που τόσο την ταλαιπώρησε πριν από χρόνια ο Φέρρης). Ο Παπαδιαμά-

νης είναι ο λόγος του, αύλοποίητη έκφραση μιας ηθικής κοσμολογίας που δεν γίνεται να γίνει εικόνα και δράση, μιας και τα δυο αυτά είναι εσωτερικές εγκαθιδρύσεις και όταν επιχειρηθεί η οπτικοποίησή τους, φτωχαίνουν, χάνονται, και τα κατάλοιπά τους απογοητεύουν. Εντούτοις η ταινία του, καθ' αυτή, είχε πολλά ενδιαφέροντα, κυρίως οπτικά (λέγε, εικαστικά) στοιχεία. Παπαδιαμάντη δεν είχε.

Τέλος, ο **Γιάννης Σολδάτος** προσπάθησε να μεταγράψει το μύθο των Λαβδακιδών με κορυφαία την παρουσία του Οιδίποδα. Εμείς θυμόμαστε την *Αντιγόνη* του Ζαν Ανούιγ. Σαν υπόδειγμα γραφής. Εδώ δεν υπήρχε. Ασφαλώς το εγχείρημα του Σολδάτου, στη σεναριακή, τουλάχιστον, σύλληψη, έχει πολύ ενδιαφέρον αν υπολογίσει κανείς τις πολλές δυσκολίες στη χειραγωγή ενός τέτοιου υλικού. Αυτές οι δυσκολίες –οι πυκνές διαστρωματώσεις του χρόνου, παρελθόντος και παρόντος– φάνηκαν στο κινηματογραφικό αποτέλεσμα. Παρά τις πολύ καλές στιγμές, η σκηνοθετική «παγκέτα» του μαέστρου δεν κατάφερε να συγχρονί-

σει την ορχήστρα. Πράγμα, εντούτοις, περίεργο, τελικά γίναμε θεατές ενός δείγματος μεταμοντέρνου σινεμά, είτε αυτό ήταν στις προθέσεις του Σολδάτου είτε όχι. Αν του καταλογιστεί κάποια ευθύνη, είναι ότι διάλεξε για πρώτη του ταινία, ένα τόσο φιλόδοξο θέμα.

Ο Τζόελ και ο Ίθαν είναι οι από κοινού σεναριογράφοι της ταινίας, ο Τζόελ είναι ο σκηνοθέτης και ο Ίθαν ο παραγωγός. Συνεπώς, είναι δύσκολο (και, μάλλον, χωρίς σημασία) σε ποιον από τους δύο αδελφούς Κοέν να πιστώσουμε αυτόν τον φίνο Μεγάλο Λεμπόφσκι.

Όταν η ψυχαγωγία είναι το «μήνυμα»

του Δημήτρη Χαρίτου

Πρόκειται για εκείνες τις περιπτώσεις ταινιών που σε υποχρεώνουν να συνταχθείς με την ισχυρή πλειοψηφία, η οποία θέλει τον κινηματογράφο να προσφέρει, πριν απ' όλα, ψυχαγωγία και κατόπιν –αν, φυσικά, συμβεί να το διαθέτει– (και) φορέα μηνύματος. Χωρίς την ψυχαγωγία, λένε, το «μήνυμα» από μόνο του δεν είναι κινηματογράφος. Και, βέβαια, κάπου όλοι έχουμε το δικίο μας: χωρίς ταμείο, κινηματογράφος δεν γίνεται. Αλλά, πάλι, ό,τι «σπάει» τα ταμεία δεν είναι σώνει και καλά κινηματογράφος. Όντως δύσκολη η ζυγαριά.

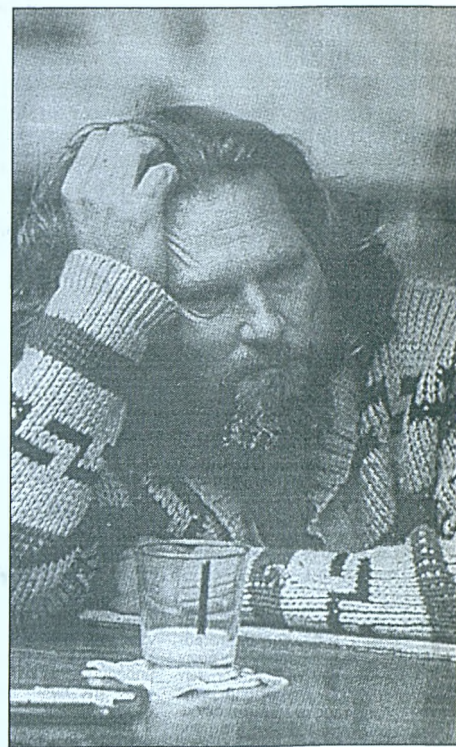
Βασικά λαϊκή –στην ευρύτερή της έννοια– τέχνη, εξακολουθεί να προσελκύει, πριν απ' όλα, για τις ψυχαγωγικές της δυνατότητες, χωρίς να είναι παράτολμο το να μιλήσει κανείς και για ψυχαγωγία με κριτήρια (με ή χωρίς μήνυμα). Και τούτη, η τελευταία ταινία των Κοέν (όπως και όλες οι προηγούμενες) δικαιούται αυτό το χαρακτηρισμό. Ίσως, ακόμα περισσότερο, ότι το «μήνυμά» της είναι η... ψυχαγωγία. Απολαυστική ψυχαγωγία με καλοδοσούμενη σεναριακή γραφή, σπαρταριστές ερμηνείες (κυρίως αυτές των Τζεφ Μπρίτζες και Τζων Γκούντμαν) και στιβαρή σκηνοθεσία, γεμάτη ευρήματα, παιχνιδίσματα οπτικής και αναφορές σε κινηματογραφικές μνήμες, πρόσφατες και παλαιότερες, ακόμα και δικών τους ταινιών (π.χ., *Φάρκο ή Ο κ. Χούλα Χουπ*).

Στη σεναριακή υποδομή βρίσκεται ο Μεγάλος ύπνος των Ραϊήμοντ Τσάντλερ και Χάουαρντ Χωκς, όχι σαν ρημαίη, αλλά σαν ευφάνταστη ανατροπή του φιλμ νου-

άρ, αλλά στα όρια της διακωμώδησης, προκειμένου να στηθεί ένα περίτεχνο παζλ αλληπάλληλων ανατροπών. Τα γνωστά κλισέ της αστυνομικής ιστορίας ενεργοποιούνται σ' ένα φαιδρό κλίμα σαρκασμού. Τρόποι της κωμωδίας που και αυτοί τελικά ακυρώνονται από μια διακριτική στρώση μελαγχολίας και αποχαιρετισμού. Ένας πολύ προσωπικός και αξιόλογος κώδικας κινηματογραφικής γραφής.

Οι Λεμπόφσκι είναι, λόγω συνωνυμίας, δύο. Ο πρώτος, ηλίκιωμένος, πλούσιος, με νεαρή (δεύτερη) σύζυγο, αλλά ανήτηρος στο καροτσάκι. Ο δεύτερος Λεμπόφσκι, ο Ντουντ (ρεμάλι), νέος, απένταρος, φορέας μιας επιδερμικής κοινωνικής (και πολιτικής) στάσης της μεταχίπικης αμερικανικής νεολαίας της δεκαετίας του '70. Κολητός του Ντουντ ο χοντρός, βετεράνος του Βιετνάμ. Πληθωρικά εκρηκτικός ετούτος, «ξερόλας» αλλά μόνιμα γκαφατζής, το ίδιο τεμπέλης με τον Ντουντ. Μόνιμος συνοδός τους, ο λυμφατικός και άνευρος, ελληνικής καταγωγής (Καραμπάτσος στο επώνυμο). Και οι τρεις τους φανατικοί παίχτες του μπόουλινγκ, όπου και ξημεροβραδιάζονται.

Η εικονική απαγωγή της κόρης του ανήλικου Λεμπόφσκι (πορνοεικαστική περιφόρμερ) και τα λύτρα ενός εκατομμυρίου δολλαρίων μετατρέπουν τον Ντουντ σε παρωδία ιδιωτικού ντετέκτιβ (καρικατούρα του Μάρλοου). Η σικέ απαγωγή θα διαλευκανθεί, τα εξαφανισμένα λύτρα θα παραμείνουν εξαφανισμένα. Κανένα σασπένς δεν θα διατρέξει ούτε θα κορυφώσει την ταινία, αφού κάτι τέτοιο δεν ήταν στις προθέσεις της. Άλλωστε, όλοι οι ήρωές της

Τζεφ Μπρίτζες (Ντουντ Λεμπόφσκι): Ίσως ο καλύτερος ρόλος της μέχρι σήμερα καριέρας του.

δεν είναι παρά τα *negatif*, ευαγάνωστα άλλων, γνωστών και προγενέστερων ή άλλης κινηματογραφικής επικαιρότητας, όλα όμως άψογα συγχωνεμένα σε ένα εντυπωσιακό αμάλγαμα ή σε μία άλλη αντίληψη αναίρεσης των προτύπων, αφού όπως λέει ένας γραφικός, μπαρόκιος καουμπούι –από το πουθενά– αφηγητής, σχολιαστής των δρώμενων: «Κάποιες φορές είσαι εσύ που “τρως” την αρκούδα, άλλοτε, όμως, είναι αυτή που σου τη φέρνει». Εύκολα ο ενήμερος θεατής θα διακρίνει μια αντι-Ταραντίνο αντίληψη της καλτ βίας, αντίληψη συμψηφιστική χρήσης και διακωμώδησης. Εύκολα θα «διαβάσει» στα καμώματα και τις γκάφες του ξευγαριού Ντουντ και του «αρκούδου» φίλου του τις κλασικές φιγούρες του Σταν Λώρελ και του Όλιβερ Χάρντυ (με πιο χαρακτηριστική σκηνή εκείνη του σκορπίσματος της στάχτης του νεκρού φίλου τους), ενώ η μοναξιά του Ντουντ παραπέμπει στον εξίσου μοναχικό Λούκυ Λουκ. Τέλος, τα εκπληκτικά μουσικο-χορευτικά ιντερμέδια με τη θαυμαστή χρήση ηλεκτρονικών μέσων, «ανασταίνουν» στη μνήμη μουζικά του Μπάσμπι Μπέργκι. Ο Μεγάλος Λεμπόφσκι θα είναι από τις ενδιαφέρουσες ταινίες της σεζόν.

Η «Μοίρα των Βαλκανίων»

του Μίμη Σουλιώτη

«επίμονα κι η ποιητική ιδέα
πάει κι έρχεται»
Κ.Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

Με δεδομένη τη μεστή ομιλία του Φίλιππου Ηλιού για τους «σύνθετους δρόμους» του Ρήγα Βελεστινλή, αλλά και της Άντειας Φραντζή για το λογοτεχνικό έργο του, νομίζω πως δεν μου μένει παρά ο αποκατινός χώρος μιας εκτενούς υποσημείωσης.* – Για να μπούμε αμέσως στο θέμα, η πρώτη ερώτηση είναι: *πόσο Βαλκάνιος υπήρξε ο Ρήγας*. Για ν' απαντήσουμε, οφείλουμε να γνωρίζουμε τι είναι Βαλκάνια. Τούτο δεν προτίθεται να το απαντήσω –και επειδή δεν είμαι ειδήμων και επειδή δυσκολότερος λογικός προσδιορισμός για το δικό μου το μυαλό δεν υπάρχει–, θα υπομνήσω ωστόσο ότι, όπως η Ελλάδα διατρέχεται και διατρέχεται από ανατολικές αδράνειες και δυτικόστροφα ρεύματα στο χώρο της ιδεολογίας, τον ίδιο (γόνιμο, συχνότατα!) διχασμό πάθαινε ανέκαθεν ολόκληρη η Χερσόνησος. Έλεπα από αυτό, τη βεβαίωση –στην προαναφερθείσα ομιλία– του κ. Ηλιού ότι είναι «μύθος πως τάχα είχε σχέδια Βαλκανικής Ομοσπονδίας ο Ρήγας», μύθος που τον έπλασαν όταν δεν γνώριζαν ακόμη τη *Διακήρυξη* και το κυρίως *Σύνταγμα*, προτείνω να τη δούμε με τον εξής φωτισμό: ασφαλώς ο Ρήγας ήταν διανοούμενος του δυτικόστροφου Νεοελληνικού Διαφωτισμού· ασφαλώς, ήταν Έλληνας με επαναστατικές αρχές που απέρρεαν απευθείας από το Σύνταγμα της Γαλλικής Επανάστασης, ένας Έλληνας που ονειρευόταν μια μεγάλη «Ελληνική Δημοκρατία»· γι' αυτούς ακριβώς τους λόγους, υπήρξε αυθεντικά *Βαλκάνιος* διανοούμενος. Οι Έλληνες, οι Βούλγαροι, οι Σέρβοι κ.λπ., ήταν και γίνονται Ευρωπαίοι στο βαθμό που είναι Βαλκάνιοι: αυτή είναι η προκατάληψή μου.

– Πες μου τον φίλο σου να σου πω ποιος είσαι: *Ποίοι οι φίλοι*; Οι άλλοι επτά που συνελήφθησαν και μαρτύρησαν μαζί του ήταν βεβαίως Έλληνες, ωστόσο ο Ρ. διατηρούσε φιλικές σχέσεις όχι μόνο με Έλληνες και με ελληνίζοντες (Σέρβους και Ρουμάνους, όπως ο χαρτογράφος και επιγραμματοποιός Γεώργιος Γκολέσκος/ Iordache Golescu, ο μεταφραστής και μέλος της «Ελληνο-Δακικής Εταιρείας» Γεώργιος Σλατινιάνος/ Iordache Slatineanu, ή η «βαθύτατα εξελληνισμένη» ηγεμονική οικογένεια των Μπραγκοβάνων/Brancoveanu, για την οποία ο Παν. Κοδρικιάς γράφει: «χρεωστεί η αιχμάλωτος Ελλάς εις την πανέκλαμπρον γενεάν των Πραγκοβάνων την περιθαλψιν και προστασίαν των ελληνικών γραμμάτων»), μα και με ακραιφνώς αλλοεθνείς: είχε αλληλογραφία, λόγου χάρη, εμπορική και ίσως όχι μόνον, και με δύο Τουρκαλβανούς φυλάρχους (Α. Μουχουρδά-

ρης και Μουχουρδάρ Πότσα). Γενικά, δε θα μπορούσε να ήταν αλλοιώς, στα τέλη ιδίως του 18ου αιώνα, μέσα στην (απο)γοητευτική ρευστότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, με τη σχετική απροσδιοριστία των εθνικών συνειδήσεων, που την επέτρεπε η απουσία των εθνικών κρατών. Εκείνη την εποχή, Έλληνας ήταν εκείνος που ήξερε να εκθέτει, να προσθέτει και να οσμώνει την κουλτούρα του με των άλλων Βαλκανίων υπηκόων. Εκείνος που γνώριζε να *συναλλάσσεται* όπως στο εμπορικό, έτσι και στο «πολιτιστικό» πεδίο. Η «Εφημερίς» των Μαρκιδών Πούλιου, λόγου χάρη, κυκλοφόρησε (1791) στη Βιέννη δίγλωσση: στην ελληνική και «εις την σκλαβονοσέρβικην» γλώσσα. Με τα λόγια του αείμνηστου Βρανούση, ο Ρήγας είναι λόγιος, κτηματίας κι έμπορος που κινείται «σε παμβαλκανική κλίμακα».

Στην πορεία των ανακρίσεων της Βιέννης, ο κόμης φον Πέργκεν, υπουργός Εσωτερικών και Δημόσιας Τάξης της Αυστροουγγαρίας, κατά την πορεία των ανακρίσεων του Ρήγα διατυπώνει (29 Δεκεμβρίου 1797) την άποψη ότι σκοπός του Ρ. είναι «να εγκαθιδρύσει μια δημοκρατία σε περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και ανέφερε τον Μαυρογένη ως ένα από τους συνωμότες [...] η πρόκληση επανάστασης στην Τουρκία». (Σε μεταγενέστερη φάση, τα παραπάνω γίνονται «ελληνική συνωμοσία», βλ. στον Woodhouse). Για τον Legrand, εξάλλου, ο Ρήγας σκόπευε «να εισαγάγει απανταχού το γαλλικόν πολίτευμα». Για τον Βρανούση, τέλος, ο Ρ. ήθελε να ιδρύσει ένα ελεύθερο κράτος «από τον Δούναβη μέχρι των Μεσογείων νήσων κι από την Αδριατική και το Ιόνιο ως τη Μικρά Ασία». Ο τελευταίος χαρακτηρίζει «υπερεθνική» την «προσπάθεια» του Ρήγα. Στο πρόσφατο (1997) βιβλίο του ο Woodhouse γράφει τα εξής αξιοσημείωτα (υπογραμμίσεις δικές μου):

«Η επανάσταση όμως του 1821 αποτελούσε επανάληψη και άλλων πτυχών του οράματος του Ρήγα. Οι ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας αναμόρφωσαν συνειδητά την εταιρεία την οποία επίστευαν ότι είχε σχηματίσει ο Ρήγας. Μερικοί από τους ιδρυτές της συμμερίζονταν εξάλλου το στόχο του για *απελευθέρωση όχι μόνο της Ελλάδας αλλά και ολόκληρης της Βαλκανικής Χερσονήσου*.

»[...] Η έμπνευση αυτής της στρατηγικής ενδεχομένως είχε προέλθει απευθείας από τους *χάρτες* και από τον Θούριο του Ρήγα και βασιζόταν σε μια *ταντόχρονη επιχείρηση-λαβίδα* στο βόρειο και στο νότιο άκρο των Βαλκανίων. Ο Αλέξανδρος [Υψηλάντης] υπήρξε ο ηγέτης της πρώτης: θα εισέβαλε στις παραδουνάβειες ηγεμονίες από τη Ρωσία *με τη βοήθεια Ρουμάνων εθνικιστών*. Ο Δημήτριος [Υψηλάντης] επρόκειτο να προηγηθεί της δεύτερης εξέγερσης στην Πελοπόννησο. Υποβοηθητικές εστίες ανάφλεξης θα υποκινούνταν στη Θεσσαλία, στη Μακεδονία, στην Ήπειρο, στην Αλβανία και, εφόσον

*Ο αρχικός τίτλος ήταν «Ο Ρήγας και η Βαλκανική Ιδέα». Ο τελικός τίτλος είναι δανεισμένος από το ποίημα του Γκατζάνσκι, που το παραθέτω μες στην ομιλία. Όλα τα παραπάνω αναφερόμενα κείμενα εκφωνήθηκαν στο πλαίσιο των εκδηλώσεων για την πρωτιά της «Ημέρας Ποίησης» (21.3.1998), που τη διοργάνωσε η Εταιρεία Συγγραφέων σε συνεργασία με το ΕΚΕΒΙ.

αυτό ήταν δυνατόν, στη Βουλγαρία και στη Σερβία. Η αποφασιστική πάντως δράση θα αναλαμβανόταν στο βόρειο και στο νότιο βραχίονα της λαβίδας.»

Και η πλέον ενδιαφέρουσα αποστολή του ιδίου:

«Η αρχική εξέγερση [του 1812] εκφυλίστηκε σε πόλεμο φθοράς για την απελευθέρωση αποκλειστικά της Ελλάδας. Δεν υπάρχει αμφιβολία, πάντως, ότι ξεκίνησε με βάση τη στρατηγική θεωρία που είχε επινοήσει ο Ρήγας.»

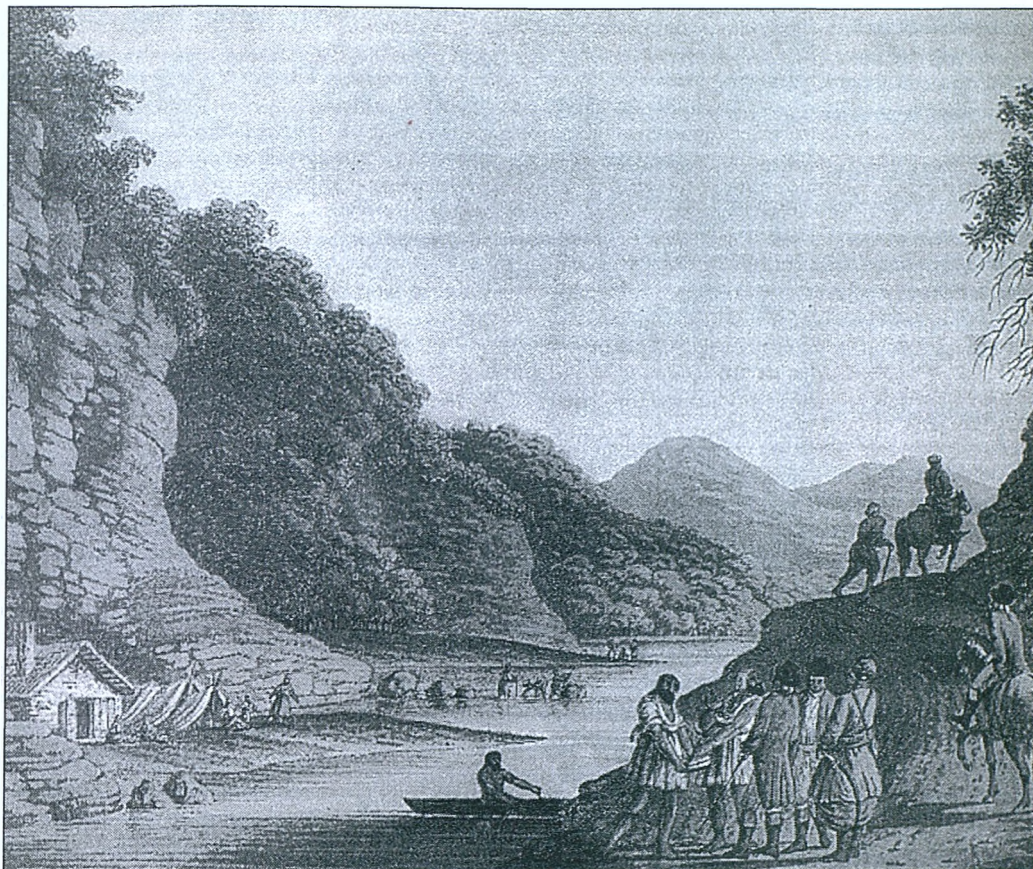
Να πάμε στα κείμενα του Ρήγα, για να ανιχνεύσουμε εκεί, όσο επιτρέπει ο χρόνος, τη βαλκανική ιδέα – τα βαλκανικά της ψήγματα. Προκαταρκτικά, να θυμίσω ότι ο Ρ. έγραψε *στρατευμένη ποίηση*, ή με τα λόγια του Κωστή Παλαμά, ποίηση «βαίνουσας ευθέως προς τον σκοπόν. [...] Με την κλαγγή των θουρίων του Φεραίον η ποίησις συνδέεται προς την μεγάλην πανελλήνιον κοινωνίαν· λαμβάνει νέαν συνείδησιν [...]». Όπως τα *Γεωργικά* του Βιργιλίου, έτσι και ο «Θούριος» δεν είναι ποίημα «αυτοαναφορικό», παρά αντιθέτως, παραπεμπτικό στην «εξωκειμενική» πραγματικότητα, κείμενο που προτρέπει σε δράση. Ο «Θούριος» συνιστά υπόδειγμα στρατευμένης ποίησης, καθώς: (α) συνοψίζει σε στίχους την «Νέαν Πολιτικήν Διοίκησιν», ήτοι ένα κείμενο νομικό και πολιτικό, (β) προδιαγράφει την επαναστατική στρατηγική, (γ) προτρέπει συγκεκριμένες κοινωνικές μερίδες στην πολιτική/επαναστατική δράση.

Σε αντιδιαστολή με τον «Πατριωτικό Ύμνο», που περιορίζεται αποκλειστικά σε Έλληνες επαναστάτες, ο «Θούριος», η «Προκήρυξη» και το «κυρίως Σύνταγμα» απευθύνονται σε όλους τους υπόδουλους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η επαναστατική «Προκήρυξη» αρχίζει έτσι (υπογρ. δικές μου): «Ο λαός, απόγονος των ελλήνων, οπού κατοικεί την Ρούμελη [=από το Δούναβη ως το Μωριά], την Μ. Ασίαν, τας Μεσογείους νήσους, την Βλαχομπογδανίαν, και όλοι όσοι στενάζουν υπό την δυσφορωτάτην τυραννίαν του Οθωμανικού βδελυρωτάτου δεσποτισμού, [...] όλοι, λέγω, Χριστιανοί και Τούρκοι, χωρίς κανένα ξεχωρισμόν θρησκείας [...]».

Τα δίκαια του ανθρώπου

«Όλοι οι άνθρωποι, Χριστιανοί και Τούρκοι, είναι ίσοι.» (άρθρο 3)

«[...] η ελευθερία κάθε είδους θρησκείας, Χριστιανισμού, Τουρκισμού, Ιουδαϊσμού και τα λοιπά, δεν είναι εμποδισμένα εις την παρούσαν διοίκησιν.» (άρθρο 7)

Κραϊόβα, άποψη από τον ποταμό Ολτ.

«[...] αλλ' εγώ πολεμούμαι, όταν η τάδε χώρα [= περιοχή του κράτους] πάσχη, ως μέρος οπού είμαι· ο Βούλγαρος πρέπει να κινήται, όταν πάσχη ο Έλλην· και τούτος πάλιν δι' εκείνον· και αμφοτέροι δια τον Αλβανόν και Βλάχον.» (άρθρο 34)

Το κυρίως Σύνταγμα

«Η Ελληνική Δημοκρατία είναι μία, με όλον οπού συμπεριλαμβάνει εις τον κόλπον της διάφορα γένη και θρησκείας· δεν θεωρείταις διαφοράς των λατρείων με εχθρικό μάτι [...]». (άρθρο 1)

«Ο Ελληνικός Λαός, τουτέστιν ο εις τούτο το βασίλειον κατοίκων, χωρίς εξαίρεσιν θρησκείας και γλώσσης, διαμοιράζεται εις τας πρώτας συναθροίσεις [...]» (άρθρο 2)

«[...] και εκείνος οπού είναι Χριστιανός, και δεν ομιλεί την απλήν ή την Ελληνικήν· αλλά μόνον βοηθεί την Ελλάδα, είναι πολίτης» (άρθρο 4)

«Ο αυτοκράτωρ λαός είναι όλοι οι κάτοικοι του βασιλείου τούτου, χωρίς εξαίρεσιν θρησκείας και διαλέκτου, Έλληνες, Βούλγαροι, Αλβανοί, Βλάχοι, Αρμένηδες, Τούρκοι και κάθε άλλον είδος γενεάς.» (άρθρο 7)

Επίσημη γλώσσα της «Ελληνικής Δημοκρατίας», εξάλλου, προβλέπεται η ελληνική, με το μοναδικό επιχείρημα ωστόσο, το επιβεβαιωμένο κι από την εμπειρία του Ρήγα στις υπηρεσίες των παρadoxονάβειων ηγεμονιών, ότι είναι η «πλέον ευκατάληπτος και εύκολος να σπουδασθή απ' όλα τα εις το βασίλειον τούτο εμπεριεχόμενα γένη [...]».

Ο «Θούριος»

Ανδρείοι καπετάνιοι, παπάδες, λαϊκοί,
σκοτώθηκαν κι αγάδες, με άδικον σπαθί. (19-20)

Σ' ανατολή και δύση, και νότον και βοριά,
για την πατρίδα όλοι, νά' χωμεν μια καρδιά.
Στην πίστιν του καθ' ένας, ελεύθερος να ξη,
στην δόξαν του πολέμου, να τρέξωμεν μαζί.
Βουλγάροι κι Αρβανίτες, Αρμένιοι και Ρωμηοί,
Αράπηδες και άσπροι, με μιαν κοινήν ορμή,
για την ελευθερίαν, να ζώσωμεν σπαθί. (41-47)

Σουλιώτες και Μανιώτες, λιοντάρια ξακουστά
[...]
Μαυροβουνιού καπλάνια, *Ολύμπου* στυραητοί,
κι *Αγράφων* τα ξηφτέρια, γενήτε μια ψυχή.
Ανδρείοι Μακεδόνες, ορμήσετε για μια,
και αίμα των τυράννων, ρουφήστε σαν θεριά.
Τον Σάββα και Δουνάβου, αδέλφια Χριστιανοί,
[...]
μικροί μεγάλ' ομώστε, τυράννου τον χαμόν.
Μη καρτερείτε πλέον, ανίκητοι Λαζοί,
χωθείτε στο Μπογάζι, μ' εμάς κ' εσείς μαζί.
Δελφίνια της θαλάσσης, αδξέρια των νησιών,
[...]
της Κρήτης και της Νύδρας θαλασσινά πουλιά
[...]
κι όσ' είστε στην αρμάδα
[...]
μ' εμάς κ' εσείς Μαλτέζοι, γενήτ' ένα κορμί,
κατά της τυραννίας ριχθήτε με ορμή.
Σας κράζει η Ελλάδα, σας θέλει, σας πονεί,
ζητά την συνδρομήν σας, με μητρικήν φωνή. (63-86)

Τι στέκει*ς Παζβαντζιόγλου,* τόσον εκστατικός;
τινάξου στο *Μπαλκάνι,* φώλιασε σαν αητός.
Τους μπούφους και κοράκους, καθόλου μην ψηφάς,
με τον ραγιά ενώσου, αν θέλεις να νικάς.
Σιλήστρα και Μπραϊλα, Σμαήλι και Κιλί,
Μπενδέρι και Χωτήν, εσένα προσκαλεί.
Στρατεύματά σου στείλε, κι εκείνα προσκυνούν
Γγιουρντζή πλια μη κοιμάσαι, σηκώσου με ορμήν,
τον Προύσια να μοιάσης έχεις την αφορμήν.
Και σύ που στο Χαλέπι, ελεύθερα φρονείς
Πασιά, καιρόν μη χάνεις, στον κάμπον να φανής.
Τον Μισιριού ασλάνια, για πρώτη σας δουλειά,
δικόν σας ένα μπέη, κάμετε βασιλιά.
Χαράτζι της Αιγύπτου στην πόλ' ας μη φανή,
για να ψοφήσ' ο λύκος οπού σας τυραννεί. (87-104)

Για να ξανακούσουμε τόσο αισιόδοξο και ρωμαλέο τόνο φωνής,
που να ανάβει πάλι στα Βαλκάνια «πελώριες τις φωτιές πανηγυρί-
στρες, από τον Ταίναρο ίσα με τον Ίστρο», θα περιμένουμε τον
Κωστή Παλαμά. Το 20ό ποίημα από το έκτο βιβλίο της συλλογής *Η*
Πολιτεία και η Μοναξιά, επαναφέρει την επίμαχη βαλκανική ιδέ-
α· είναι γραμμένο και δημοσιευμένο στα κρίσιμα χρόνια των Βαλ-
κανικών Πολέμων. Ο Ρήγας μνημονεύεται, χωρίς να κατονομάζε-
ται, από τους πρώτους κιόλας στίχους (12-13), ενώ οι Βαλκανικοί

Λαοί αποκαλούνται *αδερφοποιοί*:

Πλατιά είν' η γη μας για το τράνεμα όλων.

Μπαλκανική συμπολιτεία! Ω! δόξα
στους κυβερνήτες των Εθνών! Απάνου
στης τρικυμιάς τα γνέφια και σης νύχτας,
από όχτρητες απάνου και από μίση,
(γαλήνεψε, θυμέ, και σβύσε, φτόνε),
σαν τη λαμπρόφτερη Ίριδα ξαπλώνουν,
Λαοί, στον ουρανό σας την αγάπη.
Δόξα στον κυβερνήτη που το χέρι
σήκωσε πρώτος, όχι για φοβέρα,
μα το αντίμαχο χέρι για να σφίξει.
Και σ' εκείνον που αγνάντεψέ 'τη πρώτος
την ιδέα στα ονειράτά του, δόξα!
Πιο θαμπερή κι από το γέλιο του όρθρου
γυάλιζε στα βαθιά, να τη συλλάβη
βάλθηκε, μα ήταν άπιαστη, και πάει
πέθαν' εκείνος, ως πεθαίνουν όλοι,
μπροστά όσοι τρέχουν για να στήσουν κάποιο
λάβαρο κάπου στην ερμιά, και είν' έρμοι.

Μπαλκανική Συμπολιτεία! Απ' άκρη
σ' άκρη, στη γη την κατασπαρασμένη,
στη φωτομάννα Ανατολή, γιορτάστε,
και ομόφυλοι και αλλόφυλοι, το θάμα.
Ιστορία! το πέτρινο είδωλό σου
στο σιδερένιο βάθρο του μαγνάδι
πλατύ, αλαφρό, αραχνένιο ας το σκεπάσει
για να δίνη στην άπιστη θωριά του
κάτι σαν απ' το σάλεμα του φύλλου
κι απ' την ανατριχίλα του κυμάτου
την ώρα που απαλά ροδοχαράζουν
οι πρώτες ανοιξιάτικες ημέρες.

Στο ρηγικό σου μέτωπο, ιστορία,
φεγγοβολά του περασμένου το άστρο·
μα πώς τρέμει, πώς μας παιζογελάει,
φως του βραδιού, των όνειρων, των ίσκιων,
που δε φωτίζει σαν το φως της μέρας!
Όμοια, Ιστορία, στον κόρφο σου χαράζει
του τωρινού τ' αστέρι, μα κανένας
δεν ξανοίγει καθάρια την ειδή του,
γιατί πάντα, και σα να το θολώνη
κάποιος αχνός του τωρινού τ' αστέρι.
Μα τ' άστρο τ' αυριανού; Και ποιος το βλέπει!
Κατέβα, πέτρινο είδωλο, κατέβα
από το σιδερένιο σου το βάθρο,
και περπάτησε. Ας είσαι οδηγητής μας,
όχι βραχνάς. Αλλάζουν οι αιώνες.
Των εθνών οι ψυχές κ' εκείνες είναι
μέσα στο Νόμο που βαστά τον κόσμο,
και τίποτε στο βρόντο δεν τινάζει,
τα πάντα πλάθει ξετυλίγοντάς 'τα
και μετρημένα και σοφά κι αγάλια
αγάλια, ακόμα κι όσα μας ξαφνίζουν·
των εθνών οι ψυχές κ' εκείνες είναι
του Νόμου που ρυθμίζει όλα τού κόσμου,

Η φυγή
του Μαυρογένη
από
το Βουκουρέστι.

υπάκουες είναι. Αλλάζουν οι αιώνες.

Από δάση και λόγγους, ξυλοκόποι,
κόφτε 'κατοχρονίτικα πελώρια
δέντρα κι ανάφτε στις κορφές αράδα
από το Ταίναρο ίσα με τον Ίστρο
πελώριες τις φωτιές πανηγυριστρες!
Κι εσείς βουνά, σινιάλα και μπαϊράκια,
τις οξυές και τα έλατα σαλεύτε,
Ζυγοί, Βελούχια, αντιχαιρετηθήτε,
του Πάγγαιου δρόγγοι, ασκητευτή Αγιονόρος,
Ροδόπη, εσείς κυκλώπικα Μπαλκάνια,
θείε Όλυμπε χιλιотραγουδιμένε!
Από τη Μαύρη θάλασσα ως το κύμα
του Αδρία, Ιόνια πέλαγα και Αιγαία,
ρέματα, παραπόταμα, ποτάμια
στους θρακιώτικους κάμπους και στους λόγγους
τους μακεδονικούς και στ' άγιο χώμα
της Ήπειρος, που κάτω από τα νύχια
της τουρκαρβανιτιάς στερνοσπαράζει,
Βαρδάρια και Μαρίτσες, τα νερά σας
σε τρελό μέγα τρέξιμο ανταμώστε,
όλα, ένας μαραθώνιος πεζοδρόμος.
Ή φουσκώστε, χυθήτε, και γινήτε
μια θάλασσα, και μέσ' απ' το βυθό της
ας ξανατιναχτή, καινούριο θάμα,
σαν την Κυθέρεια, των εθνών η αγάπη.

Και ώ Σέρβοι εσείς, της ιστορίας διαβάτες
με το μεγάλο αστραφτερό σας κράλη!
Κ' εσείς, Μαυροβουνιώτες, των πολέμων
αφέντες! Και οι πατροπαραδομένοι
Βούλγαροι εσείς, που μέσ' από το βάθος
των αιώνων, αλύγιστοι οχτροί πάντα,
της προκοπής ο στερνογεννημένος
τώρα λαός ο δουλευτής, που πάει
με το βήμα του ατρίκλιστα, μπρος πάντα!
Δε σας φοβάμαι. Διαλαλώ. Το σέβας
φέρνω μπροστά σας, γύρω μου κι ας βλέπω

την υποψίαν ακόμα να κερώνη
και με πίκρα να κρυφομουρμουρίζη.
Της πίστης είμαι και της αρμονίας
πολίτης, 'τι με γέννησεν η Ελλάδα.
Μπαλκανικοί αδερφοποιτοί, χορεύτε
τον πυρρήχιο χορό παλληκαρίσια,
το χορό τον χαϊντούκο και τον κλέφτη,
και σύρτε το χορό με την αράδα,
χειροπιασμένοι, ο ένας του άλλου, και όλοι.
Του τραγουδιού ας βροντήση, σταυραδέρφια,
το τσάκισμα, κι ακούτε οι τόποι γύρω:

— Πλατιά είναι η γη μας για το τράνεμα όλων!

Ακολουθώντας τον «Θούριο», ο Παλαμάς αποτείνεται κι αυτός στους βαλκανικούς λαούς (Μαυροβουνιώτες, Βούλγαρους, Σέρβους) – κι ωστόσο αναφέρει επιτιμητικά τους Τουρκαλβανούς που κρατούν την Ήπειρο. Ιδιαίτερα κρίσιμη είναι η διάκρισή του ανάμεσα στον «τωρινού» και στον «αυριανού τ' αστέρι» της Βαλκανικής: «Σα να το θολώνη κάποιος αχνός του τωρινού τ' αστέρι» όσα ακολούθησαν, από τους ένδοξους Βαλκανικούς Πολέμους μέχρι τη σύγχρονη μας βαλκανική σύγχυση και εντροπία, είναι γνωστά. Η ατμόσφαιρα της Χερσονήσου βάρυνε απελπιστικά. Η αλλοτινή αισιόδοξη προοπτική εξανεμίστηκε. Ο σύγχρονος Σέρβος ποιητής Ιβάν Γκατζάνσκι πιάνει το ίδιο νήμα μα μιλάει πολύ διαφορετικά. Στη θέση της στρατευμένης ποίησης του «Θούριου» του Ρήγα και της αισιόδοξης κυριολεξίας που ακούσαμε στη «Μπαλκανική ομοσπονδία» του Παλαμά, έχουμε τώρα την αλληγορική γλώσσα του ποιητή που δεν βλέπει παρά συντριμμία και ολική καταστροφή. Το ποίημα έχει τίτλο «Μοίρα των Βαλκανίων»:

ΜΟΙΡΑ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ

Πολύ νωρίς μian απ' αυτές τις μέρες
ο σκύλος ταΐστηκε δεμένος
στο λουρί που λέει ο λόγος
έγκλειστος σε κλουβί για την ακρίβεια
σε μian αυλίτσα όπου στοιβάχτηκαν
αντικείμενα χρόνου παρελθόντος

που και σήμερα μας χρησιμεύουν
να μη ξεχάσουμε και να επιζούμε μάλλον

τούτος ο σκύλος κι άλλος και τρίτος σκύλος
έτσι κλεισμένοι κι ακόμα ζωντανοί
σε κλουβιά μέσα και κουνέλια με κοντές ουρές
άσπρα σε αυτοσχέδια σπιτάκια
για λαγούς ακαθάριστα κοιμούνται
πάνω από πουλερικά λευκή μια ράτσα
γαλοπούλες που για χάρη τους καίει φως
ολονυχτίς και βάλε μες στο χώρο

όπου κάποτε ήταν η σχολική κουζίνα
εκτρέφεται αυτό το είδος για σφαγή
ώστε με μια γερή κατάνυξη
να καταλήξει στους φτωχικούς μας πλέον
πάγκους που ως πρόσφατα λέγονταν
τραπεζαρία και κυλικείο, μετά χάνοντας έτσι
την ευκαιρία των ασύμμεκτων προγόνων
να ζήσουνε το περιβάλλον και την πλήρη φύση τους

κι οι γάτες διασταυρώνουν τους δικούς τους δρόμους
μέχρι να καταλάβουν πως απλούστατα πεινούν
πως ξεπαγιάσανε κι εντέλει είναι άχρηστες
σε αυτή μας την αυλή την ολοσδιόλου
στριμωγμένη ανάμεσα σε σπίτια ρημαδιά
που ακόμα στέκουν όρθια με πράγματα
που μάζεψε ο καιρός που καταμέτρησαν
μέτρα μιας άλλης εποχής από κατάξερο

σπάγγο που συσκεύασε έναν κήπο
φυτεμένο σε κατσαρόλες τενεκέδες
και κασόνια με ντομάτες
κρεμμύδια δίχως ρίζες που βλαστήσαν
εκ πεποιθήσεως ή απλώς απ' την κοινή
συνήθεια να μεγαλώνουνε στη γειτονία
ανθρώπων μόλις νιώσουν μια γην οιαδήποτε
και υγρασία κι ολίγον ήλιο έστω κι αν το σκεύος

διέβρωσαν ίνες λεπτής παραίτησης
το σφάλτο έσκασε άλλαξε η χρήση
η ειρωνεία το δάγκασε πράγματι σκεύος
που πιά σκεύος δεν είναι κι η αυλή
μονάς παραγωγής ανάμεσα σε σπίτια
που μέσα τους άνθρωποι και παιδιά εφόσον
ακόμα υπάρχουν τρων και κοιμούνται
και χαίρονται και φυσικά όλο και κάποιο

κουτάβι ή γιατί χάνεται στον αγώνα
για μια καλύτερη ζωή όπως κάποτε
γραφόταν ή ακόμα γράφεται
στα αναγνωστικά μας για μικρά παιδιά
πώς τα διαβάσαμε στη σχολική κουζίνα
προσμένοντας καφέ με γάλα και ξεστό ψωμί
και να γίνει οχτώ και το πρώτο κουδούνι
και το πλάνο τραγούδι των κοριτσιών

το οποίο καλέ μου μπράνκο είπα τις άλλες
στον ρούζεβιτς ξανακούσαμε μόλις στον πήδο

στην ελευθέρα πτώση σώματος ογκόλιθου
στο ίδιο μας το ζουμί ή στην επιλογή μας
στη χαμένη μάχη στον δρόμο
κάτω απ' τη γέφυρα μπρος στα καμiónια
που ως φαίνεται από κάπου έρχονται
άδεια να τα παν όλα σε καλύτερο μέλλον.

Στο Βελιγράδι, μας λέει μελαγχολικά ένας κριτικός του Γκα-
τζάνσκι, η οδός Βαλκανίων είναι η «πιο καταφρονητή» της πόλης.
Ο λόγος της ποίησης σε περιόδους αντικειμενικά μεγάλης δυστυ-
χίας ρέπει στην αφαίρεση και στην αλληγορία.

Θέλω να ευχαριστήσω εσάς, που ξεσηκωθήκατε πρωινιάτικα
Σαββάτου για να παρακολουθήσετε τις εισηγήσεις, και να σας ζη-
τήσω συγγνώμη που καίτοι ευάριθμοι επωμιστήκατε τα βάρη του
ακροατηρίου. Κατά τα άλλα, ας μένει παρήγορο το μεγάλο άγαλ-
μα του Ρήγα Βελεστινλή που πρόσφατα (1995) φιλοτεχνήθηκε και
στήθηκε σε κεντρικό σημείο του Βελιγραδίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Λ.Ι. Βρανούσης, *Ρήγας*, Βασική Βιβλιοθήκη, τ. 10ος, Ιω.
Ζαχαρόπουλος, 1957 (ανατύπωση)

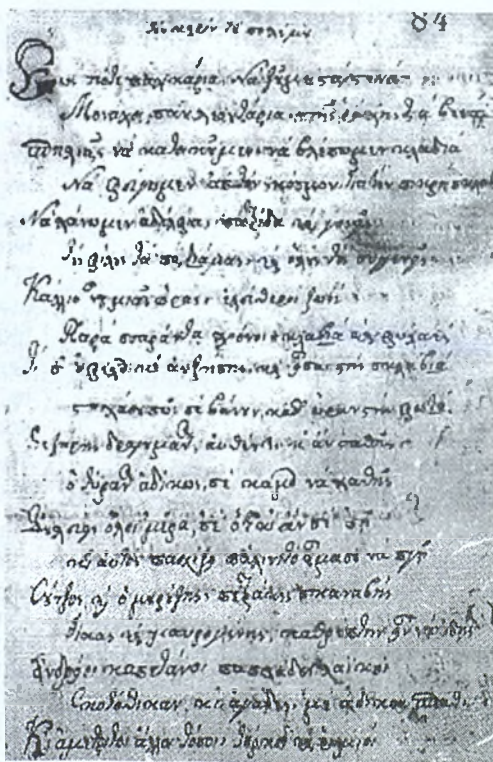
Κωστής Παλαμάς, *Απαντα*, τ. 2ος «Η ποίησις του Ρήγα» και τ. 5ος,
Γκοβόσης.

Κωνσταντίνος Σάθας, *Νεοελληνική Φιλολογία*, Αθήναι, 1868

Το Σύνταγμα και ο Θούριος του Ρήγα [...], επιμ. Ε.Σ. Στάθης, Αρμός
1996

Ιβάν Γκατζάνσκι, *Μοίρα των Βαλκανίων* (μτφρ. από τα Σερβικά: Έλλη
Σκοπετέα) Βελιγράδι, εκδ. Rad, 1997· στην ίδια πλακέτα το σερβικό
πρωτότυπο και οι μεταφράσεις στα: Αγγλικά, Ιταλικά, Γερμανικά,
Ελληνικά, Κινέζικα).

C.M. Woodhouse, *Ρήγας Βελεστινλής. Ο πρωτομάρτυρας της ελληνικής
επανάστασης*, Παπαδήμας, 1997

«Θούριος»,
αντιγραφή
του κειμένου
κατά
το έτος 1809.

Τα εικαστικά πράγματα του τόπου μπορεί μεν να έχουν τελματωθεί ή, ακόμη χειρότερα, να έχουν απολέσει την σχέση τους με το κοινωνικό γίνεσθαι, αλλά αυτό δεν συνιστά ευθύνη των δημιουργών. Η κακοδαιμονία και η στασιμότητα που μαστίζουν τον χώρο οφείλεται μάλλον στην αναποτελεσματικότητα και την έλλειψη εκσυγχρονισμού των επίσημων δεσμών των γραφειοκρατικά λειτουργούντων φορέων. Έτσι, μοιραία, οι όποιες ανάσες προέρχονται από ανεπίσημες «ηρωτοβουλίες», από αυτόνομες δράσεις που ισορροπούν σ' ένα επικίνδυνο όσο και αναπόφευκτο «εντός-εκτός» και που φιλοδοξούν να καταστήσουν τα έργα «αξίες» με κριτική δυνατότητα και με παρεμβατική λειτουργία. Από το νυν τεύχος του *Αντίεγκαινιάζεται* η στήλη «Ημερολόγια Εικαστικής Κριτικής» με κείμενα που θα καταγράφουν, ει δυνατόν ερμηνευτικά την επικαιρότητα και θα σχολιάζουν τις αξιόλογες, ή και τις αξιόμεμπτες, εκδόσεις. Γιατί εκεί στα εργαστήρια των ανήσυχων εικαστικών επωάζεται το αληθινά ενδιαφέρον και γιατί εκεί, στην ακροβασία των εναλλασσόμενων εκδόσεων, κυφορείται η ελπίδα του καινούργιου: αυτών, δηλαδή, των στοιχείων που θα μπορούσαν να μας ξαναδώσουν τη χαμένη μας αισιοδοξία.

(Παναθήναια. Εθνικές, δηρσκευτικές, επέτειοι. Εορτασμοί σε ετήσια επανάληψη -ευλαβική συγκίνηση- πανηγυράκι+σουβλάκια). Τίτλος έργου της Δ. Σιατερλή.

Ας κοιτάξουμε διαφορετικά την καθημερινότητά μας

του Μάνου Στεφανιδή

Ανεπίσημη Γλώσσα

Το κτίριο καλλιτεχνών επί της Γ' Σεπτεμβρίου, η γνωστή «κατάληψη» παρουσίασε πρόσφατα την πέμπτη ομάδα της «Ανεπίση-

μης Γλώσσας» με τις καλλιτέχνιδες: Ντενίζ Αναστασιάδου, Μαριάντζελα Ζανέτου, Σταυρούλα Καλαποθαράκου, Χριστίνα Παπαγεωργίου και Μαρία Τσουνκνάκη.

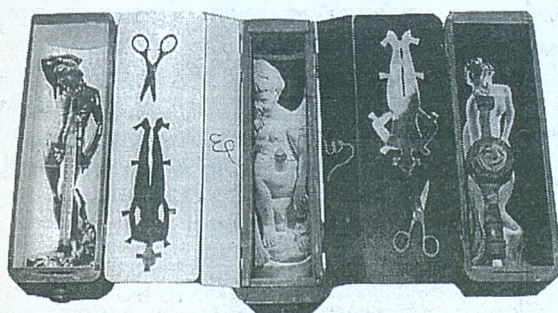
Πρόκειται για μια προσπάθεια που λειτουργεί εναλλακτικά, εκτός κυκλώματος γκαλερί -οι τελευταίες εξάλλου δηλώνουν ότι είναι κλεισμένες περίπου ως την χρυσή Ολυμπιάδα!- και που επιδιώκει ώστε ο θεατής να οικειοποιηθεί το προτεινόμενο εικαστικό γεγονός χωρίς κατ' ανάγκην σχέσεις ιδιοκτησίας. Είναι μάλιστα ενδεικτικό ότι

στο «εικαστικό γεγονός» συμπεριλαμβάνονται προτάσεις χοροθεάτρου, κινησιολογίας ή σκηνογραφικές περφόρμανς. Για παράδειγμα, η Μ. Τσουνκνάκη είναι ζωγράφος αλλά και θεατρολόγος με συμμετοχή σε εφήμερες σκηνογραφικές παρεμβάσεις στο Παρίσι, ενώ η Χριστίνα Παπαγεωργίου είναι αρχιτέκτων, σκηνογράφος και γλύπτρια. Έτσι προλογίζει η πρώτη την εγκατάστασή της «Εικόνων Στάση»: ...Η όλη εγκατάσταση θέτει το ερώτημα της αντιμετώπισης από τον θεατή σαν κάτι το ιερό, το απρόσιτο, το απαγορευμένο. Αποζητεί την ενεργή στάση του μπροστά σ' αυτό, την τόλμη του στο να διαβεί τα περάσματα των απαγορεύσεων και, τέλος, την εσωτερική ενατένιση...

Το όλο εγχείρημα παραπέμπει ως ΕΙΚΟΝΩΝ ΣΤΑΣΗ στο εικονοστάσι του ναού αλλά και στην στάση=επανάσταση της εικόνας, πέραν των συμβατικών της λειτουργιών ή υποχρεώσεων. Έτσι στο τέλος της χιλιετίας το βέβηλο ή το ιερό της εικόνας καθίσταται επίκαιρο, ενώ η τέχνη θέλει να καταστεί πάλι «οπτικοποιημένη θεολογία» όπως συνέβαινε στον Μεσαίωνα. Κι έτσι κάπως περίεργα καθίσταται πάλι επίκαιρος ο νεοπλατωνικός Πλωτίνος όταν δήλωνε πως το έργο τέχνης δεν είναι η *Μίμησις* του Αριστοτέλη, αλλά αισθητική αποτύπωση μιας ιδέας (εν προκειμένω της ιδέας του Αγαθού) και η ουσία του βρίσκεται περισσότερο στον καλλιτέχνη και την δράση του παρά στο έργο καυθαυτό! (sic). Έτσι όπως εικονογραφείται ο καλλιτέχνης-μύστης και προαποτυπώνονται ο Duchamp ή ο Beuys. Ο ίδιος πάλι Πλωτίνος αμφισβητεί την συμμετρία ως αξίωμα του ωραίου και θεωρεί το εξ αυτής απορρέον κάλλος εξωτερικό, άρα ύποπτο. Άρα απορρίπτει όλους τους εικονολάγνους που επιμένουν στην μαστοριά της αφήγησης για την αφήγηση και που αγνοούν ότι μόνο το νοητό κάλλος οδηγεί στην έκσταση. Αυτό που θα ήθελαν να επιτύχουν, δηλαδή, η «Ανεπίσημη Γλώσσα» και η «Εικόνων Στάση». Όμως και η πρόθεση μόνη, επειδή καταθέτει μιαν ηθική άποψη, είναι πολύ σημαντική. (Περισσότερα για τον Πλωτίνο και τη ζωγραφική στο βιβλίο του Δήμου Θεού *το Αισθητικό και το Ιερό, από τον Αλμπέρτι στον Λέσσιγγ*, εκδ. Αιγόκερως 1988).

Λία Μελετοπούλου, Μικρό Χορευτικό Θέατρο

Το χοροθέατρο της Λίας Μελετοπούλου παρουσίασε και στην Αθήνα την *Κλυταιμνήστρα, Η ιστορία της γυναίκας που...*, η οποία είχε πρωτοδευχτεί στους Δελφούς με την Ελένη Γκασούκα στον πρωταγωνιστικό

Μαρία Τσουνκνάκη, Κατ' εικόνα 1, Έως κατ' εικόνα 2.

ρόλο. Η όλη σύλληψη της Μελετοπούλου επειδή στηριζόταν στην κίνηση αλλά και στην όψιν, έβριθε από εικαστικά ευρήματα με αποκορύφωμα την εικόνα στο λουτρό με τους καθρέφτες ή τον χορό της Κλυταιμνήστρας με τον Ορέστη υπό την δραματική εναλλαγή θεατρικών φωτισμών.

Πιστεύουμε πως τα τελευταία χρόνια χώροι παράπλευροι ή εφαιπόμενοι των εικαστικών όπως είναι το θέατρο «Άττις» του Θόδωρου Τερζόπουλου, η «Οκτάνα» ή η «Ομάδα Εδάφους» έχουν προσφέρει πάρα πολλά στην ανανέωση και την διεύρυνση της εικαστικής γλώσσας, απεμπλέκοντας τους παραδοσιακούς εικαστικούς από τα δεσμά της οικείας τους «παράδοσης». Έτσι από την μια η οικειοποίηση των νέων τεχνολογιών κι απ' την άλλη το άνοιγμα προς το Gesamtkunstwerk του χοροθεάτρου λειτουργούν ως οι αναγκαίες βάσεις μιας επικίνδυνα παρατεινόμενης λειψυδρίας.

Λία Μελετοπούλου, *Κλυταιμνήστρα* 1998.

Η Μελετοπούλου μ' ευαισθησία και πρωτογένεια κινήθηκε σε πολλαπλά επίπεδα ερμηνείας του προβλήματος «Κλυταιμνήστρα» και ανοίχτηκε στο «εργοστάσιο» σε πολλαπλές «προσωπικές» εξομολογήσεις.

Μιχάλης Κατζουράκης

Μετά την επιτυχημένη του παρουσία τον περασμένο Οκτώβριο στο Βερολίνο και την γλυπτική κατασκευή Incontri στην Wittenbergplatz, ο Κατζουράκης παρουσιάζει ως τις 21 Νοεμβρίου στην Karpatos Gallery μίαν έκθεση-πρόκληση, τα *Windows*.

Έργο του Μιχάλη Κατζουράκη.

Πρόκειται για σκαναρισμένες φωτογραφίες λευκοβαμμένων βιτρινών και τζαμιών, τις οποίες «εντόπισε» ο καλλιτέχνης και τις επαναπροτείνει ως χειρονομιακές γραφές ενός «έργου» που συντελέστηκε ασυνείδητα μεν, καθοριστικά δε. Πρόκειται για ένα οπτικό ready made στο οποίο ο Κατζουράκης επεμβαίνει ελάχιστα, υποστηρίζοντας έτσι ότι έργο τέχνης είναι η δυνατότητά μας να βλέπουμε αλλιώς ό,τι για τους πολλούς θεωρείται αντικαλλιτεχνικό και περνά απαρτημένο. Δηλαδή, *έργο τέχνης είναι μια ευκαιρία για να κοιτάξουμε διαφορετικά την καθημερινότητά μας*. Τα *Windows* λοιπόν έτσι καταφάσκουν υπέρ ενός καλλιτέχνη-μικρού θεού, που καθιστά αισθητικό οτιδήποτε επιλέξει ως τέτοιο εκείνος και, συγχρόνως, τα ίδια, κάνοντας μαθήματα ιστορίας της τέχνης από την ανάποδη, παραπέμπουν εμμέσως στον Soulages, την Agnes Martin ή τον M. Tobey μέσα από την αγιότητα της ανωνυμίας και την ασκητική της χρηστικότητάς τους. Οι άγνωστοι βαφείς απανταχού της γης μτογιατίζουν με τον ίδιο λευκό τρόπο τις βιτρίνες, επιδιώκοντας ιδιωτικότητα και προκαλώντας άλλους να γράφουν ή να χαράξουν πάνω σ' αυτές τον εφήμερο καημό τους. Ο Κατζουράκης μοιάζει να θυμάται τους Affischistes του '60 και να ειρωνεύεται μελαγχολικά τον απανταχού ελλοχεύοντα φορμαλισμό.

Αν όλα είναι ζωγραφική, οι χρωματισμένοι υαλοπίνακες επ' ουδενί θα ήθελαν να εκληφθούν ως πίνακες! Το εννοιολογικό σχόλιο που υποκρύπτεται εδώ καθιστά το όλο εγχείρημα εξαιρετικά επίκαιρο και την έκθεση άκρως ενδιαφέρουσα.

Βαγγέλης Τζεργιάς

Να ένας καλλιτέχνης που επιμένει να δια-

κονεί το τελάρο χωρίς να εφησυχάζει και που δεν ντρέπεται να διαλέγεται με την ιθαγενή εικαστική παράδοση –με τον Κ. Βολανάκη ή τον Γ. Μπουζιάνη, ας πούμε– χωρίς να το θεωρεί αναχρονισμό. Ο Τζεργιάς γεννήθηκε το 1960 στον Άγιο Νικόλαο Κρήτης και υπήρξε αγαπημένος μαθητής του Ηλία Δεκαλάκου στην ΑΣΚΤ. Πρωτοεμφανίστηκε το 1988 στο Titanius και συνέχισε φέτος με την τρίτη ατομική του έκθεση εκεί. Ονομάζει αυτήν την ενότητα δουλειάς *Διαθήκες*, γιατί επιχειρεί να ενσωματώσει στο σήμερα το ρομαντικό ζωγραφικό αίσθημα που υπάρχει από τον Delacroix ως τους Νεοεξπρεσιονιστές. Ο ίδιος την χαρακτηρίζει «*δημιουργική και ιδεολογική ζωγραφική χειρονομία*» και την επικαλείται ως καθαρή σε μια εποχή χάους.

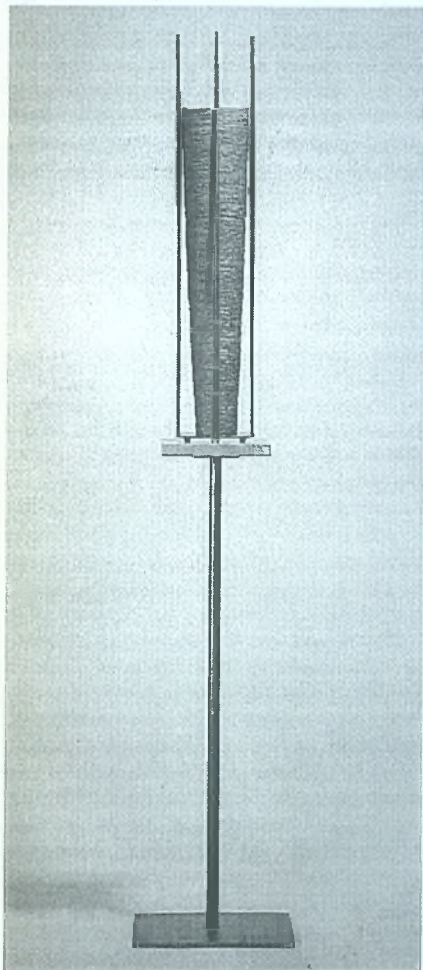
Έργο του Βαγγέλη Τζεργιά.

Ο Τζεργιάς επιλέγει μεγάλα μεγέθη και μεγάλες –αλλά όχι– ρητορικές χειρονομίες για να υπηρετήσει όχι το θέμα, αλλά το δράμα της εικονοποιίας. Οι αναφορές του στα θέματα της ελληνικής επανάστασης και την «ηρωική» περίοδο του Delacroix είναι καθαρά συμβολικές. Ως αίτημά του έχει την κατάθεση μιας ζωγραφικής που να ακροβατεί ανάμεσα στον αυτοσχεδιασμό και την προμελέτη και που να εγγίζει την αποκαλυπτικότητα της εικόνας χωρίς να υποκύπτει σε ωραιοπαθείς μιμητισμούς. Ο Τζεργιάς πειραματίζεται καρποφόρα σ' έναν χώρο που τον συκοφαντούν οι λογής κάπηλοι μιας τέχνης που ναρκισσεύεται και στον οποίο θάλλει η άγνοια των «ειδημόνων» ή η «θεία» αφέλεια των αγοραστών.

Ναυσικά Πάστρα, στην γκαλερί «Λόλα Νικολάου»

Στον Μοντερνισμό το έργο τέχνης οφείλει να ορίζει τον εαυτό του κάθε στιγμή σε

σχέση με τον χρόνο και τον χώρο αλλά και σε σχέση με την οντολογική του διάσταση (Τι είναι έργο τέχνης – Τι μπορεί να εκληφθεί ως τέτοιο).

Ναυσικά Πάστρα, Γη, σίδηρο, ξύλο, 1998.

Ασάφειες ή συμβιβασμοί δεν συγχωρούνται. Σήμερα η εποχή μας θεωρακισμένη, δήθεν, μέσα στην αυτάρκεια της τεχνολογίας της, μοιάζει να μην έχει ανάγκη του έργου της τέχνης, ενώ οι καλλιτεχνικές εκφράσεις της, όταν υφίστανται, εξαντλούνται στο επίπεδο της διαμαρτυρίας. Η τέχνη όμως και τα έργα της έχουν και παρελθόν, από το οποίο μπορούν ν' αντλούν όχι τύπους αλλά ουσία μορφών, όπως έχουν και μέλλον. Κατ' ουσίαν, η τέχνη διαμορφώνει τις ιδεολογικές δυνατότητες του παρόντος αλλά και του επερχομένου κόσμου. Μόνο τυφλοί ή αλαζόνες δεν μπορούν ν' αντιληφθούν μια τέτοια αλήθεια εγκλωβισμένοι, ίσως, σ' αδιέξοδα της μονομερούς παιδείας τους. Η εργασία της Ν. Πάστρα εδώ και χρόνια ανελίσσει τον προβληματισμό της ισορροπώντας ανάμεσα στο τρυ-

φερό και το μνημειώδες, το εύθραυστο και το επιβλητικό, το ακριβές και το ρέον, το εκλογικευμένο και το συναισθηματικό. Μόνο που πρόκειται για μιαν συναισθηματικότητα που εκπηγάει από την βάσιν της μορφής, την άσκηση της ύλης, την εφαρμογή της πλέον αδέκαστης γεωμετρίας. Η εργασία της ελληνίδας γλύπτριας αναζητεί τον ρυθμό και τις εντάσεις που απορρέουν από την αρχαία κλασική παράδοση αλλά και από τους προβληματισμούς που εμπύχωσαν τον μεταπολεμικό Μοντερνισμό στην Κεντρική Ευρώπη.

Η Ν. Πάστρα από την αρχή της έρευνάς της επεδίωξε να διεισδύσει στην ουσία των μορφών αξιοποιώντας τα πρωταρχικά σχήματα του κύκλου και του ορθογώνιου και εμμένοντας στους ρυθμούς που σχηματίζουν οι μεταξύ τους σχέσεις. Ο χώρος, η διάσταση του χρόνου και η εμπλοκή της ύλης ανάμεσά τους, της δίδουν τα βασικά ερεθίσματα. Σταθερή της αγωνία, το απόλυτως αναγκαίο.

Με την τωρινή ενότητα της εργασίας της φαίνεται ότι ολοκληρώνεται μια πολύ μεγάλη περίοδος έρευνας. Νεαρή σπουδάστρια στην θερινή ακαδημία του Salzburg η Πάστρα, δουλεύοντας μαζί με τον μεγάλο γλύπτη E. Mataré κατασκευάζει χωρίς τροχό ένα πήλινο αγγείο για ν' ασηθεί ακριβώς στην δυναμική ανάπτυξη και στην λειτουργικότητα της φόρμας. Αγγίζοντας, πλάθοντας, πιέζοντας τον πηλό, μαθαίνει την γέννηση και την ανάπτυξη της μορφής, την έλθειψη ή την υπερβολή της. Το αγγείο αντιδρά σαν ζωντανός οργανισμός, σαν ανθρώπινο σώμα που ενστικτωδώς βρίσκει το μέτρο του μέσα από την υπερβολή, τα όριά του μέσα από την στέρηση. Η προσπάθειά της τότε μπορεί να παραλληλισθεί με τις σπουδές του Rodin σε ακουαρέλλα με θέμα τον ανθρωπομορφισμό των αρχαίων αγγείων και την οργανικότητα της φόρμας τους. Η ενότητα των έργων αποτελεί, πιστεύω, κορυφαία στιγμή ωριμότητας της γλύπτριας κυρίως γιατί μεταγγίζεται σ' αυτά ένα στοιχείο εντονότατα προσωπικό. Η Πάστρα χωρίς να εγκαταλείπει την αυστηρότητα των αρχών της, αφήνεται με εμπιστοσύνη στο ένστικτο και την ενόραση. Αφήνεται και κερδίζει. Και βέβαια ξέρει πολύ καλά η ίδια τον δραματικό αφορισμό του αιώνιου αρνητή των θηριωδών βεβαιοτήτων που επισώρευσε σαν αγχόνη στον λαιμό του ο δυτικός πολιτισμός του Σαίρεν Κίρκενγκαρντ: «Ο στοχαστής που αποφεύγει το παράδοξο μοιάζει με τον ερωτευμένο που αποφεύγει το πάθος».

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

από τις εκδόσεις
ΠΙΤΣΙΛΟΣ

το βιβλίο της

ΕΛΕΝΗΣ

Δ. ΜΑΝΙΑΤΑΚΗ

ΔΙΟΤΙΜΙΑ

Ο κύκλος του έρωτα
(αναζήτηση του έρωτα)

Εκδόσεις
ΠΙΤΣΙΛΟΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 4 - ΑΘΗΝΑ
Τηλ. 3211237

Ο Ζάφος Ξαγοράρης ονομάζει τη νέα του έκθεση, στην γκαλερί Επίκεντρο, «Περισκόπια». Θα μπορούσε κάλλιστα το θέμα της να ήταν τα πλήθη των ανθρώπων σε ένα απόκοσμο περιβάλλον ορισμένο από γεωμετρίες.

Κάτι, δηλαδή, που δεν έχει καμία σχέση με την πραγματικότητα που ζούμε.

Πλήθος

να τεράστια. Ανακαλούν διάφορες τάσεις της εποχής μας, ταινίες καταστροφής τύπου *Αρμαγεδδών* ή *Γκοντζίλα* και ταινίες καταστροφής τύπου *Τιτανικού* (στο έργο του «Νανάγιο»). Ο Ζάφος Ξαγοράρης ζωγραφίζει δισδιάστατες ταινίες καταστροφής για σκεπτόμενους ανθρώπους. Οι δικές του κατασπάσεις καταστροφής, πανικού και πλήθους είναι ανυπόστατες εννοιολογικές κατασκευές βασισμένες πάνω στη γεωμετρία. Ένα γεωμετρικό σύστημα όπου η κλίμακα είναι το σημείο αναφοράς: μικροί άνθρωποι-μεγάλα αντικείμενα, μικροί άνθρωποι-μεγάλοι άνθρωποι.

του Θανάση Μουτσόπουλου

*Όταν σε ένα σπίτι υπάρχει κάποιος πα-
ράθυρο, θα ήταν σκόπιμο να τοποθετήσει
κανείς έναν καθρέφτη, μέσω του οποίου
κάποιος που θα στέκεται σε ένα συγκεκρι-
μένο σημείο του σπιτιού θα μπορεί να
βλέπει αυτούς που έρχονται από έξω
προς τα μέσα.*

*Ήρων ο Αλεξανδρεύς,
Κατοπτρικά, XVI.*

Οι φλεγόμενοι άνθρωποι είναι ένα μόνο από τα μυστήρια στον ζωγραφικό κόσμο του Ζάφου Ξαγοράρη. Στην περίπτωση τους, αν και αυτό ποτέ δεν διευκρινίζεται πλήρως, το πιο πιθανόν είναι η φλεγόμενη κατάστασή τους να έχει προκληθεί με τη χρήση κατευθυνόμενων φακών όπως αυτοί που έκαιγαν τον ρωμαϊκό στόλο στην πολιορκία των Συρακουσών. Φακοί, Περισκόπια, Ζοοτρόπια, camera obscura: όλα τα μεγάλα στάδια στην ιστορία της οπτικής εδώ γιορτάζονται. Σε αυτές τις απρόσωπες μετεπαναστατικές ή μήπως οργουελικές απεικονίσεις ανθρωπινων μαζών το τεχνητό μέσο των περισκοπίων μοιάζει ο μόνος τρόπος για την επικοινωνία των ανθρώπων μεταξύ τους. Οι φιγούρες είναι επίμονα μαύρες, λες και το περιβάλλον είναι χιόνι που αντανακλάει το φως ή λες και πρόκειται για τεράστια κοκκώδη μεγέθυνση παλαιών φωτογραφιών από τα ξεσπάσματα του πλήθους κατά την Οκτωβριανή Επανάσταση ή τη Μεγάλη Πορεία. Τα πλήθη εί-

Από τη σειρά *Περισκόπια*.

Ζ. Ξαγοράρη: Το έτος 2000, 9 άνθρωποι στους 1.000 θα είναι Γάλλοι.

Απρόσωπα βιομηχανικά κτίρια ορίζουν την προοπτική των απέραντων εκτάσεων που κατά τα άλλα δεν θα είχαν κανένα χωρικό στίγμα, κάτι που φέρνει τον Ξαγοράρη κοντά στα σουρρεαλιστικά «τοπία» του Yves Tanguy με τις (κυριολεκτικά) απερίγραπτες φιγούρες που παρ' όλα αυτά ανακαλούν ανθρώπους. Μείον το χρώμα. Ο Ξαγοράρης χρησιμοποιεί μόνο μαύρο και άσπρο. Ή μάλλον ξύνει την επιφάνεια του άσπρου για να αποκαλύψει το μαύρο από κάτω.

Παράλληλα προστίθενται αλλόκοτες, παράλογες καταστάσεις όπως ένα πλήθος που γίνεται ξαφνικά τμήμα μιας τεράστιας camera obscura και βρίσκει το ανεστραμμένο αντίτυπό του στον ουρανό. Ή σε ένα άλλο, «1.000 άνθρωποι (που βλέπουν μέσα από οπτικές συσκευές)» η παράνοια των καταστάσεων παίρνει διαστάσεις χωροταξικής κλίμακας. Τόσο αυτό όσο και το ενδιαφέρον για την αρίθμηση των προσώπων (που φέρεται να είναι αληθής) φέρνουν το συγκεκριμένο έργο αρκετά κοντά στη λογική του γάλλου καλλιτέχνη Guy Limone. Στην περίπτωση του Limone, ο θεατής με (σχετικά) ασθενή όραση θα χρειαστεί μεγεθυντικό φακό για να αξιολογήσει τα πλαστικά χαρακτηριστικά του

έργου του. Τα φαινομενικά άτακτα μπουλούνια από ανθρωπάκια εκεί υπάγονται σε αυστηρότατους νόμους στατιστικής. Η αφηρημένη πρόβλεψη «Το έτος 2000, 9 άνθρωποι στους 1.000 θα είναι Γάλλοι» παίρνει σάρκα και οστά, κολλώντας 1.000 ανθρωπάκια στον τοίχο, από τα οποία τα 9 είναι χρωματιστά και ξεχωρίζουν, ενώ τα υπόλοιπα εννιακόσια ενενήντα ένα είναι (ολό)μαύρα.

Ο Ξαγοράρης διαστρέφει την πρωτογενή σύλληψη των οπτικών μέσων του Ήρωνα του Αλεξανδρινού και μετατρέπει το περσκόπιο από σύστημα παρατήρησης του οριζόντα σε μια οπτική μηχανή ενός φανταστικού κόσμου. Τα περσκόπια του καλλιτεχνή έχουν μετατραπεί σε έναν παράλογο και όμως γοητευτικό σύστημα παρακολούθησης του κάθε ανθρώπου από τον άλλο. Τα πλήθη караδοκούν ηδονοβλεπτικά πάνω από τα άλλα πλήθη. Όλοι είναι μόνοι τους μέσα στη μάζα και όλοι τους παρακολουθούν και παρακολουθούνται. Ο Ξαγοράρης μεταφέρει τις εννοιολογικές καταστάσεις των ζωγραφισμένων έργων του και στον πραγματικό κόσμο μέσα από μια σειρά κατασκευών. Έτσι εμείς οι ίδιοι μετατρέπομαστε στα απρόσωπα

ανθρωπάκια που βλέπαμε γελώντας στους πίνακες. Κατασκευάζει ένα μεγάλο περσκόπιο που συνδέει το χώρο της γκαλερί με την πολύβουη οδό Αρμοδίου και την Κεντρική αγορά. Η μετρήσιμη απόσταση ίσως να μην ξεπερνάει τα δέκα μέτρα, όμως το χάσμα μοιάζει τεράστιο. Η απόσταση που υπάρχει ανάμεσα στους έντονους –αληθινούς– ρυθμούς της αγοράς και στη σιωπή των χώρων τέχνης είναι εξωπραγματική. Μέσα από αυτό το περσκόπιο που τοποθετείται για μία μόνο μέρα στο σημείο αυτό, αυτοί που βρίσκονται κάτω στο πεζοδρόμιο παρακολουθούν αυτούς που βρίσκονται πάνω (στον πρώτο όροφο) στην γκαλερί και αντιστρόφως. Ο φιλότεχνος μετατρέπεται έστω για μια μέρα σε πράκτορα της Στάζι και οι φυσιολογικοί άνθρωποι έχουν τη δυνατότητα να παρατηρήσουν από απόσταση ασφαλείας μερικούς πραγματικούς φιλότεχνους. Ο Ζάφος Ξαγοράρης τα κατάφερε. Ο Marcel Duchamp θα ήταν περήφανος για την εννοιολογική αυτή φάρσα και ο ίδιος ο κόσμος των εικαστικών της Αθήνας δέχτηκε έναν σαρκασμό μάλλον εντονότερο απ' ό,τι κατάλαβε. Έτσι ακριβώς έπρεπε να γίνει.

Ένα υποδειγματικό εργαλείο

της Γιασμίνας Μωυσειδου

Μοιάζει ενδεχομένως περίεργη η παρουσίαση σε περιοδικό ευρείας κυκλοφορίας ενός βιβλίου αυστηρά επιστημονικού, με εντελώς ειδικό περιεχόμενο, όπως είναι αυτό του **Δημήτρη Χρησιτίδη**. Πρόκειται, όμως, περί εξαιρετικής συμβολής στον χώρο της Βυζαντινής Φιλολογίας και της Βυζαντινής Ιστορίας: θα μπορούσε άνετα να χαρακτηριστεί «κλειδί», τόσο για την ανάγνωση της βυζαντινής γραμματείας όσο και για την κατανόηση ιδιαιτεροτήτων της βυζαντινής παιδείας και εκπαίδευσης. Φαντάζει ως εκ τούτου άδικο για το συγκεκριμένο έργο να λάβει απλώς τη θέση του στη διεθνή επιστημονική βιβλιογραφία και λόγω του εξειδικευμένου τίτλου του να περάσει απαρατήρητο από τους φοιτητές των Φιλοσοφικών Σχολών, από τους σοβαρούς μεταφραστές των βυζαντινών κειμένων –που τελευταία είναι ευτύχημα ότι πληθαίνουν–, αλλά και από όλους εκείνους τους υποψιασμένους αναγνώστες που ενδιαφέρονται να προσεγγίσουν τον πολιτισμό των Βυζαντινών μελετώντας τις γραπτές πηγές.

Στις κριτικές –νεότερες κυρίως– εκδόσεις των βυζαντινών κειμένων, παρουσιάζεται ενίοτε, εκτός από το γνωστό σε όλους υποσελίδιο κριτικό υπόμνημα, που αφορά στην παράδοση του κειμένου, και το «υπόμνημα πηγών». Ο εκδότης, δηλαδή, καλείται να εντοπίσει στο κείμενο το οποίο εκδίδει τα κομμάτια που προέρχονται από παλαιότερους συγγραφείς, από κείμενα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, από την Αγία Γραφή αλλά και από προγενέστερα βυζαντινά έργα. Ο εντοπισμός παλαιότερων χωρίων σε κάποιον βυζαντινό συγγραφέα, καθώς και η ταύτιση της προέλευσης των χωρίων αυτών, βοηθά στη σαφέστερη κατανόηση του έργου του, εφόσον υποδηλώνει τη μόρφωση του συγγραφέα και την ποιότητα των διαβασμάτων του αλλά και, συχνά, προάγει την έρευνα σχετικά με το περιεχόμενο της εκπαίδευσης στο Βυζάντιο. Αν η εξέταση των παλαιότερων χωρίων γίνει συστηματικά, κατά λογοτεχνικό είδος ή και κατά εποχή, διαγράφει, με μικρή πιθανότητα λάθους, τον χαρακτήρα ή και την εξέλιξη της παιδείας και του πολιτισμού των Βυζαντινών στις διάφορες χρονικές περιόδους. Η ύπαρξη παλαιότερων χωρίων που δεν θα εντοπισθούν εγκυμονεί τον κίνδυνο της παρερμηνείας η οποία, πιθανότατα, θα οδηγήσει σε σφαλερά συμπεράσματα όχι μόνον τον φιλόλογο αλλά και τον ιστορικό. Η χρήση, για παράδειγμα, ενός λογοτεχνικού τύπου, ενός χωρίου δηλαδή, που –προερχόμενο από παλαιότερες φάσεις της γραμματείας και αποκομμένο από τα αρχικά του συμφραζόμενα– είναι ως ένα βαθμό κενό νοήματος, εφόσον έμμεσα μόνον σχετίζεται με την εποχή στην οποία αναφέρεται, στην αποδεικτική διαδικασία ενός ιστορικού συλλογισμού θα οδηγήσει πιθανότατα σε λανθασμένες ερμηνείες.

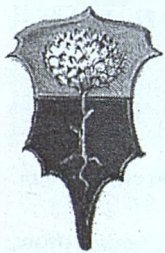
Ο Δημήτριος Χρησιτίδης, καθηγητής της Κλασικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης έχει συχνά ασχοληθεί με την έμμεση παράδοση και την επιβίωση των έρ-

γων της αρχαίας ελληνικής γραμματείας στο Βυζάντιο –ενδεικτικά μόνον αναφέρω εδώ το πολύ γνωστό, τουλάχιστον μεταξύ των Βυζαντινολόγων, έργο του *Μαρκιανού Ανέκδοτα*, που εκδόθηκε το 1984 από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Στις *Παραθεμάτων παρανοήσεις και κατανοήσεις* αποφάσισε να συλλέξει χωρία από βυζαντινές πηγές, άλλα περισσότερα κι άλλα λιγότερο προβληματικά, να τα ταυτίσει/συνδέσει με χωρία παλαιότερων συγγραφέων και να κατατάξει σε κατηγορίες τα προβλήματα που αυτά παρουσίασαν κατά τη διαδικασία έκδοσης και σχολιασμού τους. Επέλεξε χωρία από ποικίλα γραμματειακά είδη και κινήθηκε σε ένα ευρύτατο χρονολογικό φάσμα, για την ακρίβεια σε όλη τη βυζαντινή περίοδο (1ος-15ος αι.). Δεν ασχολήθηκε με τις περιπτώσεις, όπου η ανάμνηση αρχαιότερου κειμένου είναι δεδομένη από τον βυζαντινό συγγραφέα άμεσα: κυρίως, εξέτασε εκείνες στις οποίες η ύπαρξη παλαιότερης πηγής είτε υπονοείται εξαιρετικά έμμεσα είτε αποσιωπάται.

Απαιτείται εξαιρετική γνώση της αρχαίας ελληνικής γραμματείας για να υποπτευθεί κανείς την ύπαρξη «αναμνήσεων» στα βυζαντινά κείμενα: κι είναι αρκετά συχνές. Η συχνότητά τους είναι και ο κύριος λόγος που οδήγησε τον μελετητή να ασχοληθεί τόσο συστηματικά με το συγκεκριμένο θέμα.

Εκτός από τον εκτενή κατάλογο «Βιβλιογραφίας-Βραχυγραφιών», που περιέχει σε αλφαβητική κατάταξη τόσο τις πηγές όσο και τη δευτερεύουσα Βιβλιογραφία, και τη σύντομη Εισαγωγή, το βιβλίο χωρίζεται σε έξι (6) κεφάλαια. Το πρώτο τιτλοφορείται «Μη αντιληπτή η ύπαρξη της ανάμνησης» και περιλαμβάνει ταξινομημένα σε είκοσι τρία (23) υποκεφάλαια –τα οποία στην ουσία αποτελούνται από αναλυτικά σχολιασμένα παραδείγματα χωρίων– τα σφάλματα στα οποία μπορεί κανείς –κυρίως ο εκδότης– να υποπέσει στην περίπτωση κατά την οποία δεν αντιληφθεί ότι το χωρίο του εμπεριέχει φιλολογική ανάμνηση παλαιότερου κειμένου:

1. **Εσφαλμένη επιλογή γραφής:** Δεν γίνεται η ορθή επιλογή γραφής από τις σωζόμενες στη χειρόγραφη παράδοση με αποτέλεσμα, ή να παρουσιάζεται ανύπαρκτη φθορά στο κείμενο, ή να αλλοιώνεται το νόημά του, ή, τέλος, να μην αποκαθίσταται παρόλο που η ορθή του γραφή έχει σωθεί.
2. **Μη διαπίστωση φθοράς:** Δεν διαπιστώνεται η φθορά, την οποία το χωρίο έχει υποστεί, με αποτέλεσμα ή να παρεισφρέουν ανύπαρκτες λέξεις στο χωρίο, ή να παρουσιάζονται ασυνταξίες και ανορθογραφίες, ή ακόμα και νοηματικά προβλήματα.
3. **Επιστήμανση ανύπαρκτης φθοράς:** Επιστημαίνεται μια ανύπαρκτη στην ουσία φθορά: συχνά στη συνέχεια επιχειρείται αποκατάσταση του κειμένου με σφαλερές υποθέσεις.
4. **Καμία πρόταση διόρθωσης:** Επιστημαίνεται μια πραγματική φθορά, η οποία όμως δεν είναι δυνατόν να αποκατασταθεί, εφόσον δεν έγινε αντιληπτή η ύπαρξη ανάμνησης στο χωρίο.
5. **Μη αποδοχή σωστής διόρθωσης:** Σε περι-

Δημήτριος Α.
Χρησιτίδης,
*Παραθεμάτων
παρανοήσεις
και
κατανοήσεις*,
Εκδ. Αίγιρος,
Θεσσαλονίκη
1996

πτωση φθοράς του κειμένου, δεν γίνεται αποδεκτή η σωστή διόρθωση παλαιότερου ερευνητή. 6. **Εσφαλμένη διόρθωση:** Σημείο, που διορθώνεται ενώ, σύμφωνα με τα χειρόγραφα δεν χρειάζεται διόρθωση ή αν χρειάζεται πρέπει να είναι άλλη, σύμφωνη με την ανάγνωση του πρωτοτύπου. 7. **Μη αποφυγή παρανόησης χειρογράφου.** 8. **Εσφαλμένη ταύτιση προσώπου:** Όταν το χωρίο είναι παλαιότερο του κειμένου μπορούν να γίνουν εσφαλμένες ταυτίσεις προσώπων. Ιδιαίτερα πετυχημένη εδώ, η επιλογή παραδείγματος από την Επιστολογραφία. 9. **Μη διαπίστωση της μίμησης αρχαίου συγγραφέα:** Δεν γίνεται αντιληπτή η συνολική επίδραση αρχαίου συγγραφέα σε νεότερο έργο. 10. **Μη επισήμανση της αναφοράς σε παροιμιακή έκφραση.** 11. **Μη επισήμανση της αναφοράς σε γνωμικό.** 12. **Μη επισήμανση της χρήσης ομηρικής φράσης.** 13. **Μη επισήμανση της ανάμνησης γνωστού χωρίου:** Πρόκειται για περιπτώσεις που δεν γίνεται αντιληπτός ένας λογοτεχνικός τόπος. 14. **Μη επισήμανση της παραλλαγής γνωστού χωρίου:** Δεν διακρίνεται η εσκεμμένη παραφθορά ενός χωρίου προκειμένου να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση. 15. **Μη επισήμανση του συνδυασμού αναμνήσεων:** Όταν δύο ή περισσότερες αναμνήσεις έχουν συνδεθεί από τον συγγραφέα με κάποιο συγκεκριμένο σκοπό. 16. **Μη διαπίστωση του συμφυρμού χωρίων:** Δεν διακρίνεται ο ηθελημένος συμφυρμός δύο ή περισσότερων χωρίων, ο οποίος αποσκοπεί σε δημιουργία συγκεκριμένης εντύπωσης. 17. **Μη κατανόηση λογοπαιγνίου.** 18. **Μη κατανόηση νοηματικών προεκτάσεων:** Υπονοούμενα, λανθάνουσες προτροπές ή προειδοποιήσεις δεν γίνονται κατανοητές. 19. **Μη κατανόηση της αναφοράς σε γνωστό μύθο.** 20. **Μη κατανόηση της αναφοράς σε συγκεκριμένη παραβολική διήγηση:** Δεν γίνεται κατανοητή η αναφορά σε παραβολή του Χριστού κι ως εκ τούτου το πλήρες νόημα του κειμένου κι οι πιθανές μεταφυσικές προεκτάσεις. 21. **Μη κατανόηση της αναφοράς σε συγκεκριμένο πρόσωπο ή περιστατικό:** Είτε το πρόσωπο είναι μυθικό είτε υπαρκτό, κάτι τέτοιο συνεπάγεται την ελλιπή κατανόηση ή και την παρανόηση του κειμένου. 22. **Ελλιπής κατανόηση του κειμένου:** Πράγμα που μπορεί να οδηγήσει σε παρανόηση του ύφους του συγγραφέα, σε σφαλερό σχολιασμό, αποπροσανατολίζοντας κι όλους εκείνους που θα χρησιμοποιήσουν τη μελέτη εφεξής. 23. **Παρανόηση του κειμένου:** Μπορεί να οδηγήσει σε εξαγωγή εσφαλμένων συμπερασμάτων· σε διαστρέβλωση των ιστορικών στοιχείων του κειμένου.

Το δεύτερο κεφάλαιο με τίτλο «Μη ταύτιση της ανάμνησης» περιλαμβάνει ταξινομημένα σε δεκατέσσερα (14) υποκεφάλαια τα σφάλματα που ανακύπτουν όταν, αφού διαπιστωθεί η ύπαρξη ανάμνησης σε ένα χωρίο, δεν επιτυγχάνεται τελικά η ταύτισή του. Ελέγχοντας τους τίτλους των δεκατεσσάρων υποκεφαλαίων διαπιστώνουμε ότι αρκετά είναι ομότιτλα με υποκεφάλαια του πρώτου κεφαλαίου. Το έργο, μεθοδολογικά άρτιο, παρουσιάζει με την ίδια σειρά, τις κοινές για όλα τα κεφάλαια κατηγορίες σφαλμάτων. Διαφοροποιήσεις στους τίτλους επισημαίνονται στις περιπτώσεις εκείνες, όπου η εντοπιζόμενη κατηγορία σφάλματος διαφοροποιείται ποιοτικά. Όσο για την ποσότητα των κατηγοριών, αυτή αυξομειώνεται ανάλογα με την περίπτωση που το κάθε κεφάλαιο εξετάζει.

Το τρίτο κεφάλαιο, με τίτλο «Εσφαλμένη ταύτιση της ανάμνησης» και σε δεκατέσσερα (14) υποκεφάλαια, αναλύει τα σφάλματα τα οποία ενδέχεται να προκύψουν σε περίπτωση που ο μελετητής, ενώ εντοπίζει την ύπαρξη ανάμνησης στο κείμενο, προχωρεί σε εσφαλμένη ταύτιση.

Το τέταρτο κεφάλαιο «Ανακριβής αντιληψη του συνόλου της ανάμνησης» αποτελεί μια συστηματική παρουσίαση των προβλημάτων τα οποία παρουσιάζονται όταν ο μελετητής ή ο εκδότης δεν αντιληφθεί το σύνολο και την έκταση που μια ανάμνηση καταλαμβάνει στο κείμενο. Συνήθως αυτό συμβαίνει όταν η πραγματική προέλευση της ανάμνησης δεν έχει γίνει αντιληπτή· ενίοτε η μερική, αν και ορθή, ταύτισή της, μπορεί να είναι, όπως αποδεικνύεται εδώ, εξίσου προβληματική.

Το πέμπτο κεφάλαιο με τίτλο «Εντοπισμός μόνο της έμμεσης πηγής» σε τρία υποκεφάλαια εξετάζει τις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο μελετητής δεν εντοπίζει την άμεση πηγή προέλευσης της ανάμνησης αλλά μόνον την έμμεση. Πρόκειται για τις περιπτώσεις εκείνες που: α) απηχήσεις λειτουργικών κειμένων θεωρούνται εσφαλμένα αναφορές σε βιβλικά κείμενα, β) χωρία από πατερικά έργα, τα οποία εμπεριέχουν εκτεταμένα ή και σχολιασμένα τμήματα της Βίβλου, σφαλερά χαρακτηρίζονται ως χωρία από την Παλαιά ή την Καινή Διαθήκη, και γ) εσφαλμένη εντύπωση για τις πηγές που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας οδηγεί σε επισφαλή συμπεράσματα σχετικά με τη μόρφωση και την αρχαιογνωσία του.

Το έκτο και τελευταίο κεφάλαιο «Ελλείψεις παρά την ταύτιση της ανάμνησης», αποτελεί το φιλολογικότερο-σχολαστικότερο κεφάλαιο του βιβλίου, εφόσον εξετάζει με παραδείγματα σε δώδεκα (12) χωριστά υποκεφάλαια τα προβλήματα που μπορεί να υπάρξουν παρ' ότι ο μελετητής και επισήμανε την ανάμνηση και ταύτισε ορθά την προέλευσή της. Πρόκειται για κεφάλαιο που αποδεικνύει πόσο προσεκτικά, διεξοδικά, υπεύθυνα αλλά και με αυξημένη καχυποψία πρέπει να αντιμετωπίζει ο μελετητής, ο εκδότης, ο φιλόλογος τα κείμενα που πραγματεύεται, πόσο τελικώς ευρεία και δύσκολη επιστήμη είναι η φιλολογία.

Ακολουθεί σύντομος «Επίλογος» και τέλος εκτενείς και πλήρεις «Πίνακες»: Α. «Πίνακας εξεταζομένων χωρίων», στον οποίο αλφαβητικά, κατά συγγραφέα, δίδονται οι παραπομπές στα χωρία, τα οποία σχολιάστηκαν στα κεφάλαια του βιβλίου, Β. «Πίνακας μνημονευομένων χωρίων», στον οποίο ευρετηριάζονται τα «παράλληλα» χωρία, τα χωρία, δηλαδή, στα οποία παραπέμπουν οι «αναμνήσεις» που εντοπίστηκαν στα «εξεταζόμενα» χωρία, σε δύο χωριστές κατηγορίες: 1. χωρία που προέρχονται από την Αγία Γραφή (α. Παλαιά Διαθήκη, β. Καινή Διαθήκη), 2. χωρία από άλλους συγγραφείς (αρχαίους και βυζαντινούς, εκκλησιαστικούς και κοσμικούς σε αλφαβητική ταξινόμηση).

Το έργο *Παραθεμάτων παρανοήσεις και κατανοήσεις* αποτελεί πολύτιμη συμβολή για τον χώρο της Βυζαντινής Φιλολογίας και της Βυζαντινής επιστήμης γενικότερα· πρόκειται για υπόδειγμα μεθόδου, εργαλείο απαραίτητο στον ερευνητή που προτίθεται να μελετήσει βυζαντινά κείμενα. Αν και αυστηρότατα επιστημονικό, είναι ενδιαφέρον και για τον υποψιασμένο αναγνώστη· μεθοδικά του δείχνει «πώς» έγραφαν οι Βυζαντινοί.

Εκατό χρόνια Gershwin (1898-1998)

The Fascinating Rythm

της Εύας Βαμβούκου

«Θα ήθελα να γράψω μουσική... για το μεγάλο χωνευτήρι (the melting pot), να γράψω μόνο για την πόλη της Νέας Υόρκης, για το χαρμάνι των πολιτισμών της, για τα βάσανα των ντόπιων και των εμεικρédων. Αυτό θα μου έδινε την δυνατότητα να συνθέσω μουσική όλων των ειδών, για μαύρους και λευκούς, για Ανατολή και Δύση, και να καθιερώσω ένα στυλ που μέσα από την ποικιλομορφία του να δημιουργείται μία καλλιτεχνική ολότητα. Η Νέα Υόρκη είναι η πόλη της συνάντησης, το ραντεβού όλων των εθνών. Πόσο θα επιθυμούσα να συλλάβω τον παλμό όλων αυτών των ετερόκλητων ανθρώπων για να περιγράψω τις συγκρούσεις και το ανακάτωμά τους, να συνθέσω το χιούμορ και την τραγικότητά τους σ' ένα ρυθμό».

George Gershwin

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΙΣ ΗΠΑ

Οι Ηνωμένες Πολιτείες διαθέτουν μία από τις πλουσιότερες λαϊκές μουσικές του κόσμου, που έχουν τροφοδοτηθεί από πολιτισμούς προερχόμενους από κάθε γωνιά της γης. Η μουσική αυτή δημιουργία γεννήθηκε από τη μεϊξη μιας ποικιλόμορφης κληρονομιάς όλων εκείνων που κατέφυγαν στις Ηνωμένες Πολιτείες και έδωσαν καινούργια μουσικά ερεθίσματα. Υπάρχει ένα τεράστιο απόθεμα από λαϊκά τραγούδια εμπνευσμένα από τον πόλεμο του 1812, τον εμφύλιο πόλεμο, τα τραγούδια των ψαράδων, των ανθρακωρύχων, τις μπαλλάντες των σιδηροδρομικών, τα τραγούδια των trade unions. Σημαντική όμως είναι η συμβολή των Νέγρων στη μουσική των Ηνωμένων Πολιτειών παράλληλα με την παράδοση την οποία έφεραν μαζί τους από την Αφρική. Αφομοιώνοντας τα λόγια και τη μουσική των ύμνων που οι Νέγροι βρήκαν στο αμερικανικό έδαφος, δημιούργησαν τα περίφημα «spirituals» (θρησκευτικοί ύμνοι) που εμφανίστηκαν από το 1830 έως το 1860 και αποτέλεσαν το καταλυτικό όπλο εναντίον της δουλείας. Επίσης, μεγάλο μέρος από τα τραγούδια και τη μουσική χορού ανήκει στην Tin Pan Alley (περιοχή γύρω από την 28η λεωφόρο της Νέας Υόρκης, όπου οι περισσότεροι μουσικοί εκδότες είχαν τα γραφεία τους από το 1890. Ο θόρυβος στην περιοχή ήταν παρόμοιος με εκείνο των σκευών από κασσίτερο. Από τότε η βιομηχανία της λαϊκής μουσικής έχει καθιερωθεί με την ονομασία Tin Pan Alley). Και αυτή επίσης έχει ως πυρήνα της τη Νέγρικη μουσική. Η Tin Pan Alley, μη ικανή να εμπνευσθεί και να επινοήσει, δανείζεται από τα μεξικάνικα τραγούδια, τα τραγούδια των cow boys, την

country music, ακόμα από τον Grieg και τον Tchaikowsky. Η λαϊκή μουσική των Ηνωμένων Πολιτειών διαμορφώθηκε κυρίως την εποχή της δουλείας και βρίσκει την αρχική της μορφή στα τραγούδια της υπαίθρου και των βαμβακοφυτειών, όπως π.χ. το «cakewalk» (τραγούδια που σατίριζαν τους γαιοκτήμονες). Στις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα αναπτύσσεται η μπαλλάντα των νέγρων στις παραποτάμιες πόλεις του Νότου όπως η Σαβάνα, το Σαιντ Λούις, η Μέμφις, η Νέα Ορλεάνη, και ιδιαίτερα ένα αξιόλογο είδος ενόργανης μουσικής, το ragtime (κοφτός, κομματιαστός χορός). Το ίδιο και η jazz, όταν άρχισε να κατακτά εμπορικά την «αγορά», αντλούσε την έμπνευσή της από τις ζωντανές ιδέες της νέγρικης μουσικής.

Ανάμεσα στα 1900-1930 εμφανίζονται πολλοί αξιόλογοι νέγροι μουσικοί όπως ο **Scott Joplin**, ο **Ferdinand Morton**, ο **Joseph Oliver**, ο **William Handy**, ο **Louis Armstrong**, οι οποίοι δημιούργησαν τη χρυσή εποχή της ragtime και της jazz.

Πολλά τραγούδια νέγρων συνθετών αποκτούν τεράστια δημοτικότητα. Άλλα όμως παραμερίζονται από κορυφαίους λευκούς συνθέτες με βαθιά νέγρικη επιρροή, όπως ο **Cole Porter**, ο **Vincent Youmans**, ο **Richard Rogers**, ο **George Gershwin**. Η μουσική αυτή δεν έχει ξεπερασθεί ακόμα και διακατέχεται έντονα από την άκαμπτη, τυποποιημένη και βιομηχανοποιημένη φόρμα του Tin Pan Alley.

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Ο **George Gershwin** είναι γόνος ρωσοεβραϊκής οικογένειας. Ο πατέρας **Morris Gershwin** μεταναστεύει από την Αγία Πετρούπολη στις Ηνωμένες Πολιτείες στα 1890 και εγκαθίσταται στο γκέτο της Νέας Υόρκης. Η οικογένεια αλλάζει είκοσι οκτώ διαμερίσματα στις γειτονίες του Μπρούκλιν, του Χάρλεμ και του Μανχάτταν ταυτόχρονα με τις ισάριθμες δουλειές του πατέρα.

Ο νεαρός Gershwin εντυπωσιάζεται στο άκουσμα της *Melody in F* του **Anton Rubinstein** και της *Humoresque* του **Anton Dvorak**. Μυείται στον κόσμο της μουσικής από τον συμμαθητή του **Maxie Rosenzweig**, που όμως τον αποθαρρύνει να ασχοληθεί μ' αυτή. Εκείνος που πραγματικά εντυπωσιάστηκε από το ταλέντο του Gershwin και του δίδαξε συστηματικά μουσική είναι ο **Charles Hambitzer**. Παρά την επιμονή της μητέρας του να γίνει λογιστής, ο Gershwin επιλέγει το πιάνο και ταυτόχρονα απασχολείται ως song plugger. Στην ηλικία των δεκαπέντε εγκαταλείπει οριστικά το σχολείο και εργάζεται στον μουσικό εκδοτικό οίκο **Remick**, όπου διακρίνεται ως ο νεότερος πιανίστας της Tin Pan Alley. Συμπαραστήτης του και άοκνος στιχουργός ήταν ο μεγαλύτερος αδελφός του **Ira** που ποτέ δεν τον εγκατέλειψε.

Συχνάζει στο National Theater της Δεύτερης Λεωφόρου και συνεργάζεται με τον **Boris Thomashevsky**. Έπειτα από πολλές μουσικές αναζητήσεις, το 1916, καθιερώνεται ως επαγγελματίας. Το 1917 εγκαταλείπει τον οίκο Remick και απασχολείται στον οίκο Dreyfus, τον μεγαλύτερο μουσικό οίκο της Tin Pan Alley, που ανέδειξε διακεκριμένους συνθέτες όπως ο Richard Rogers, ο Vincent Youmans, ο Kurt Weill.

Το 1919 συνθέτει το έργο «La La Lucille» που αποτελεί και το πρώτο του μουσικό στο Broadway. Την ίδια χρονιά τα shows «Good Morning, Judge», «The Lady and the Red», «The Morris Guest Midnight Whirl» ενσωματώνουν τραγούδια του. Ακολουθούν έργα όπως το *Lady Be Good* (1924), *Tell Me More* (1925), *Tip Toes* (1925), *Oh, Kay!* (1926), *Funny Face* (1927), *Treasure Girl* (1928), *Girl Crazy* (1930), *Pardon My English* (1933) που ανεβαίνουν στο Broadway σε συνεργασία με τον **Alfred Aarons** και τον **Vinton Freedly**. Με το *Lullaby* (1919) εκδηλώνει το ενδιαφέρον του για τη μουσική του Concert Hall, ενώ με το *Swanee* την ίδια χρονιά κατακτά την πρώτη μεγάλη του επιτυχία. Παράλληλα, την περίοδο 1919-1923 σπου-

δάξει ανώτερα θεωρητικά με τον **Artur Bodanzky**, που έχει στενό δεσμό με τη Metropolitan Opera, και τον **Rubin Goldmark**.

Στο σημαντικό έργο του *Rhapsody in Blue* (1924), που συνθέτει κατά παραγγελία του **Paul Whiteman**, ο Gershwin χρησιμοποιεί όλα τα μείζονα μουσικά στοιχεία σε μεγαλύτερη και πιο περίπλοκη κλίμακα. Το πιο αξιοσημείωτο στοιχείο είναι ίσως η εξαιρετική χρησιμοποίηση των blue notes (μία επινόηση στον τρόπο παίξιματος των blues, ειδικά στην Τρίτη και στην Εβδομή: παίζει εσκεμμένα εκτός τονικότητας, μεταξύ της μείζονας και της ελάσσονας κλίμακας) και η εναλλαγή από μείζονες σε ελάσσονες που ενισχύεται από τη συνεχή χρήση της μη ολοκληρωμένης μελωδίας και των ρωματικών συγχορδιών, που μας παρέχει πληροφορίες για το σύνολο του έργου, προσδίδοντας σ' αυτό ένα συνεχώς προκλητικό χρώμα. Η εναλλαγή των σύντομων, συνδεδεμένων αλλά διακεκριμένων μελωδικών αποσπασμάτων, κυρίως σε blue notes, ενοποιείται σε μια ποικιλία μελωδικών εφευρημάτων του Gershwin, όπως οι εναλλασσόμενοι τόνοι, οι διασταυρούμενοι ρυθμοί, η συγκοπή του μέτρου, που προσδίδουν στο έργο μία ισχυρή εσωτερική δυναμική.

Υπάρχει μία διαισθαντική λογική στις αλλαγές του ρυθμού και της δομής του έργου, ώστε κάθε τμήμα του κομματιού να έχει μια φυσική ροή σαν συνέχεια του προηγούμενου, δίνοντας μια ώθηση στο έργο από την πρώτη νότα μέχρι την τελευταία. Το αποτέλεσμα είναι ένα εκτεταμένο έργο με θεματική ανάπτυξη, έντονες αντιθέσεις, μελωδική εφευρηματικότητα και περίπλοκες αρμονίες, οι οποίες βασίζονται σε έναν νέο μουσικό ρυθμό που αντλεί από τις αμερικανικές μουσικές πηγές.

Το 1925 συνθέτει το *Concerto in F* για πιάνο και ορχήστρα. Η επιθυμία του για το Hollywood υλοποιείται με το έργο *Girl Crazy* (1930), όπου πρωταγωνιστικό ρόλο έχουν η Ginger Rogers και ο Willie Howard. Ακολουθεί το *Delicious* (1931), που του απέφερε

Ο George Gershwin.

τεράστια ποσά για την εποχή. Την ίδια χρονιά συνθέτει τη *Second Rhapsody for Orchestra With Piano* και το 1932 την παρουσιάζει σαν σολίστ στο κοινό. Επίσης, συνθέτει την *Cuban Overture* το 1932.

Το κυριότερο έργο του George Gershwin είναι η όπερα του «*Porgy and Bess*» (1935). Το λιμπρέτο ανήκει στον **Dubose Heyward**. Αλλά για έργο που φιλοδοξεί να είναι μία απεικόνιση των προβλημάτων των μαύρων του Νότου, το *Porgy and Bess* ποτέ δεν κέρδισε την υποστήριξη του μαύρου πληθυσμού. Διακεκριμένοι μαύροι μουσικοί, όπως ο Duke Ellington και ο Hall Johnson, αμφισβήτησαν την αξία της όπερας, ενώ και οι μαύροι έδειξαν αδιαφορία για το έργο. Με την πάροδο του χρόνου, το *Porgy and Bess* έγινε το κύριο έργο του κατεστημένου και τα ακροατήρια απαρτίζονταν από λευκούς, τη μεσαία τάξη και όχι από μαύρους. Στην εποχή μας, όπου ο μαύρος πληθυσμός των Ηνωμένων Πολιτειών χαρακτηρίζεται από έντονη συνειδητοποίηση και προβολή των προβλημάτων του, η όπερα αυτή βάζει σε μεγάλη αμηχανία πολλούς λευκούς και μαύρους που αμφισβητούν όχι μόνο την τάση του Gershwin για

«Uncle Tomism», αλλά και την έπαρση που χαρακτηρίζει το έργο – δηλαδή, ότι ο Gershwin μπορεί να παρουσιάζεται ως εκπρόσωπος των μαύρων και των προβλημάτων που θίγονται στο έργο.

Το ζήτημα αν και κατά πόσον το έργο αυτό ως οπερατική ολότητα μπορεί να επιβιώσει μέσα από μια τέτοια αμφισβήτηση ή θα εκφυλισθεί σε μια σειρά από μεμονωμένες επιτυχίες (song hits) θα αποσαφηνισθεί στο μέλλον. Το βέβαιο είναι ότι για όσο χρόνο το όνομα του Gershwin παραμένει στο προσκήνιο, μερικές πτυχές του *Porgy and Bess* θα μείνουν ανεξίτηλες.

Ο Gershwin έχει επηρεάσει πολλούς μεγάλους καλλιτέχνες όπως τον Ravel (σονάτα για βιολί και πιάνο), τον Copland, τον Tippett.

Οι ταινίες που βασίζονται σε μουσική του Gershwin είναι το *Girl Crazy* (1932, 1943), *Strike Up the Band* (1940), *Lady, Be Good* (1941), *Rhapsody in Blue* (1945), *An American in Paris* (1951), *Porgy and Bess* (1959), *When the Boys Meet the Girls* (1965).

Ο George Gershwin πεθαίνει στο Hollywood τραγικά, από όγκο στον εγκέφαλο το 1937 σε ηλικία μόλις 39 ετών, πετυχημένος οικονομικά και κοινωνικά. Καταλαμβάνει τη μοναδική θέση να κινείται μεταξύ της κλασικής μουσικής και της jazz.

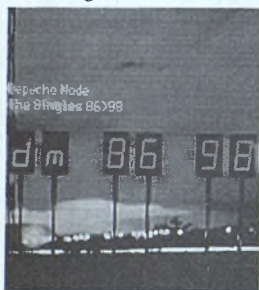
«Σε τελευταία ανάλυση ο Gershwin είναι ένας μεγάλος μελωδοποιός. Τα τραγούδια του έγιναν ένα κομμάτι από την καθομιλουμένη μας, σιγοτραγουδιούνται και σφυρίζονται χαρούμενα σ' όλη την οικουμένη. Ήλθε από λάθος δρόμο, μεγάλωσε στην ατμόσφαιρα του Tin Pan Alley, που δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια μηχανιστική αναπαραγωγή τραγουδιών και μια σχεδόν πλήρης άγνοια μουσικής. Η σύντομη ζωή του ήταν ένας διαρκής αγώνας να διασχίσει αυτό το μονοπάτι από μουσική και κοινωνική άποψη, μια προσπάθεια καθοδηγούμενη και συντηρούμενη από την φιλοδοξία του και ένα τρομερό απόθεμα εναισθησιών» (Leonard Bernstein).

Στην εποχή της υπερκατανάλωσης και των αναρίθμητων προσφερόμενων επιλογών, η σύγχυση αλλά και η υστερία είναι αναμενόμενες. Έτσι και η μουσική που παρέχεται πυροβολείται από παντού στ' αυτιά, έτσι –επίσης– τα βιβλία στις προθήκες που εναλλάσσονται εν ριπή οφθαλμού, έτσι και οι ταινίες που ανεβοκατεβαίνουν στις αίθουσες χωρίς να προλαβαίνει κανείς να ξεχωρίσει τα ουσιαστικά απ' τα περιττά. Επιδυμία ή όμορφος πονοκέφαλος;

Σημεία των καιρών...

του Βασίλη Ρούβαλη

DEPECHE MODE The Singles 1986-1998

Εάν η προηγούμενη δεκαετία δεν είχε και πολλά να προσφέρει στην εξελικτική πορεία της μουσικής, οι Βρετανοί DM έκαναν τη διαφορά.

Ήταν οι αδιάψευστοι εισηγητές της ηλεκτρονικής φόρμας στην ποπ, επιδρώντας εσχάτως στο ρεύμα το λεγόμενο electronica. Με πάμπολλους αντιγραφείς και «απογόνους» έχουν αποθέσει την ανεξίτηλη σφραγίδα τους στην ποπ αισθητική διά παντός, ξεκινώντας ως νεορομαντικοί δανδήδες και φτάνοντας σε ημίθεους ποιητές της μεταβιομηχανικής κουλτούρας. Κι αν πριν από δύο χρόνια θεωρήθηκε ότι η απουσία του Alan Wilder, ενός εκ των τεσσάρων εγκεφάλων του συγκροτήματος, σήμαινε την αρχή του τέλους, η διάψευση άκουγε στον τίτλο *Ultra*, το άλμπουμ που τους επανέφερε δυναμικά στο προσκήνιο. Περισσότερο ως σημείο αναφοράς μπορεί να κριθεί αυτή η συγκέντρωση των σινγκλ της περιόδου '86-'98 παρά μια δεινοσαυρική αποτίμηση. Διότι, εξάλλου, προϋπάρχει άλλη μια αντίστοιχη κυκλοφορία (*The Singles 1981-1985*), όπως και ένα νέο κομμάτι-προπομπός σινγκλ του επερχόμενου cd τους. Οι DM χαρακτηρίζονται από την όψιμη γοητεία της μελωδικότητας που διαρρέει στο ηλεκτρονικό χωνευτήρι των συνθετητών, της μεταλλικής-επιβλητικής

φωνής του Dave Gahan, τα στριφνά αλλ' επιδραστικά ρυθμικά μέρη για ακροατές που λατρεύουν τα επώδυνα αγγίγματα της μουσικής στα σωθικά. Ο Martin Gore και η παρέα του έχουν ήδη δώσει τόσα όσα απαιτούνται για να μπουν στη λίσσα των μεγάλων τραγουδοποιών της εποχής μας. Και φαίνεται πως, κάποτε, οι μούσες επανακάμπτουν. Αρκεί έστω μια αφορμή – και αυτή η ανθολόγηση σαν τέτοια φαίνεται.

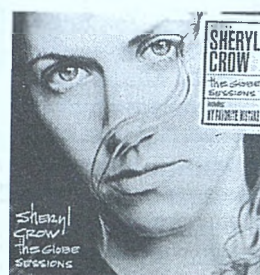
P.J. HARVEY Is this desire?

που στήνει το τελετουργικό ανάλογα με τον ψυχισμό και τις εκάστοτε αναζητήσεις της, οπότε οι μνημένοι οφείλουν ν' ακολουθήσουν προσηνώς. Η ακροβατική διάσταση των φωνητικών της έχει λόγο σε κάθε δίσκο, στιγματίζοντάς τον. Τώρα, όσο ποτέ ίσως, η μούσα των 90s αναμοχλεύει τη γυναικεία φύση της στο παρανοϊκό σκηνικό της εποχής μας. Αναρωτιέται αν η επιθυμία ζει ακόμη στο ασθενικό περιβάλλον, θέτοντας καθοριστικά ερωτήματα μέσα απ' το πολύπτυχο της περσόνας της: γλυκιά κι επιθυμητή, έμπειρη στον πόνο και την απογοήτευση, δυναμική κι ανικανοποίητη, αναζητεί απαντήσεις, αγωνιά για τα μέλλοντα και τα παρελκόμενα της ανθρωπίνης

επικοινωνίας. Με συνοδεία πιάνου και μουντή α λα Nick Cave ατμόσφαιρα αλλά και με παραμορφωμένες ηλεκτρικές κιθάρες, η λιπόσαρκη τραγουδοποιός καταθέτει στο *Is this desire?*, ένα ακόμη κομμάτι ψυχής. Ένα κομμάτι από εκείνα που λίγοι αντιλαμβάνονται, καθότι λίγοι βιώνουν ως το μεδούλι της ύπαρξής τους.

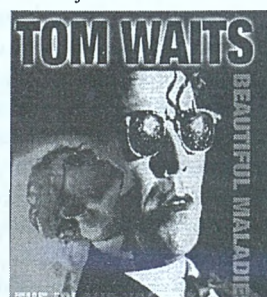
SHERYL CROW The Globe Sessions

Τυπική περίπτωση Αμερικανίδας που κατέκτησε το αμερικανικό όνειρο στις show business: εκατομμύρια αντίτυπα σε ΗΠΑ και Ευρώπη,

βραβεία Grammy και λουπά, η επιτυχία της στηρίχθηκε (ήδη από το 1991) σε ένα μείγμα κλασικού αμερικανικού ροκ τύπου Tom Petty και ποπ λυρισμού με τον τρόπο των Fleetwood Mac. Η νέα της δουλειά απευθύνεται κυρίως σε ακροατές που έχουν γνωρίσει το προηγούμενο έργο της και σαφώς θα κρίνουν ότι αυτή η νέα της πρόταση είναι η πιο ολοκληρωμένη και συνθετικά συμπαγής, με κάθε περιθώριο, βέβαια, για τεράστια εμπορική επιτυχία.

TOM WAITS Beautiful Maladies

Τι να πρωτοπεί κανείς για αυτό τον σημαντικό άνδρα των λευκών blues. Όλα έχουν ειπωθεί ή καλύτερα όλα έχουν βρει τη διαδρομή τους στη συνείδηση

των οξυδερκών ακροατών του τόσα χρόνια, που ο κύριος Tom εξασφάλισε τα καλύτερα κομμάτια με τους εξαιρετικούς –έναν προς έναν– δίσκους του. Η ανά χειράς συλλογή διαπνέεται από αυτό το πνεύμα και είναι μιας πρώτης τάξης ευκαιρία για μια δεύτερη «ανάγνωση» του πολυτάλαντου αυτού μουσικού, του οποίου η προσωπικότητα έγινε σημείο αναφοράς για μια ολόκληρη γενιά. Μεταξύ αλκοόλ, μπαρόκ τσίγκας, διαβολεμένων στίχων και μιας φωνής ποτασμένης με δηλητήριο μιλώντας για έρωτες, πλάνη, μοναξιά, φθορά.

ΚΡΙΤΙΚΗ Βιβλίου

Αναπαράσταση ζωής

Αγγελικής Σμυρλή,
Γαλατείας και Πυγμαλίωνος,
Εκδόσεις Κέδρος, 1997

Η απόπειρα αναπαράστασης της ζωής ενός –σχεδόν– αιώνα (από το 1878 έως το 1963-64) δεν είναι εύκολο εγχείρημα. Η Αγγελική Σμυρλή αποπειράθηκε και πέτυχε. Η επιτυχία συνίσταται στο ότι το βιβλίο της *Γαλατείας και Πυγμαλίωνος*, αν και ογκώδες, διαβάζεται από τον επαρκή αλλά και τον μέσο αναγνώστη με αμείωτο ενδιαφέρον, πυροδοτώντας συζητήσεις και γόνιμο προβληματισμό ιδίως για ένα από τα πιο καυτά θέματα της σύγχρονης Ελλάδας, την Κύπρο και το Κυπριακό.

Η κύρια συγγραφέας, αναζητώντας τη δική της ταυτότητα, τολμά ένα ταξίδι στο παρελθόν, κι εκεί, χαμένα στην αχλή (δεν είναι τυχαία η φωτογραφία στο εξώφυλλο), συναντά πρόσωπα της οικογένειάς της, παππούδες και γεννήτορες, τους παίρνει από κοντά και, συμμετέχοντας στις αγωνίες και τους πόθους τους, συμπορεύεται στον αγώνα τους για την κατάκτηση μιας πολιτισμένης και αξιοβίωτης, για όλους τους Κυπρίους, ζωής.

Το γεγονός ότι η Αγγελική Σμυρλή ανήκει στη γενιά της ΕΟΚΑ –αλλά και σε μια οικογένεια που πρωτοστάτησε στην πολιτική και κοινωνική ζωή της Πάφου, στον αντίστοιχο χρόνο της αφήγησης– είναι υπέρ της συγγραφέας, παρόλα όμως εγκυμονεί τον γνωστό κίνδυνο υποκειμενικής αντιμε-

τώπισης των ιστορικών, τουλάχιστον, αναφορών. Ωστόσο, η συγγραφέας, υποψιασμένη καθώς είναι, ελέγχεται συνεχώς και κατορθώνει –κατά δύναμιν– να χαλιναγωγήσει τη «μεροληπτική ματιά».

Η Α.Σ. εξοικειωμένη με το υλικό της, (προηγούνται άλλα τέσσερα βιβλία της –όλα με θέμα την Κύπρο), το χειρίζεται με δεξιοτεχνία. Το χωρίζει σε 56 κεφάλαια, σε καθένα από τα οποία ο αναγνώστης παρακολουθεί τη ζωή και τη δράση (εσωτερική και εξωτερική), κάποιου από τους κεντρικούς ήρωες. Έτσι, καθώς οι ζωές των ηρώων εφάπτονται ή διασταυρώνονται, με αφορμή συχνά συνταρακτικά γεγονότα, κοινωνικά και πολιτικά, προωθείται η αφήγηση, αφήνοντας πίσω της έναν καλοούφασμένο καμβά.

Ο αρχηγός –πρώτα– της οικογένειας Χατζημιχαήλης και η Χατζίνα Ασπασία με τους γιους και τις κόρες τους, ο Χατζηδημητρός –ύστερα– και η Χριστίνα με τα έντεκα παιδιά τους, η μεταξύ τους σχέση και η σχέση τους με τον περίγυρο, το ήθος και το πάθος, οι επαγγελματικές δραστηριότητες, οι πολιτικοί αγώνες για την ανάπτυξη της Πάφου από χωριό σε πόλη, οι επιπτώσεις από εθνικές συμφορές, επιδημίες ή πλημμύρες, οι γάμοι και οι γεννήσεις, οι αρρώστιες και οι θάνατοι, οι γιορτές και οι συναντήσεις, οι έρωτες και οι απογοητεύσεις – ένας κόσμος γοητευτικός που μας συγκινεί βαθύτατα καθώς τον οικειούμεθα και τον πονάμε.

Κοινό χαρακτηριστικό όλων των μελών της οικογένειας, που κλιμακώνεται σε τρεις γενιές, είναι η έντονη ελληνική συνείδηση, η αγάπη για τα ελληνικά γράμματα, η ορθόδοξη πίστη. Μορφές όπως αυτές του Χατζηδημητρού, του Χατζηνικόλα, του Μιχάλη, πετυχημένων δημάρχων της Πάφου, αρμόδιων να χειρίζονται την τύχη της πόλης τους, με τη μέριμνα μάλιστα της αγαθής συνεργασίας με την τουρκική μειονότητα, αποτελούν μαρτυρία της βαθιάς ελληνικής παιδείας των Κυπρίων, καθώς οι εκλογές, οι συνελεύσεις και οι αποφάσεις θυμίζουν τόσο πολύ τις αντίστοιχες εκείνες της αρχαίας πόλης. Τον πόθο τους, επίσης, για την Ένωση με την Ελλάδα δεν υπαγορεύουν λόγοι εθνικιστικοί, αλλά η εσώτατη ανάγκη, σύμφυτη της ελληνικότητάς τους, για μια αξιοπρεπή ζωή. Οι Άγγλοι, που χαρακτηρίστηκαν ελευθερωτές (1878), αποκάλυψαν ένα στυγνό κυριαρχικό πρόσωπο, ανάρμοστο σε απογόνους Ελλήνων. Συχνά, οι ήρωες του μυθιστορήματος, αποκαρδιωμένοι από την έπαρση των κατεχόντων, αποφαινόμενοι: «τούτοι είναι χειρότεροι από τους Τούρκους. Εκείνοι τουλάχιστον έπαιρναν το μπαξίσι και μας άφηναν ήσυχους».

Με ευσυνείδητη πάντα πρόθεση για ανίχνευση της αλήθειας, η Α.Σ., με αφορμή πάντα την ιστορία της οικογένειας, διατρέχει τους κυριότερους ιστορικούς σταθμούς όπως: την άφιξη των Άγγλων (1878)

Θα ξεκινήσω από το Ημερολόγιο 1999 που έφτασε στα χέρια μου «Συγγραφείς στο χρόνο - Νίκος Γκάτσος» (επιμέλεια Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος, καλλιτεχνική επιμέλεια: Ξανθίπη Μίχα Μπανιά, εκδ. Διάμετρος). Κι αυτό, γιατί αληθινά πρόκειται για μία αξιομνημόνευτη έκδοση που φέρνει στην επιφάνεια άγνωστα και δυσεύρετα τεκμήρια, κείμενα και φωτογραφίες του ποιητή που έγραψε μερικά από τα ωραιότερα τραγούδια της νεοελληνικής ποίησης: «*Εμπαινες κι έλαμπε το σπίτι / σαν το τριφύλλι τ' ανοιχτό / κι είχες το φως του αποσπερίτη / στ' άγια σου μάτια φυλαχτό*».

Ίσως δεν μπορεί κανείς να καταλάβει αμέσως τι σημασία μπορεί να έχουν τα 300 δελτία (1935-1975) για τον Δημήτρη Χατζή. Από τα «Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας», την Εθνική βιβλιοθήκη Széchenyi της Ουγγαρίας, δημόσιες και ιδιωτικές πηγές (Αθήνα 1998) που συγκέντρωσε και εξέδωσε ο Νίκος Γουλανδρής. Μαζί με το Βιβλιογραφικό μελέτημα (1931-1989) Δημήτρη Χατζή (εκδ. Γνώση, 1991) και τα Συμπληρώματα (1944-1991, Ευρετήρια (εκδ. Γνώση, 1992) του ίδιου μελετητή έχουμε πλέον το μεγαλύτερο δυνατό διαθέσιμο υλικό για τον Δημήτρη Χατζή. Μπορούμε να παρακολουθήσουμε τη ζωή του ποιήτη, του δημοσιογράφου, του πεζογράφου. Ειδικά στα 300 δελτία ... μπορούμε να βρούμε πληθώρα

στοιχείων που σχετίζονται με το κλίμα της εποχής – πρόσωπα και πράγματα. Κρίμα που αυτή η έκδοση κυκλοφορεί εκτός εμπορίου. Όσοι, πάντως, ενδιαφέρεσθε, μπορείτε να βρείτε την πολύτιμη αυτή έκδοση στις περισσότερες βιβλιοθήκες.

Κάθε άλλο παρά αθώος τουρίστας, ο Φρανσουά Μαοπερώ καταγράφει πέντε βαλκανικά ταξίδια του από τη Σόφια στην Οχρίδα, από τη Θεσσαλονίκη στον Δούναβη, από το Μεσολόγγι στα Τίρανα, αλλά και τη Βοσνία, κατά την περίοδο 1992-94. Με οξυτάτη ματιά, ο γνωστός εκδότης και για μια δεκαετία διευθυντής του περιοδικού *L'Alternative*, παρατηρεί τις περιοχές που διασχίζει, τα τοπία και τους ανθρώπους, στο βιβλίο του *Το βαλκανικό πέρασμα* (μετάφραση: **Σύλβια Κιούση**, εκδ. Καστανιώτη, 1998). Παράλληλα ανασύρει πληροφορίες από τα διαβάσματά του και συνδέει το παρόν με το ιστορικό παρελθόν της περιοχής.

Λιγοστές είναι οι φορές που ένα φωτογραφικό λεύκωμα αποτυπώνει με τόσο ενάργεια μια διαδρομή. Στιγμές του χώρου και της ανθρωπίνης παρουσίας αλλά και απουσίας, όπως περιλαμβάνονται στο *Καθ' οδόν. Ηγουμενίτσα - Έβρος* του **Πάρι Πετρίδη** (εκδ. Ιστός, 1998), αποκαλύπτουν με άμεσο τρόπο το ουσιαστικό.

Μια ενδιαφέρουσα

και τη χαρά των Κυπρίων, την απογοήτευση γρήγορα και το συλλαλητήριο εναντίον τους (1895), το εκκλησιαστικό θέμα, το γνωστό ως αρχιεπισκοπικό, τον πόλεμο του 1897 και τον απόηχό του στο νησί, τη συμμετοχή των Κυπρίων στον Μακεδονικό αγώνα (1906) και τους Βαλκανικούς πολέμους (1912-13), τις ενέργειες με τον Βενιζέλο για την Ένωση (1919) και την απογοήτευση λόγω ήττας του στις εκλογές, τη Μικρασιατική καταστροφή (1922), το κραχ του 1929, την εξέγερση κατά των Άγγλων (1931) με αίτημα την Ένωση, τη συμπαράταξη της Κύπρου με τις συμμαχικές δυνάμεις (1940), τη δραστηριότητα των πολιτικών κομμάτων και του ΑΚΕΛ, την αντίδραση για την εορτή της Στέψης (1953), τις πρώτες βόμβες (1955), τη συνθήκη της Ζυρίχης (1959) και την προσπάθεια ανατροπής της, την ανταρσία των Τούρκων (1963-64).

Το βιβλίο, πέρα από την ιστορική του αξία, κρίνεται και κατακυρώνεται, κυρίως, για τη λογοτεχνική του αξία. Η αφήγηση (στο τρίτο πρόσωπο), αποφασισμένη να υπηρετήσει ένα έργο πολυεπίπεδο, κυλάει νηφάλια αλλά και δραστικά, οι

χαρακτήρες παρακολουθούνται με συνέπεια, είναι αναγνωρίσιμοι και η περιγραφή τους συνιστά μεγάλη αρετή του όλου έργου. Πρόσωπα και χώροι διαθέτουν μια θαυμαστή θεατρικότητα, δεσπόζον στο χείλι της συγγραφής.

Η γλώσσα, εξαιρετικά φροντισμένη, κινείται σε διάφορα επίπεδα, αναλόγως των αναγκών της αφήγησης. Έτσι, η αφηγήτρια συγγραφέας χρησιμοποιεί ένα κανονικό γλωσσικό ιδίωμα, το οποίο προσαρμόζεται κάθε φορά στην εποχή, το ήθος και την ιδιότητα του προσώπου, για λογαριασμό του οποίου αφηγείται. Η διήγηση λοιπόν και η μίμηση –για να θυμηθούμε τον Αριστοτέλη– συναποτελούν ένα αφηγηματικό σύνολο που αποβαίνει γλωσσικός θησαυρός, καθώς ανασύρονται από τη λήθη λέξεις χαρακτηριστικές, ιδιωματικές και λόγιες, φορτισμένες με τη νοσταλγία της μνήμης, ρητορικά σχήματα εποχής, παροιμίες και αποφθέγματα, καταγραφή ενός κόσμου τόσο δικού μας όσο και μακρινού.

Αν ο στόχος της Α.Σ. δεν ήταν κυρίως η παρακολούθηση της ιστορίας της Κύπρου, το βιβλίο θα κέρδιζε περισσότε-

ρο σε λογοτεχνικότητα, όπως καταδεικνύεται από τις καθαρά μυθιστορηματικές σελίδες, όπου η συγγραφέας αφήνεται στη γοητεία των προσώπων και φτάνει συχνά στην υπέρβαση. Φυσικά, η επιλογή της είναι σεβαστή, αφού εξάλλου, ιδίως ο απαιτητικός αναγνώστης εισπράττει λίαν ευφρόσυνα τα πολύτιμα ιστορικά στοιχεία, περασμένα μάλιστα από ένα κατ' εξοχήν ευσυνείδητο αφηγηματικό υποκείμενο.

Τι κομίζει στην τέχνη το μυθιστόρημα *Γαλατείας και Πυγμαλίωνος*; Αν θέλουμε να είμαστε αντικειμενικοί, δεν μπορούμε να παραγνωρίσουμε την εξοχή αφήγησης, κλασική στην υφή της, όσο και πρωτότυπη: τις καταπληκτικές σελίδες «εποχής», που μας κάνουν πλουσιότερους, το ίδιο το αφηγηματικό σώμα που πάλλει και το νιώθουμε σάρκα από τη σάρκα μας. Άλλωστε, τι πιο μοντέρνο σήμερα από το «οικείο», που έχει όμως «να πει»;

Δεν θα ήταν υπερβολικό να πούμε ότι το κοινωνικοπολιτικό και ιστορικό αυτό μυθιστόρημα ανήκει στην εθνική μας λογοτεχνία και αξίζει να το προσέξει η κριτική.

Μαρία Μαρκαντωνάτου

Από τον Νεοκλασικισμό έως την Ποπ Αρτ

Τζούλιο Κάρλο Αργκάν,
Η Μοντέρνα Τέχνη
Μτφ: Λίνα Παπαδημήτρη
Πρόλογος: Νίκος Κεσσανλής
Πανεπιστημιακές Εκδόσεις
Κρήτης/Ανωτάτη Σχολή
Καλών Τεχνών

Η έκδοση αυτή πιθανόν να μην έχει ακριβώς το προηγούμενο της στην Ελλάδα. Αν

εξαιρέσουμε ενδεικτικά την *Ιστορία της Σύγχρονης Τέχνης* (εννοώντας όμως της *Μοντέρνας*) του **Arnason** και την *Ιστορία της Μοντέρνας Ζωγραφικής* του **Reed**, ίσως η πρόσφατη ελληνική βιβλιογραφία να μην ευτύχησε να πλουτιστεί με ένα παρόμοιας σημασίας κριτικό βιβλίο για τη Μοντέρνα Τέχνη. Αν δε προσθέσει κανείς τη λογική πιθανότητα να δοθεί/δίνεται

το βιβλίο δωρεάν στους σπουδαστές της Σχολής Καλών Τεχνών (που το έχει συνενκδώσει), τότε έχουμε να κάνουμε με κάτι που μπορεί να έχει μακροπρόθεσμα αποτελέσματα και για την ελληνική τέχνη. Ο **Τζούλιο Κάρλο Αργκάν** ανήκει στις σπάνιες περιπτώσεις ανθρώπων που συνδυάζουν τον επιστημονικό ή καλλιτεχνικό ασκητισμό με μια ένταξη στα κοινά σε

κάθε τους βαθμίδα. Ο Αργκάν διετέλεσε ισόβιος γερουσιαστής και δήμαρχος της Ρώμης παράλληλα με την πανεπιστημιακή του πορεία και την τακτική του αρθρογραφία και κριτική. Η ένταξη του στην Αριστερά δεν αφορούσε μόνον την πρώτη του δραστηριότητα αλλά εμπλούτισε και τη συγγραφή του γύρω από την τέχνη με έναν ουμανισμό νέου τύπου. Το κλασικότερο ίσως από τα συγγράμματά του (άλλα πολύ σημαντικά είναι η *Ιστορία της Ιταλικής Τέχνης* και το *Μιχαήλ Άγγελος Αρχιτέκτων*) μεταφράζεται στα ελληνικά και εδώ ο αναγνώστης θα μπορεί να καταλάβει πολύ καλά αυτή τη διαφορετική προσέγγιση του Αργκάν στην κριτική. Αντί της συνήθους

ταξινόμησης σε κινήματα και τάσεις, ο συγγραφέας προτιμάει μια πιο ρευστή διαπλοκή, βασισμένη έντονα στις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις των δύο τελευταίων αιώνων - το βιβλίο ξεκινάει χρονολογικά από τον Νεοκλασικισμό και τελειώνει με την Ποπ αρτ. Παράλληλα, συνεχώς προβαίνει σε τολμηρές συγκριτικές συσχετίσεις με έργα τέχνης που μπορεί να προηγούνται με απόσταση από τα παραδείγματα χωρίς κανένα δισταγμό. Δείγμα της ευρύτητας σκέψης του Αργκάν και η ένταξη της Αρχιτεκτονικής ως αναπόσπαστο και ισότιμο τμήμα των Εικαστικών Τεχνών στις σελίδες του βιβλίου.

Η μετάφραση είναι πολύ προσεγμένη και η έκδοση

πολυτελής, αν εξαιρέσει κανείς την παντελή έλλειψη έγχρωμων αναπαραγωγών. Αλλά πάλι, ένα εγχειρίδιο ιστορίας και θεωρίας της τέχνης είναι κάτι διαφορετικό από ένα «λεύκωμα». Ο Τζούλιο Κάρολο Αργκάν ήταν υπεύθυνος για τον γλαφυρότατο χαρακτήρισμό «Βαρβαρικός Βυζαντινισμός» που αφιέρωσε στη δουλειά του **Νίκου Κεσσανλή**, τον οποίο προλόγισε σε διάφορες ευκαιρίες. Σήμερα, ο Κεσσανλής επιστρέφει αυτή την τιμή, γράφοντας το εισαγωγικό σημείωμα σε αυτή την έκδοση αλλά, το κυριότερο, όντας σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνος που το ελληνικό κοινό έχει την τύχη να διαβάσει αυτό το βιβλίο στη γλώσσα του.

Θανάσης Μουτσόπουλος

συλλογή έξι διηγημάτων είναι οι *Αστυνομικές ιστορίες για πέντε δεκαετίες του Ανδρέα Αποστολίδη* (εκδ. Άγρα, 1998). Πράξεις και εγκλήματα πολιτικής βίας που ξεκινούν από το 1944 και φθάνουν ως το 1986: Δεκεμβριανά, Θεσσαλονίκη του Εμφυλίου με ξένους διπλωμάτες και ρεπόρτερ, ψυχρός πόλεμος της δεκαετίας του '50, πορνοταινίες και φόνος στην Ύδρα του '62, Χούντα του '70 και παραθρησκευτικές οργανώσεις του '80. Ένα χαρμάνι στηριγμένο σε κάποια πραγματικά γεγονότα, γραμμένα με τη γλώσσα των αστυνομικών ρεπορτάζ της κάθε εποχής. Μια ενδιαφέρουσα αφηγηματική εκδοχή του αστυνομικού μυστηρίου...

Η εντυπωσιακή περιπλάνηση των τσιγγάνων

Angus Fraser,
Οι Τσιγγάνοι,
Μτφ: Γιάννα Σκαρβέλη,
Εκδ. Οδυσσέας 1998

Ο Sir Angus Fraser στη μελέτη του αυτή μας προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες για τους Τσιγγάνους, τον περιπλανώμενο αυτό λαό, που ήρθε στα Βαλκάνια τον Μεσαίωνα και σιγά σιγά εξαπλώθηκε σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Όταν οι άνθρωποι αυτοί εμφανίστηκαν στην Ευρώπη ως προσκυνητές, προκάλεσαν έντονη περιέργεια και πολλές θεωρίες αναπτύχθηκαν για την καταγωγή τους. Πολύ αργότερα έγινε δυνατό να συναχθούν, βάσει της γλώσσας τους, συμπεράσματα για τον τόπο από όπου ξεκίνησε η

διασπορά τους.

Παρά τις αντιξοότητες που αντιμετώπισαν, τις πιέσεις που δέχτηκαν, τους διωγμούς που υπέστησαν, κατόρθωσαν όχι μόνο να επιβιώσουν, αλλά και να διατηρήσουν την ταυτότητά τους.

Έπειτα, λοιπόν, από τόσους αιώνες, έχουν κάθε δικαίωμα να θεωρούνται «Ευρωπαίοι». Στην πραγματικότητα, μάλιστα, περιλαμβάνονται μεταξύ των ελάχιστων «πανευρωπαϊκών λαών».

Ο συγγραφέας διετέλεσε πρόεδρος του UK. Board of Customs and Excise, ενώ από το 1988 έως το 1992 ήταν πρωθυπουργικός σύμβουλος στη Μ. Βρετανία.

Με τη μελέτη αυτή ο Angus Fraser προσφέρει πολύτιμες και στέρεα εδραιωμένες πληροφορίες για την καταγωγή, την ιστορία και τα χαρακτηρι-

στικά μιας ξεχωριστής πληθυσμιακής-εθνοτικής ομάδας.

Στην ίδια σειρά κυκλοφορεί και η μελέτη της **Miranda Vickers** *Οι Αλβανοί*, στην οποία η συγγραφέας επιχειρεί ν' απαντήσει σ' ερωτήματα, όπως:

Γιατί οι Αλβανοί ήταν ο τελευταίος βαλκανικός λαός που σχημάτισε εθνική συνείδηση;

Πώς δημιουργήθηκε το αλβανικό κράτος; Για ποιο λόγο το μισό αλβανικό έθνος βρέθηκε εκτός των συνόρων του αλβανικού κράτους;

Και, τέλος, για ποιους λόγους η Αλβανία υπήρξε για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα μια από τις πιο απομονωμένες, κλειστές και καταπιεσμένες κοινωνίες του κόσμου;

Νοερή επικοινωνία, παραψυχολογικά πειράματα, πρακτικές υπνωτισμού φαίνεται πως υποκίνησαν την **Τζωρτζ Έλιοτ** στη συγγραφή το 1859 του σύντομου αφηγήματος *Ανασηκώνοντας το πέπλο* (μετάφραση **Αλίνα Πασχαλίδη**, εκδ. Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 1998). «Παιχνίδι μελαγχολίας» χαρακτήρισε η ίδια το κείμενό της, καθώς η αποκάλυψη της δύναμης του ασυνειδήτου και η εξερεύνηση της απτής πραγματικότητας σε συνάρτηση με την «πραγματικότητα» του οράματος οδηγεί σε μελαγχολικές και συχνά επικίνδυνες ατραπούς.

Σωτήρης Ντάλης

ο χαρτοκόπτης

ΘΑΝΑΣΗΣ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

no feelings:

Το εικαστικό punk

ΘΑΝΑΣΗΣ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

no feelings:
Το εικαστικό punk

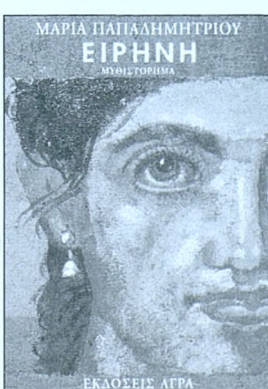
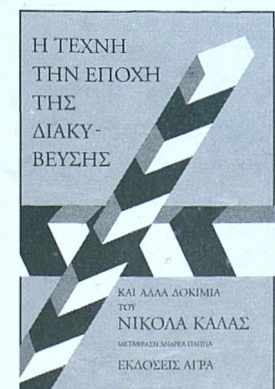
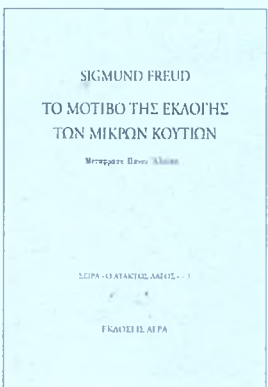
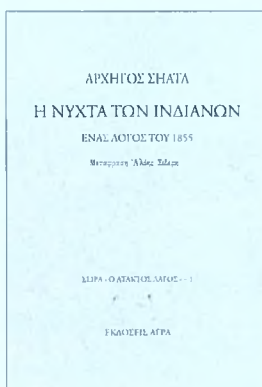
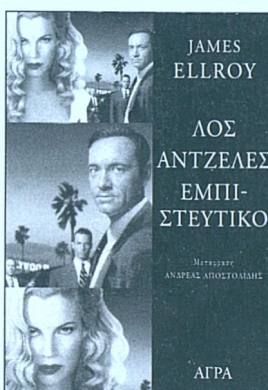
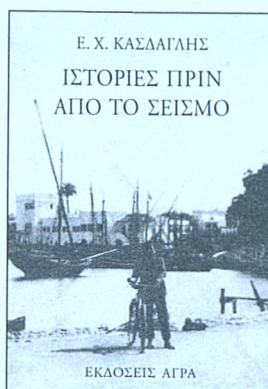
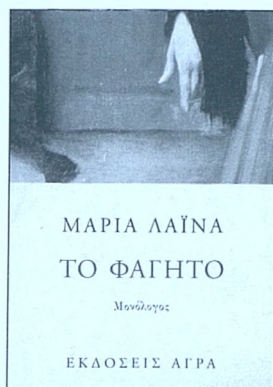
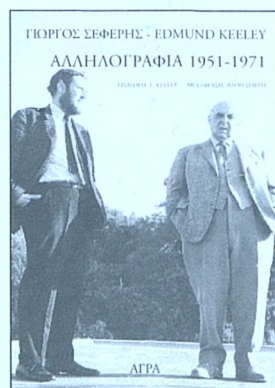
futura

Το βρετανικό punk αναπαρήγαγε πολλά από τα χαρακτηριστικά του Dada: τη διάθεση να σοκάρει, να κριτικάρει, να σατιρίσει το κατεστημένο. «Κατάστρεψε» ήταν ένα από τα συνθήματα του, «Αναρχία» ένα άλλο. Και τα δύο έμοιαζαν απ' ευθείας παρμένα από το Dada. Όλα τα αιτήματα που είχαν οι ντανταϊστές από την τέχνη, που είχαν οι Λετριστές και οι Καταστασιακοί από την εποχή τους, υλοποιήθηκαν ως αιτήματα στο συμβολικό μέσον της ποπ μουσικής, αιτήματα που παρήγαγαν μια φωνή την οποία ποτέ πριν δεν είχε κανείς χρησιμοποιήσει. Παρήγαγαν ψυχαγωγία ως αποξένωση, παρήγαγαν τέχνη ως ιεραρχική απάρνηση της ιδιοκτησίας. Το μέσον δεν μπορούσε να σηκώσει παραπάνω και έγινε έκρηξη. Αν συγκριθούν σε σχέση με τους δίσκους των Sex Pistols, τα απομεινάρια του Dada, του Λετρισμού και των Καταστασιακών μοιάζουν σήμερα με σχεδιάσματα για punk τραγούδια. Η γραφιστική του Jamie Reid και μερικών άλλων έβγαζε από τη μούχλα την εικονοκλαστική διάθεση του Dada και έστηνε έναν ανταρτοπόλεμο σημείων και συγκρίσεων.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ, Ιπποκράτους 10,
τηλ. 36 07 876 - 36 39 336
ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΕΣ: 82 54 752 - 88 43 053

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΕΞΑΝΤΑΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Η διεθνής αναπτυξιακή βοήθεια προς τον 21ο αιώνα

Το βιβλίο αυτό, εξετάζοντας τις τάσεις που διαμορφώνονται στη χορήγηση αναπτυξιακής βοήθειας μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και το τέλος του διπολικού κόσμου, επιχειρεί να καλύψει ένα σημαντικό κενό στην ελληνική βιβλιογραφία και να δώσει απαντήσεις σε μια σειρά ερωτήματα. Πώς η διεθνής αναπτυξιακή βοήθεια σχετίζεται άμεσα με την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής και, ειδικότερα, με τους στόχους της οικονομικής διπλωματίας; Πώς μπορεί να γίνει πιο αποτελεσματική; Ποια είναι η σχέση της με το εξωτερικό χρέος; Ποιος είναι ο ρόλος των μη κυβερνητικών οργανισμών; Ποια είναι τα μεγάλα ζητήματα για την πολιτική αναπτυξιακής συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Ποια θα είναι η ελληνική πολιτική αναπτυξιακής συνεργασίας τον 21ο αιώνα;

ΕΞΑΝΤΑΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Διδότου 59 – 10681 ΑΘΗΝΑ – Τηλ.: 3804885 – Fax: 3813065